

T.C.
ARTVİN ÇORUH ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANABİLİM DALI

ÖTKİR HAŞİMOV'UN HİCVÎ HİKÂYESLERİ ÜZERİNE BİR
İNCELEME

YÜKSEK LİSANS TEZİ

EYLEM YILMAZ AKSU

Danışman
Doç. Dr. Erhan GİRAY

ARTVİN-2025

T.C.
ARTVİN ÇORUH ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANABİLİM DALI

ÖTKİR HAŞİMOV'UN HİCVÎ HİKÂYELERİ ÜZERİNE BİR
İNCELEME

YÜKSEK LİSANS TEZİ

EYLEM YILMAZ AKSU

Danışman
Doç. Dr. Erhan GİRAY

ARTVİN-2025

TEZ BEYANNAMESİ

Artvin oruh Üniversitesi Lisansüstü Eğitim-ğretim ve Sınav Yönetmeliğine göre hazırlamış olduğum tkir Haşimov'un Hicv Hikâyeleri zerine Bir İnceleme adlı tezin tamamen kendi çalışmam olduğunu, her alıntıya kaynak gösterdiğimi ve çalışma sürecinde bilimsel araştırma ve etik kurallara uygun olarak davrandığımı taahhüt ederim. Aksinin ortaya çıkması durumunda her türlü yasal sonucu kabul ettiğimi de beyan ederim. Tezimin kâğıt ve elektronik kopyalarının Artvin oruh Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü arşivlerinde aşağıda belirttiğim koşullarda saklanmasına izin verdiğimi onaylarım.

Lisansüstü Eğitim-ğretim yönetmeliğinin ilgili maddeleri uyarınca gereğinin yapılmasını arz ederim.

- ☐ Tezimin tamamı her yerden erişime açılabilir.
- ☐ Tezim sadece Artvin oruh niversitesi yerleşkelerinden erişime açılabilir.
- ☐ Tezimin ... ay süreyle erişime açılmasını istemiyorum. Bu srenin sonunda uzatma için başvuruda bulunmadığım takdirde, tezimin tamamı her yerden erişime açılabilir.

..../..../20....

İmza

Eylem YILMAZ AKSU

T.C.
ARTVİN ÇORUH ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ

TEZ KABUL TUTANAĞI

Doç. Dr. Erhan GİRAY danışmanlığında, Eylem YILMAZ AKSU tarafından hazırlanan bu çalışma 16/06/2025 tarihinde aşağıdaki jüri tarafından Türk Dili ve Edebiyatı Ana Bilim Dalı'nda **oybirliği** ile Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

Başkan : Doç. Dr. Abdullah ELCAN

İmza:

Jüri Üyesi : Doç. Dr. Erhan GİRAY

İmza:

Jüri Üyesi : Dr. Öğr. Üye. Elif KAYA

İmza:

Yukarıdaki imzalar adı geçen öğretim üyelerine aittir.

.... /...../

Prof. Dr. Mustafa Çağatay KORKMAZ

Enstitü Müdürü

İÇİNDEKİLER

TEZ BEYANNAMESİ	I
TEZ KABUL TUTANAĞI.....	II
İÇİNDEKİLER.....	III
ÖZET	VI
SUMMARY	VII
ÖN SÖZ	VIII
GİRİŞ.....	1
AMAÇ VE KAPSAM	1
YÖNTEM	1

BİRİNCİ BÖLÜM

1. ÇAĞDAŞ ÖZBEK EDEBİYATI VE YAZAR HAKKINDA	2
1.1 Çağdaş Özbek Edebiyatı	2
1.2 Ötkir Haşimov'un (1941-2013) Hayatı, Edebi Kişiliği ve Eserleri	6
1.1.1 Eserleri	8

İKİNCİ BÖLÜM

2. ÖTKİR HAŞİMOV'UN HİKÂYESİ.....	12
2.1 Hikâyelerinin Yapısı	12
2.1.1 Olay Başlangıç Yöntemleri	12
2.1.2 Olay Geliştirme Yöntemleri	13
2.1.3 Olay Bitiriş Yöntemleri	16
2.2. Kişiler.....	19
2.3 Zaman	39
2.4 Mekân	43
2.5 Anlatıcı ve Bakış Açısı	45

2.5.1 1. Tekil Şahıs (ben) Anlatıcının Kullanıldığı Hikâyeler	49
2.5.2 3. Tekil Şahıs (O) Anlatıcının Kullanıldığı Hikâyeler	50
2.5.3 Çoğul Anlatıcı Kullanılan Hikâyeler.....	50
2.6 Anlatım Teknikleri.....	51
2.6.1 Anlatma ve Gösterme Tekniği	52
2.6.2 Diyalog Tekniği.....	53
2.6.3 İç Monolog Tekniği.....	55
2.6.4 İç Çözümleme Tekniği	56
2.6.5 Özetleme Tekniği	57
2.6.6. Tasvir Tekniği	57
2.6.7 Geriye Dönüş Tekniği	59
2.6.8 Metinler Arası İlişkiler	60
2.7 Dil ve Üslup	61
2.7.1 Atasözü ve Deyim	61
2.7.2 Kişileştirme	63
2.7.3 Mizah ve Hiciv	63
2.7.4 Hitabet Üslubu.....	66
2.7.5 Dua ve Beddua	66
2.8 Tema	67
2.8.1 Misafirperverlik.....	68
2.8.2 Kadın Sorunları	69
2.8.3 Cehalet ve Eğitim	70
2.8.4 Kurnazlık ve Usulsüzlük	71
2.8.5 Sovyet Eleştirisi.....	72
2.8.6 Bireysel Temalar	73

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

3. TÜRKİYE TÜRKÇESİNE AKTARILAN HİKÂYELER	75
---	----

3.1 Ejderhanın Tövbesi	75
3.2 Deli Olmak Kolay	79
3.3 Şehirli Damat	83
3.4 Misafir Olmayınca	87
3.5 Öğretmenin Dediğini Yapın.....	96
3.6 Ceza	100
3.8 Garip Seyahat.....	105
3.9 Misafir Babadan Önemlidir	111
3.10 Maddi Yardım.....	114
3.11 Saat.....	116
3.12 Boğmaca	118
3.13 Kızıl Karga.....	127
3.14 İşe Yaramaz	130
3.15 Aş.....	133
SONUÇ	138
KAYNAKLAR.....	140
ÖZGEÇMİŞ	143

ÖZET

ÖTKİR HAŞİMOV'UN HİCVÎ HİKÂYELERİ ÜZERİNE BİR İNCELEME

Çağatay edebiyatından sonra 19.yy'ın başlarında gelişmeye başlayan Çağdaş Özbek edebiyatı, gerek Sovyet döneminde gerekse bağımsızlık sonrasında gelişimini sürdürmektedir. Milli Uyanış Döneminden itibaren Özbek aydınları, Sovyet döneminin baskılarına rağmen roman, hikâye, şiir, tiyatro gibi türlerde eser vermeye devam etmiştir.

Çalışmamıza konu olan Ötkir Haşimov (1941-2013), Çağdaş Özbek edebiyatına uzun yıllar hizmet etmiştir. Nesir türünde verdiği eserleri ile ün kazanmıştır. Haşimov, Özbek halkının geçirdiği siyasi ve toplumsal dönüşümlerin izlerini eserlerine gerçekçi bir biçimde yansıtmıştır. Onun yapıtlarında savaş zamanı ve sonrasında ortaya çıkan zorluklar, haksızlıklar, emek hırsızlığı gibi toplumsal meselelerin yanı sıra aşk ve evlilik gibi bireysel temalar da yer almıştır. Bu hikâyelerde yazar, toplumsal ve bireysel sorunları, hiciv ve mizah üslubuyla okuyucunun dikkatine sunmuştur.

Bu tezde, Haşimov'un "Hiciv Hikâyeleri" adlı hikâye kitabında yer alan on beş hikâyesi, kişiler, olay örgüsü, zaman, mekân, anlatım teknikleri, dil, üslup ve tema gibi edebi unsurlar, metne bağlı inceleme yöntemi kullanılarak ele alınmıştır. Ayrıca on beş hikâyenin tamamı Türkiye Türkçesine aktarılarak Haşimov'un Türkiye'deki edebi çevreye tanıtılması amaçlanmıştır.

Anahtar Kelimeler: Çağdaş Özbek edebiyatı, Ötkir Haşimov, Hiciv, Hikâye, İnceleme

SUMMARY

THE ANALYSIS OF THE SATIRICAL SHORT STORIES OF O‘TKIR HOSHIMOV

Modern Uzbek literature, which began to develop after Chagatai literature in the early 19th century, has continued its progress both during the Soviet period and after independence. Since the period of National Awakening, Uzbek intellectuals have continued to produce works in genres such as novels, short stories, poetry, and theater despite the pressures of the Soviet regime. O‘tkir Hoshimov (1941–2013), the subject of this study, was a multifaceted writer who has served modern Uzbek literature for many years. He has become famous for his prose works. Hoshimov realistically reflected the political and social transformations experienced by the Uzbek people in his writings. His works include both societal issues such as hardships during and after the war, injustices, and exploitation of labor, as well as individual themes such as love and marriage. In these stories, the author presents problems observed in society and individuals through the use of satire and humor to attract the reader’s attention.

In this thesis, fifteen stories from Hoshimov’s short story collection titled Satirical Stories have been analyzed using a text-based method, taking into account literary elements such as characters, plot, time, setting, narrative techniques, language, style, and themes. Furthermore, all fifteen stories have been translated into Türkiye Turkish with the aim of introducing O‘tkir Hoshimov’s literary contributions to the Turkish literary sphere.

Keywords: Modern Uzbek literature, Otkir Hoshimov, Satire, Short Story, Analysis

ÖN SÖZ

Türk dünyasının önemli edebiyat geleneklerinden biri olan çağdaş Özbek edebiyatı, köklü geçmişi ve güçlü anlatı geleneğiyle dikkat çeker. Çağatay Türkçesiyle yazılmış klasik eserlerden günümüz modern anlatılarına kadar geniş bir tarihî arka plana sahip olan Özbek edebiyatı, Sovyetler Birliği döneminde yeni biçimler ve temalar kazanarak modernleşmiştir. Bu süreçte birey-toplum ilişkisi, gelenek-modernlik çatışması, kültürel dönüşüm gibi temalar öne çıkmıştır. 20. yüzyılın ikinci yarısından itibaren edebiyatta daha çok toplumsal eleştiri, ironi ve hiciv unsurlarının öne çıktığı eserler kaleme alınmaya başlanmıştır.

Bu dönemde yetişen güçlü yazarlardan biri de Ötkir Hoşimov'dur. 1941 yılında Taşkent'te doğan yazar, halkın gündelik yaşamını, değerlerini ve çelişkilerini yalın bir dille, etkileyici bir anlatımla kaleme almıştır. Hikâye, roman ve deneme türlerinde eserler veren Hoşimov, özellikle sade dili, toplumsal gözlemleri ve hiciv yönüyle dikkat çekmektedir. Yazdığı eserlerde bireyin yaşadığı içsel çatışmalar kadar, toplumsal yapının eleştirisini de dile getirmiştir. Yazar, Özbek edebiyatında gerçekçi ve insani bir bakış açısıyla özgün bir yer edinmiştir.

Bu çalışma; amacı, kapsamı, yöntemi, Ötkir Hoşimov'un hayatı ve eserleri ile Özbek edebiyatı hakkında genel bilgileri içeren bir giriş bölümüyle başlamaktadır. İkinci bölümde Ötkir Hoşimov'un hikâyeciliği ele alınmış, yazarın hikâyeleri yapısal yönden incelenmiştir. Bu bölümde Hoşimov'un hikâyelerindeki yapı, olay örgüsü, kişiler, zaman, mekân, anlatıcı ve bakış açısı gibi anlatı unsurlarının yanı sıra, anlatım teknikleri, dil ve üslup özellikleri ile temalar da örnekler üzerinden analiz edilmiştir.

Üçüncü bölümde ise incelenen on beş hikâyenin Türkiye Türkçesine aktarılmış metinleri yer almaktadır. Ayrıca sonuç ve kaynakçaya yer verilmiştir.

İnceleme kapsamına alınan ve Hiciv Hikâyeleri adlı eserde yer alan hikâyeler şunlardır: *Ajdarning Tavbasi* (Ejderhanın Tövbesi), *Jinni Bo'lish Oson Ekan* (Deli Olmak Kolay), *Sharlik Kuyev* (Şehirli Damat), *Musofir Bo'lmaguncha* (Misafir Olmayınca), *Domlaning Aytganini Qil* (Öğretmenin Dediğini Yapın), *Jazo* (Ceza), *Omadli Jentelmanlar* (Şanslı Beyler), *G'aroyib Sayehat* (Garip Seyahat), *Mehmon Otangdan Ulug'* (Misafir Babadan Büyüktür), *Moddiy Yordam* (Maddi Yardım), *Soat* (Saat), *So'qqabosh Bevagina*

(İşe Yaramaz), *Ko'kyo'tal* (Boğmaca), *Qizil Qarg'a* (Kızıl Karga) ve *Osh* (Aş). Bu hikâyelerin her biri Türkiye Türkçesine aktarılmış ve ayrı ayrı tahlil edilmiştir.

Ötkir Hoşimov üzerine yapılan önceki çalışmalara bakıldığında şu tezler öne çıkmaktadır: Arzu Erdoğan Öztürk'ün “Özbek Yazar Otkir Haşimov'un '*Nur Barki Saya Bar*' Romanı: Transkripsiyonlu Metin, Sözlük, Gramer İncelemesi (Özbek Türkçesindeki Partisipler)” adlı doktora tezi; Ahmet Yavuz'un “Özbek Yazar Ötkir Haşimov'un Hikâyeleri (Metin-İnceleme)” adlı yüksek lisans tezi; Büşra Yüregir'in “Ötkir Haşimov'un '*Muhabbat, Baxt, Xayollarga Bo'laman Tutqun, Oq Bulut Oppoq Bulut*' Adlı Hikâyelerinin Bağlam Sözcükleri” adlı yüksek lisans tezi; Fazlıddinova'nın “Ötkir Hoşimov'un '*Hurkitilgan Tüş, Uzun Keçalar, Kuyos Tarozisi*' Adlı Hikâyelerinin Bağlam Sözlüğü” adlı yüksek lisans tezi; ve Gülçin Güler'in “Özbek Yazar Otkir Haşimov'dan Seçme Hikâyeler: *Umr Sävdâsi, Negä Negä, Zil-Häzil, Âş*; İnceleme, Metin, Aktarma, Dizin” başlıklı yüksek lisans tezi.

Bu tezler göz önünde bulundurularak, daha önce Türkiye Türkçesine aktarılmamış hikâyelerin seçilmesine özen gösterilmiştir. Çalışmada toplam on beş hikâyeye yer verilmiştir.

Bu çalışmada desteğini benden esirgemeyen çok değerli danışmanım Doç. Dr. Erhan Giray'a, yazım sürecini kolaylaştırmak için bebeğim Manas Aksu ile ilgilenen kardeşim Lilay Devrim Yılmaz'a, sevgili eşim Ramazan Aksu'ya, beni bu günlere getirmek için çok çaba sarf eden canım annem Sultan Yılmaz'a ve babam Abdullah Yılmaz'a, bütün azmimin mimarı rahmetli oğlum Roman Aksu'ya çok teşekkür ederim.

EYLEM YILMAZ AKSU

ARTVİN- 2025

GİRİŞ

AMAÇ VE KAPSAM

Bu çalışmanın amacı Çağdaş Özbek edebiyatının önde gelen isimlerinden Ötkir Haşimov'u tanıtmak ve hikâyeciliğini ortaya koymaktır. Bu amaçla Haşimov'un on beş hikâyesi Türkiye Türkçesine aktarılmıştır. Böylece Özbek edebiyatından Türk edebiyatına yeni hikâyeler kazandırılmış ve yazarın Türkiye'de daha çok tanınması sağlanmıştır. Hikâye seçiminde yazarın üslubunu, yazma gayesini, ele aldığı konuları ve bakış açısını anlamlandırabilecek çerçevede sayı belirlenmiştir. Böylelikle yazarın tarzı hakkında fikir sahibi olunmuştur. İncelenen hikâyeler muhteva yönünden titizlikle ele alınmıştır.

YÖNTEM

İncelemesi yapılan hikâyeler, Türk edebiyatından Şerif Aktaş, Mehmet Tekin, Gürsel Aytaç, Nurullah Çetin, İsmail Çetişli, Zekiye Antakyalıoğlu, Fatih Tepebaşı gibi edebiyat bilimcilerin çalışmalarından istifade edilerek incelenmiştir. Bunun yanı sıra dünya edebiyatından Stevick, Forster, Bonheim, Busse, Lämmert gibi isimlerin metin inceleme yöntemlerinden de yararlanılmıştır. Çalışmada yer alan bölümler metne bağlı inceleme yöntemine göre başlıklara ayrılarak ele alınmıştır. Metne bağlı inceleme metodunda esas unsur metindir.

BİRİNCİ BÖLÜM

1. ÇAĞDAŞ ÖZBEK EDEBİYATI VE YAZAR HAKKINDA

1.1 Çağdaş Özbek Edebiyatı

20. yüzyılda gelişimine hız katan ve çeşitli türlerde adından bahsettiren Özbek Edebiyatı bu çalışmada nesir ağırlıklı olarak değerlendirilmiştir. Sovyet etkisindeki içerikler ve sonrasındaki içerikler arasında belirgin farklılıklar bulunmaktadır. 1991 de bağımsızlık sonrası modern edebiyatın izleri görülmeye başlamıştır.

Özbek Edebiyatı kaynaklarını Kur'an ve hadisler, destanlar-rivayetler, tarihi olaylar ve kişiler, Sovyet baskısı ve zulmü, ikinci dünya savaşı-bağımsızlık-vatan-milli birlik ve beraberlik duygusu, insan-tabiat-aşk olarak sıralamak mümkündür. Çağdaş Özbek edebiyatı dört devirde incelenebilir. Buna devirler: "Marifetçilik Devri", "Cedid Devri", "Şuralar (Sovyet) Devri", "Müstakillik Devri" (Üşenmez, 2013: 52).

"Marifetçilik Devri: Yeni Özbek Edebiyatının ilk dönemidir. Marifetçilik edebiyatı devresinde Mukimî, Furkat, Zevkî, Avaz Otari, Dilşad Berna, Anber Hatun gibi aydınlar önemli çalışmalar yapmıştır. Bu devir dil ve edebiyat ürünlerinde halka yöneliş, sade dil ve anlatımla ön plana çıkmıştır." (Üşenmez, 2013: 97).

Cedid Devri ise İsmail Gaspıralı'nın başlattığı cedit hareketinin meyvelerini verdiği bir dönemdir. Bu devirde İsmail Gaspıralı'nın "Dilde, fikirde, işte birlik" görüşüne dayanan milliyetçi çalışmalar yapılmıştır. Bu bakış açısıyla modern eğitim vermeyi amaçlayan cedit okulları açılmıştır. Bu okulların etkisiyle Taşkent'te, Buhara'da, Fergana'da Türkistan'da aydınlar hareketi başlamıştır. Mahmudhoca Behdûdî tarafından 1903'te "Ceditçiler Tödesi" adında bir kulüp kurulmuş ve bu kulüp etrafında toplanan aydınlar istiklal mücadelesi vermek, halkı uyandırmak gibi faaliyetler yapmıştır. Bu oluşumdan bir yıl sonra Münevver Karî, Taşkent'te kulübün şubelerini açmıştır. Türkistan aydınlarının "Ceditçiler Tödesi" adı altında birleşmiş ve daha sonra Buhara'da "Yaş Buharalılar", Harezm'de "Yaş Hiveliler" adlı dernekler kurulmuştur (Karakaş, 2021: 294).

20. Yüzyılın başlarındaki aydınlanma, eğitim seferberliği ve istiklâl gibi konular yeni edebiyatın esas konularıdır. Edebî eserlerde vatan ve miller kavramları çok sık işlenmeye başlamıştır. Yeni yazılan şiirlerde, eskiden beri kullanılan teşbihlere, mecazlara yeni

manalar yüklenerek zenginleştirilmiştir. Duyguları tarif eden sıfatlar, artık ilim, fen, ilerleme, milli birlik, vatan ve milleti anlatmak için kullanılmıştır. Dil, bazı Arapça ve Farsça kelimelerden arındırılmıştır. Aruzla birlikte hece ve serbest vezinler, kullanılmaya başlanmıştır (Karakaş, 1996: 295).

1905-1917 yılları arası Özbek edebiyatı için “Milli Uyanış Devri” denmektedir. “Terakkî” (1906), “Semerkant” (1906), “Şuhrat” (1907), “Ayine” (1913), “Sadayi Türkistan” (1914), “Sadayi Fergana” (1914) gibi gazete ve dergilerde aydınlar, Çar rejiminden kurtulup özgürlüğünü kazanmak, milli bir uyanış gerçekleştirmek ve Gaspıralı İsmail’in başlattığı Usul-i Cedit hareketini yaymak amacıyla makaleler, tiyatro eserleri ve şiirler kaleme almıştır. Bu devirde Çağdaş Özbek edebiyatında diğer türlere göre hikâye daha az gelişmiştir (Giray, 2021: 20).

1917 yılında yaşanan Bolşevik İhtilali ile başlayan Sovyet Devri ise Özbekistan’ın bağımsızlığını kazandığı 1991 yılına kadar devam etmiştir. Özbek edebiyatının şekillenmesinde önemli rol oynamış, bu yıllar arasında şair ve yazarlar ortaya koydukları eserlere göre sınıflandırılmıştır (Üşenmez, 2013: 140).

Yeni edebiyatla beraber şiir, nesir alanında gelişmeler sürmektedir. Nesir türü henüz gazetecilik ve dergicilikle sınırlıdır. Tiyatrolar yeni yeni gelişme göstermektedir. Bu alanlarda yapılan çalışmalar Özbek edebiyatının temellerini atması açısından önem arz etmektedir. Cedit edebiyatı temsilcileri milli roman yaratmak için çeşitli çalışmışlar yapmıştır ancak Abdulla Kadirî’nin “Ötgen Künler” romanına kadar örnek verilememiştir. Roman türü 1922 yılında “İnkılap” dergisi sayfalarında yayınlanmaya başlanan Ötgen Künler romanıyla Özbek edebiyatına girmiştir (Açık, 2007: 33). Roman türünün Özbek edebiyatına girmesi 20. Yüzyılın başlarında olmuştur.

Çağdaş Özbek şiirinin gelişim aşamaları, dönemin önemli şairleriyle beraber aşağıda verilmiştir. “Geçiş Dönemi” denilen bu dönem, şiirin Çağatay şiirinden modern Özbek şiirine geçtiği süreci kapsamaktadır. 19. Yüzyılın ortalarında Rusların Orta Asya kıtasına hâkim olmasıyla cami ve medreseleri kapatarak Arapçanın ve Farsçanın etkisini kırılmıştır. Bölgeye artık Rusça ve Rus edebiyatı hâkimdir. Bu durum milli edebiyatın ve milli tarihin araştırılmasını olumsuz etkilemiştir. Ancak Özbek halkı bu vasıta ile Avrupa ve Amerika halklarının edebiyatını ve onların kültürel âlemini tanımıştır. Özbek yazarların, dünya edebiyatı hakkında fikir sahibi olarak yola devam etmeleri onların, milli edebiyatta yeni

edebi şekil ve türleri, yeni edebi yöntemleri denemelerini sağlamıştır (Xalliyeva, 2020: 49). Dönemin önemli isimlerinden bazıları şunlardır: Mukimî (1850-1903), Avaz Otari (1884-1919), Muhayyir (1842-1918), Dilşâd Altın (1800-1906). “Cedit Dönemi” ise duygusal ve özgün şiirlerin hâkim olduğu bir dönemdir. Bu dönemin önemli şairlerinden bazıları şunlardır: Abdülhamit Süleyman Çolpan (1897-1938), Elbek (1893-1939), Batu (1904-1940), Şakir Süleyman (1900-1942), Aybek (1905-1968), Gayretî (1905-1940), Gafur Gulam (1903-1966), Kamil Yaşin (doğ. 1909). (Kocaoğlu, 1996: 6). 1924’te Basmacılık hareketinin bastırılmasıyla milliyetçi fikir adamları, şair ve yazarların tutuklanmış ve Ceditçilik hareketinin 1929 yılında sona ermesiyle bu yılın Sovyet ideolojisine “Kette Burılış” (Büyük Yöneliş) yılı olarak geçmektedir (Karakaş, 1996: 296). Birçok aydının bastırıldığı bu dönemde şairler ve yazarlar Komünist ideolojisinin kontrolüne alınmıştır. Edebiyatın sosyalizme hizmet etmesi kararlaştırılmış ve bu amaca hizmet etmeyen hiçbir içerik onaylanmamıştır. Yine aynı dönemde; “*Abdülhamid Süleyman Çolpan, Batu, Elbek, Atacan Hâşim, Osman Nâsir, Gulam Zaferî, Kayyum Ramazan, Gazi Âlim gibi birçok şair ve yazar, 1937-1939 yılları arasında halk düşmanı ilân edilerek öldürülmüştür*” (Karakaş, 1996: 297). Nesirde ise hikâye ve romanlar sosyalizmi öven, yapılan değişiklikleri mutlulukla karşılayan bir tablo tasvir etmiştir. Bu yıllar propaganda ve lirik şiirin yanyana olduğu yıllardır. Dönemin lirik şairleri: Erkin Vahidov (1936), Abdulla Aripov (doğ. 1941), Cemal Kemal (doğ. 1938) Aziz Abdürezzak (doğ. 1940) ve Rauf Parfi (doğ. 1942) gibi isimlerdir (Kocaoğlu, 1996: 8). Müstakillik Devri; Sovyetlerin dağılmasından sonra bağımsız Özbekistan Cumhuriyeti kurulmuştur. Bu sıradan bir sosyal-siyasi değişim değil baskı ve eziyet altında yaşayan bir toplumun özgürlük değişimi olmuştur. Müstakillik, Özbekler için tarihî dönüm noktası sayılmaktadır. Bu ve benzeri nedenlerden dolayı Bağımsızlık sonrası Özbek dil ve edebiyatını çok iyi sentezlemek gerekmektedir. Müstakillik devrinde ortaya konulan edebi eserlerde insanların duygu ve düşüncelerine yer vermeye başlamıştır. Bu dönem Özbek dili ve edebiyatı için oldukça verimli geçmiştir (Üşenmez, 2013: 171). “Bağımsızlık Dönemi” Lirik şiirin ağırlıklı olduğu dönemdir. Dönemin önemli şairlerinden bazıları: Erkin A’zam (doğ. 1950), Töre Mirza (doğ. 1956) A’zam Ötkem (doğ. 1960) gibi isimlerdir (Kocaoğlu, 1996: 8).

Çağdaş Özbek edebiyatında roman örnekleri 19.yy’ın sonları ile 20.yy’ın başlarında verilmeye başlamıştır. İsmail Gaspıralı’nın başlattığı “Usul-i Cedid” hareketini destekleyen ceditçi yazarların edebi alandaki çalışmaları Çağdaş Özbek edebiyatının oluşumuna zemin hazırlamıştır (Kuçkartayev, 1994: 83). Cedit döneminde ağırlıklı olarak şiir türünde eserler

vardır. Roman pek gelişim gösterememiş olsa da Mirmuhsin, Hamza Hekimzade Niyazi, Abdullah Süleyman Çolpan, Abdulla Kadiri gibi isimler roman türünde eserler veren aydınlardır (Açık, 2007: 33). Sovyet dönemi baskı ve yasaklarla geçmiştir. Yazarların bir kısmı Sovyet rejimini desteklerken bir kısmı da “Basmacılık Hareketi” adı altında siyasi mücadelelerini sürdürdüler. Sovyet hâkimiyetinin başladığı ilk yıllarda roman türünde eser yok denecek kadar azdır. O döneme dair Cemile Mecid, Mecid Osman, Hadiçe roman türünde eser veren isimlerdir (Kattabekov vd., 1990: 20). Sadridin Ayniy, Musa Taşmuhammedoğlu Aybek de bu türe katkı sağlayan isimlerdendir (Açık, 2005:6). 1960’lı yıllarda Kreşçev ile birlikte roman türünde canlanmalar yaşanmıştır. Dönemin önemli isimlerinden Şuhret, Stalin dönemindeki karalama kampanyalarının kurbanlarından bahsettiği *Altın Zenlemes* (Altın Paslanmaz) adında bir roman yayınlamıştır. Bu süreçte Pirimkul Kadirov, Aybek, Askad Muhtar, Mirmuhsin, Said Ahmed, Adil Yakubov, Mirkerim Asım roman türünde eser veren yazarlardır (Giray, 2018: 21). Bağımsızlıktan sonra ise Adil Yakubov, Ötkir Haşimov, Said Ahmed, Aman Muhtar, Tahir Malik, Nurali Kabul, Toğay Murad ve Uluğbek Hemdemov gibi şahsiyetler roman türünde eserler vermiştir (Mubarekova, 2013: 170-171).

Özbek tiyatrosu, Tatar, Rus ve Azerbaycanlı tiyatro gruplarından etkilenmiştir. Mahmudhoca Behbudi Efendi (1875-1919) ile ilk örneklerini vermiştir. Beybudi’nin *Pederküş* piyesi Türkistan’da yazılan, sahneye konulan ve tetkik edilen ilk eser olması bakımından önemlidir. Büyük yankı uyandıran bu eserden sonra Abdurrauf Samedov, Hacı Muin, Abdullah Bedri, Hamza Hekimzade Niyazi, Abdullah Kadiri, Abdülhamid Süleyman Çolpan, Abdurrauf Fıtrat tiyatro türünde eserler veren aydınlardır (Karakaş, 2012: 45-54).

Hikâye cedit döneminde diğer türlere göre en az gelişim gösteren türdür. Bu dönemde Abdülhamit Süleyman Çolpan’ın yazdığı “*Qurboni Jaholat*” (Kurban-ı Cehalet) adlı hikâyesi ilk örneklerdendir. Çolpanın yanı sıra Mümincan Muhamedcanoğlu, Abdulla Kadirî, Cemile Mecid, Mecid Osman, Hadiçe gibi isimler de bu dönemde hikâye örnekleri vermiştir. Bolşevik İhtilali sonrası edebiyat, proleter çizgide gelişmeye başlamıştır. 1930’lu yıllarda Sovyetlerin eğitim alanındaki başarıları edebiyatı da etkilemiştir. Özbek hikâyeciliği de Maksim Gorki’nin sosyalist edebiyat prensipleri üzerine gelişim göstermiştir. Bu dönemde yazarlar kolhoz sisteminin önemi kadının toplumdaki yeri gibi konuları işlemiştir. Bu dönemin önemli yazarı Kahhar Çağdaş Özbek edebiyatının

gelişimine büyük katkı sağlamıştır. Özbek hikâyeciliğine katkısı olan diğer önemli isimler ise Gafur Gulam, Aydın, Hüseyin Şems, Perde Tursun, Gayretî, Sabir Abdulla, Şakir Süleyman, Hamid Alimcandır (Giray, 2021: 20-23). Stalin'in ölümünden sonra Komünist Parti yıllardır uygulanan bu sistemi eleştirmiştir. Toplumun önde gelen, öldürülen aydınların suçsuzluğu açıklanmış ve itibarları iade edilmiştir. Yeniden vatan, millet konularına geçiş başlamıştır. Bu dönemin önemli aydınları şu isimlerdir: “*Âdil Yakubov, Pirimkul Kadirov, Ölme Ömerbekov, Hüsniddin Şeripov, Abdullah Âripov, Erkin Vâhidov, Şükür Halmirzayev, Ötkir Haşimov, Muhammed Ali, Cemal Kemal, Aman Metcan, Rauf Parfi, Gülçehre Nurullayeva.*”(Karakaş, 1996: 298) 1953'te Stalin'in ölümünden sonra ülkede gelişen özgürlük rüzgârları esmeye başlar. Bu dönemin özgür ortamı edebiyat gelişimine ivme kazandırmıştır. Çağdaş Özbek hikâyeciliği de büyük bir gelişim kaydeder. Saide Zunnunova, Pirimkul Kadirov, Ötkir Haşimov, bu dönemde hikâye türünde örnekler veren şahsiyetlerdir. 1991' de bağımsız olan Özbekistan baskıcı Sovyet rejiminden kurtulmuştur. Bu özgür ortam edebiyatı da etkilemiştir (Giray, 2021: 23-26). Yeni dönem edebiyatında modern ruhlu öyküler de ortaya çıkarılmıştır. Ancak öyküler tam anlamıyla modern sayılmazlar, modern anlatıdan izler barındırmaktadırlar. Çünkü modern öykülerde zaman, mekân ve karakterler belirgin değildir. Bu taleplere cevap veren öyküler Özbek edebiyatında azdır. Okuyucu da bu tür hikâyeleri benimsemeye hazır değildir (Ateş ve Söylemez, 2020: 148). Dönemin önemli hikâyecilerinden bazıları şu isimlerdir: Nazar Eshonqul, Ahmad A'zam, N. Muhammed Raufhan, Erkin A'zam, Isajon Sulton (Yelok, 2019: 328). Bu yılların diğer ünlü aydınları: Seyid Ahmed, Adil Yakubov, Pirimkul Kadirov, Askat Muhtar, Mirmuhsin gibi tecrübeli; Uçkun Nazarov, Ölmas Umarbekov, Aman Muhtar, Ötkir Haşimov, Tahır Melik gibi genç yazarlar Özbek hikâyeciliğini büyük ölçüde etkilemiştir (Kencayeva, 2020: 81).

1.2 Ötkir Haşimov'un (1941-2013) Hayatı, Edebi Kişiliği ve Eserleri

Özbek yazar Ötkir Haşimov, 5 Ağustos 1941'de Taşkent'in Dombirad mahallesinde dünyaya geldi. Babası, Taşkent Dokumacılık İşletmesi'nde çalışarak geçirmiş bir işçidir. Annesi ise ev hanımıdır. Ötkir Haşimov, İkinci Dünya Savaşı'nın yeni bittiği yıllarda okula başlamıştır. Ülkede ekonomik kriz yaşanmaktadır. Bu sebeple Ötkir Haşimov, o yıllarda pazarda meyve satarak aile ekonomisine katkıda bulunmuştur. Yaşadığı maddi sıkıntılar

onu okuma isteğinden alı koymamıştır. İlk şiir ve hikâye denemelerini henüz ilkokuldayken vermeye başlamıştır (Yüregir, 2022: 9).

“*Taşkent Devlet Üniversitesi Filoloji Fakültesi Gazetecilik bölümünü tamamlayan (1959-1964) yazar çeşitli gazete ve yayınevlerinde muhabirlik ve yöneticilik yapmıştır.*” (Yüregir, 2022: 9)

1960-1962 yılları arasında *Transportny Ravoçiy* gazetesinde tercümanlık yapan Haşimov,. 1963 yılında *Kizil Ozbekistan* gazetesinde yazar olarak çalışmıştır. 1963-1966 yılları arasında ise *Taşkent Hakikati* gazetesinde yazarlık hayatına devam etmiştir. 1966-1982 yılları arasında *Taşkent Akşamı* gazetesine bölüm müdürü görev almıştır. 1982-1985 yılları arasında *Gafur Gulam* isimli Özbekistan’ın en meşhur yayınevlerinden birinde redaktör yardımcısı olarak çalışmıştır. 1995-2000 yılları arasında “Birinci Özbekistan Devleti Yüce Meclisi Yayın ve Haberleşme Komitesi Başkanlığını” yürüten Haşimov, 2000-2005 yılları arasında da “İkinci Özbekistan Meclisi Yüce Meclisi Yayın ve Haberleşme Komitesi Başkanlığını” yürütmüştür. 2005 yılından sonra ise *Teatr* dergisinin başyazarlığını yapmıştır (Yüregir, 2022: 9).

Ötkir Haşimov’un ilk deneme kitabı “*Polat Chavadoz*” 1962 yılında yayınlanmıştır. Daha sonra “*Yo’l Havosi*” (1963), “*Bahar Qaytmaydi*” (1970), “*Qalbinga Qulaq Sol*” (1973), “*Uzun Kechalar*” (1975), “*Nimadir Boldi*” (1976), “*Quyosh Terozisi*” (1980) gibi hikâye ve kıssaları yayınlanmıştır “*Nur Borki, Soya Bar*” (1979), “*Ikki Eshik Orasi*” (1986) gibi romanları yayınlanmış eserleridir. Piyes yazarlığı da yapan Haşimov’un “*Vijdon Dorisi*”, “*Sizdan Ugina*”, “*Bizdan Bogina*” gibi piyesleri vardır (Oba, 2014: 1004). 1963 yılında “*Sharq Yulduzi*” dergisinde yayınlanan “*Cho’l Havosi*” isimli kısa hikâyesi ile edebiyat çevrelerince tanınmış, edebiyat eleştirmenleri ve önemli yazarlardan takdir görmüştür (Akçair, 2014: 9).

Ötkir Haşimov kendi eserlerinin yanında Stefan Zweig, E. Hemingway, Jack London, K. Simonov, A. Kuprin, Konstantin Paustovski gibi yazarlardan çeviri yaparak bu yazarların eserlerini Özbek Türkçesine kazandırdığı bilinmektedir. Hikâyeden sonra roman türüne de el atan Ötkir Haşimov’un bu alanda da birçok ödüle layık görülmüştür (Akçair, 2014: 10).

Haşimov’un birçok eseri, Rusçanın yanı sıra İngilizce, Fransızca, Almanca, İspanyolca, Farsça, Arapça, Japonca, Hintçe gibi başka dillere çevrilerek, kitap veya dergilerde yayınlanmıştır. Yayınlanan kitapların basım adedi iki buçuk milyona varmıştır.

Ötkir Haşimov'un hikâye ve romanlarının dışında kaleme aldığı sahne eserleri Özbekistan dışında Kırgızistan, Kazakistan, Türkmenistan'da da sahnelenmiştir. Yazarın "*Odamlar Nima Derkin*", *Qalbingga Qulaq Sol*", "*Nur Borki Soya Bor*", "*Dunyoning Ishlari*" gibi hikâye ve romanları senaryoya uyarlanarak, sinema filmi, televizyon filmi ya da radyo oyunu olarak oynatılmıştır (Akçair, 2014: 11).

Ötkir Haşimov'un eserlerinde dikkate çarpan en önemli unsurlardan biri de canlı tasvirlerle yerel unsurların ustaca kullanılmasıdır. Ötkir Haşimov, gerek Sovyet dönemi gerekse bağımsızlık sonrası Özbekistan'ına kaleme aldığı eserleriyle ayna tutmuştur. Haşimov, Özbek halkının yaşadığı siyasi ve sosyal değişimlerin izlerini eserlerinde gerçekçi bir şekilde işlemiştir. Haşimov, eserlerinde savaş dönemi ve sonrasında karşılaşılan güçlükleri, adaletsizlikleri, emeğin sömürülmesi gibi toplumsal konuların yanında aşk ve evlilik gibi bireysel konulara eserlerinde yer vermiştir (Güler, 2014: 5).

Kahramanlarını gerçek hayattan alan Haşimov, onların yalnız dış görünüşünü değil iç dünyasını da okuyucuya vermiştir. Bu kahramanların şahsında bir devrin insanının yaşadığı sevinçleri, ıstırapları, tarihi olayları okuyucularının dikkatine sunmuştur. Haşimov, Özbekistan'ın eserleri en çok okunan yazarlarından (Fazliddinova, 2021: 10).

Özbekistan Kahramanı, Özbekistan Gençler Mükâfatı (1976) sahibi, Mihnət Şöhreti (1997) ve 2001 yılında Büyük Hizmet ödülüne layık görülmüştür (Üşenmez, 2013: 208).

Yazar 24 Mayıs 2013'te Taşkent'te hayata veda etmiştir (Güler, 2014: 4).

1.1.1 Eserleri

Polat Chavandoz, Toshkent Nashriyoti, Toshkent 1962. (Deneme)

Gunafsha, Yosh Gvardiya Nashriyoti, Toshkent 1965. (Uzun Hikaye)

Odamlar Nima Derkin, G'afur G'ulom nomidagi Adabiyot va San'at Nashriyoti, Toshkent 1966. (Hikâye)

Bir Tomchi Shudring, Yosh Gvardiya Nashriyoti, Toshkent 1970. (Hikâye)

Bahor Qaytmaydi, G'afur G'ulom Nashriyoti, Toshkent 1970. (Uzun Hikaye)

Den' Motylka, Molodaya Gvardiya, Moskva, 1970. (Roman)

Den' Motylka, Molodaya Gvardiya, Moskva, 1971. (Roman)

Qalbingga Quloq Sol, Gʻafur Gʻulom Nashriyoti, Toshkent, 1973. (Uzun Hikaye)

Prisluşaysya k Serdtsu, Gʻafur Gʻulom Nashriyoti, Toshkent, 1974. (Roman)

Uzun Kechalar, Yosh Gvardiya Nashriyoti, Toshkent 1975. (Uzun Hikâye)

Nimadir Boʻldi, Gʻafur Gʻulom Nashriyoti, Toshkent, 1975. (Hikâye)

Yer Farzandimiz, Oʻzbekiston Nashriyoti, Toshkent, 1977. (Hikâye/Deneme)

Nur Borki Soya Bor, Gʻafur Gʻulom Nashriyoti, Toshkent, 1977. (Roman)

Svet Ne Bez Teni, Sovetskiy Pisatel, Moskva, 1979. (Roman)

Quyosh Tarozisi, Gʻafur Gʻulom Nashriyoti, Toshkent, 1980. (Hikaye)

Nur Borki Soya Bor, 2-nashr, Yosh Gvardiya Nashriyoti, Toshkent, 1981. (Roman)

Mashina Sotaman, Mushtum Kutubxonasi, Toshkent, 1981. (Hikâye)

Dunyoning Ishlari, Gʻafur Gʻulom Nashriyoti, Toshkent, 1981. (Roman)

Nur va Soya, Maʼrifat Nashriyoti, Dushanba, 1982. (Deneme)

Svet Ne Bez Teni, Gʻafur Gʻulom Nashriyoti, Toshkent, 1983. (Roman)

Yalpiz Samsa, Yosh Gvardiya Nashriyoti, Toshkent, 1983. (Hikâye)

Dela zemnie, Sovetskiy Pisatel, Moskva, 1984.

Oq Kamalak, Gʻafur Gʻulom Nashriyoti, Toshkent, 1984. (Hikâye)

Sirli Yulduz, Gʻafur Gʻulom Nashriyoti, Toshkent, 1985. (Hikâye)

Lastochki letayut vysoko, Yosh Gvardiya Nashriyoti, Toshkent, 1985.

Ikki Eshik Orasi, Gʻafur Gʻulom Nashriyoti, Toshkent, 1986. (Roman)

Xazina, Oʻzbekiston Nashriyoti, Toshkent, 1987. (Hikâye)

Ikki Karra Ikki Besh, Yosh Gvardiya Nashriyoti, Toshkent, 1987. (Uzun Hikaye)

Dela zemnie, Gʻafur Gʻulom Nashriyoti, Toshkent, 1987.

Voyti i vıyti, Sovetskiy Pisatel, Moskva, 1988.

Ikki Eshik Orasi, 2-nashr, Gʻafur Gʻulom Nashriyoti, Toshkent, 1989. (Roman)

Natanish Orol, Yosh Gvardiya Nashriyoti, Toshkent, 1990. (Hikâye)

Iztirab, Yozuvchi Nashriyoti, Toshkent, 1991. (Hikâye)

Tushda Kechgan Umrlar, Sharq Yulduzi jurnali, 6-7-son, 1992. (Roman)

Shumlik, Yozuvchi Nashriyoti, Toshkent, 1993. (Hikâye)

Bahor Qaytmaydi, Gʻafur Gʻulom Nashriyoti, Toshkent, 1993. (Uzun Hikaye)

Saylanma, Sharq Nashriyot-Matbaa Kontserni, Toshkent, 1993. (Derleme)

Tushda Kechgan Umrlar, Sharq Nashriyot-Matbaa Kontserni, Toshkent, 1993. (Roman)

Toylar Muborak, Navroʻz Nashriyoti, 1994. (Pyesa)

Ikki Eshik Orasi, Sharq Nashriyot-Matbaa Kontserni, Toshkent, 1996. (Roman)

Osmondan Tushgan Pul, Maʼnaviyat Nashriyoti, Toshkent, 1998. (Uzun Hikaye)

Saylanma, Sharq Nashriyot-Matbaa Kontserni, Toshkent, 1998. (Derleme)

Ikki Eshik Orasi, Sharq Nashriyot-Matbaa Kontserni, Toshkent, 2000. (Roman)

Chana, Gʻafur Gʻulom Nashriyoti, Toshkent, 2000. (Hikâye)

Tomchining Sarguzashtlari, 2001. (Hikâye/Çocuk Edebiyatı)

Saylanma, Gʻafur Gʻulom Nashriyoti, Toshkent, 2002. (Derleme)

Shohruxning Topishmoqlari, Sharq Nashriyot-Matbaa Kontserni, Toshkent, 2003. (Çocuk Kitabı)

Dunyoning Ishlari, Sharq Nashriyot-Matbaa Kontserni, Toshkent, 2004. (Uzun Hikaye)

Daftar Hoshiysidagi Bitiklar, Sharq Nashriyot-Matbaa Kontserni, Toshkent, 2004. (Deneme)

Bahor Qaytmaydi, Sharq Nashriyot-Matbaa Kontserni, Toshkent, 2005. (Uzun Hikaye)

Dunyoning Ishlari, Sharq Nashriyot-Matbaa Aksiyadorlik Kompaniyasi, Toshkent, 2005. (Uzun Hikaye)

Daftar Hoshiysidagi Bitiklar, Sharq Nashriyot-Matbaa Aksiyadorlik Kompaniyasi, Toshkent, 2005. (Deneme)

Daftar Hoshiysidagi Bitiklar, Sharq Nashriyot-Matbaa Aksiyadorlik Kompaniyasi, Toshkent, 2006. (Deneme)

Oʻzbeklar, Gʻafur Gʻulom Nashriyoti, Toshkent, 2006. (Deneme)

Ikki Eshik Orasi, 2-nashr, Sharq Nashriyot-Matbaa Aksiyadorlik Kompaniyasi, Toshkent, 2007. (Roman)

Bahor Qaytmaydi, Sharq Nashriyot-Matbaa Aksiyadorlik Kompaniyasi, Toshkent, 2007. (Uzun Hikaye)

Xazon Bo'lgan Bahor (Drama)

Birovning Tashvishi (Inson Sadoqati) (Drama)

Toylar Muborak (Komedi)

İKİNCİ BÖLÜM

2. ÖTKİR HAŞİMOV'UN HİKÂYECİLİĞİ

2.1 Hikâyelerinin Yapısı

2.1.1 Olay Başlangıç Yöntemleri

İncelenen kısa hikâyelerin başlangıç yöntemleri farklılık göstermektedir. Tepebaşı'nın *Roman İncelemesi* kitabında geçen Bonheim modeline göre başlama şekilleri statik ve dinamik olarak iki grupta incelenmektedir. Statik olanlar; yorum ve betimleme, dinamik olanlar; anlatıcı raporu ve konuşmadır (Tepebaşı, 2019: 260). Bu çalışmada hikâyeler statik ve dinamik şekillerine göre incelenmiştir. Bazı hikâyelerine anlatıcı raporuyla başlarken bazı hikâyelerine konuşma ile başlamıştır. Yazarın hikâyeleri incelendiğinde bir hikâyesinin statik yöntemle, on dört hikâyesinin ise dinamik yöntemle başladığı tespit edilmiştir. Statik başlangıç yöntemini tercih ettiği hikâye *Misafir Olmayınca* hikâyesidir; “Bir zamanlar yurt dışına çıkmak, Mars’a olmasa da aya uçmakla eşdeğerdi dersem, günümüz gençliği inanmayacaktır.” (Haşimov, 2018: 19) cümlesiyle yorum yaparak başlamıştır. Bu hikâyesine statik şekilde başladığı görülmektedir. İncelenen hikâyeler arasında yorum yaparak başladığı tek hikâye *Misafir Olmayınca* hikâyesidir. Haşimov, incelenen hikâyelerin çoğuna dinamik şekilde başlamıştır. Konuşma ve anlatıcı raporuyla başlayan hikâyeler bu türün içinde yer almaktadır (Tepebaşı, 2019: 260).

Şanslı Beyler hikâyesi sunucunun konuşmasıyla başlamıştır. Bir diğer örnek ise *Ejderhanın Tövbesi* hikâyesinin başlangıcıdır. Bu hikâyenin başlangıcı şu şekildedir; “Ee, neyi soruyorsunuz kardeşlerim. Olan biteni size söyleyiveririm, olur da kitabını yazarsınız bir tane ev hanımı okursa üzülmesin, diyorum.” (Haşimov, 2018:3) *Garip Seyahat* hikâyesi ise “Usta Said Ahmed, Amerika'dan geldiği gün telefonda şunları söylemişti: -Alo, sen misin evladım?” (Haşimov, 2018: 3) diyaloguyla başlamıştır.

Haşimov, aşağıda da yapılan incelemelerden anlaşılacağı üzere anlatıcı raporuyla başlamayı daha çok tercih etmiştir. Bu yöntem, kısa hikâyede yazarın okuyucuya aktarmak istediklerini kolayca aktarabilmesi açısından tercih edilmektedir. Anlatıcı raporu ile başlayan hikâyeler ise şunlardır; *Şehirli Damat*, “İlk damat olduğumuz için sanırım köye gittiğimizde hemen şehirden damat geldi diye yayılır. Almanın vermesi var dedikleri gibi sık sık iadeyi ziyaretler olur. Geçenlerde yine oldu. İşten döndüğümde kapıyı açar açmaz yengeniz Tursunoy koşarak yanıma geldi.” (Haşimov, 2018: 14) Yazar okuyucuyu

bilgilendirmek amacıyla kısa bir raporlama yapmıştır. Bu tekniği kullandığı diğer hikâyeler de örnekleriyle beraber şu şekilde verilmiştir; *Kızıl Karga* hikâyesi, “Bir varmış bir yokmuş, çok eski zamanlarda, Kramatorsk taraflarında bir sahabe varmış. Günlerden bir gün sahabe dağdan inip asasını vurarak yürümüş yürümüş ve susuzluktan bitap düşmüş. Bir söğüt ağacının altına geldiğinde bayılıp yere yığılmış. Bir ara kulağına ‘gak- gak’ diye bir ses gelmiş.” (Haşimov, 2018: 82) ifadesiyle başlamıştır. *Saat* hikâyesi, “Sabah işe gidiyordum, baktığımda saatim durmuştu. Salladım, bücktüm, umarım çalışır.” (Haşimov, 2018: 67) *Misafir Babadan Önemlidir* hikâyesi, “Biz her zaman zengindik. Ülkemiz kilometrelerce uzakta! Eğer zengin olmasaydık Aqposhsha Hazretlerinin saygın gözleri Türkistan'a düşer miydi? Ne tür bir aptal fakir bir ülkeye ordu götürür.” (Haşimov, 2018: 61) *Ceza* hikâyesi, “Ne dersen de, ama ben her yıl 1 Nisan Şaka Günü'nü kutluyorum. On yıldır.” (Haşimov, 2018: 47) *Maddi Yardım* hikâyesi, “Bütün bu kargaşa, önemsiz bir meseleyle başladı. Bir gün sendika başkanı Osman abi yanıma gelip elini omzuma koydu.” (Haşimov, 2018: 64) *İşe Yaramaz* hikâyesi, “Bu mümkün mü? Günaydın. Selam. Müsaadenizle kendimi tanıtısam.” (Haşimov, 2018: 70) *Deli Olmak Kolay* hikâyesi, “Kardeşler! Adamım, hey. İnsan isterse bir günde deli olabilirmiş, ne kadar deli olduğunun farkında olmazmış.” (Haşimov, 2018: 9) *Boğmaca* hikâyesi, “Televizyonda bir çiftçiye gösteriyorlardı. Kaşkaderya'dan mı, Surhanderya'dan mı, neyse, biri sekiz tane yeni doğmuş buzağı yetiştirmiş. Helal olsun!” (Haşimov, 2018: 73) *Aş* hikâyesi, “Profesör Abid Rasulovich, mahalleye yeni taşınalı bir aydan fazla olmuştu. Bir sabah, henüz karanlıkken kapısının çalındığını duydu. Profesör, pijamasını giyip kapıyı açtığında, yan komşusu Halik Tajang'ı gördü.” (Haşimov, 2018: 88) *Öğretmenin Dediğini Yapın* hikâyesi, “Kapı zili çaldığında televizyonda keyifle futbol izliyordum. Dış kapıyı açtım ve gözlerime inanamayarak kalakaldım. Bir zamanlar okulda zooloji dersi veren öğretmenimiz Açıl Akilaviç karşımda gülümsüyordu.” (Haşimov, 2018: 40) şeklinde başlamıştır.

2.1.2 Olay Geliştirme Yöntemleri

Haşimov, incelenen hikâyelerde olay geliştirme yöntemi olarak tek bir çizgide ilerlemiştir. Haşimov'un incelenen hikâyelerinde Busse'nin olay zincirleme A modeli kullanılmıştır. Buna göre olay zinciri başkahramanın yaşamının etrafında şekillenir. (Tepebaşı, 2019: 63) İncelenen hikâyelerin kısa hikâye olduğu göz önünde bulundurulduğunda en uygun modelin bu olduğu bilinmektedir. Hikâyelerde tek olay

vardır. Başkahramanın yaşamından bir kesit olarak okuyucuya verilmiştir. Forster olay örgüsünü, olayların anlatımı yani olaylar arasındaki neden sonuç ilişkisi olarak ele almıştır ona göre; “kral öldü arkasından kraliçe öldü.” dersek öykü “kral öldü ardından üzüntüden kraliçe de öldü.” dersek olay örgüsü olmaktadır. (Forster, 2001: 128) Neden sonuç ilişkisi olay örgüsünü beslemektedir. Yazarın olayları istediği gibi şekillendirebilmesi için neden sonuca ihtiyacı vardır. Haşimov, incelenen kısa hikâyelerinde neden sonuç ilişkisini tek bir olay üzerinden kurmuştur. Olayların gelişimi aşağıdaki hikâyeler üzerinden incelenmiştir.

Yolcu Olmayınca hikâyesinde, hiç yurtdışına çıkmamış bir İngilizce öğretmeninin ilk yurt dışı deneyimi anlatılmaktadır. Uçakta yaşanan acemilikler ve alışveriş yaparken düştüğü gülünç durumlar okuyucuya sade bir ifadeyle aktarılmıştır. Yurt dışı uçağındaki serbestlikleri yurt içine dönerken de uygulamaya çalışmanın bedelini ağır ödemiştir. Bu hikâyede kültür çatışması diyaloglarla çok net hissettirilmiştir.

Ceza hikâyesinde, komşusuyla yaşadığı inatlaşma nedeniyle ona ufak bir ders vermek isteyen Alimav’un hayatından kısa bir kesit anlatılmıştır. Komşusuyla sürdürdüğü sözsüz kavgayı iş yerinde arkadaşıyla paylaşan Alimav, arkadaşının önerisiyle komşusuna küçük bir şaka yapmaya karar vermiştir. Bir gün arkadaşı komşusunu arayıp Alimav’un terfi ettiğini diğer gün arayıp Alimav’a piyangodan hediye çıktığını başka bir gün arayıp milletvekilliği teklifi aldığını söyleyip komşusunu kızdırmak istemiştir. Bu haberlere üzüntüsünden kalp krizi geçiren komşusu çok geçmeden oradan taşınmıştır.

Öğretmenin Dediğini Yapın hikâyesinde, bir gün çat kapı evine gelen öğretmenini ağırlama telaşına düşen başkahramanın sürekli öğretmenin uyarılarına maruz kalması anlatılmıştır. Eve girer girmez televizyonu kapat ikazıyla başlayıp ikramları beğenmemeye kadar varan zor bir misafir ağırlama süreci işlenmiştir. Ev sahibinin öğretmeni tarafından sürekli unutkanlık yapan şeyleri yaşamlarında bulundurma açısından eleştirmesi ve günün sonunda katı çizgileri olan öğretmenin çorabının tekini giyinmeyi unutup gelmiş olması hikâyeyi komik bir şekilde tamamlamıştır.

Aş hikâyesinde, yeni tanıştığı mahallenin gelenekleriyle ciddi sorunlar yaşayan bir profesörün başından geçenler anlatılmıştır. Tanıdıklarının düzenlediği yemek ziyafetlerine ısrarla profesörü çağıran mahalle sakini Halik, profesörü artık çileden çıkarmıştır. Sabahın erken saatlerinde düzenlenen yemek organizasyonlarına katılmaktan kendi işlerini aksatan Profesör Abid Rasuleviç ne yaptıysa Halik’ten kurtulamamıştır. Reddedilmeye alışkın

olmayan Halik, Profesör Rasuleviç tarafından geri çevrilince yaşadığı şaşkınlık mahalle kahvesine yansımıştır.

Boğmaca hikâyesinde, bahçesine sera kurmak için otomobilini satan bir adamın bütün parayı sera kurulmadan bitirmesi anlatılmıştır. Sera kurmak için gerekli izinleri almaya koyulan başkahramanın, her gittiği dairede rüşvet dağıtmaktan serayı kuracak parası kalmamıştır. Rüşvet sisteminin bu kadar yaygın ve sıradanlaşmasını işlenmiştir.

Deli Olmak Kolay hikâyesinde, karlı bir kış gününde yeni aldığı arabasına aldığı kadınla kaçamak yapmayı planlayan adamın başına gelenler anlatılmıştır. Garajda takılmayı planlayan adam büfeden şampanya almaya gittiğinde ayağı kayarak hastanelik olmuştur. Akli başına geldiğinde garajda kilitlediği kadını çıkartması için arkadaşını gönderen adam acı gerçekleri o zaman öğrenecektir. Üç günlük arabasının hurdaya döndüğünü gören adamın akıl hastanesine yatmasıyla hikâye sonlanmıştır.

Ejderhanın Tövbesi hikâyesinde, alkolik bir adamın alkolü bırakma süreci hikâye edilmiştir. Eve hiçbir faydası olmayan sürekli sarhoş gezen bir adamın bir gün eşine intihar etme şakası yaparken komşusunun olaya tanık olup bayılmasıyla alkole tövbe etmiştir. Hep kendisine beddua eden karısı bıraktıktan sonra sürekli iltifat etmeye başlamıştır.

Garip Seyahat hikâyesinde, Said Ahmed'in Amerika'ya yolculuğu sırasında başından geçenler anlatılmıştır. Özbekistan'da öğretmen olan Ahmed uçakla yaptığı Amerika seyahatinde dil bilmemenin dezavantajını yaşamıştır. Kendi ülkesinin, kuralları kişiye göre esnetmesine alışkın olan Ahmed ayrıcalık tanınmamasına inanamamıştır. Yolculuğu sırasında yaşananları soranlara küçük değişiklikler yaparak anlatmıştır.

İşe Yaramaz hikâyesinde, birkaç evlilik yapmış olan Jonetta Kabulovna Haltaeva geçimini eski kocalarından aldığı parayla yapmaktadır. Her eşinden çocuğu olan Haltaeva, çalışmadan kolay yoldan para kazanmaya alışmıştır. Dört çocuğu olan kadının yanında sadece bir çocuğu vardır. Diğerlerinin bakımını üstlenmemiştir. Eski eşlerinden sürekli para almasına rağmen ve aç gözlüğe devam ederek belediyeden ücretsiz ev talep etmiştir.

Kızıl Karga hikâyesinde, bir sahabenin duasını alan kızıl karganın yaşadığı yıllarda şahit olduklarından bahsedilmiştir. Köyün adının sürekli değişmesi bu değişikliğe karar veren meclisin, zamanla köyün adına karar verme şeklini değiştirmesi işlenmiştir. Dünya döndükçe yaşa duası alan kızıl karga zamanla görme yetisini kaybetse de çok iyi duymaya

devam etmiş. Böylece insanlığın değişimine gelişimine tanık olmuştur. Hikâye bize bu değişimi meclis üzerinden aktarmıştır.

Maddi Yardım hikâyesinde, Batirav şirkette alışkın olmadığı bir sistemin olduğunu fark etmiştir ancak iş işten geçmiştir. Sendikanın parasını çeşitli partilerde kullanıp sonra da Batirav'un ayağı kırıldı, evi yandı, çocuğu kaza geçirdi gibi yalanlarla giderleri örtbas etmişlerdir. Batirav bu yalanlara sustukça olayların daha da kötü hale geldiğini fark etmiştir. Bir gün toplantıda yine kendi üzerinden başka bir yalan söylendiğini duyunca dayanamamış gerçekleri itiraf etmiştir ancak kimse ona inanmamış onun delirdiğini düşünmüştür.

Misafir Babadan Önemli hikâyesinde, Özbek halkının medeniyet adı altında nasıl yozlaştığını anlatmaya çalışılmıştır. İnsanlara medeniyet diye pazarladıkları yaşam tarzının aslında kültürlerine ters olduğunu ve asıl medeniyetin kendilerinde zaten mevcut olduğunu aktarmıştır. Misafire yaklaşımın Özbekistan'da çok önemli olduğunu ancak batı medeniyetinde bu durumun asla böyle olmadığına değinmiştir.

Saat hikâyesinde, saati bozulan bir adamın gittiği her saatçide farklı bir sorun tespit edilmesinden bahsedilmiştir. Biri yapımı için çok yüksek fiyat isterken diğeri günler sonra anca yapılıp demiştir. Hiç birine güvenmeyen adam iş yerinde daha önce fark etmediği saatçiye öylesine verip şansını denemiştir ve saat hemen onarılıp sahibine geri verilmiştir. Üstelik hiçbir ücret alınmadan yapılmıştır.

Şanslı Beyler hikâyesinde, çeşitli yaş gruplarından insanların piyango biletine araba çıkması işlenmiştir. Kimi yetmiş yaşında kimi henüz öğrenci bir grup insanın piyangodan araba kazanıp röportaj vermesi konu alınmıştır. Garip replikleri olan sunucu hikâyeyi eğlenceli hale getirmiştir.

Şehirli Damat hikâyesinde, köylü biriyle evlenen adamın sürekli misafir ağırlamaktan bıkmaması konu alınmıştır. Eşinin köyünden durmadan birilerinin misafir olarak gelmesi ve gelenlerin uzun süre kalmasından yorulan bir damat anlatılmıştır. Damat kimseyi kırmak istemez fakat tek göz eve gelen yedi misafiri ne maddi ne de manevi ağırlayamayacağını fark eden damat evi bırakıp uzaklaşmayı planlamıştır.

2.1.3 Olay Bitiriş Yöntemleri

Haşimov bazı hikâyelerini son bir rapor cümlesiyle bitirmiştir. Olaylara açıklık getiren, okuyucuyu merakta bırakmayan tek cümlelik bu sonlar verilmek istenen mesajı

iletme görevi de görmüştür. Tepebaşı'nın aynı kitabından edinilen bilgiye göre Lämmert'in sisteminde olayların bitirilmesi iki şekildedir. 1- Olayların durumundan hareketle açık veya kapalı son. 2-okuyucu beklentileri doğrultusunda, beklenen veya şaşırtıcı sondur. (Tepebaşı, 2019: 264) Haşimov'un söz konusu hikâyeleri bitirme yöntemi Lämmert'in sistemine göre aşağıdaki gibi incelenmiştir.

Beklenen sonla biten *Ejderhanın Tövbesi* hikâyesinde, alkolü bıraktıktan sonra eşinden artık hakaret değil iltifatlar aldığını söyleyen kahramanımız “Alkolü bırakırsanız siz de eşinizden bunları duyabilirsiniz.” (Haşimov, 2018: 9) diyerek hikâyeyi sonlandırmıştır. Bu hikâyede önce alkolü bıraktığını daha sonra da nasıl bıraktığını anlatmıştır. Bu yüzden beklenen sonla bitmiştir.

Garip Seyahat hikâyesinde, hikâye içinde hikâye anlatılmıştır ve sonunu anlatıcının anlattığı şekilde aktardığını ifade eden bir cümle ile bağlamıştır. Burada yazar hikâyenin sonunda kendi varlığını okuyucuya hissettirmeyi tercih etmiştir. Kapalı sonla bitmiştir. Hikâye bir uçak seyahati sırasında yaşananları anlatmaktadır. Uçağın inişiyle hikâye de bitmiştir. Herhangi bir merak ögesi barındırmamaktadır.

Saat hikâyesinde, duran saatini yaptırmaya çalışan adamın her gittiği saatçide uzun ve pahalı bir işlem gerektiği söylenmiştir. Tesadüf eseri girdiği saatçinin hemen saati yapıp ücret talep etmemesi üzerine “Dikkatli olun!” (Haşimov, 2018: 70) uyarısıyla şaşırtıcı bir şekilde bitmiştir. Çok kısa ve ücret almaya değmeyen bir iş olması okuyucu tarafından beklenen bir durum değildir.

Aş hikâyesinde Haşimov, reddedilmenin hezimetıyla duygusunu dizginleyemeyen Halik'i söylenmeye devam ettirirken profesörü, bilim dünyasına katacağı yeniliği düşünüp heyecanlandığını söyleterek hikâyeyi sonlandırmıştır. (Haşimov, 2018: 94) Açık sonla bitmiştir. Profesörün buğday projesi okuyucuda geleceğe dair bir umut bırakarak sonlanmıştır.

Ceza hikâyesinde, komşusunu arkadaşıyla beraber işleten adamın bir akşam eve geldiğinde komşusunun kalp krizi geçirdiğini ve hastaneden çıktıktan sonra oradan taşındığını o günden itibaren bir nisanı kutladığını ifade eden bir açıklamayla bitirmiştir. (Haşimov, 2018: 49) Kapalı sonla bitmiştir. Yazar hikâyenin girişinde şaka gününü her yıl kutladığını söylemiştir daha sonra da nedenini vermiştir. Herhangi bir merak veya tamamlanmama durumu söz konusu değildir.

Maddi Yardım hikâyesinde, sendikadan hiçbir yardım almadığını itiraf eden Batırav'a kimsenin inanmamış veya aynı yalanları kendileri de söylediği için kimse inanmak istememiştir. Yalan söyleyen sendika başkanının alkışlar içinde kürsüden indiğini söyleyerek hikâye sonlanmıştır. (Haşimov, 2018: 67) Burada herkesin ortak bir oyun içerisinde olduğu vurgulanmıştır. Hikâye beklenen sonla bitmiştir. Kurulan düzene insanların sıkı sıkıya bağlı olduğu hikâyenin gidişatından anlaşılmaktadır.

Bazı hikâyeleri diyalogla bitirmiştir. Bu hikâyeler örnekleriyle beraber verilmiştir; *Boğmaca* hikâyesinde, rüşvet istemenin de vermenin de işareti öksürmektir. Sürekli rüşvet dağıtmak zorunda kalan başkahramanın hikâyenin sonunda bronşit olup sürekli öksürmesinden bahsedilmiştir. Rüşvet konusuna eleştirel bir yaklaşım sergileyen yazar hikâyeyi başkahramanı muayene eden doktorun sözleriyle bitirmiştir. (Haşimov, 2018: 82) Okuyucu her kurumda rüşvet istenmesine artık alışmıştır. Sistem eleştirisi yapılan bu hikâye beklenen sonla bitmiştir.

Deli Olmak Kolay hikâyesinde, üç günlük arabasının hurdaya döndüğünü gördükten sonra deliren adamın, hastane ziyaretinde eşinin adama söylediği cümlelerle hikâye bitmiştir. (Haşimov, 2018: 14) Hikâye beklenen sonla bitmiştir. Hikâyenin girişinde başkahraman insanın bir günde delirebileceğini söyleyerek sonu hakkında bilgi vermiştir.

Öğretmenin Dediğini Yapın hikâyesinde, akşam çorabının tekini giyinmeden misafirliğe gelen öğretmenin sabahın erken saatlerinde geri gelip çorabının tekinin evde olduğunu, boşuna aramamasını söylemeye geldiğini ifade eden cümle ile hikâye sonlanmıştır. (Haşimov, 2018: 44) Hikâye şaşırtıcı sonla bitmiştir. Öğretmenin unutkanlık sorunu yaşayacağı okuyucuya sürpriz olmuştur.

Şehirli Damat hikâyesinde, tek göz evine misafirliğe gelen son aileyi de görünce kaçır vaziyet kendisinin artık eve gelmeyeceğini söylemesiyle hikâye sonlanmıştır. (Haşimov, 2018: 19) Beklenen sonla bitmiştir. Damadın çok fazla misafire tepki vermesi doğal bir sonuçtur.

İç monologla biten hikâyeleri de vardır. Bu hikâyelerde yazar söylemek istediklerini kahramana söyleterek bazen mesaj vermiştir bazen de okuyucunun takdirine bırakmıştır. Bu hikâyeler şu şekildedir; *İşe Yaramaz* hikâyesinde, kimse bir şey sormadan hayat hikâyesini anlatan kadının yine kimse bir şey demeden söylenip kızmasıyla hikâye bitmiştir. (Haşimov, 2018: 73) Beklenen sonla bitmiştir. Başkahramanın sorunlu bir tip

olduğu konuşmalarından anlaşılmaktadır. Çirkeflikle her işini yaptırmaya çalışan bir kadın olduğu için yeni bir çirkeflik yapması beklenen bir durumdur.

Misafir Babadan Önemlidir hikâyesinde, anlatıcının kendi kendine konuşmasıyla bitmiştir. Misafir ağılamayı çok sevdiklerini belirten anlatıcı sığmadıkça başka gezegenlere taşabileceklerini söyleyerek hikâyeyi sonlandırmıştır (Haşimov, 2018: 64) Kapalı sonla bitmiştir.

Misafir Olmayınca hikâyesinde, hikâye kahramanı uçakta yaşadığı problem yüzünden öğretmenlik mesleğinden atılmıştır. Ancak şuan daha fazla kazandıran bir iş yapan kahramanın kendisini şikâyet eden hostese teşekkür edeceğini söylemesiyle hikâye sonlanmıştır. (Haşimov, 2018: 30) Beklenen sonla bitmiştir. Sovyet sisteminde çok katı kuralların olduğu ve uymayanların fişlenip cezalandırıldığı bilinmektedir.

Özbek kültürünün bir parçası dua ve iyi dilek ile biten hikâyeleri de vardır. Bu örnekler de şu şekildedir; *Kızıl Karga* hikâyesinde, hikâyedeki herkesin amacına ulaştığını ve bu hikâyeyi okuyan herkesin de amaçlarına ulaşması için dua edilmesiyle hikâye sonlanmıştır. (Haşimov, 2018: 88) Kapalı sonla bitmiştir. Köyün adı konulmuştur.

Şanslı Beyler hikâyesinde, yazarın notuyla hikâye şu şekilde bitmiştir; “Bütün bunlar bir şaka. Televizyonda reklam veren piyango operatörlerine de, bilet almayana "alerjisi" olanlara da ve geceleri bile yorulan şans oyuncularına da başarılar diliyorum.” (Haşimov, 2018: 52) Şaşırtıcı sonla bitmiştir. Araba piyangosu çıkan kişilerle yapılan röportajların hikâyenin sonunda birer uydurma olduğu anlaşılmaktadır.

2.2. Kişiler

İncelenen hikâyelerde kişilerin ayrıntılı tasvirleri yapılmamıştır. Başkahraman da dâhil olmak üzere kişilerin isimleri ve fiziksel özellikleri hakkında pek bilgi verilmemiştir. Roman ve hikâye türlerinde yazarlar, şahıs kadrosunun tanıtımında iki yol izlerler. Bunlar blok/statik tanıtma ve dinamik tanıtma yöntemidir. Blok tanıtımda kahraman, eserin herhangi bir yerinde olay örgüsü kesilerek bütün yönleriyle tanıtılmaktadır. Bu tanıtımayı anlatıcı yapar. Dinamik tanıtımda ise bir öncekinin zıddına, kahramanın tanıtımı eser boyunca devam eder. Kahraman tanıtımı olay örgüsünün akışı kesilerek yapılmaz (Çetişli, 2014: 93). Haşimov’un incelenen hikâyelerinde kişilerin görünüşleri değil hikâyeye katkısı öne çıkmıştır. Bu yüzden kişi tanıtımına çok önem verilmemiştir. Kısa hikâyelerde kişilerin uzun tasviri yapılmamaktadır. Hikâyenin amacına hizmet edecek kadar kişi bilgisi

verilmektedir. Forster’e göre roman kişilerini “düz” ve “yuvarlak” olarak sınıflandırmak mümkündür. “Düz” olan tek bir özelliğiyle bilinirken “yuvarlak” olanın birden fazla özelliği mevcuttur. Düz kategorisine girenlere “tip” “yuvarlak” kategorisine girenlere ise “karakter” denmektedir. (Forster, 2001: 108) Haşimov’un incelenen hikâyelerinde “tip” yoğunluktadır. *“İtibarî eserde nakledilen veya değişik şekillerde ifade edilen vakanın zuhuru için gerekli insan ve insan hüviyeti verilmiş diğer varlıklar ve kavramları, şahıs kadrosu söz grubuyla adlandırmayı uygun görüyoruz. Çünkü vakaya iştirak eden insan dışındaki varlık ve kavramlar, metinde, yüklendikleri fonksiyon bakımından şahıs karakteriyle karşımıza çıkar.”* (Aktaş, 1991: 148) Bu hikâyelerde şahıs kadrosunu genellikle insan üzerinden kuran Haşimov, sadece *Kızıl Karga* hikâyesinde insan dışı bir varlığı kadroya dâhil etmiştir.

Kişi, anlatılma esasına bağlı eserlerde okuyucuyla yazar arasındaki önemli bir köprü görevindedir. *“Roman veya hikâyedeki kişiler, okuyucunun bağ kurmasını sağlayan en önemli unsurlardandır. Ana karakterler, yardımcı karakterler ve figüratif karakterler olmak üzere çeşitli sınıflara ayrılırlar.”* (Çetin, 2015: 144) Oluşturulan karakter hikâyeye hizmet etmelidir. Özellikle kısa hikâyede şahıs kadrosu dardır. Aynı zamanda kişilerin derin analizi de yapılmamaktadır. Kısa hikâyeler mesaj verme üzerine kuruldukları için karakterin boyu, saç rengi eğer işine yarayacaksa verilmektedir. Burada okuyucunun karakteri canlandırması beklenmez. Karakterlerin iç dünyası hakkında bilgi verilmemektedir. Kişiler “kart”, “norm” ve “fon” karakter olarak incelenmiştir. Kart karakter; sadece tek bir özelliğiyle verilen karakterdir. *“Romanda başkişinin fiili ve düşünsel konumunun karşısında yer alan figürdür... Eserde, olay akışında süregiden bir karşıtlık bağlamında kurulan yaşantıların belli bir neden sonuç ilişkisini ve gerilimi barındırması için de gerekli olan ‘karşıt figür’ün temel niteliği, engelleyici bir tutuma sahip olmasıdır. Romandaki bu oylumlu varlığı ‘karşıt figür’ün figüratif kadro içinde öncelikli bir yer edinmesine de zemin hazırlamıştır.”* (Sazyek, 2015: 193-194) Olayların başlamasına neden olma ve başkahramanı zıtlıklarıyla beslemesi açısından önemlidir. *“Genelde okuyucu tarafından pek sevilmeyen bu kahraman, hemen her fırsatta asıl kahramanın karşısına çıkarak onun hedefine ulaşmasını engellemeye çalışır ve onunla çatışmaya girer.”* (Çetişli, 2014: 92) Bu çatışmadan beslenerek hikâye oluşmaktadır. Kart karakter hikâyenin akışında önemli bir rol oynamaktadır. Genellikle başkahramanı tahrik eden onun zıttı özelliklere sahiptir. *“Kart karakterleri oluşturan kimyasal unsurlar saftır, işte bu yüzden bu karakterler, ekseriya çarpıcıdırlar.”* (Stevick, 2021: 185) Burada geçen

çarpıcı ifadesi, başkahramanın karşısına çıkan, olayların başlamasına neden olan karakter olduğu için kullanılmıştır. Norm karakter ise kart karaktere göre daha esnektir. Keskin bir yapısı yoktur. Farklı özellikleri de mevcuttur. “ *Bir norm karakter, herhangi bir fon karakterden daha boyutlu ve kimlik kazanmış bir karakterdir, romanda belli bir fonksiyonu icra eder. Roman başkişisinin aksine, norm karakter, romanda amaç olmaktan çok bir amacı gerçekleştirmek için kullanılan bir araçtır.*” (Stevick, 2021: 182) Fon karakter, daha siliktir. Herhangi bir özelliği yoktur. “*Hikâye, roman ve tiyatronun şahıs kadrosu içinde, olay örgüsünün oluşumunda doğrudan doğruya herhangi bir işlevi olmayan veya yazarın sözünü okuyucuya iletme ile görevlendirilmemiş bulunan kahramanlar da vardır.*” (Çetişli, 2014: 93) Bunlara fon karakter denmektedir. “*Kurmaca içeriğin entrik ya da düşünsel yapısı üzerinde hiçbir etkisi bulunmayan kişi(ler)dir. Bununla birlikte bu tarz kişiler, olaylar zincirinin geçtiği ortamın somutlaşması, bu bağlamda dekoratif alt yapının canlı ve zengin bir görünüm sunması bakımından ufak da olsa bir işleve sahiptir.*” (Sazyek, 2015: 137) Sadece adının geçtiği, varlığından bahsedilip detay verilmeyen bir karakterdir. Bahsi geçen hikâyelerdeki kişiler tek tek incelenmiştir. Bu çalışmada kişiler Stevick’in geliştirdiği kart, norm ve fon karakter tanımlamasına uygun şekilde sınıflandırılmıştır. İncelemeler neticesinde hikâyelerin, önce şahıs kadrosu daha sonra kişilerin ayrıntılı analizi aşağıda verilmiştir.

Aş hikâyesinin kişileri, Profesör Abid Resuloviç, Halik huysuz, profesörün eşi, Şakir Vağ-Vağ’ın eniştesinin yeğeninin oğlu, Yunusabadlı Hüsembay pehlivanın üvey oğlu Nartay (Karatoş’taki hamamın bekçisi), Kaçkar kasabın karısı, Şervan Adil, Egemberdi aşçı, İmam hatipli genç, Resül berber dir.

Profesör Abid Resuloviç, başkahramandır. Üniversitede hocadır. Bir aydır taşındığı mahallede çalışmalarına odaklanmak istemektedir. Çok yoğun bir çalışma hayatının içinde sürekli onu rahatsız eden komşusu Halik’den hoşlanmamakta ancak onu da kırmak istememektedir. “Profesör Şakir vağ-vağ’ın kim olduğunu, eniştesinin kim olduğunu, eniştesinin yeğeninin kim olduğunu sormak istedi ama komşusunu kırmak istemedi.” (Haşimov, 2018: 89) Medeni, vakur bir kişiliği olan Profesör, Halik’e karşı sabırlı ve anlayışlı olmaya çalışmaktadır. Halik’in kişisel alanına saygısızlık etmesine rağmen ona hiç kötü davranmamıştır. Halik ve mahalleliye karşı kibirlenmemiştir. Düzenlenen yemek ziyafetlerine, hiç birini tanımamasına rağmen katılmıştır.

Profesör hikâyede alçak gönüllülüğü, aydın olmayı temsil eder. Fiziksel özelliği hakkında bilgi verilmemiştir. Hikâyenin kart karakteridir. Kendisini bilime adamış, evinde ve iş yerinde çalışmalarını yürüten tanınmış bir insandır. Geceleri çalışan Profesörün sabahın erken saatlerinde rahatsız edilmesi yaşam dengesini bozmuştur. Halik'in ısrarla her sabah bir davete çağırmasından rahatsız olmaktadır. Çalışmaları aksamakta iş yerinde sorun yaşamaktadır. Ayıp olacağı düşüncesiyle hayır diyemeyen Profesör, çareyi eşine dedirtmekte bulmuştur fakat o da fayda etmemiştir. Hikâyenin sonunda Halik'i reddeden Profesör çalışmalarına kaldığı yerden odaklanabilmiştir.

“Binlerce teşekkür, profesör keskin bir hareketle elini göğsüne koydu. Artık yeterli. Lütfen horoz ötmeden beni rahatsız etmeyin. Kapıyı sertçe kapattı.” (Haşimov,2018: 93) Halik'i ilk defa reddeden profesör çok rahatlamıştır. “Abid Resuloviç hızlı adımlarla içeri girdi ve derin bir nefes aldı.” (Haşimov, 2018: 93)

Hikâyenin kart karakteri Halik'tir. Bekçidir. Hikâyede cehaleti, sabit fikirli olmayı, kibri temsil eder. Fiziksel özellikleri hakkında bilgi verilmemiştir. Halik huysuz, dediğim dedik bir insandır. Reddedilmeyi asla hazmedemeyen bir yapısı vardır. “Halik huysuz biriydi, hangi pazarda bekçilik yaptığı belli değildi.” (Haşimov,2018: 90) Komşusu profesör de dâhil olmak üzere herkesi sabahın erken saatlerinde uyandırır yemek davetine ısrarla çağırmaktadır. Saygısız ve öfkeli bir mizaca sahiptir. Profesör bütün inceliğiyle onu kırmamaya çalıştıkça o daha da kaba konuşur.

“-Beee! Ne diyorsun hoca. Bunlar sabah ışığından önce davul sesini duymasalar kafayı yerler. Sizin işe mi gitmeniz gerekiyor? Tamam, pilavı yediniz, elinizi verin. Ben çay ocağında olacağım. Siz yoksa lafı uzatmaya devam mı edeceksiniz.” (Haşimov, 2018: 89) Cahil bir karakterdir. Karnına düşkündür. “Halik huzursuz bir şekilde yemeğinin hakkını tam anlamıyla veriyordu. Yemek bitince bardağa bolca şeker atarak çay içmeyi, bir dilim karpuz yarım salkım üzüm yemeyi de ihmal etmedi.” (Haşimov, 2018: 89) Gelenek ve görenekleri hayatının merkezine oturtmuş aksi bir tutumu kabullenememektedir. Kaba konuşması ve ısrarcı tavrı da bu cahilliğinden gelmektedir. Profesörü mahallede yeni olduğu için aciz görmektedir. Mahalleliyi tanınamaması onlarla muhabbette olmaması Halik için büyük bir sorundur. Bu yüzden onu küçümseyerek mahalleye karışmasını söyler sık sık.

“Çıkın şöyle bir çay ocağına falan takılın ne de olsa biz tabut taşıyanlardanız hocam.” (Haşimov, 2018: 90)

“Hadi biraz insanlara katılın, böyle kuzine sobanın önünde uyuklayan kedi gibi yatacak mısınız hep.” (Haşimov, 2018: 90)

Halik profesörün geç saatlere kadar çalışıp sabah da dinlendiğini anlayabilecek bir olgunluğa sahip değildir. Bu sebeple onun uyku saatlerini eleştirip dalga geçmektedir.

“-Eee, hoca, adam dediğin öğlene kadar yatar mı” dedi gülerek” (Haşimov, 2018: 88).

“- Yılımız uyku, burcunuz yorgan mı hocam, ne bu böyle, diye alay etti.” (Haşimov, 2018: 90)

Hikâyenin sonunda reddedilen Halik bu durumla başa çıkamaz ve çay ocağında profesör hakkında ileri geri konuşmaktadır. Halik yaptığı saygısızlığı meşrulaştırmak için mahalleliyi de galeyana getirmeye çalışmaktadır. Ona göre yemek daveti vermek, mahalleliyle içli dışlı olmak, çocuk sahibi olmak normal insan hayatıdır. Profesörün seçtiği yaşam biçimine alışkın olmadığı için onu sürekli yargılamaktadır ve doğru yaşam tarzının kendisinininki olduğunu düşünmektedir. Hayır cevabı almanın öfkesiyle kendisine yakıştığı gibi konudan bağımsız bir şekilde profesör hakkında olumsuz konuşmuştur.

“Bu memurlarınız adam değil, dedi elini yumruk yaparak. Vay, kafana bela gelsin. Ben buna insanlık olsun mahalleyle kaynaşsın dedim, ama kapıyı yüzüme kapatıp oturuyor. Hay senin yazdığın kitabı tütün sarıp satayım. Zaten hissediyordum. Dedim ya bunun insanlığı yok... Çocuğu da yok galiba karısı da kendisinden en az on beş yaş küçük.” (Haşimov, 2018: 94)

Profesörün eşi, hikâyede adı geçmemektedir. Hikâyede dürüstlüğü temsil etmektedir. Fiziksel özelliklerinden bahsedilmemiştir. Norm karakter denebilir. Profesör gibi komşusu Halik’in her sabah kapıyı çalıp onları uyandırmasından rahatsız olmaktadır. Alçakgönüllü bir insandır. Halik’in saygısızlığına rağmen, kendisinin profesörün evde olmadığı yalanı anlaşılınca çok utanmıştır. Profesöre kızmıştır. “Karısı “beni yalancı yapma, öl” der gibi elini sallayarak içeri gitti.” (Haşimov, 2018: 93)

Şakir Vağ-Vağ’ın eniştesinin yeğeninin oğlu, Yunusabadlı Hüsambay pehlivanın üvey oğlu Nartay (Karatoş’taki hamamın bekçisi), Kaçkar kasabın karısı, Şervon Odil, Egamberdi aşçı, İmam hatipli genç, Resül berber hikâyenin fon karakterleridir. Sadece isimleri geçer. Herhangi bir diyalogları yoktur.

Ejderhanın Tövbesi adlı hikâyenin kişileri; başkahramanın adı hikâyede geçmemektedir, eşi Egavim, çocuk (adı hikâyede verilmemiştir), anne, Tilla, yumurta satıcısı kadın (adı hikâyede geçmemektedir). Minibüsteki yolcular.

Başkahraman hikâyede sorumsuz bir karakterdir. Hikâyenin adı Egavim'in eşine taktığı isimden gelmektedir. Eşine ejderha diye seslenmektedir. Sürekli alkol alan eve hiçbir faydası olmayan biridir. Eşinin ona söyledikleri şu şekildedir; “- Az değil ejderha bu ejderha! Kırk yaşına gelip kıl kadar akı olmayan insafsız. Hayatımı mahvetti. Üç çocuk evde ne yedi ne içti sormadı. Yoksulluktan evdeki fareler bile bastonla geziyor. Elektrikçi gelip elektriği kesiyor, gazcı gelip gazı kesiyor. Bu ejderha pervasız, kızımız artık büyüdü. Siz de bu insanlar gibi eşya meşya mı topluyorsunuz anne demek yerine Allah'ın her günü içiyor. İçip içip bilgisayarı kırıyor.” (Haşimov, 2018: 3) Fiziksel özelliklerinden eşinin bedduasında bahsedilmektedir: “Kutuya hapsolmuş arı gibi uğuldayan sesin kesilsin. Leylek yuvası gibi saçına ateş düşsün. ‘vosmyorka’ tekeri gibi dönen çarpık ayağın ‘kamazın’ altında kalsın. Çaya tuz atıp neden şekerin tatlı değil deyip piyaleyi attığın ellerin kırılsın. Musluğa yansıyan boncuk gibi gözlerine keskin nişancının kurşunu isabet etsin... Güneşte kalmaktan patlıcan gibi buruşmuş burnun düşsün.” (Haşimov, 2018: 4) “Benzin kokan ağzına kurşun dökülsün.” (Haşimov, 2018: 4)

Alkolik başkahraman hikâyenin sonunda alkolü bırakmıştır. Her ne kadar sorumsuz biri olsa da vicdanlıdır. Komşusunu korkuttuğu için çok üzülmüştür. Hikâyede alkolün zararlarını temsil etmektedir. Alkolü bıraktıktan sonra eşi ona şu şekilde seslenmektedir: “Yüzünden nur akıyor. Nehirlerde yüzen gün ışığı gibi kara bıyıklarına kurban! Yıldız gibi parlayan gözlerin nazarlardan korunsun. Çiçek kokusu nefesinden öğrenilir. Yürürken titreyen ayaklarınıza engel olun! Çan gibi patıla patıla saçlarına âşık oldum. Akçaağaç gibi boyun bir hediye.” (Haşimov, 2018: 9)

Egavim, başkahramanın eşidir. Eşinin alkolik olması evdeki hiçbir sorunla ilgilenmemesi ona çok fazla sorumluluk yüklemiştir. Kızının annesine bu konuda söyledikleri şu şekildedir: “- Tamircilikten mi mezun oldun anne, benzini nereden biliyorsun.” (Haşimov, 2018: 4) Eşinden sürekli zorbalık gören Egavim eşine sürekli beddua etmektedir. Alkolü bıraktıktan sonra da övgüler sıralamıştır. Kart karakterdir. Egavim, hikâyede cefayı temsil etmektedir. Alkolik bir eş yüzünden çile içinde hayat sürmektedir. Evin geçimini Egavim üstlenmiştir.

Tilla, komşudur. Kahramanın evine hırsızlık yapmaya girmiştir. Ancak ev sahibine yakalanıp bayılmıştır. Norm karakterdir. Başkahramanın alkolü bırakmasına vesile olmuştur.

Çocuk, hikâyede adı geçmemektedir. Sadece varlığı belirtilmiştir. Söylediği tek bir cümle vardır. Fon karakterdir.

Hikâyede bu kişiler dışında anne, yumurta satan kadın, otobüste yolculuk eden ruslar, özbek kadınlar ve bilet satıcısı da vardır. Bu kişiler hikâyenin fon karakterleridir. Herhangi bir özellikleri belirtilmemiştir.

Deli Olmak Kolay hikâyesinin kişileri başkahraman(ismi hikâyede geçmemektedir.), eşi (ismi geçmemektedir.), Lyolya, Marat, hastalar, hastane çalışanları, taksicidir.

Başkahraman hikâyede kurnaz ve zampara biridir. Fabrikada çalışmaktadır. Fiziksel özelliklerinden bahsedilmemiştir. Hikâyede ilahi adaleti temsil etmektedir. Karlı bir günde yolda kimseyi arabasına almamıştır. Ancak güzel bir kadın elini kaldırıp durmasını isteyince durmuştur. Eşini, arabasına aldığı kadınla aldatmayı planlarken başına felaketler gelmiştir. “Ölümüne içimde kötü bir niyet yoktu. Sadece Lyolyahan ile biraz takılmak istedim.” (Haşimov, 2018: 10) Ancak bu kaçamak fikri ona çok pahalıya mal olmuştur. Kahraman önce kayıp elini kırmıştır: “Koltuk altında şampanya cepte çikolata dükkânın cam kapısından atladığımı biliyorum... Gözlerimi açtığımda beyaz tavanlı bir odada yatıyordum. Kalkmaya kalkıştım ama sol kolum o kadar ağrıyordu ki ölüyordum.” (Haşimov, 2018: 11) Hastanede yatarken arabasının Lyolya tarafından parçalandığını öğrenir. “Yüzü çukur çukur olan birini gördünüz mü? Benim arabam... Camları tuzla buz olmuş tavanı ve kaportaları, arkası- önü ve yanları çekiçle parçalanmış... Araba namına bir karış sağlam yer kalmamıştı. Garajda kapalı kalan Lyolyahan’ın gece bir serseriye dönmek için büyük çaba sarf ettiği belliydi.” (Haşimov, 2018: 14) Eşini sevmemekte ve aşağı görmektedir. “Hemen sinirlensem de karımla olmaktan iyidir! Göreceksiniz birazdan tavuklu çorba yapıp getirir. Kırık elimi okşar. Kendine etsen olmaz mı der. Biraz gözyaşı da döker. Merhametli biridir.” (Haşimov, 2018: 13) Eşini ne kadar sevmese de ondan korkmaktadır: “Lyolyahan bizim hanımdan korktuğum için onu kilitlediğimi bilmiyor.” (Haşimov, 2018: 11) Arabasının parçalandığını gördükten sonra da delirmiştir. “Sonra kendime geldiğimde bana olanı anlattılar. Önce alçılı elimi ısırılmış ve hırlamışım. Sonra çekiçle arabaya tekrardan vurmuşum. Ondan sonra terliklerle karda tepinerek öfkem geçene kadar oynamışım. Buraya beni hanım ve o vicdanlı taksici getirmiş. İşte, yatıyoruz

artık. Karım her gün tavuk çorbası getiriyor. Boş ver. Deliren tek sen misin? Diyerek rahatlatıyor.” (Haşimov, 2018: 14)

Eş, adı geçmemektedir. Norm karakterdir. Hikâyede saflığı temsil etmektedir. Eşinin onu aldatmaya çalışırken türlü belalar yaşadığından habersizdir. Bu yüzden hastanede yatarken ona refakat etmektedir. Eşine tavuk çorbası yapıp getirmiştir. Fiziksel özelliklerinden bahsedilmemiştir.

Lyolya, başkahramanın arabasına aldığı kadındır. Tasarımcıdır. Güzel, beyaz tenli ve hafif tombuldur. “Kendisi bembeyaz ve tombulca.” (Haşimov, 2018: 9) Kart karakterdir. Karlı bir kış günü kendisini arabasına alan başkahramanın ahlaksız teklifine karşılık onun arabasını parçalamıştır. Bir talihsizlik sonucu garajda bir gece kilitli kalmıştır. Garajın kapısını açan Marat’ın anlına da çekiçe vurmuştur. Hikâyede güzel ve güçlü bir kadını temsil etmektedir.

Marat, başkahramanın komşusu aynı zamanda arkadaşıdır. Garajda kitli kalan Lyolya’ yı kurtarmaya çalışırken başına çekiç darbesi alıp hastaneye kaldırılmıştır. Arkadaşının kaçmağını örtbas etmeye çalışan biridir. Bu kaçmağın delillerini ortadan kaldırmaya çalışırken hak ettiği cezayı almıştır. “- Acıyor, dedi inleyerek. Bir felaket oldu! Garajın kapısını açtığım gibi içerden bir cadı koşarak anlıma çekiçe vurdu, vurdu...” (Haşimov, 2018: 13) Fiziksel özelliklerinden bahsedilmemiştir. Norm karakterdir.

Taksici, fon karakterdir. Vicdanlı olduğu bilinmektedir.

Hastanedeki hastalar ve çalışanlardan sadece bahsedilmiştir. Fon karakterlerdir. Bir hemşirenin şişman olduğu belirtilmiştir.

Şehirli Damat hikâyesinin kişileri: Damat, Tursunoy, Bahçivan amca, Bahçivan amcanın yeğeni, Adalet, Adaletin eşi, köylü, köylünün eşi ve çocuğudur.

Damat, yüksek lisans öğrencisidir. Hikâyede adı geçmemektedir. Köylü bir kızla evlenmiştir. Sabırlı ve iyi niyetli biridir. Eşiyle tek oda bir evde kıt kanaat geçinmektedir. Evlerine köyden sürekli misafir gelmesine alışmıştır. Köylü adetleri ona garip gelmektedir. “İlk damat olduğumuz için sanırım köye gittiğimizde hemen şehirden damat geldi diye yayılır.” (Haşimov, 2018: 14) Fiziksel özelliklerinden bahsedilmemiştir. Damat hikâyede sabrı temsil etmektedir. Ancak tek oda eve aynı anda yedi misafir gelmesine artık dayanamamıştır. “Ben mi? Ben taşınıyorum. Yüksek Lisans öğrencilerinin evine gidiyorum. Dedim, basamakları üçer üçer atlayıp sokağa fırladım.” (Haşimov, 2018: 19)

Evde içecek çayları bile kalmamıştır. Ancak o eşinin köyünden gelen misafirlere karşı mahcup olmamak için borç para alıp misafirleri memnun etmeyi planlamaktadır. “Şimdi şöyle yapalım. İş arkadaşlarımdan borç para alırım.” (Haşimov, 2018: 18) Şehirli olduğu için eli kolu uzun her işi halleder gözüyle bakılmaktadır. Bu yüzden köylüler tarafından hürmet görmektedir. “Köydekiler sizin bütün şehri eline alan adam olduğunuzu düşünüyor. Bir düşünürüz deyiver.” (Haşimov, 2018: 17)

Tursunoy, köylü güzel bir kızdır. Şehirli biriyle evlenmiştir. Köyden gelen misafirleri memnun etmeye çalışmaktadır. Kendi kültüründe sürekli misafir ağırlamak olduğu için bu durumu hiç yadırgamamaktadır. Kart karakterdir. Hikâyede vefakar olmayı temsil etmektedir.

Bahçivan amca, Tursunoy’un köylüsüdür. Hikâyede adı geçmemektedir. Şehre üzüm satmaya gelmiştir. Tursunoy’un evinde misafir olacaktır. Namaz kılan ama aynı zamanda da alkol alan biridir. “Pilavdan önce şu şeyden bir ufak yapsak mı dedim hemen kabul etti.” (Haşimov, 2018: 15) Bahçivan amcanın hikâyede geçen bazı özellikleri ise şunlardır: “Bahçivan amca çok cana yakın biridir. Masaya oturur oturmaz, ak düşmüş sakalını tutarak konuşmaya başladı.” (Haşimov, 2018: 15) Cahil biridir. Damat yüksek lisans yaptığını belirtse de o ısrarla onun öğretmen olduğunu düşünüp yeğenine torpil istemektedir. “Yüksek lisans müksek lisans, bir yerde çalıştıktan sonra fark eder mi?” (Haşimov, 2018: 16) Hikâyede cahilliği temsil etmektedir. Tek odası olan eve on on beş gün misafir gitmeyi normal görmektedir. Yeğenini de yanında getirmiştir. Kart karakterdir. Yeğen, bahçivan amcanın yeğenidir. Hikâyede isminden bahsedilmemiştir. Genç bir delikanlıdır. “Ertesi gün işten eve geldiğimde şık şapka takmış düzgün bir gençle oturup sohbet ediyorlardı.” (Haşimov, 2018: 16) Dayısı ile şehre üzüm satmaya gelmiştir. Damattan kendisini Hukuk Fakültesine sokmasını istemektedir. Norm karakterdir.

Adalet, Tursunoy’un çocukluk arkadaşıdır. Yakın zamanda evlenmiş ve eşiyle arkadaşının evine on on beş gün kalmaya gelmiştir. Yakın arkadaş oldukları için çok rahattır. Tursunoy’un eşine ayıp olur düşüncesi yoktur. Norm karakterdir. Saçlarını ince ince ördüğünden bahsedilmiştir. Hikâyede arsızlığı temsil etmektedir.

Adaletin eşi, zayıf biridir. Konuşurken alnı parlamaktadır. Norm karakterdir. Hikâyede adı geçmemektedir. Pasif biridir. Hikâyede pısrıklığı temsil etmektedir.

Köylü, damatla köyde pirra (oyun) oynayan biridir. Oyunda damadı sürekli yenmiştir. Beraber oyun oynadıkları için evlerine misafir olarak gitme hakkını kendinde

bulmuştur. Fon karakterdir. Adı geçmemektedir. Fiziksel özelliği şu şekildedir: “Önümde, yüzleri güneşten yanmış, sert yapılı ve kemerini sıkıca bağlamış bir adam duruyordu.” (Haşimov, 2018: 19)

Köylünün eşi, adı geçmemektedir. Şişman olduğu belirtilmiştir. Fon karakterdir.

Köylünün çocuğu, beş altı yaşlarında olduğu bilinmektedir. Fon karakterdir.

Boğmaca hikâyesinin kişileri: Başkahraman, komşu, memur (kayınbirader), sınıf arkadaşı, iş yerinde belge veren kız, Raygaz başkanı, bakıcı abla, Cihangir, Nigora, doğayı koruma kuruluşundaki memur, ölçümcü, eş, oğlu, acil servis sekreteri, acil servis şoförü, doktordur.

Başkahraman, hikâyede adı geçmemektedir. Gardiyandır. Televizyonda hayvan yetiştiren birinin haberinden etkilenip evinin bahçesine sera kurmaya karar vermiştir. Sera masrafları için arabasını satmıştır. Sera için alınması gereken izinleri almaya çalışırken rüşvet dağıtmaktan arabanın parası bitmiştir. Başkahraman azimli biridir. İzin alabilmek için üç ay boyunca resmi makamlara yılmadan gitmiştir. Her birime rüşvet vermekten yorulmuştur. Hikâyede mağduru temsil etmektedir. Serasının adını adalet koymayı planlayan adam uğradığı adaletsizliklere dayanamamış hastalanmıştır. Hikâyede fiziksel özelliklerinden bahsedilmemiştir.

Komşu, büyük bir yerde çalışmaktadır. Hikâyede adından ve fiziksel özelliklerinden bahsedilmemiştir. Başkahramanı yönlendirmesi ile bilinir. Arabasının parasını bitiren adama borç vermiştir. Fon karakterdir.

Memmur (Kayınbirader), ilçe kaymakamlığında çalışmaktadır. Yetimhanede büyümüştür. “Beni yetimhane de bile gazla ısıttılar.” (Haşimov, 2018: 76) Namanganlıdır. Başkahramana “amca” diye hitap etmektedir. Başkahraman da kendisinden kayınbirader olarak bahsetmektedir. İşini layıkıyla yapan saygılı bir gençtir. Rüşvet isteyememekte fakat beklemektedir. Başkahramanın gerekli izinleri alması için gitmesi gerektiği yerleri ilgiyle söylemiştir. Hikâyenin sonunda herkese rüşvet verip kendisine vermediği için başkahramana sitem etmiştir. “Ne tür bir insansınız? Dedi ağlamaklı bir şekilde. Üç aydır uğraşıyorsunuz neden öksürmüyorsunuz? Neden başkalarına öksürüyorsunuz da bana öksürmüyorsunuz amca? Sizde vicdan var mı amca?” (Haşimov, 2018: 80) Norm karakterdir. Hikâyede adil olmayı temsil etmektedir.

Sınıf arkadaşı memur, adından ve fiziksel özelliklerinden bahsedilmemiştir. Başkahramanın çocukluk arkadaşıdır. İşi düştüğünü anlayınca birden resmileşip rüşvet istemiştir. Hikâyede para gözlü olmayı temsil etmektedir. Parayı alınca hemen eski dostu gibi davranmıştır. “Bu dünyada var mısın, dost! Sağlığınız iyi mi dost? Yüz dolarlık paradan daha düşük müsün? Torunların hoplayıp zıplayarak geziyor mu?” (Haşimov, 2018: 75) Kart karakteridir.

İşyerinde belge veren kız, iş disiplini zayıf bir kızdır. “İş yerinde belge veren kız öğleye doğru geldi.” (Haşimov, 2018: 76) Başkahramanın işini görmemek için bahaneler üretmektedir. Üstü kapalı rüşvet istemiştir. “Boş form yok amca, dedi niyetimi duyunca. Bilgisayar da çalışmıyor. Üstelik yarın Dilya’nın doğum günü. Bana ‘chanel’ hediye etmişti.” (Haşimov, 2018: 76) Hikâyede pişkinliği temsil etmektedir.

Raygaz başkanı, hikâyede adı geçmemektedir. Raygaz adlı gaz dağıtım şirketinin başkanıdır. Fiziksel özellikleri şu şekildedir: “Raygaz başkanının yüzü içine gaz doldurulmuş balon gibi tombul.” (Haşimov, 2018: 76) Rüşvet istemiştir. Norm karakterdir. Hikâyede arsızlığı temsil etmektedir.

Bakıcı abla, anaokulunda görevlidir. Başkahramanın torunları da bu okulda eğitim görmektedir. Fiziksel özelliği hakkında şu yorum yapılmıştır: “Bakıcı abla ‘boğursak’ (özbek yemeği) gibi küçük kadınmış.” (Haşimov, 2018: 77) Rüşvet almıştır. Norm karakterdir. Hikâyede kurnazlığı temsil etmektedir.

Cihangir ve Nigora başkahramanın torunlarıdır. İkisi de fon karakterdir. Kişisel özelliklerinden şu şekilde bahsedilmiştir: “Cihangir çok zekiymiş. Uyuması söylene yatağın içine giriverirmiş. Bir gün tüm çocuklar yatarken topu şişirip pat diye patlatmış yanında yatan küçük kız bayılmış. Fakat Nigora’cık pek usluymuş.” (Haşimov, 2018: 77)

Doğayı koruma kuruluşundaki görevli, yapılı bir adamdır. Hikâyede adı geçmemektedir. Başkahramana alakasız sorular sormuştur. Rüşvet almak için işi zora sokmaya çalışmıştır. Para aldıktan sonra hiçbir sorun kalmamıştır. Norm karakterdir. Hikâyede sorun çıkarmayı temsil etmektedir.

Vergi dairesindeki memur, adı geçmemektedir. Sarışın bir gençtir. “‘Serada ne yapacaksınız?’ dedi sarışın delikanlı, kâğıtları karıştırarak.” (Haşimov, 2018: 79) Rüşvet almadan işini halletmemiştir. Norm karakterdir.

Ölçümcü, ince sarı bıyıklı bir beyefendidir. Hikâyede adı geçmemektedir. Rüşvet almak için konuyu uzatmıştır. Norm karakterdir.

Eş, başkahramanın eşidir. Hikâyede adı geçmemektedir. Başkahraman hastalandığında acil servisi aramıştır. Fon karakterdir.

Oğlu, fon karakterdir. Genç bir delikanlıdır. Adından ve fiziksel özelliğinden bahsedilmemiştir. Başkahramanın, kayınbiraderim dediği memurdan bahsederken oğlum yaşlarında dediği için genç olduğu tahmin edilmektedir.

Acil servis sekreteri, fon karakterdir. Ambulansın hastanın yanına gitmesi için hastadan benzin istemektedir. Adından ve fiziksel özelliklerinden bahsedilmemiştir.

Doktor, genç biridir. Hastaneye yatırdığı hastalardan hastane ihtiyaçlarını temin etmektedir. Diğer karakterler gibi para almamaktadır ancak dolaylı yoldan rüşvet almaktadır. Mesleğinde de başarılı değildir. Hastayı muayene etmeden teşhis koymuştur. “Gurbanisa’nın nöbetçi doktoru genç olsa da tecrübeli biriymiş. Tek bakışta hastalığını teşhis etti.” (Haşimov, 2018: 81) Norm karakterdir. Hikâyede liyakatsizliği temsil etmektedir.

Öğretmenin Dediğini Yapın hikâyesinin kişileri: Başkahraman, Açıl Akiloviç, gelindir.

Başkahraman, hikâyede adı ve fiziksel özellikleri geçmemektedir. Biyologdur. Öğretmeninini ani ziyaretine çok şaşırmıştır. Yıllardır ziyaretine gitmediği için mahcup olmuştur. Misafirini memnun etmek için ne yaptıysa eleştirilmiştir. Bu durumun stresini geline yansıtıp onu suçlamıştır. “Gelin tepsiyi çıkarırken sanki her şey kadının suçuymuş gibi öfkeli bakıyordum ki ve kaşlarımdan biri neredeyse saçıma kadar çıktı.” (Haşimov, 2018: 42)

“Öğretmenim kapıdan çıkar çıkmaz geline zehrimi akıttım.

- Her zamanki gibi dikkatsizsin. Misafir nasıl ağırlanır bilmiyorsun!” (Haşimov, 2018: 42) Saygılı biridir. Örf ve adetlerine önem vermektedir. Misafir ile ilgili geleneklerine titizlikle uymaktadır. “Sonuçta misafir yemeğe dokunmadıktan sonra nasıl yemek yerim? Sofrayı topladım.” (Haşimov, 2018: 42) Misafirperverdir. Hikâyede saygıyı temsil etmektedir.

Açıl Akiloviç, zooloji öğretmenidir. Fiziksel özelliği olarak; “Yuvarlak göbekli ve kalın boyunlu garip bir kurbağa - her şey aynı.” (Haşimov, 2018: 40) Bilgileri verilmiştir.

Misafirliğe gittiği öğrencisinin evinde her şeyi eleştirmiştir. Televizyon izlemekten başlayıp yemeğin tuzuna kadar her konuyu hafıza zayıflığına bağlamıştır. Ancak hikâyenin sonunda kendi unutkanlığının boyutu ortaya çıkmıştır. Hiçbir şeyden memnun kalmamıştır. Her şeyi en iyi kendisi biliyormuş gibi bir tavır takınmış ve ev sahibini zor duruma düşürmüştür. Memnuniyetsiz biridir. Kart karakterdir. Hikâyede çokbilmişliği temsil etmektedir.

Gelin, başkahramanın eşidir. Adı ve fiziksel özelliklerinden hikâyede bahsedilmemiştir. Misafiri memnun etmek için çabalamış fakat başarılı olamamıştır. Eşinin suçlamalarına maruz kalmıştır. Misafirin bütün yükünü kendisi çekmesine rağmen yine de zorbalığa uğramıştır. Eşinin ona söylediği: “Hatırla! Belki tuzlu yemek yiyorsun ve hafızan zayıflıyor. Sürekli televizyon izleyerek beyniniz sulanmış olmalı. Bak, muhtemelen yıkanmak için bir yere gittin. Belki ayakkabılarını silerken düşürdün. Öğretmenin ne kadar kaprisli bir insan olduğunu henüz bilmiyorsun!” (Haşimov, 2018: 42) Sözler karşısında çaresiz kalmıştır. Misafirperverdir. Norm karakterdir. Hikâyede değersizliği temsil etmektedir.

Garip Seyahat hikâyesinin kişileri: Usta Said Ahmed, kabin memuru 1, kabin memuru 2, Heyitbaev Said, ikinci pilot, havuzdaki kızlar ve Enver Ebidjan’dur.

Usta Said Ahmed, hikâyenin başkahramanıdır. Öğretmen ve yazardır. Çok kaprisli biridir. Ülkesinde tanınan biri olduğu için egoludur. Herkesin kendisine ayrıcalık tanınmasını beklemektedir. “Öncelikle hayatımda hiç ceza ödemedim. Arabamı görürse trafik polisi gözlerini kaçırır. Yanlış bir şey yaparsam ona bir kuruş bile vermeyeceğimi biliyor.” (Haşimov, 2018: 56) Amerika yolculuğunda da kabin memurlarına kibirle yaklaşmıştır. Kendisine aksakal denmesinden yaşlı olduğuna dair çıkarım yapılmıştır. “Bir ara, ‘Gözlerini aç aksakal, az kaldı’ diyen bir sesle uyandım.” (Haşimov, 2018: 59) Hikâyede ukalalığı temsil etmektedir. Fiziksel özelliklerinden bahsedilmemiştir.

Kabin Memuru 1, hikâyede adı geçmemektedir. Norm karakterdir. Çok güzel olduğu şu şekilde belirtilmiştir: “Boing” gökyüzüne çıkar çıkmaz ince kaşlı, altın rengi saçlı, uzun bacaklı, dizlerinin beş santim üzerinde biten eteğinin altından sadece beyaz kalçaları görünen bir bayan yanıma geldi. Ağzı melek gibi. Dudakları kiraz ısırmış gibi görünüyor. İnsanın dilini gıcıklayacak kadar yumuşak, gizemli bir gülücük hediye etti.” (Haşimov, 2018: 53) Her zaman güler yüzlüdür.

Kabin Memuru 2, Said Ahmed’e uçakta sigara içtiği için ceza ödemesi gerektiğini söyleyen memurdur. Hikâyede adı ve fiziksel özellikleri belirtilmemiştir. Fon karakterdir.

Heyitbaev Said, Kalifornia Üniversitesi’nde Yüksek Lisans yapmaktadır. Sarışın bir gençtir. Hayitvoy Sarik’ın torunudur. Said Ahmed babasının aç göz olduğunu düşünmektedir. Çok iyi İngilizcesi vardır. Said Ahmed ile yan yana oturmaktadır. Eğitimli ve kurallara uyan biridir. Said Ahmed’e kurallar konusunda uyarıda bulunmuştur: “Aksakal, kurallara göre havuza girmeden önce duşa gitmeniz ve şampuanla duş almanız gerekiyor, aksi takdirde yüz dolar para cezasına çarptırılırsınız, dedi.” (Haşimov, 2018: 58) Kabin memurları ve Said Ahmed arasında tercümanlık yapmıştır. Hikâyede norm karakterdir ve eğitimli insanı temsil etmektedir.

İkinci pilot, çuvalcılık yapan Mirvakos kattıkçı’nın oğludur. (Haşimov, 2018: 57) Çok kibar ve düzenli biridir. Said Ahmed’i tanıyıp Kabin Memuru ile olan tartışmasına son vermiştir. Said Ahmed’e uçağın üst katındaki havuzda yüzmeyi teklif etmiştir. Böylece çıkan tartışmayı tatlıya bağlayacak Said Ahmed’in de gönlünü yapacaktır. Hikâyede adı geçmemektedir. Fon karakterdir. Hikâyede arabulucuyu temsil etmektedir.

Havuzdaki kızlar, ikisi sarı ikisi siyah saçlıdır. Fon karakterlerdir. Hikâyede peri kızına benzetilmektedirler. Said Ahmed onları şu şekilde övmüştür: “Dürüst olmak gerekirse hayatım boyunca ilk kez peri görüyorum! Eğer Cengiz Ahmarov benim yerimde olsaydı "Amerikan Madonnası" adlı portreyi çöpe atardı. Michelanjelo hayata geri dönseydi onların heykelini yapardı. Mermerden kurşun! O kadar mükemmel, o kadar “simetrik” ki Omar Hayyam’ın chickabel sürahisi onlarla kıyaslandığında hiçbir şey değil!” (Haşimov, 2018: 58) Adları geçmemektedir. Hikâyede baş döndürücü güzelliği temsil etmektedirler.

Enver Ebidjan, hikâyede sadece adı geçmektedir. Said Ahmed’e salatalık getirmiştir. Fon karakterdir.

Misafir Babadan Önemli hikâyesinde kişiler: Başkahraman, Akpaşa, Çernyaev, Yaşlı kadın, Şapkalı Asker, Gdlyan ve Ivanov şeklindedir.

Başkahraman, hikâyeyi anlatandır. Hikâye iç monolog şeklinde yazılmıştır. Özbek misafirperverliğini ve batıyı kıyaslamıştır. Rahatsızlık duyduğu konuları yer yer alay ederek anlatmıştır. Kültürünü seven biridir.

Akpaşa, hikâyede adı geçen tarihi bir karakterdir. Türkistan'ı işgal etmeye çalışmıştır. “Eğer zengin olmasaydık Aqposhsha Hazretlerinin saygın gözleri Türkistan'a düşer miydi? Ne tür bir aptal fakir bir ülkeye ordu götürür?” (Haşimov, 2018: 61) Taşkent'i işgal eden albaya general unvanı vermiştir. Hikâyede zalim işgalci bir devlet adamını temsil etmektedir. Fon karakterdir.

Yaşlı kadın, kentini işgale gelen yabancı askeri misafir olarak görüp sıcak ekmek uzatmıştır. Asker tarafından öldürülmüştür. Hikâyede adı geçmeyen yaşlı kadın Özbek misafirperverliğini temsil etmektedir. Fon karakterdir.

Şapkalı Asker, Rus askeridir. Kendisine ekmek uzatan yaşlı kadını öldürmüştür. Hikâyede adı geçmemektedir. Hikâyede acımasız işgal gücü temsil etmektedir.

Çernyaev, albaydır. Taşkent'i işgal ettiği için Aqpoşso tarafından ödüllendirilmiş General olmuştur. Kendisine elmas kabzalı bir kılıç hediye edilmiştir. Şehrin yakınlarındaki bir yere adı verilmiştir. “Akpaşa hazretleri çok insancıldı. Taşkent'in işgalini duyunca yüreği sızladı. Albay Çernyaev ağır bir şekilde cezalandırıldı ve ona "general" unvanı verildi ve elmas kabzalı altın bir kılıç hediye edildi. Şehrimizin yakınındaki Çernyaevka adlı yer hâlâ o şanlı zaferi hatırlatır.” (Haşimov, 2018: 61) Fon karakterdir. Hikâyede işgalciyi temsil etmektedir.

Gdlyan ve Ivanov, hikâyede isimleri geçen tarihi şahsiyetlerdir. Zalim oldukları bilinmektedir. “Neyse ki Gdlyan ve Ivanov adında insanlar var! Binlerce kişiyi hapsedti.” (Haşimov, 2018: 63) Fon karakterlerdir.

Maddi Yardım Hikâyesinin kişileri: Batirav, Osman, Gözlüklü kadın, sendika üyeleridir.

Batirav, başkahramandır. Bekârdır. İş arkadaşını oyununa gelerek sendikadan para talep etmiştir. Aldığı parayla iş yerindeki kadın arkadaşlara kadınlar günü için gece düzenlendiğini sanmaktadır. Fakat ilerleyen günlerde sendikadan sürekli para alınıp Batirav için kullanıldığı yalanını fark edince rahatsız olmuştur. Ahlaklı bir insandır. Kendisi adına yalanlar söyleyen Osman Abiyi ele vermek istemez ilk günlerde ancak en sonunda dayanamaz ve gerçekleri itiraf eder. Hikâyede adil olmayı temsil eder.

Osman Abi, sendika başkanıdır. Çeşitli yalanlarla sendikadan sürekli para almaktadır. Aldığı paraları nereye kullandığı hakkında bilgi yoktur. Sendika üyelerine

Batirav için kullandığı yalanını söylemektedir. Yalancı biridir. Kart karakterdir. Hikâyede dolandırıcılığı temsil etmektedir.

Gözlüklü kadın, şişmandır. Teftiş komisyonu üyesidir. Osman'ın Batirav'ın evi yandı, Batirav'ın kızı kaza geçirdi gibi yalanlarla sendikadan aldığı paraların doğru yere harcanıp harcanmadığını teftişe gelmiştir. Fon karakterdir. İşini doğru yapmamaktadır. Teftiş edeceği yere değil sendika başkanının evine gitmiştir. Hikâyede usulsüzlüğü temsil etmektedir.

Saat hikâyesinin kişileri: başkahraman, eşi, istasyondaki saatçi, saatçi 2, saatçi 3'tür.

Başkahraman, bir fabrikada çalışmaktadır. Evlidir. Eşinin hediye ettiği saati bozulmuştur. Yaptırmaya çalışırken uğradığı her saatçinin farklı açıklamalarda bulunmasından işkillenmiştir. Adı ve fiziki görünüşü hakkında bilgi verilmemiştir. Hikâyede çabayı temsil etmektedir.

Başkahramanın eşi, adı ve fiziksel özellikleri geçmemektedir. Eşine aldığı saatin bozulduğunu duyunca öfkelenmiştir. “Senin eline düşen bir şey sağ kalır mı?”, “- Küçük bir çocuğa benziyorsun. Dedi yengeniz bana hakaret etti. –Hemen tamir et.” (Haşimov, 2018: 67) Norm karakterdir. Hikâyede gerginliği temsil etmektedir.

İstasyondaki saatçi, başkahramanın uğradığı ilk saatçidir. Adı geçmemektedir. Fiziksel özellikleri hakkında şu bilgiler mevcuttur: “Bir gözüne dürbün takan burnu kevgire benzeyen saatçi kaşını kaldırdı ve eliyle işaret etti.” (Haşimov, 2018: 68) İşini titizlikle yapan biridir. Saatin her vidasıyla ilgileneceğini söyleyerek beş güne işinin biteceğini bildirmiştir. “Şimdi abi, boyacının çiviti değil bu. Her vidayı çıkar ve temizle. Yine yerine koy. Beş gün sonra gelersen saat hazır abi.” (Haşimov, 2018: 68) Norm karakterdir. Hikâyede titizliği temsil etmektedir.

Saatçi 2, istasyonun karşı sokağında berberin yanındaki saatçidir. Kıvrıkcık saçlıdır. “Bu dükkânın sahibi kıvrıkcık saçlı bir adamdır.” (Haşimov, 2018: 68) Saatin tamiri için yakuta ihtiyaç olduğunu söylemiştir. Tamir için yüksek bir fiyat istemiştir. Norm karakterdir. Hikâyede paragözü temsil etmektedir.

Saatçi 3, başkahramanın fabrikasının yanındaki saatçilik atölyesinde çalışan saatçidir. Adı geçmemektedir. Fiziksel özellikleri şu şekildedir: “Yüzüne bakarak yaşını bilmek mümkün olmayan, alnı gergin, yüzü kaşık kadar küçük olan bir adam, cam çitin arasındaki delikten sessizce elini uzattı.” (Haşimov, 2018: 69-70) Saati kolaylıkla

yapmıştır. Ücret talep etmemiştir. Norm karakterdir. Hikâyede iş bitiriciliği temsil etmektedir.

İşe Yaramaz hikâyesinin kişileri ise şu şekildedir: Jonetta Kabulovna Haltayeva, anne, Erçibelt, Maratik, 1.eş, Nergiz'cik, Nigar'cık, 2. Eş, yetimhane müdürü, Şevket, 3. Eş'tir.

Jonetta Kabulovna Haltayeva, dört çocuklu bekâr bir annedir. Tuttuğunu koparan bir kadındır. Geçimini eşlerinden ve sosyal yardımlaşma kurumlarından sağlamaktadır. Aynı zamanda uluslararası kaçakçılık yapmaktadır. “Ticaret ile uğraşıyorum. İstanbul’a, Dubai’ye, Güney Kore’ye gidip mal getiriyorum... Kolay mı sanıyorsun? Her adımda polis. Eğer payını vermezsen her şeyini alıp götürüyorlar.” (Haşimov, 2018: 72) Bir evi olmasına rağmen belediyeden ev talep etmektedir. Arsız bir kadındır. Çocuklarından çok haberi yoktur. Evli erkeklerle beraber olup onlardan çocuk yapmıştır. Devletin önde gelen insanlarıyla beraber olduğu için geçim sıkıntısı yaşamamaktadır. Ancak yine de yardım istemekten çekinmemektedir. Hikâyede arsızlığı temsil etmektedir. Fiziksel özelliği olarak genç görüldüğü bilinmektedir.

Anne, Haltayeva'nın annesidir. İleri yaşına rağmen genç görünen bakımlı bir kadındır. Hikâyede kendisinden sadece bahsedilmiştir. Fon karakterdir. Hikâyede bakımlı olmayı temsil etmektedir.

Erçibelt, annenin kuaförüdür. Saçını her gün ona yaptırmaktadır. Hikâyede sadece bahsedilmiştir. Fon karakterdir. Hikâyede lüks zevkleri temsil etmektedir.

Maratik, Haltayeva'nın ilk erkek çocuğudur. Nukus'da yatılı okulda okumaktadır. On dört yaşındadır. Yakışıklıdır. “Aynı babası. Yakışıklı. Kendini beğenmişliği, gözlerindeki bakışı...” (Haşimov, 2018: 70) Hikâyede bahsedilmiştir. Fon karakterdir.

Eş 1, Marat'ın babasıdır. Çekici ve zekidir. Haltayeva ile antrenmanda tanışmıştır. Zam bakanıdır. Evlidir. Haltayeva ile gayri resmi bir ilişkisi vardır. Eşinin şikâyet tehdidi üzerine ayrılmışlardır. Hikâyede bahsedilmiştir. Adı bilinmemektedir. Fon karakterdir. Hikâyede evlilik dışı ilişkileri temsil etmektedir.

Nergiz'cik, ikinci çocuktur. Yetimhanede kalmaktadır. Yetimhane müdürü kendisiyle ilgilenmektedir. Annesi en son iki yıl önce yanına gitmiştir. Hikâyede kendisinden sadece bahsedilmiştir. Fon karakterdir. Hikâyede sahipsizliği temsil etmektedir.

Eş 2, Nigar'cığın babasıdır. Adı geçmemektedir. Evlidir. Diğer eşinden çocuğu yoktur. Nigar'cığa düşkündür. Ona sürekli oyuncaklar almaktadır. Havalı zengin biridir. Dünya pazarında sekiz dükkânı vardır. Bölgeler arası petrol deposunda müdür olarak görev yapmıştır. Elli yaşını aşkındır. Müdahaleci biridir. “Her zaman uyarıyordu, öğüt veriyordu. Canım abdest suyunu gerektiği gibi ısıtmamışsın. Gece yarısından sonra dışarı çıkmayın. Yabancılar görünmeyin. Yabancı adamlarla konuşmayın! Tam bir gericidir. Erkeğin de yabancısı olur mu? Hey efendim, dedim! Dedim ki, senin tek odalı dairende üçüncü eş olarak mı oturayım?” (Haşimov, 2018: 71-72) Haltayeva dışında iki eşi daha vardır. Fon karakterdir. Hikâyede sıkıcılığı temsil etmektedir.

Yetimhane müdürü, Nigar'cığın kaldığı yetimhanenin müdürüdür. Ona babalık edeceğini söylemiştir. Uzun boylu yakışıklı biridir. Kendisinden sadece bahsedilmiştir. Fon karakterdir. Hikâyede merhameti temsil etmektedir.

Şevket, iki yaşında annesiyle yaşamaktadır. Kendisinden yürüyen bomba olarak bahsedilmiştir. Annesini eve gelen amcalardan kıskanmaktadır. Hikâyede bahsedilmiştir. Fon karakterdir. Hikâyede korumacılığı temsil etmektedir.

Eş 3, çok sigara içen, işinde başarılı biridir. Dört karısı vardır. Haltayevka onlardan biri değildir. Şevket'in babasıdır. Çok zengindir. Kendisinden haber alınamamaktadır. Hikâyede bahsi geçmiştir. Adı söylenmemiştir. Fon karakterdir. Hikâyede sorumsuz bir babayı temsil etmektedir.

Kızıl Karga hikâyesinin kişileri: sahabe, kızıl karga, şair Meddahiy, meclis başkanı, kızlar, okul çocuklarıdır.

Kızıl karga, gerçek bir kargadır. Kişileştirilmiştir. Sahabenin duasını aldığı için ölmemektedir. Uzun yıllar yaşadığı için güçten düşmüştür ancak duyma yetisini yitirmemiştir. Çevresinde olan biteni gözlemlemektedir. Asırlar boyunca yaşamaktadır. Ala renktedir: “Dua kabul olmuş. Alacakarga dünya döndükçe yaşayacak şekilde yaşamış.” (Haşimov, 2018: 83) Hikâyede ölümsüzlüğü temsil etmektedir.

Sahabe, adı ve fiziki özellikleri bilinmemektedir. Susuzluktan bitap düştüğü anda kızıl karganın yönlendirmesiyle su bulmuştur: “O anda alacakarga dile gelmiş:

-asa ile söğüt ağacının dibini kazarsan su çıkar, demiş.

Sahabe asasını üç kere yere vurmuş ve bir pınar açılmış, değirmene yetecek kadar su çıkmış.” (Haşimov, 2018: 83) Kargaya dünya döndükçe var olması için dua etmiştir ve duası kabul olmuştur. Norm karakterdir. Hikâyede ermişi temsil etmektedir.

Şair Meddahiy, okuryazar olduğunda sabahtan akşama kadar okunsa da bitmeyecek kasideler yazmıştır. Önemli anlarda yazdığı şiirleri millete okumaktadır. Fiziksel özellikleri hakkında bilgi verilmemiştir. Fon karakterdir. Hikâyede ozanı temsil etmektedir.

Meclis başkanı, söğüt ağacının etrafında oluşan köyün adıyla ilgilenmektedir. Yaşanan olaylara göre köyün adı değişmektedir. Başkan oturumları yönetmektedir. Adı ve fiziksel özellikleri hakkında bilgi yoktur. Kendisinden “usta” olarak bahsedilmektedir. Norm karakterdir. Hikâyede bilge kişiyi temsil etmektedir.

Kızlar ve okul çocukları fon karakterlerdir. Tarlalarda çalışmaktadırlar. Hikâyede emeği temsil etmektedirler.

Ceza hikâyesinin kişileri: başkahraman, başkahramanın komşusu ve iş arkadaşıdır.

Başkahraman, ismi ve fiziksel özellikleri hakkında bilgi verilmemiştir. Bir duvarın iki yanında yaşadığı komşusuyla sorunlar yaşamaktadır. Bu konudaki sıkıntısını iş arkadaşıyla paylaşmıştır. Nasıl bir işte çalıştığı belirtilmemiştir. Kendi halinde evli dört yaşında çocuğu olan biridir. Komşusuyla olan problemine iş arkadaşının bulduğu çözüm onu mutlu etmiştir. Hikâyede mağduru temsil etmektedir.

Komşu, başkahramanın eski komşusudur. Evli çocuğu vardır. Adı ve fiziksel özelliklerinden bahsedilmemiştir. Başkahramanın yaptığı her şeyi kendisine tehdit olarak algılayıp karşı tepki vermektedir. “Dört yaşındaki oğlumu bayramda sevindirmek için oyuncak trompet getirdim. Komşum üniversiteye giden oğluna bir trampet aldı. Geceleri baba oğul trampet çalmaya çalışıyorlar.” (Haşimov, 2018: 47) Kıskanç ve haset biridir. Başkahramanın iş arkadaşının yaptığı aramalarda komşusunun işinde yükselmesini ve maddi olarak iyi bir konuma gelmesini çekememiştir. Kart karakterdir. Hikâyede hasetliği temsil etmektedir.

İş arkadaşı, başkahramanın iş arkadaşıdır. Adı ve fiziksel özellikleri hakkında bilgi verilmemiştir. Başkahramanın komşusuyla yaşadığı sorunu zahmetsizce çözmüştür. “Bir gün iş yerinde arkadaşşıma derdimi anlattım.

‘Hepsi bu mu?’ dedi arkadaşım. ‘Bak, bir nisan günü bu sorunu çözeceğiz.’ öyle dedi ve komşumu aradı.” (Haşimov, 2018: 47) Zeki ve pratik biridir. Norm karakterdir. Hikâyede iş bitiriciyi temsil etmektedir.

Şanslı Beyler hikâyesinde adı verilmeyen sunucu başkahramandır. Bekaev Palat, Palat’ın eşi ve çocuğu, Hamidkhan Habibkhanov, Habibkhanov’un dedesi, babası ve annesi, adı verilmeyen büyük baba, Serdar Rustemav hikâyenin şahıs kadrosunda yer alan diğer kişilerdir.

Başkahraman, hakkında bilinen tek şey bir piyango şirketinin sunucusudur. Talihli kişilerle röportaj yapmaktadır. Adı geçmemektedir. Röportaj yaptığı kişilerle kısaca sohbet eden işini iyi yapmaya çalışan biridir.

Bekaev Palat, evli çocuklu bir öğretmendir. Hikâyede norm karakterdir. Sunucuyla ilk röportaj yapan şanslı kişidir. Palat’ın eşi ve çocuğu fon karakterdir. Hikâyede sadece varlıklarından bahsedilmiştir. Hikâyede karısının alma demesine rağmen aldığı bilete araba çıkmasından dolayı tesadüfi şansı temsil etmektedir.

Hamidkhan Habibkhanov, enstitüde okuyan bir öğrencidir. Kendisine piyangodan araba çıkmıştır. Sunucunun röportaj yaptığı ikinci şanslı kişidir. Norm karakterdir. Hikâyede genç yaşta piyango çıkmasından dolayı çok şanslı olmayı temsil etmektedir. Habibkhanov’un dedesi, babası ve annesinin isimleri verilmemiştir. Fon karakterdirler.

Adı verilmeyen büyük baba, üç tane eşi vardır. Güney Kazakistanlıdır. Altıncı oğlunun yanına gelmiştir ve piyangoyu kazanmıştır. Yetmiş yedi yaşındadır. Kulağı ağır işitmektedir. Norm karakterdir. Hikâyede geç gelen şansı temsil etmektedir.

Serdar Rustemav, bekâr ve şakacı biridir. Norm karakterdir. Hikâyede uyanık olmayı temsil etmektedir.

Misafir Olmayınca hikâyesinin kişileri, Ali, Ali’nin eşi ve çocuğu, sınır muhafızı, kabin görevlisi, Seşevay, satış danışmanı, komisyoncu dükkânındaki kız, havaalanı çalışanı, mağaza çalışanı, hostes, okul müdürüdür.

Ali, başkahramandır. İngilizce öğretmedir fakat İngilizceyi iyi bilmemektedir. Cahil bir öğretmendir. Kendini geliştirmemiştir. İlk defa yurt dışına çıkmaktadır. Yurt dışı seyahatinde birçok acemilik yaşamıştır. Hikâyede okumuş cahili temsil etmektedir. Ali’nin eşi ve çocuğundan sadece bahsedilmiştir fon karakterdirler.

Sınır muhafızı, kendisi hakkında “dikkatli” olduğu bilgisi vardır. İşini titizlikle yapmaktadır. Fon karakterdir.

Kabin görevlisi, güler yüzlüdür. Yolculara gerekli bilgileri verip onlarla ilgilenmektedir. Hakkında daha fazla bilgi mevcut değildir fon karakterdir.

Seşevay, aslen Özbek’tir. Yüksek lisans öğrencisidir. Çok iyi İngilizce bilmektedir. Eğitimli kendini geliştirmiş biridir. Ali’nin cahilliklerine katlanmakta bazen zorlanmaktadır. Cahil bir yol arkadaşının sorumluluğunu üstlenmiş ve onunla ilgilenmiştir. Norm karakterdir. Hikâyede aydın tipi temsil etmektedir.

Satış danışmanı, bir süpermarkette çalışmaktadır. Kısa etek giyinmiştir. Adı bilinmemektedir. Ali’ye yardımcı olmak için hemen yanına gelmiştir. Fon karakterdir.

Komisyoncu dükkânındaki kız, adı bilinmemektedir. Şişman olduğu bilgisi geçmektedir. Ali’ye yardımcı olmak için elinden geleni yapan güler yüzlü bir çalışandır. Fon karakterdir.

Havaalanı çalışanı, gergin ve ukala bir tiptir. Adı bilinmemektedir. İnsanlara kaba davranmaktadır. Fon karakterdir.

Mağaza çalışanı, GUM alışveriş merkezinde çalışmaktadır. Hakkında bilinen tek şey öfkeli olduğudur. Fon karakterdir. Adı bilinmemektedir.

Hostes, Moskova’daki havaalanında çalışmaktadır. Sinirli ve kabadır. Yolculara hitabeti çok serttir. Nezaketli biri değildir. Ali’yi fişleyip işten atılmasına neden olmuştur. Norm karakterdir. Hikâyede ispiyonculuğu temsil etmektedir.

Okul müdürü, Sovyet sisteminin sindirdiği, korkak bir müdürdür. Adı bilinmemektedir. Öğretmenini Sovyet rejiminin baskıcı kurallarından dolayı işten çıkarmak zorunda kaldığını söyleyerek vicdan rahatlatmaktadır. Norm karakterdir. Hikâyede korkaklığı temsil etmektedir.

2.3 Zaman

Edebi eserlerin vazgeçilmez unsurlarından biri zamandır. Eser, zaman ögesiyle birlikte harmanlanır. En kısa hikâyeyi anlatmak için dahi zaman kullanılmaktadır. Zamanın metindeki işlevi geniştir. Çetışli, edebiyat- zaman ikilisini ele aldığında birbirilerinden ayrı düşünölemeyeceğini şu şekilde ifade etmektedir: En genel çerçeveden baktığımızda, güzel sanatlardan mimari, resim ve heykelin mekâna; musiki ve edebiyatın ise zamana bağılı

sanatlar olduğu bilinmektedir. Çünkü plastik sanatlar mekânsız düşünülemez ve bilinçli bir kişi, onları ilk bakışta algılar. Hâlbuki kişi, musiki ve edebiyat eserini algılayabilmek için zamana ihtiyaç duymaktadır (2014: 95). Zaman, anlatmaya bağlı eserlerde çok değerlidir. Gerek olayların anlaşılması gerekse aktarımı için elzemdir. *“Zaman kavramı/mefhumu olmadan herhangi bir anlatı yapmak mümkün değildir. Zaman, anlatının olmazsa olmaz ruhudur. Anlatının açıklayıcı olmasına nedensellik ilkelerine başvurarak yorumlama yapmasına olanak tanır.”* (Antakyalıoğlu, 2013: 124) Böylelikle yazar anlatmak istediğini anlam kargaşası olmadan anlatabilmektedir. *“Zira yazarın içinde yaşadığı gerçek dünyayı model alarak kurguladığı itibarî dünya ve bu dünyanın insanları için de zamana ihtiyaç duyulur. Olaylar belli bir zaman koridoru içinde başlayıp biter; insanlar yine belli bir zaman koridoru içinde doğup büyürler.”* (Çetişli, 2014: 95-96)

Zaman iki şekilde ele alınır: vaka zamanı ve anlatılan zaman. Bu farklılık anlatıcının varlığından kaynaklanmaktadır. Olayların yaşandığı zaman ile anlatıldığı zaman aynı değildir. Zamanın eserlerde bu şekilde katmanlı ve çok yönlü kullanımı olayların anlaşılması, kurgu dünyasının zenginliği açısından önemlidir. Romanda zamanın ikiye ayrılmasının ana nedeni, anlatılan maceranın –uzak ya da yakın- geçmişte yaşanıp bitmiş olmasıdır. Dolayısıyla, anlatıcı, ister kendi başından geçsin isterse tanık olduğu, dinlediği ya da gözlemlediği bir üçüncü şahısça yaşansın, yaşandıktan sonraki bir zaman diliminde aktarır (Sazyek, 2015: 248). Vaka zamanı yazarın kurgusuna göre şekillenir, hangi zaman aralığını seçeceği yazara ve eserine bağlıdır. Anlatılan zaman ise anlatıcının anlatma yöntemi ve olaylara yaklaşımına göre belirlenmektedir. Anlatıcının da dâhil olmasıyla iki farklı zaman dilimi metne işlenmektedir. *“Vakayla anlatma arasındaki münasebetleri tesbit ederken de eserdeki anlatıcının vakayı idrak edişisi esas olarak alınır. Çünkü hangi tarzda olursa olsun vaka, anlatıcının dışındadır. Anlatıcı önce vakayı idrak eder sonra anlatır. Vakayla anlatma arasındaki münasebetler, anlatıcının seçtiği söyleyiş şekliyle alakalıdır.”* (Aktaş, 1991: 118) Anlatıda tek bir zaman olmak zorunda değildir. Zamanda ileriye ve geriye sıçramalar olabilmektedir. Zaman işlemesi profesyonelce yapılan anlatı, birbirinden bağımsız olaylar ve kişiler anlatılsa da herhangi bir karışıklığa yol açmaz. Zaman ile ilgili bir yazının ana çatısı, maceranın kendi zamanı ile yazının kendi zamanı arasında yaşanan uyumsuzluk yazıyı karmaşık hale getirebilir. Çünkü son derece basit bir anlatımda olmuş bir vakayı anlatmak için geçmiş zamanı, ilerideki bir vakayı anlatmak için de gelecek zamanı kullanmak gerektiğinde, yazar daha karmaşık bir zaman yapısına kullanmak zorunda kalır (Bourneur-Quellet, 1989: 125). Anlatı içinde anlatı, zaman içinde

zaman yaratmaktan geçmektedir. Haşimov, bahsi geçen hikâyelerde çok katmanlı bir zaman kullanmamıştır. İleri veya geri gidişler olmuştur ancak hikâyelerin genelinde zamanı tespit etmek için özellikle dikkat kesilmek gerekmektedir. İncelenen kısa hikâyelerde zaman mesajın gerisinde kalmıştır. Amaca hizmet etmek için kullanılmış bir öğedir. Hikâyeler yapı itibariyle kısa anlatılar olduğu için katmanlı bir zamandan bahsetmek mümkün değildir.

Hikâyelerdeki zaman kavramı incelendiğinde Haşimov'un zamanı çok basit tuttuğu görülmektedir. İncelenen hikâyeler hiciv üzerine olduğu için konunun anlaşılmasını daha fazla önemsemiştir. Bahsi geçen hikâyelerdeki zamanın işlenişi, zaman kavramlarının kullanımı aşağıdaki gibi tespit edilmiştir.

Yazar *Ceza* hikâyesinde on yıl önce yaşanan bir olayı anlatmıştır. Hikâyede net tarih verilme de "...ben her yıl 1 Nisan Şaka Günü'nü kutluyorum. On yıldır." (Haşimov, 2018: 47) İfadesinden Olayların yaşanma zamanı on yıl önce Mart ayı olduğu tahmin edilmektedir. Hikâyede bahsedildiği gibi yaklaşık bir haftada cereyan eden olayların bir nisanda bitmesi bu çıkarımı desteklemektedir. *Deli olmak Kolay* hikâyesinde olaylar kış mevsiminde geçmiştir. Tam tarih bilinmemektedir ancak kar yağdığını belirten şu ifadeden kış mevsimi olduğu anlaşılmaktadır: "Ama ilk karın düştüğü o kuru akşamı çok net hatırlıyorum. Şöyle oldu, işten çıktıktan sonra çitin önünde parlayıp duran yepyeni "jiyrontoy" un kapısını açtık. Cam karla kaplanmış, önce sildik sonra cam sileceğini taktık." (Haşimov, 2018: 9) Hikâyenin anlatıldığı tarih bilinmemektedir. Akşam saatlerinde iş dönüşü başlayan olaylar silsilesi ertesi gün de devam etmiştir. Buradan hareketle iki günlük bir zaman diliminden söz edilmektedir. Bu zaman bilgisinin dışında "bir gün, akşam, üç dakika, haftada bir, beş dakika" gibi zaman ifadelerine yer verilmiştir. Başkahramanın hastaneye yattığında saat hakkında bilgi verilmiştir ancak gün bilgisi bulunmamaktadır. "Koğuştaki yaralılar sabah erken saatlerde olduğumuzu saatin yedi olduğunu kıyafetlerin ve anahtarların resepsiyonda olduğunu söylediler." (Haşimov, 2018: 12) *Ejderhanın tövbesi* hikâyesinde anlatılan olayların zamanı belirtilmemiştir. Hikâye geçmişten bahsederek başlamış şimdi anlatılarak bitirilmiştir. Zamana dair "bunca yıllık tecrübe, sabah öğlen akşam, ertesi gün." (Haşimov, 2018: 3) gibi ifadeler kullanılmıştır. Bununla birlikte "Birisi 'Dün gece ne yedin diye sorarsa ben adımlı hatırlamıyorum sen bana yemeği mi soruyorsun?' dersiniz." (Haşimov, 2018: 3) "Kırk yaşına gelip kıl kadar akıllı olmayan insafsız." (Haşimov, 2018: 3) "İster inanın ister inanmayın bahçemiz yaz

boyu bitpazarına dönüşüyor.” (Haşimov, 2018: 4) “Bir yıldır yıkanmamış çorap gibi büzüşen kıyafetini yabancılar yesin.” (Haşimov, 2018: 4) “Birisi mezarına bir kamış koyup kibritle yakarsa kırk yıl boyunca ‘ebedi alev’ olarak yanar, bedeni alkole dönüşmüştür.” (Haşimov, 2018: 5) “Bir günde.” (Haşimov, 2018: 5) “Sabah adımın ‘ ejderha’ olduğunu duymayı beklerken kulağıma bir ses geldi ‘ uyan dostum, çayın soğuyacak.’” (Haşimov, 2018: 5) “Bir anda tüm kıyafetler gitmişti.” (Haşimov, 2018: 6) Cümlelerinde geçen zaman ifadeleri kullanılmıştır. Olayların geçtiği zaman hakkında bilgi verilmemiştir. *Garip Seyahat* adlı hikâyede olayların ne zaman yaşandığı bilinmemektedir. Hikâyede geçen “Pan Amerikan” uçağı ile seyahat edildiği bilgisinden hareketle 1972- 1991 yılları arasında geçtiği tahmin edilmektedir. *Kızıl Karga* hikâyesinde çok geniş bir zaman aralığı vardır. Sahabenin duasıyla bin yıllar boyunca yaşayan karganın şahit oldukları aktarılmıştır. Net bir tarih yoktur ancak “Omuzlarında tüfek taşıyan insanlar ‘İnkılap’ , ‘Hürriyet’ diye haykırmışlar... ‘Kahrolsun zalim ağalar’ denmiş. Gerçekten de yakın çevrede bir tane bile zengin kalmamış. Kaçabilenler kurtulmuş... Herkes eşit olmuş. Herkes aynı kıyafetleri giyermiş, aynı anda yatıp aynı anda kalkarmış ve aynı anda yemek yermiş. Herkes aynı şekilde düşünürmüş.” (Haşimov, 2018: 83) İfadesinden Sovyet rejiminin hâkim olduğu yıllarda geçtiği bilinmektedir. *Maddi Yardım* hikâyesinde olaylar beş martta başlamış olup aralık ayında bitmiştir. Dokuz aylık bir süreç anlatılmıştır. Olayların beş martta başladığı bilgisine şuradan ulaşılmıştır: “- O halde... Bir hizmet yapacaksınız. Üç gün sonra kadınlar günü. Erkekler adına küçük bir parti düzenlemeye ne dersiniz?” (Haşimov, 2018: 64) Sekiz Mart Dünya Kadınlar Günü olması sebebiyle beş mart çıkarımı yapılmıştır. Aralık ayının bilgisi de şu cümleden hareketle bilinmektedir: “Zamanla sinirim de geçti, yeni yıl öncesi sendikanın bir rapor toplantısı oldu.” (Haşimov, 2018: 66) Yeni yıl öncesi dendiği için yılın son ayı olan Aralık ayından bahsedildiği çıkarımı yapılmıştır. Hikâyede zaman kavramı olarak “bir hafta, on beş gün, bir gün” gibi ifadeler de geçmektedir.

Öğretmenin Dediğini Yapın hikâyesinde olayların tam tarihi belirtilmemiştir ancak konuşmalardan akşamüzeri olduğu bilgisine varılmıştır. Çay, alkol ve yemek ikramında bulunulması ardından gece olduğu için öğretmenin eve gitmesi bu düşüncayı destekleyen ifadelerdir. Hikâyede bunun dışında “bunca yıldır, sekiz yıl” gibi zaman ifadeleri de kullanılmıştır. *Saat* hikâyesinde olayların geçtiği tarih net olarak belirtilmemiştir. Olay sabah saatlerinde başlayıp işe varana kadar ki sürede geçmiştir. Yaklaşık 1-2 saatlik bir zaman dilimidir. Hikâyede geçen “Sabah işe gidiyordum.” (Haşimov, 2018: 67) Cümlesinden bu çıkarım yapılmıştır. Hikâyede ayrıca “on beş gün” (Haşimov, 2018: 67)

“beş gün” (Haşimov, 2018: 68) “on beş dakika” (Haşimov, 2018: 68) Gibi zaman ifadeleri de kullanılmıştır. *Şehirli Damat* hikâyesinde de zaman tam olarak belirtilmemiştir. Ancak “Şehre üzüm satmaya gidiyorum desem, elinizden geleni yapın yoksa yüzünüze bakmam diyor. Bu sene çarşı üzüm doludur. Bugün satmazsak, er ya da geç tekrar ucuzlayacak.” (Haşimov, 2018: 15-16) Ve “Gece yarısına kadar sohbet ettik. Sonra Tursunoy, bahçıvan amca ile ikimize çay verdi. Kendi balkona çıkıp yattı.” (Haşimov, 2018: 16) İfadelerinden mevsimin yaz olduğu tahmin edilmektedir.

2.4 Mekân

Anlatmaya bağlı eserlerde olayların geçtiği yer mekândır. Anlatının derinliğine göre mekân sayısı artmaktadır. Yazar kurgusuna hizmet edecek bir mekân tercih etmektedir. Mekân seçimi anlatı için önemlidir. Çünkü verilen mekân olayların nerede, nasıl bir atmosferde geçtiğini okuyucuya aktarmada büyük rol oynar. Anlatını içinde tasvir edilen veya bahsedilen mekân bize anlatılmak istenen hakkında ipuçları da vermektedir. Örneğin *Ejderhanın Tövbesi* hikâyesinde evin avlusunun dağınık olması, okuyucuya alkolik birinin eviyle ilgilenmediğinde neler olabileceğine dair hissiyatlar vermektedir. Böylelikle mekân hikâyeye hizmet etmiş olmaktadır. “*Romancı, yerlerin metodik olarak bulunabilmesi veya okuyucudaki muhayyilenin güçlendirilmesi bakımından basit hareket noktaları da olsa, minimum düzeyde ‘cağrafi’ bilgiler verme yoluna gider.*” (Bourneur- Quellet, 1989: 91) Bu bilgiler okuyucuyu anlatıya çekme açısından da önemlidir. Okuyucu karakterle kurulan bağ gibi mekânla da bağ kurabilmektedir. Aktaş’ın “*Metinde ifade edilen şartlarda ve belirtilen zaman zarfında, eserde anlatılan vaka zincirinin zuhuru için nasıl bir mekâna ihtiyaç vardır suali, itibarî âlemin bazı hususiyetlerini anlamamıza yardım ettiği gibi bizi, eserde tatbik edilen yapma ve yaratma tarzının eşiğine kadar götürür.*” (Aktaş, 1991: 141) Şeklindeki açıklaması mekânın metindeki önemini vurgulamaktadır. Mekân anlatının zeminidir. “*Mekân aynı zamanda, olayları yaşayan kişilerin ayaklarının yere basmasını sağlayan unsurdur.*” (Sağlık, 2017: 162) Yazar, mekâna dair ne kadar çok bilgi verilirse okuyucuyu olayların akışına o kadar çok çekmiş olur. Çetişli’ye göre; şahıs kadrosu olan, itibari bir dünyada yaşanan olaylar zincirini anlatan roman, hikâye ve tiyatrodaki kurmaca veya gerçek bir zamana ihtiyaç vardır. Mekân eserde yaşanan olayların sahnesidir. (Çetişli, 2014: 99-100). Mekânın, okuyucu ve metin içi etkisi kadar karakterler üzerinde de etkisi vardır. Antakyalıoğlu’na göre de “*Mekân, yalnızca olayların geçtiği yer değil, aynı zamanda karakterlerin psikolojisini ve anlatının ritmini belirleyen unsurlardan biridir.*”

(Antakyalıoğlu, 2013: 124) Kurguya göre belirlenen mekân, şahıs kadrosunda yer alan karakterler kadar metne etki etmektedir.

Haşimov'un mekân yerleştirmesi sınırlıdır. Eğer anlatıdaki mesaja bir katkısı olacaksa mekân tasviri yapılmıştır. İncelenen hikâyelerde ayrıntılı mekân tasviri pek bulunmamaktadır. Bunun nedeni de mekânı araç olarak kullanmasıdır. Kısa hikâyelerde mekân tanıtımına geniş yer verilmemektedir. Bunun nedeni de konudan kopmamaktır. Aşağıda üzerinde çalışılan hikâyelerden birkaç tanesinin mekân işlenişi hakkında bilgi verilmiştir.

Haşimov, *Deli Olmak Kolay* hikâyesinde mekânı arabanın içi, garaj, hastane ve psikiyatri koğuşu olarak belirlemiştir. Başkahramanın işten çıkıp eve doğru seyir ederken yolda aldığı bir kadınla sohbeti arabanın içinde geçmektedir. “Arabanız yeniymiş, kokusu geliyor Markası ne?” (Haşimov, 2018: 10) Arabanın markası da belirtilmiştir: “Şöyle oldu, işten çıktıktan sonra çitin önünde parlayıp duran yepyeni “jiyrontoy” un kapısını açtık.” (Haşimov, 2018: 9) Yolda arabasına aldığı kadınla evinin yakınındaki demir garaja gitmiştir. “Evimize yaklaşık yüz adım uzaklıktaki demir garajın önünde durduğumuzu gören Lyolyahan ip gibi kaşlarını çattı.” (Haşimov, 2018: 10) Büfeden şampanya alırken ayağı kayan başkahraman gözünü hastanenin servisinde açmıştır. Bir diğer mekân da hastane servisidir. Servis hakkında şu bilgiler mevcuttur: “Gözlerimi açtığımda beyaz tavanlı bir odada yatıyordum.” (Haşimov, 2018: 11) “Şöyle bir etrafa baktım altı kişilik bir koğuşta yatıyorum.” (Haşimov, 2018: 12) Arabasının hurdaya döndüğünü gören başkahramanın delirmesiyle psikiyatri servisine yatırılmıştır. Burada açıkça nereye yatırıldığı belirtilmemiştir ancak anlatımdan hareketle bu çıkarım yapılmaktadır. “Adam ne kadar deli olduğunu bilmiyordu. Hastaneye ne zaman geldiğimi, nasıl geldiğimi, orada kimlerin olduğunu hatırlamıyorum. Sonra kendime geldiğimde bana bunu söylediler.” (Haşimov, 2018: 14) “Şimdi buradayız. Karım her gün tavuk çorbası getiriyor. Boş ver. Deliren tek sen misin? Diyerek onu rahatlatıyor.” (Haşimov, 2018: 14) *Ejderhanın Tövbesi* hikâyesinde mekân kahramanın evi, otobüs durağı, otobüsün içi olarak geçmektedir. Evin tasviri net bir şekilde yapılmamıştır hanımın bedduasından öğrenildiğine göre: “Yoksulluktan evdeki fareler bile bastonla geziyor. Elektrikçi gelip elektriği kesiyor, gazcı gelip gazı kesiyor.” (Haşimov, 2018: 3) vaziyetindedir. Evin avlusu şu şekilde tasvir edilmiştir: “...bahçemiz yaz boyu bitpazarına dönüşüyor. Bütün kargalar orda, dersiniz ki üç tane bombardıman uçağı düşmüş... İstedığınız biriyle bir değil iki kasa votka

içeceğinize bahse girerim ki bir küfür yarışması yapılsa eşim Taşkent’te değil, koca ülke Özbekistan’da da değil tüm dünyada birinci olur.”(Haşimov, 2018: 3) Buradan hareketle olayların Özbekistan’da geçtiği bilgisine ulaşılmıştır. Otobüsün içi de kahramanın yumurtaları kırdıktan sonraki durumu izah etmek için şu şekilde tasvir edilmiştir: “O anın fotoğrafını şöyle bir çeksem otobüsün önü dolu benim olduğum yer bom boş.” (Haşimov, 2018: 6) Hikâyede bir diğer mekân da evin odasıdır. Başkahraman odada eşini korkutmak için intihar etme şakası planlarken komşusunu korkutmuştur. “Göl de gizlenen canavar Kantuziya gibi sapasağlam oldu başımı da sokarsam tamamdır.” (Haşimov, 2018: 7) Burada bir gölden bahsedilmiştir fakat nerede olduğu hakkında bilgi verilmemiştir.

Yazar *Garip Seyahat* adlı hikâyesinde mekân olarak uçağı belirlemiştir. Pan Amerikan hava yoluna ait bir uçaktır. Uçakla ilgili ayrıntılı bilgi şöyledir: “Böylece, üzerinde "Pan-Amerikan" yazan, karnı öküz gibi şişmiş bir Boeing uçağına bindik. İster inanın ister inanmayın, bu metronun ta kendisi. Tavan o kadar yüksek ki Sabonis adındaki basketbolcu rahatlıkla basketbol oynayabilir. O kadar uzun ki o baştan bu baş görünmüyor.”(Haşimov, 2018: 53) “Uçağın üst katında yüzme havuzu bulunmaktadır.” (Haşimov, 2018: 57) *Maddi Yardım* hikâyesinde mekân, iş yeri ve sendika başkanı Osman abinin evi olarak geçmektedir. Mekânlar hakkında detay verilmemiştir. *Öğretmenin Dediğini Yapın* hikâyesinde mekân başkahramanın evidir. Evin bir bölümü olan koridordan da bahsedilmiştir. Haşimov’un mekân konusundaki tutumu örneklerle anlatılmaya çalışılmıştır.

2.5 Anlatıcı ve Bakış Açısı

Anlatıcı, hikâye eden, anlatandır. Anlatmaya dayalı eserlerde anlatıcı hikâyenin ana unsurlarından sayılmalıdır. Anlatıcı metinde neyi görmemizi istiyorsa onu anlatır. Bu yüzden yazar, anlatıcıyı konuştururken okuyucuya iletmek istediği kadar konuşturur. Anlatma esasına bağlı eserler iki unsurdan oluşurlar. Bunlar; ‘anlatan’ ve ‘anlatılan’dır. Destandan masala, efsaneden halk hikâyesine, modern hikâyeden romana kadar uzanan geniş bir yer kaplayan anlatma esasına bağlı eserin özünü teşkil eden ‘anlatma/tahkiye’, ancak ‘anlatıcı/hikâyeci’ ve ‘anlatılan/hikâye’ ile var olur (Çetişli, 2014: 101). Anlatıcı metnin aktarımından sorumludur. Yazar anlatıcıyı belirlerken metnin içeriğine göre anlatıcıyı seçer. “Anlatıcı ya romandaki bir karakterdir ya da olayların dışında kalan, bağımsız bir aktarıcıdır. Yazar ile anlatıcı aynı kişi değildir; anlatıcı romanın kurgusal dünyasına ait bir varlıkken, yazar gerçek dünyanın insanıdır.” (Çetin, 2015: 108)

Söylemek istediklerini anlatıcı üzerinden aktaran yazar, gerek gördüğünde kendini de gösterebilmektedir. Anlatıcılar dört çeşittir; birinci tekil (ben) anlatıcı, üçüncü tekil (o) anlatıcı, ikinci çoğul (biz) anlatıcı ve çoğul anlatıcıdır.

Bakış açısı, okuyucu tarafından özellikle dikkat edilmediği sürece fark edilmemektedir. Anlatıcıya göre değişir. Yazarın hikâyeyi anlatması için seçtiği şahıs bakış açısının da belirlendiği andır. Bakış açısı okuyucuya anlatıcının neyi görüp neyi görmediğini, zekâsını, kültür seviyesini, hayata karşı tutumunu da vermektedir. Okuyucu, anlatıcının bakış açısıyla eseri tanımaktadır. Çetişli'nin de dediği gibi: *“Beş duyuya sahip olan insanoğlu, çevresindeki her türlü varlık, nesne, insan ve olayları algılayıp idrak edebilen; bunun sonucunda da onlar hakkında yargıda bulunabilen bir varlıktır. Söz konusu algılama ve idrak etme onun bakış açısıyla yakından ilgilidir.”* (Çetişli, 2014: 104) Bakış açısı insandan bağımsız değildir. Bahsi geçen insan da anlatıcının kendisidir. *“Olaylar anlatılmaya başlandığında, yani eylemin dilsel anlatıya çevirisi yapıldığında işin içine anlatanın bakış açısı ve olanı belirli bir giriş, gelişme ve sonuç dizgesi içinde anlatma arzusu girer. Olay, anlatıldığı an anlatıcının öznel penceresinden dışa vurulan bir anlatım haline gelir.”* (Antakyalıoğlu, 2013: 64) Bu yüzden okuyucu anlatıcının söylediklerine bazen katılır bazen de katılmaz. Anlatıcı, hikâye ile okur arasındaki bağın kaderini belirlemektedir. Eğer anlatıcı, entelektüel seviyesi yüksek, hitabeti kuvvetli biriyse okuru hikâyeye çekmek kolay olacaktır. Ancak anlatıcı, bakış açısı dar ve olayları aktarmada objektif olamıyorsa okuyucunun ilgisini çekemeyecektir. Şerif Aktaş'ın bakış açısı tanımı şu şekildedir: *“Bakış açısı, anlatma esasına bağlı metinlerde vaka zincirinin ve bu zincirin meydana gelmesinde kullanılan mekân, zaman, şahıs kadrosu gibi unsurların kim tarafından görüldüğü, idrak edildiği ve kim tarafından, kime nakledilmekte olduğu sorularına verilen cevaptan başka bir şey değildir.”* (Aktaş, 1991: 84) Roman, hikâye gibi anlatmaya bağlı eserlerde bakış açısı metne zenginlik katmaktadır. Metin dört farklı bakış açısı ile aktarılabilir. Bunlar “Hakim”, “Gözlemci”, “Kahraman” ve artık bu bakış açılarının yeterli olmadığına kanaat getiren yazarlar tarafından “Çoğulcu” bakış açısı da eklenmiştir.

Hakim bakış açısı, diğer adıyla “Tanrısal” bakış açısıdır. Bu bakış açısına göre okuyucu, olan biteni, karakterin ruh haline, düşündüklerine kadar her şeyi bilen biriyle karşı karşıyadır. *“Karakterlerin iç dünyasını, düşüncelerini, hislerini bilir; gelmiş geçmiş ve geleceğe dair bilgi sahibidir.”* (Çetin, 2015: 106) Hakim bakış açısı ile anlatılan

metinde anlatıcının olayların hepsine hakim olduğu görülmektedir. Bu yüzden diğer adı tanrısalıdır. *“İlahi/tanrısal bakış açısına sahip olan bu anlatıcı, hikâye ve roman itibari dünyasının kesin hâkimi; hatta tanrısı durumundadır. Bu sebeple itibari dünyada yaşanmış, yaşanan ve yaşanacak olan her şeyi bilir, görür, duyar.”* (Çetişli, 2014: 106) Yazar anlatıcı olarak da geçen bu bakış açısı, yazarın kaleminden çıkanlarla belirlendiği için bu adı almıştır. *“İtibari bir varlık olan anlatıcı, eserde, yazarın dilini kullanarak ait olduğu âleme ait mekânı, şahıs kadrosunu ve hayat tezahürlerini nakleder veya dikkatlere sunar. Bu hususu dikkate alarak hakim bakış açısından hareketle yazılmış eserlerdeki anlatıcıya ‘yazar anlatıcı’ adını da verebiliriz.”* (Aktaş, 1991: 96) Bahsi geçen hikâyelerde bu bakış açısına pek rastlanmamaktadır.

Gözlemci bakış açısı, diğer adıyla yansız/tarafsızdır. Bu bakış açısına göre anlatıcı olayları hakim bakış açısındaki gibi önceden bilemez. Yaşanırken görür ve gördüklerini aynen aktarır. Gözlemci bakış açısı, okuyucuya yaşananları aktarırken ayna görevi görmektedir. Gözlemci bakış açısı, eserin içeriğine göre tarafsız kalmak isteyen yazarlar tarafından tercih edilmektedir. Çetişli bu bakış açısı hakkında şunları söylemiştir: *“Müşahit/gözlemci bakış açılı anlatıcı, itibari dünyada olup bitenleri, sadece gözlemlemekle yetinir. İkinci aşamada gözlemlediklerini adeta bir kamera tarafsızlığı ile okuyucuya nakleder. Bu özelliğiyle o, itibari dünyada olup bitenleri, okuyucuya aktaran bir ‘yansıtıcı’ konumundadır.”* (Çetişli, 2014: 109) Bu bilgilerden hareketle gözlemci bakış açısı yazara yansız olma imkânı sağlamaktadır. *“Olaylara dışardan bakar, olayları ve karakterleri nesnel veya öznel bir şekilde aktarır.”* (Çetin, 2015: 106) Şerif Aktaş’ın gözlemci bakış açısı tanımına göre: *“Anlatma esasına bağlı bazı metinlerde, anlatıcının kahramanlardan daha az malumatı olduğu görülür. Bu gruba giren eserlerde ve yazı parçalarında anlatıcı vaka içinde yer alan şahıs kadrosunu teşkil eden fertleri bir kamera tarafsızlığıyla izler, onları geçmiş, ruh halleri hakkında bilgi vermeden yaptıklarını gözler önüne serer.”* (Aktaş, 1991: 113) Bu bakış açısındaki eserler kahramanların duygusal değişimleriyle, düşündükleriyle ilgilenmez sadece gördüklerini anlatır. Haşimov’un olaylara müdahale etmeden sadece aktaran olarak seçtiği gözlemci bakış açısı ile anlattığı hikâyeleri mevcuttur.

Kahraman bakış açısı, diğer bir ifadeyle ben anlatıcıdır. Kahraman bakış açısıyla yazılan eserlerde yazarın seçtiği kahraman tarafından olaylar aktarılır. Bu bakış açısı okuyucuyla yakın bağ kurması açısından avantajlıdır. Ancak anlatılanların sadece bir

kişinin bakış açısına bağlı olması açısından da dezavantajlıdır. Kahraman bakış açısıyla verilen eserlerde, seçilen kahramanın sosyoekonomik durumu, hayat görüşü kadarıyla anlamlandırabildiği kısımlar okuyucuya aktarılır. Okuyucu kahramanın bildiği kadarını bilmektedir.

Kahraman bakış açısında Çetişli'nin de dediği gibi: *“Kahraman bakış açılı birinci tekil anlatıcı, -adı üstünde-, eserin itibarî dünyasında veya olay örgüsünde yer alan kahramanlardan birisidir. Bu anlatıcı aynı zamanda olay örgüsünün bütün yükünü üstlenen asıl kahraman olabileceği gibi, daha geri planda yer almış kahramanlardan biri de olabilir.”* (Çetişli, 2014: 108) Anlatıcı başkahraman olmak zorunda değildir. Bütün hikâye yardımcı kahraman tarafından da aktarılabilir. Çetişli'nin kahraman bakış açısı hakkında söylediği: *“Kahraman anlatıcı, kendi dil ve üslubunu kullanır ve birinci tekil şahıs ağzıyla konuşur. Anlatımlarında kendini ve kendi yaşadıklarını esas alması, doğrudan doğruya kendi dil ve üslubunu kullanması, sıradan bir beşer kimliği taşıması, bu tür anlatıcıların okuyucu ile daha sıcak, samimi ve inandırıcı bir diyalog kurmasına imkân verir.”* (Çetişli, 2014: 108) ifadesinden de anlaşıldığı gibi kahraman bakış açısı, yazara okuyucuyla daha senli benli konuşma fırsatı tanımaktadır. Kahraman bakış açısını sınırlandıran husus onu aynı zamanda avantajlı yapan husus ile aynıdır. Bu da; *“Olayların içinde yer alan bir karakter olarak anlatır ve yalnızca kendi deneyimleriyle sınırlıdır.”* (Çetin, 2015: 106) Okuyucunun gördüğü, bildiği anlatıcının sınırları dâhilindedir. Bu yüzden yazar anlatıcıyı da bakış açısını da itinayla seçmektedir. *“Anlatma esasına bağlı itibarî metinlerde vaka, şahıs kadrosu ve mekâna ait hususiyetler kahramanların biri tarafından nakledilir. Bu durumda anlatıcı söz konusu kahramanın müşahade kabiliyeti, tecrübesi ve bilgi seviyesi ile sınırlıdır.”* (Aktaş, 1991: 100) Şerif Aktaş bu yazısında anlatıcının ehemmiyetinden söz etmektedir. İncelenen hikâyelerde kahraman anlatıcı kullanılmıştır.

Çoğul bakış açısı, diğer bakış açılarının yetersiz kalması, yazarın çeşitlilik araması gibi durumlarla ortaya çıkmıştır. Bu bakış açısına göre eser sadece bir anlatıcıya göre aktarılmaz. Hakim, kahraman veya gözlemci bakış açısıyla başlayıp o şekilde bitme zorunluluğu yoktur. İnsanın kendi yaşamında tek bir bakış açısı olmaması roman hikâye gibi kurmaca eserlerin anlatımını da etkilemiştir. Mehmet Tekin'in çoğul bakış açısı hakkında söylediği gibi geleneksel anlatım tek merkezde ilerlerken gerçek öyle değildir. Dış dünyada birçok bakış açısı vardır ve anlatıya bu farklı bilinçlerin aktarılması

gerekmektedir. (2016: 51). Sınırlı bakış açısı, yazarın aktarmak istediklerini engellemektedir. Bir anlatının hem hakim hem de kahraman anlatıcı veya gözlemci tarafından aktarılması anlatının içeriğini ilgi çekici kılmaktadır. Sıradanlığı yıktığı gibi okuyucuyu da diri tutmaktadır. “*Roman ve hikâyenin gelişim tarihine baktığımızda, giderek çok bilen anlatıcıdan uzaklaşıldığı; anlatma yetisinin de bir anlatıcının tekelinden kurtarılacak birden fazla anlatıcı veya kahraman arasında paylaştırıldığı görülür.*” (Çetişli, 2014: 110) Bu bakış açısını Haşimov pek kullanmamıştır.

2.5.1 1. Tekil Şahıs (ben) Anlatıcının Kullanıldığı Hikâyeler

Ötkir Haşimov, *Boğmaca, Ceza, Ejderhanın Tövbesi, İşe Yaramaz, Maddi Yardım, Misafir Babadan Önemli, Misafir Olmayınca, Öğretmenin Dediğini Yapın, Saat, Şanslı Beyler, Şehirli damat* hikâyelerinde ben anlatıcıyı tercih etmiştir.

Boğmaca hikâyesinde başkahraman sera kurmaya çalışırken başından geçenleri anlatmıştır. Kahraman bakış açısı hâkimdir. Olacakları önden bilemez ve gözlemci tarafsızlığı yoktur. “‘Fare bile sığmayan bir bahçede buzağı mı yetiştireceğim?’ dedim kendi kendime.” (Haşimov, 2018: 73) cümlesinden kahraman bakış açısı ile yazıldığı anlaşılmaktadır.

Ejderhanın Tövbesi hikâyesinde, birinci tekil kişi anlatım vardır. Kahraman bakış açısıyla anlatılmıştır. Hikâyeyi anlatan başkahramandır. Adı belirtilmemiştir. “‘Bu benim Egavim mi?’ diye gözlerimi açtığımda tepemde gülümseyip duruyordu ‘Doğum günün kutlu olsun Allah ömrünü uzun etsin.’ deyip bir o yanağımdan bir bu yanağımdan öptü.” (Haşimov, 2018: 5) Başkahramanın bu cümlesinden de anlaşıldığı üzere kahraman bakış açısı kullanılmıştır.

Öğretmenin Dediğini Yapın hikâyesinde ben anlatıcı, kahraman bakış açısı vardır. Evine sürpriz bir ziyaret yapan öğretmenini ağırlamaya çalışan başkahraman kendi gözünden olanları anlatmıştır. “Kapı zili çaldığında televizyonda zevkle futbol izliyordum. Dış kapıyı açtım ve gözlerime inanamayarak kalakaldım.” (Haşimov, 2018: 40) Bu cümleden de anlaşıldığı üzere kahraman bakış açısı kullanılmıştır.

Şanslı Beyler hikâyesi birinci tekil anlatıcı gözlemci bakış açısıyla anlatılmıştır. Hikâye araba piyangosu çıkan insanlarla röportaj yapan bir sunucu tarafından anlatılmaktadır. “Benim adım Hamidkhan Habibkhanov. Ben Namongon’dan

Uchkurghan'lıyım. Geçen hafta enstitüye gittiğimde süpermarketin önünde bir piyango satılıyordu. Üçüncüyü aldım, araba çıktı!”

“Tebrikler Hamidkhan kardeş! Hayırlı olsun. Söyle bakalım, okuyor musun yoksa çalışıyor musun?”

“Enstitüde okuyorum.”

“Gördünüz mü muhteremler! Şans gülünce yaşı ve mesleği seçmez. Söyle bakalım Hamidkhan kardeş, annen baban var mı?”

Diyalogdan da anlaşıldığı gibi gözlemci bakış açısı kullanılmıştır. Sunucu kendi hislerinden bahsetmemiştir ve piyango çıkan kişiler hakkında herhangi bir bilgisi yoktur.

2.5.2 3. Tekil Şahıs (O) Anlatıcının Kullanıldığı Hikâyeler

Aş ve Kızıl Karga’dır. Haşimov bu hikâyelerinde üçüncü tekil kişi anlatımı tercih etmiştir. *Aş* hikâyesinde profesör ve cahil bir yurttaşın hikâyesi üçüncü biri tarafından anlatılmaktadır. Hakim bakış açısı kullanılmıştır. “Abid Resuloviç’in geceleri çalışma alışkanlığı vardı. Erken kalkmak onun için zordu.” (Haşimov, 2018: 88) Cümlesiyle hakim bakış açısının kullanıldığı görülmektedir. Profesör hakkındaki bu bilgi hakim bakış açısının kullanıldığını göstermektedir.

Kızıl Karga hikâyesinde de üçüncü tekil kişi anlatıcı vardır. Gözlemci bakış açısı kullanılmıştır. Kişileştirme yapılan bu hikâyede karganın uzun yıllar yaşayıp şahit oldukları anlatılmıştır. Gözlemci bakış açısı vardır çünkü “Günlerden bir gün köyde büyük bir çatışma başlamış... Herkes eşit olmuş. Herkes aynı kıyafetleri giyermiş, aynı anda yatıp aynı anda kalkarmış ve aynı anda yemek yermiş. Herkes aynı şekilde düşünürmüş. İlginç şeyler olmuş. Yağsız, fitilsiz lambalar yanmış, köprüler yapılmış, yollar açılmış. Okuma yazma bilmeyen halk topluca okur-yazar olmuş” (Haşimov, 2018: 83) İfadesinden olaylara müdahil olmadan gördüklerini anlattığı anlaşılmaktadır.

2.5.3 Çoğul Anlatıcı Kullanılan Hikâyeler

Haşimov, *Deli Olmak Kolay* hikâyesinde iki tane anlatıcı seçmiştir. Biri birinci tekil kişi anlatıcı diğeri ise üçüncü tekil kişidir. Hikâyede bir anda beliren üçüncü tekil anlatıcı sıradanlığı bozmuştur. Bakış açısında da iki farklı yöntem tercih etmiştir. Kahraman bakış açısı ve gözlemci bakış açısını kullanmıştır. Buna çoğul anlatıcı ve çoğul bakış açısı denmektedir. Birinci tekil kişi anlatım örneği; “Hastaneye ne zaman geldim, kim getirdi,

hatırlamıyorum. Ama ilk karın düştüğü o kuru akşamı çok net hatırlıyorum.” (Haşimov, 2018: 9). Üçüncü tekil kişi anlatım örneği; “Adam ne kadar deli olduğunu bilmiyordu.” (Haşimov, 2018: 14) Ben anlatıcısının olduğu bölümler kahraman bakış açısı ile, üçüncü tekil anlatıcısının olduğu kısımlarda ise gözlemci bakış açısının kullanıldığı görülmektedir.

Bir diğer çoğul anlatıcı *Garip Seyahat* hikâyesindedir. *Garip Seyahat* hikâyesinde üçüncü tekil kişi ve birinci tekil kişi anlatıcı kullanılmıştır. Bakış açısı, gözlemci ve kahraman bakış açısıdır. Çoğul anlatıcı ve çoğul bakış açısı kullanılmıştır.

“Usta Said Ahmed Amerika'dan geldiği gün telefonda şunları söylemişti” cümlesiyle başlayan hikâyede üçüncü tekil anlatıcı kullanılmıştır. Ancak hikâyenin devamı birinci tekil şahıs anlatıcı ile devam etmiştir.

“Bayan dilini bu kadar iyi bilmemi beklemediği için mutluydu. Bir ara birkaç şey söyledi. ‘Jus’ yerine ‘biir’ deyin! Özellikle ‘chiken’, ‘chiken’ kelimesini on kez tekrarladi! Biraz açığım çıktı.

‘Hey, bana bak,’ dedim, “neden tekrar ‘chikka-pukka’ diyorsun? Ne, seninle oyun mu oynuyorum?” (Haşimov, 2018: 54) Diyalogundan da anlaşıldığı üzere ben anlatıcı kullanılmıştır. Bu hikâyede üçüncü tekil şahsın anlatıcı olduğu kısımlar gözlemci bakış açısı ile birinci tekil şahıs anlatıcısının hâkim olduğu kısımlarda ise kahraman bakış açısı kullanılmıştır. Birden fazla bakış açısı ve anlatıcısının kullanılması halinde çoğul bakış açısı ve çoğul anlatıcı ifadesi kullanılmaktadır.

2.6 Anlatım Teknikleri

Aytaç, Çağdaş Batı romanında modern anlatım tekniklerinden bahsederken “Roman boyunca anlatım perspektifinin sık sık değiştirilmesiyle konuya, dış dünyaya ve anlatıcının iç dünyasına yeni bir yaklaşım.” (Aytaç, 2012: 49) Yorumunu yapmıştır. Bu anlayışa göre anlatım teknikleri metne zenginlik katan önemli bir unsurdur. Yazar, anlatının bakış açısını, aktarma şeklini değiştirerek okuyucuya farklı bir deneyim yaşatmaktadır. Anlatım tekniği çeşitli türlere ayrılmaktadır. Yazar hikâyesinin kurgusuna göre gerek duyduğu tekniği metninde kullanır. Tekniklerin kullanılmasında bir sınırlama yoktur. “Roman, bir dil sanatı ise, roman dilini yoğuran, biçimlendiren de anlatım teknikleridir kuşkusuz. Çünkü anlatım teknikleri, aradaki renk ve iklim farklılıklarına rağmen, dilin, şu veya bu şekilde kullanılışından başka bir şey değildir” (Tekin, 2016: 149) Haşimov, incelenen

hikâyelerinde anlatım tekniklerinden sıkça faydalanmıştır. Aşağıda yapılan incelemeler sonucunda anlatım teknikleri, hikâyelerdeki kullanım örnekleriyle beraber verilmiştir.

2.6.1 Anlatma ve Gösterme Tekniği

Anlatma tekniği sözlü gelenekle başlayarak yazılı geleneğin de temel yapı taşı olmuştur. Anlatmaya dayalı eserlerde bir anlatıcı muhakkak vardır. Anlatılan hikâyeye ile okuyucuyu buluşturan anlatıcı, hikâyenin tarzını da belirler. Yazar, seçtiği anlatıcıyı kullanarak kendini hikâyede gizleyebilir. Bu teknik zamanla “gösterme” ile desteklenerek yazının sınırları aşılmıştır. Yazar, gösterme tekniğiyle okuyucuya olan biteni yazı aracılığıyla göstermeye başlamıştır.

Gösterme öncelikli olarak sahne sanatlarına ait bir tekniktir. Ancak zamanla edebi eserlerde de kullanılmaya başlamıştır. İki çeşit gösterme vardır: biri diyalog/monolog ile kullanılır bir diğeri ise anlatıcının olayı anlatması değil de dil vasıtasıyla göstermesidir. (Çetişli, 2014: 119-121) Haşimov “anlatma ve gösterme” tekniğini hikâyelerinde ustalıkla kullanmıştır. Gösterme tekniği iki farklı yöntemiyle hikâyelerinde yer almaktadır. Bu yöntemler diyalog ve yazıyla olayları anlatarak gösterme yöntemidir.

Deli Olmak Kolay hikâyesinde anlatma ve gösterme tekniği kullanılmıştır. Ancak çok azdır. Üçüncü tekil kişi anlatıma geçtiği bu teknikle belirtilmiştir. Bahsi geçen cümle şu şekildedir: “Adam ne kadar deli olduğunu bilmiyordu.” (Haşimov, 2018: 14) Gösterme tekniği ise bir yerde kullanılmıştır. O da şu şekildedir: “Karım her gün tavuk çorbası getiriyor. Boş ver. Deliren tek sen misin? Diyerek onu rahatlatıyor.” (Haşimov, 2018: 14)

Ejderhanın Tövbesi hikâyesinde yazar anlatma tekniğine başvurmuştur. “Biraz sonra bir şeyler “güm güm” etti. Bir şeyler tıkırdadı... Merakla gözümü açtığımda eve girenin karım olmadığını gördüm. Komşunun karısı koltukta rahat rahat oturuyordu. Sandığın üstündeki battaniyeleri atıp sandığın içini arıyordu. Bu kadının elinin eğri olduğunu duydum.” (Haşimov, 2018: 8) burada başkahraman olan biteni okuyucuya anlatmaktadır.

Gösterme tekniğini kullandığı yerler koyu olarak belirtilmiştir: “**“Bu benim Egavim mi?”** diye gözlerimi açtığımda tepemde gülümseyip duruyordu **“Doğum günün kutlu olsun Allah ömrünü uzun etsin”** deyip bir o yanağımdan bir bu yanağımdan öptü.” (Haşimov, 2018: 5) Bir diğeri ise: “Ancak sokak kapısına geldiğimde **‘Canımın içi en azından bugün içme erken gel çocuklarımızla birlikte oturup yemek yeriz’** dedi.” (Haşimov, 2018: 5) şeklindedir.

Haşimov, *Garip Seyahat* adlı hikâyesinde anlatma ve gösterme tekniği beraber kullanılmıştır. İç içe kullanıldığı için gösterme tekniğinin örneği koyu, anlatma tekniğinin örneği altı çizili olarak belirtilmiştir. Hikâyedeki kullanımı şöyledir: “Çok geçmeden üniformalı bir pilot belirdi. O kadar kibar, o kadar düzenli ki Umarali Normatov'a benziyor. Kibarlıkla ciğerini söker, derken bir çek verdi. "Bayım" diyerek konuşmaya başladı ve aniden yüzü aydınlandı.

‘**Said Ahmet abi, sen misin?**’ deyip sarıldı.” (Haşimov, 2018: 56)

Haşimov, *Maddi Yardım* hikâyesinde de çoğu hikâyesinde olduğu gibi anlatma ve gösterme tekniğini beraber kullanmıştır. Kullanıldığı yer bu şekildedir: “-‘**Tanışm,**’ dedi Osman abi beni göstererek. ‘Batırav dediğimiz kişi bu.’

Kadın gözlüğün arkasından dikkatle yüzüme baktı.

‘**Ablamız teftiş komisyonunun üyesidir,**’ dedi Osman abi. ‘Şehir yönetiminden geldiler.’

‘**Nasıl, sitenizi onardınız mı?**’ dedi yabancı kadın nazikçe” (Haşimov, 2018: 65)

Öğretmenin Dediğini Yapın hikâyesinde anlatma ve gösterme tekniği genel olarak iç içe kullanılmıştır. Bir örneği de şöyledir: “Açıl Akılaviç başını salladı ve tek kelime etmedi. Eve girer girmez öğretmen televizyonu işaret etti ve şöyle dedi:

‘**Bunu hemen kapat kardeşim.**’” (Haşimov, 2018: 40)

Haşimov, anlatma ve gösterme tekniğini hikâyelerinde başarılı bir şekilde uygulamıştır. Özellikle gösterme tekniğinin iki yöntemini iç içe vermiştir.

2.6.2 Diyalog Tekniği

Diyalog tekniği, yazarın okuyucuyu metnin doğrudan tanığı yapma ihtiyacından doğmuştur. Yazar bu teknikle konuşma esnasında ortadan çekilerek okuyucuya olan biteni göstermeyi hedefler. Stevick’in de dediği gibi *“Hikâyede materyalin dolaysız, yorumsuz olarak sunulmasının ifadeye kazandırdığı büyük canlılık, çok eskiden beri bilinmektedir.”* (2021: 244) Çakır, diyalog yazmak için üç kural belirlemiştir. Bunlardan birincisi: kurulan diyalogun karakterin kişiliği ve duyguları hakkında okuyucuya bir şeyler vermesi gerektiğine yöneliktir. İkincisi: diyalogun, kurguya hareket kazandırmasıyla ilgilidir. Böylece hayatlarına etki eden olaylara karşı karakterin aldığı tavır bize karakteri tanıtır. Üçüncüsü ise: diyalogun, her karakteri bireyselleştirmesi gerektiğine yöneliktir. (2002: 63-

65). Yazar bazen de okuyucuyu ikna yoluna gittiği için bu tekniği kullanmaktadır. “Kurmaca dünyada anlatımın inandırıcılığı, olayların açıklığa kavuşturulmasında önemli bir rol oynar.” (Adıgüzel, 2001: 32) Yazarın diyalog tekniğini sıkça kullandığı görülmektedir. Aşağıda bahsi geçen hikâyelerin incelenmesi sonucunda bu tekniğin örnekleri verilmiştir.

Deli Olmak Kolay hikâyesinde başkahraman ve Lyolya, başkahraman ve Marat, başkahraman ve hasta arasında diyaloglar geçmektedir. Lyolya ile olan diyalogu şu şekildedir:

“Sen Lalehansın. Tıpkı bir lale gibi...”

‘Lalehan değil, Lyolya! Dedi sözümü keserek’...

‘Hangi La’li? Dudaklarını büzdü, Lyolya!’

‘Peki, Lyolya ise Lyolya!’” (Haşimov, 2018: 10)

Ejderhanın Tövbesi hikâyesinde başkahramanın eşi ile arasında geçen diyalog aşağıda verilmiştir:

“Kendimi öldüreceğim!” dedim. Kendimden emin bir şekilde. “Ölürsem ben de kurtulurum sen de.”

“Gerçekten mi?” Kadın ciddi anlamda şaşırdı.

“Bu kelimeyi ilk kez duyuyorum.” (Haşimov, 2018: 7)

Öğretmenin Dediğini Yapın hikâyesinde de diyaloglar vardır. Başkahraman ve öğretmeni, başkahraman ve gelin arasında geçmiştir. Başkahraman ve öğretmeni arasında geçen bir diyalog bu şekildedir:

“Enstitüden mezun oldunuz, biyolog oldunuz, bu öğretmen bana ders verdi, o kadar emek verdi diye beni hiç ziyaret etmediniz. Tezinizi teslim ettiniz, ziyafetinize davet etmediniz. Evet, şimdi öğretmeniniz aklınızdan çıktı. Aferin! Aferin!”...

“Özür dilerim öğretmenim... Hizmet, yoğun çalışama, üst üste iş gezileri...” (Haşimov, 2018: 40)

Şanslı Beyler hikâyesi bir sunucunun piyango çıkan insanlarla röportajı üzerinedir. Bundan dolayı diyalog tekniği hikâyeye hâkimdir. Sunucunun sorularını yanıtlayan şanslı kişiler bu teknikle konuşturulmuştur. Konuşmalardan bir örneği aşağıda verilmiştir.

“Nerelisin babacım?”

“Ne?”

“Nerelisin, diyorum?”

“Yakına gel canım, kulağım ağır işitiyor.” (Haşimov, 2018: 50)

2.6.3 İç Monolog Tekniği

İç monolog, kişinin kendi kendine gerçekleştirdiği içsel bir konuşmadır. Yazar bu tekniği karakteri daha iyi anlatabilmek, okuyucuyu onunla empati kurmasını sağlamak amacıyla kullanmaktadır. İç monolog sayesinde okuyucu karakterlerin asıl düşüncelerini bilmektedir ve davranışlarını anlamlandırmak daha kolay olmaktadır. *“Edebiyat bilminde iç monolog, yazarın roman figürlerinin akıllarından geçeni, içlerinden geçirdiklerini, onların kendi kendileriyle konuşmaları tarzında yansıtmaya tekniğine verilen addır. Roman figürlerinin içini okumaktır bir bakıma.”* (Aytaç, 2012: 43) diyen Aytaç, iç monolog tekniğinin romandaki işlevinden bahsetmiştir. Sazyek bu teknikten “iç konuşma” olarak bahsetmektedir. Ona göre ; “ ‘İç konuşma’ romanda bir psikolojik analiz tekniğidir. Figür olmayan anlatıcının ilahi bakış açısıyla uyguladığı ‘iç çözümleme’nin yol açtığı yapaylığı ve dolaylılığı aşma ve figürün görülmeyen yaşantısını, onun etkinliğinde verme çabaları doğrultusunda kullanıma girmiştir.” (Sazyek, 2015: 167) Haşimov bu teknikten yararlandığı bazı hikâyeleri vardır. Örnekleri aşağıdaki gibidir.

Deli Olmak Kolay hikâyesinde başkahramanın Lyolya’yı garaja kilitledikten sonra ona söylediği cümleyi içinden tekrar edip kendine şaşırmıştır. Cümle bu şekildedir: “Telaşla koşturuyorum, içten içe de kendime hayranlık duyuyorum. Ağzıma sağlık ‘birinin seni çalmasına izin veremem’ dedim mi?” (Haşimov, 2018: 11)

Haşimov, *Ejderhanın Tövbesi* hikâyesinde iç monolog tekniğinden faydalanmıştır. İntihar etme düzeneğini kuran başkahraman niyetinin ciddi olmadığını iç monolog tekniğiyle belirtmiştir. Bahsi geçen olay şu şekildedir: “İlmiği boynuma astım ve bekledim. Verandada bir ayak sesi duyunca başımı asılmış gibi yana eğdim. Gözlerimi kapattım. Hatta dilimi çıkarıp ısırdım. Her şey gerçekçi olmalı. Ama ayağımın ucuyla masaya basıyordum. İlmik boğaza değil boyunadır. (Ölecek kadar aptal mıyım?)” (Haşimov, 2018: 7)

Maddi yardım hikâyesinde “Şaşırdım! Çocukken "İh" demedim. Kışın karda yıkanırım. Bir taşı yersem onu kuma çeviririm! Şimdi şunları söylemek istedim ama

baktığımda Osman abi başka bir konuya geçti. Sessiz kaldım.” (Haşimov, 2018: 65) şeklinde iç monolog tekniği uygulanmıştır.

Misafir Babadan Büyüktür hikâyesi anlatım tekniği olarak baştan sona iç monolog olarak yazılmıştır.

Misafir Olmadıkça hikâyesinde yazar iç monolog tekniğini okuyucuya bazı mesajlar vermek için kullanmıştır. Okuyucu burada kinayeli bir anlatıma tanık olmaktadır: “O haklı. Onlar için zor. Tuvalı biri yaptığı sucuğu Moskova'dan alırsa, Yaroslavlı biri yaptığı peyniri Moskova'dan alırsa, döppili bir Özbek kendi ektiği pamuktan yapılmış pantolonu Moskova'dan alırsa? Uzak yurtlardan getirilen şeyleri başkentte birisi tarafından aramaya tabi tutulup götürülmesi kimin umurunda?” (Haşimov, 2018: 28)

Bu teknik *Öğretmenin Dediğini Yapın* hikâyesinde sıkça kullanılmıştır. Başkahramanın öğretmenine diyemediği şeyleri sürekli içinden geçirdiği görülmektedir. Bunlardan bir kaçı “Dürüst olmak gerekirse bunca yıldır öğretmenimi ziyaret etmediğim için utandım.”, “Ne söylersem söyleyeyim, bu benim hatam.”, “Misafir bir şey söyledikten sonra mezardan gelen bir ses gibi inledin mi, sustum gitti.” (Haşimov, 2018: 40) şeklindedir.

2.6.4 İç Çözümleme Tekniği

İç çözümleme, karakterin ruh halini okuyucuya aktarmak için kullanılmaktadır. Bu teknik sayesinde yazar oluşturduğu karaktere ruh üflemeaktadır. Çünkü karakterin duygu durumunu bu teknikle aktarmaktadır. Hikâye veya romanda “öfkeleni, kızdı, ağladı” gibi duygu bildiren ifadeler yer almaktadır. Ancak bu ifadeler karakterin görünen kısmını yansıtabilmektedir. Okuyucunun karakteri daha iyi anlayıp onunla bağ kurabilmesi iç çözümleme yöntemiyle mümkündür. “*Anlatma yöntemine bağlı bir teknik olan ‘iç çözümleme’ roman figürlerinin iç yaşantısını görünür kılma yollarından biridir.*” (Sazyek, 2015: 162) Haşimov, bu tekniği pek kullanmamıştır yapılan incelemeler sonucunda sadece bir hikâyesinde bu tekniğe rastlanmıştır. Haşimov’un hikâye tarzı ve hikâyelerin hiciv üzerine olması göz önünde bulundurulduğunda bunun olağan olduğu kanısına varılmıştır. İç çözümleme tekniğinin geçtiği hikâye örneği aşağıda verilmiştir.

Yazar *Deli Olmak Kolay* hikâyesinde başkahramanın Lyolya’yı garaja götürmesini anlatırken vicdan rahatlatmak için şu sözleri söylemiştir: “Bunu duyduktan sonra beni şeytan mı kandırdı yoksa başka bir şey mi bilmiyorum. Yani arabayı garaja doğru nasıl

çevirdiğimi bile bilmiyorum. Ölürsen içimde kötü bir niyet yoktu. Sadece Lyolyahan ile biraz takılmak istedim.” (Haşimov, 2018: 10) Burada başkahramanın yaptığı hatanın farkında olup okuyucuyu kendine karşı yumuşatmaya çalıştığı görülmektedir.

2.6.5 Özetleme Tekniği

Özetleme tekniği yazarın okuyucuyu gereksiz ayrıntılardan bertaraf etme yöntemlerindendir. Yazar bu teknikle okuyucuya geçmişle ilgili kısa bir bilgi verebilir veya okuyucunun bilmesi gerektiğini düşündüğü detayları verebilmektedir. *“Özetleme tekniği anlatımda tutumluluk işlevini görür. Özetleme sayesinde hikâye mümkün olduğu kadar gereksiz kelime ve açıklamalardan ayıklanır. Bu bağlamda anlatıcı bazen uzun zaman dilimlerini birkaç cümle ile özetler.”* (Sağlık, 2017: 158) Bu teknikle hem yazarın işi kolaylaşmaktadır hem de okuyucu hap bilgiler edip hikâyeyi hızlıca anlamlandırabilmektedir. *“Özetleme tekniği, bir zaman süresi içinde çeşitli yerlerde olan bir seri olayı genel çizgileriyle okuyucuya ileten bir tekniktir ve hikâye anlatmanın tabii şeklidir”* (Stevick, 2021: 48) Haşimov bu tekniği genellikle hikâyelerinin girişinde kullanmıştır. Örnekleri aşağıda verilmiştir.

Haşimov, *Deli Olmak Kolay* hikâyesinin girişinde okuyucuya özet bilgiler vermiştir. Özet niteliğindeki bu bilgiler “Kardeşler! Adamım, hey. İnsan isterse bir günde deli olabilirmiş, ne kadar deli olduğunun farkında olmazmış. Hastaneye ne zaman geldim, kim getirdi, hatırlamıyorum. Ama ilk karın düştüğü o kuru akşamı çok net hatırlıyorum. Şöyle oldu, işten çıktıktan sonra çitin önünde parlayıp duran yepyeni “jiyrontoy” un kapısını açtık.” (Haşimov, 2018: 9) şeklindedir.

Ejderhanın Tövbesi hikâyesinde yazar okuyucuyu bilgilendirmek amacıyla hızlıca özet geçmiştir. Bahsi geçen özet şu şekildedir:

“Bunca yıllık tecrübeme dayanarak söyleyebilirim ki içen bir adam günde üç kere huy değiştirir. İçtiği günün sabahında votkadan aşırı nefret ederek uyanır. Öğlene kadar nefret yerini yavaş yavaş umursamazlığa bırakır, akşam ise sonsuz nefret ateşli bir aşka dönüşür.” (Haşimov, 2018: 3) Buradan hareketle alkolle ilgili bir metin okunacağı ve alkollü insanın nasıl olduğu bilgisine ulaşılmaktadır.

2.6.6. Tasvir Tekniği

Tasvir tekniği yazarın anlattıklarını okuyucunun gözünde canlandırabilmesi için kullanılan bir tekniktir. Bu teknik sayesinde okuyucu bahsi geçen mekânla, kişiyle veya

herhangi bir nesneyle bağ kurmaktadır. Tasvir edileni ayrıntılı bir şekilde gözünde canlandırıp hikâyenin içine çekilmektedir. “*Tasvir, romanın kurmaca dünyasında yer alan kişi, zaman, olay, mekân gibi unsurları, sanatın sağladığı imkânlardan yararlanarak görünür kılmaktır.*” (Tekin, 2016: 160) Böylelikle okuyucuyu etkilemek daha kolay olmaktadır. Tasvir uzun tutulduğunda okuyucu sıkılmaktadır. Kısa bir tasvir de okuyucunun gözünde canlandırmak için yeterli olmamaktadır. O yüzden yerinde ve kararında bir tasvir gerekmektedir. “*Gerek hayal ürünü, gerekse mantık ürünü eserlerde, olayla tasviri harmanlama çizgisi yükselişe geçmiştir.*” (Çakır, 2002: 77) Çakır’ın bu söylemiyle artık uzun tasvirler yerine olayın akışında verilen tasvirler olduğu anlamı çıkmaktadır. Haşimov, yazdığı kısa hikâyelerinde detaylı tasvire yer vermemiştir. Hikâyelerinde tespit edilen tasvir örnekleri aşağıdaki gibidir.

Yazarın *Deli Olmak Kolay* hikâyesindeki Lyolya tasviri şöyledir: “Kapıyı açar açmaz güzel zıplayıp yanıma oturdu. Burnuma tatlı bir parfüm kokusu geldi. Bembeyaz ve tombulca.” (Haşimov, 2018: 9)

Ejderhanın Tövbesi hikâyesinde de tasvire yer verilmiştir. Hanımın başkahramana ettiği bedduada tasvir bu şekildedir: “ - Bir yıldır yıkanmamış çorap gibi büzüşen kıyafetini yabancılar yesin. Bıyığın hoplayıp zıplayan köpeğin kuyruğu gibi dökülsün. Benzin kokan ağzına kurşun dökülsün.” (Haşimov, 2018: 4) Bir diğer bedduada geçen tasvir ise şu şekildedir: “Kutuya hapsolmuş arı gibi uğuldayan sesin kesilsin. Leylek yuvası gibi saçına ateş düşsün. “ vosmyorka” tekeri gibi dönen çarpık ayağın “kamazın” altında kalsın. Çaya tuz atıp ‘neden şekerin tatlı değil’ deyip piyaleyi attığın ellerin kırılsın. Musluğa yansıyan boncuk gibi gözlerine keskin nişancının kurşunu isabet etsin.” (Haşimov, 2018: 4) Başkahramanın yüzünün tasviri bu şekilde yapmıştır: “...yüzüm hayal kırıklığıyla yıkanmış bir yumurta gibi parlıyor.” (Haşimov, 2018: 5) Mekân tasvirleri mekân başlığı altında belirtilmiştir.

İşe yaramaz hikâyesinde Jonetta Kabulovna Haltaeva eski eşlerinden ikincisini şöyle tasvir etmiştir. “Karakteri sevimli, Çok itaatkâr. Belki de karısından çocuğu olmadığı için Nigoroçka’yı kendisinden daha çok seviyordu. Her gün binlerce farklı oyuncak getiriyor. Hepsi onun suçu! Her zaman uyarıyordu, öğüt veriyordu. Canım abdest suyunu gerektiği gibi ısıtmamışsın. Gece yarısından sonra dışarı çıkmayın. Yabancılar görünmeyin....” (Haşimov, 2018: 71-72)

Öğretmenin Dediğini Yapın hikâyesinde öğretmenin tasviri bu şekilde yapılmıştır: “Bak, hiç değişmemişti. Yuvarlak göbekli ve kalın boyunlu garip bir kurbağaya benziyor her şeyi aynı.” (Haşimov, 2018: 40)

Saat hikâyesinde başkahramanın bozulan saati şu şekilde tasvir edilmiştir: “Üstelik saatimiz herhangi bir pille çalışan saat değil. Mekânîk! Kurmalı.” (Haşimov, 2018: 67) Başkahramanın uğradığı ilk saatçinin tasviri de yapılmıştır “Bir gözüne dürbün takan burnu kevgire benzeyen saatçi kaşını kaldırdı.” (Haşimov, 2018: 68)

2.6.7 Geriye Dönüş Tekniği

Geriye dönüş tekniği yazarlar tarafından geçmişte yaşanan ve aktarılması hikâye için elzem olan bir olayı vermek için kullanılmaktadır. Çakır, “geri dönüş” ün öyküde vazgeçilmez bir unsur olduğunu belirtmiştir. Aynı zamanda geri dönüşün metin içindeki önemini karaktere kattığı derinliği şu sözlerle anlatmıştır: “*Yıllar önce olmuş ya da önemliyse bir önceki gün olan bir olayı tasvir edebilirsiniz. Bu tasvir yardımıyla okur kahramanın bugün ne tür bir insan olduğu ve tasarlamış olduğumuz durumda niçin böyle davrandığı konusunda büyük bir anlayış kazanır.*” (Çakır,2002: 217) Geri dönüş tekniği anlatıcının okuyucuya sunduğu bilgilendirmedir. Anlatıcı üzerinden uygulanan bu teknik ondan bağımsız değildir. “*Eserde, zamanın kronolojik olmaması şüphesiz bakış açısından ayrı düşünülemez. Zamanda görülen kopmalar, geri dönüşler, ileri fırlamalar ve yani zaman diliminin değişik şekillerde tekrarı, bakış açısı ve anlatıcıyla birlikte ele alındığında daha iyi değerlendirilir.*” (Aktaş, 1991: 129) Haşimov’un incelenen hikâyelerinde bu tekniğe rastlanmaktadır. Örnekleri aşağıdaki gibidir.

Yazar *ceza* hikâyesinde on yıl önceki olayı anlatmıştır. Hikâyenin başında bu durumu şöyle açıklamıştır:

“Ne dersen de, ama ben her yıl 1 Nisan Şaka Günü’nü kutluyorum. On yıldır.

O zaman yan komşum olurdu. Bir binanın aynı katında, aynı duvarın iki yanında yaşıyorduk. Ölüm gibi bir şeydi.” (Haşimov, 2018: 47) Geriye dönüş tekniği kullanılarak anlatılan hikâyede komşu sorunları işlenmiştir.

Ejderhanın Tövbesi hikâyesinde geriye dönüş tekniği kullanılmıştır. Yazar hikâyenin başında geçmişi anlatarak okuyucuyu bilgilendirmiş ardından da şimdiyi anlatmıştır. Bu teknikle okuyucu karakterler hakkında bilgi sahibi olmuştur ve şimdiyi daha iyi anlamlandırabilmiştir. Hikâyede başvuru olan geriye dönüş tekniği şu şekildedir: “Ertesi gün

her şey yeniden başlar. Uyansanız, başınız ağrıyor. Nefes aldığınızda hava değil de ateş soluyor gibi olursunuz. Ağzınız sanki bir avuç acı taşı eritmeden çiğnemişçesine yorgun olur.” (Haşimov, 2018: 3) Burada yazar başkahramanın alkolik olduğunu ve içtiği her gün yaşadığı döngüyü yine kahramanın ağzından anlatmıştır.

İşe Yaramaz hikâyesinde Jonetta Kabulovna Haltaeva’nın eski eşlerini anlatırken geriye dönüş tekniği kullanılmıştır. “Babasıyla ilk buluşmamız Nukus’ta antrenmana gittiğim zamandı. Zam bakanıydı. Çok çekici çok zeki. İki yıl beraber kaldık. Medeni bir şekilde boşandık. Doğruyu söyledi. “Janochka, hanım, dedi. Bu tarafı protokol olacak gibi görünüyor. Eşim şikâyet dilekçesini yazdı. İki eşlilikten işten atabilirler, dedi.” (Haşimov, 2018: 70) Bu olay anlatılırken yaklaşık on dört yıl geriye gidilmiştir. Bu bilgiye: “Bir dakika bekle. Yaşı, bence on dört yaşında. Bu yıl on dört olacak.” (Haşimov, 2018: 70) cümlesinden ulaşılmıştır.

Maddi Yardım hikâyesi geriye dönüş tekniğiyle anlatılmıştır. Hikâyenin başında başkahraman aracılığıyla “Bütün bu kargaşa, önemsiz bir meseleyle başladı. Bir gün sendika başkanı Osman abi yanıma gelip elini omzuma koydu.” (Haşimov, 2018: 64) cümlesi ile uygulanmıştır.

Şanslı Beyler hikâyesinde araba piyangosu kazanan insanların bilet alma anı anlatılırken geriye dönüş tekniği kullanılmıştır. “Geçen hafta enstitüye gittiğimde süpermarketin önünde bir piyango satılıyordu. Üçüncüyü aldım, araba çıktı!” (Haşimov, 2018: 49-50)

2.6.8 Metinler Arası İlişkiler

Metinler arası edebi eserlerde “alıntı” ve “gönderge” olarak karşımıza çıkmaktadır. Alıntı, bir metinden kendi görüşünü desteklemek amacıyla işine yarayan kısmı alıp kendi metnine yerleştirmesidir. Gönderge ise alıntıdan farklı olarak metnin bir parçasını değil de isminden bahsetmesidir. Aktulum’a göre gönderge, okuyucuyu metnin belirli bir parçasından alıntı yapmadan doğrudan metnin kendisine göndermesidir. Yayınlanmış veya yayınlanmamış eserlerin, yazar veya sanatçıların, isimlerinin başka bir metinde geçmesidir. (Aktulum, 2000: 101-102). Haşimov’un pek kullandığı bir teknik değildir. Gönderge yapılan eserlerin sadece adı geçmektedir.

Garip Seyahat adlı hikâyede Said Ahmed’in “*Gelinler İsyanı*” adlı tiyatro oyununa, Maksim Gorki’nin “*Sarı Şeytanın Şehri*” adlı eserine, Mayakovski’nin “*Bize ne Amerika*”

adlı şiirine ve Uzokov isimli bir muhabirin *"Amerika'yı da gördük"* adlı yazısına gönderge yapılmıştır. (Haşimov, 2018: 53).

2.7 Dil ve Üslup

Dil edebiyat için temel bir araçtır. Haşimov, halkın anlayabileceği şekilde sade bir dil kullanımını tercih etmiştir. Bu çalışmada incelenen, Türkiye Türkçesine aktarılan hikâyelerinde de arı bir Özbek Türkçesine rastlanmıştır. Haşimov'un *Hiciv Hikâyeleri* adlı kitabından alınan hikâyeler amacı gereği de halkın anlayabileceği seviyede yazılması beklenmektedir. Dili hikâyelerinde etkili ve yerinde kullanmıştır. Mesaj iletme odaklı yazılan kısa hikâyelerinde ağıdalı bir dil kullanıp okuyucuyu yormamıştır. Amaç halka ulaşmaksa bunu sade ve akıcı bir dil kullanarak başarmıştır. *"Dil, bir 'anlatım' ve 'iletişim' aracıdır. Destan, masal, hikâye ve roman gibi anlatıma dayalı edebî türler, bu araçtan farklı düzeylerde ve farklı beklentilerle yararlanırlar. Ancak aradaki farklılık görecedir ve bu türlerin tek hedefi vardır: İnsanı anlatmak..."* (Tekin, 2016: 124) Haşimov, incelenen hikâyelerinin bazılarında sistem eleştirisi yapmıştır bazılarında ise insanın kendisini eleştirmiştir. Bu hikâyelerinin amaca ulaşması için de halkın anlayacağı yalınlıkta ve açıklıkta bir dil kullanmıştır. Ergin'in dediği gibi dil; *"Fertlerin üstünde, bütün bir cemiyetin malı olan ve bütün bir cemiyeti içine alan kuvvetli bir müessesedir. Cemiyetlerin en büyük dayanağı dildir... Bu bakımdan dil milleti teşkil eden unsurların başında gelir."* (2011:5) Yazar bu bilinçle Özbek Türkçesini ustaca kullanmıştır.

Haşimov'un üslubu kendi dünya görüşüyle örtüşmektedir. Halktan bir insan olarak yine halkı için eserler vermiştir. Bu eserlerin içeriğini zenginleştiren Haşimov'un üslubudur. *"Üslup, dilin mecazi gücünü, renk ve eylem zenginliğini, kısacası dilin anlatım dağarcığını kişisel beceriyle söze veya -özellikle- yazıya dökmek, dile hayatıyet (canlılık) kazandırmak demektir."* (Tekin, 2016: 134) İncelenen *Hiciv Hikâyeleri* adlı kitabı aslında onun üslubu hakkında bize bilgi vermektedir. Halka dair unsurları eserlerinde işlemektedir.

2.7.1 Atasözü ve Deyim

Atasözü ve deyim Haşimov'un eserlerinde sıkça kullanılmaktadır. Özbek kültürünü eserlerinde bolca işleyen yazar Atasözü ve deyme de yer vermiştir. Atasözü ve deyim tanımlarını Türkçe sözlükten vermek uygun görülmüştür. Atasözü: *"Uzun deneme ve gözlemlere dayanılarak söylenmiş ve halka mal olmuş öğüt verici nitelikte söz."* (Türk Dil Kurumu[TDK], 2009: 140) Atasözleri halkın bir durumu anlamlandırabilme açısından önemli söylemlerdir. *"Yıllardır kuşaktan kuşağa aktarılan ve söylenerek varlığını devam"*

ettiren atasözlerinin normal konuşmalardaki bazı söz kalıplarından ayıran, biçim yönünden diğer yazı türlerinden farklı gösteren özellikleri vardır... Bütün duygu ve düşünce bu tek tümceye sığdırılır ve tümceler kişiden kişiye değişmez.” (Maqsudi, 2018: 25). Deyim ise; “*Genellikle gerçek anlamından az çok ayrı, ilgi çekici bir anlam taşıyan kalıplaşmış söz öbeği.*” (TDK, 2009: 517) Haşimov hikâyelerinde Özbek kültürünün bir parçası olan atasözü ve deyimlere de yer vermiştir. Yapılan incelemeler sonucunda hikâyelerdeki deyim ve atasözü örnekleri aşağıdaki gibidir.

Deli Olmak Kolay hikâyesinde “ciğerinizi söker.” (Haşimov, 2018: 9) deyimini kullanılmıştır. Deyim, “*Bir kimseyi çok büyük zararlara uğratmak.*” (TDK, 2009: 368) anlamında kullanılmıştır.

Ejderhanın Tövbesi hikâyesinde deyime yer verilmiştir. “Bu kadının elinin eğri olduğunu duydum.” (Haşimov, 2018: 8) burada kadının hırsız olduğunu duyduğundan bahsetmektedir.

Yolcu Olmayınca hikâyesinde “Aptalını hamamda ara.” (Haşimov, 2018: 22) Deyimi kullanılmıştır. Burada kişinin banyo gibi savunmasız yerde dikkatsiz veya kandırılmaya daha müsait olabileceğini anlatmıştır.

Haşimov, *Öğretmenin Dediğini Yapın* hikâyesinde deyimlere yer vermiştir. “kalp kıran.” (Haşimov, 2018: 40) Bu deyim insanı üzen, kıran anlamında kullanılmıştır. Bir diğer deyimli cümle ise : “Misafir bir şey söyledikten sonra mezardan gelen bir ses gibi inledin mi, sustum gitti.” (Haşimov, 2018: 40) Burada da misafir bir şey söylediğinde onun sözünün üstüne söz söylenmemeli, sessiz kalınmalı anlamı vardır.

Şanslı Beyler hikâyesinde geçen “Özbek beyi çatı yapar, Kazak beyi kart alır.” (Haşimov, 2018: 51) atasözünde Özbek erkeklerinin aileleri kalabalık olduğu için durmadan evlerini genişlettiklerinden kazak erkeklerinin ise kumar oynadığından söz etmektedir. Yine aynı hikâyede “Kumarbazın tabağı boş olur.” (Haşimov, 2018: 51) deyimine yer verilmiştir. Burada sürekli kumar oynayan biri parasını hep kumara harcar yiyecek yemeği dahi olmaz anlamı vardır.

Misafir Olmayınca hikâyesinde geçen “Beni de düşün biz tabut yapılarıyız.”(Haşimov, 2018: 28) ifadesi bir deyimdir. Birbirimizin tabutunu yaparız o kadar yakınız anlamına gelmektedir. Benzer bir anlam da *Aş* hikâyesinde “Bil ki o tabut

taşıyıcımız.”(Haşimov, 2018: 93) şeklinde kullanılmıştır. Bu ifadelerden hareketle “çok yakın olmak, bir birine her zaman ihtiyaç duymak” anlamları çıkarılmıştır.

2.7.2 Kişileştirme

Haşimov, sadece *Kızıl Karga* hikâyesinde kişileştirme yapmıştır. Hikâyede karga kişileştirilmiştir. Hikâyeye göre karga gözlem yapan, gördüklerini duyduklarını anlayan bunlar hakkında yorum yapan, konuşan bir varlıktır. Çakır, kişileştirme yapmanın inceliklerinden bahsederken kişileştirme esnasında karakterin düşüncelerinden faydalanılabileceğine değinmiştir. Böylece, karakterin hem bilinç akışını hem de belirlenmiş bir konu hakkındaki fikrinin anlatılabileceğini söylemiştir. (Çakır, 2002: 14) Hikâyede geçen sahabe ile karga arasındaki diyalog, kişileştirme örneği olarak aşağıda verilmiştir.

“ ‘Allah hayrını versin, en azından yaratıcıma emanetini teslim ederken beni kendi halime bıraksan olmaz mı?’ diye yalvarmış. O anda alacakarga dile gelmiş:

‘Asa ile söğüt ağacının dibini kazarsan su çıkar,’ demiş.” (Haşimov, 2018: 83)

2.7.3 Mizah ve Hiciv

Mizah kelimesi, şaka ve latife yapmak anlamına gelen “mezih” kökünden gelmektedir. Gerçeği müzâhtır. “Edebiyatta söz ve düşünceleri espri ve nükteyle süsleyerek anlatan söz ve yazı çeşidi” olarak tanımlanır (İslam Ansiklopedisi, 20005: 205). Hiciv ise Arapça “hecv” kökünden geldiği bilinip “bir kimse veya toplumun kusurlarını, hatalarını, gülünç taraflarını nazım ve nesir yoluyla ortaya koyma, kötüleyip taşlama, yerme” olarak tanımlanır (Ayverdi, 2008: 1285).

Mizah ve hiciv Haşimov’un hikâyelerinde önemli bir yer tutmaktadır. Yazar, ikisini de birbirine harmanlayıp vermeyi tercih etmiştir. Hiciv, Haşimov’un incelenen kitabı “Hicvi Hikâyeler” in ana üslubudur. Bütün hikâyeleri hiciv üzerinedir. Toplumun aksaklıklarını, insanların hatalarını, devlet büyüklerinin yanlışlarını, hayata ve insana dair konuları hiciv üslubuyla ele almıştır. Çetin, hiciv üslubundan şöyle bahsetmektedir: “Taşlama, yergi, hicviye, satire. Yazar, bir kişi, topluluk, kurum ya da uygulamanın kötülüklerini, olumsuzluklarını ve kusurlarını, ideal, yaygın, ortak ve yerleşik değer ve anlayışlardan farklılaşan sapmalarını teşhir eder. Bunu yaparken de doğrudan ya da dolaylı olarak saldırarak veya alaya alarak eleştirir.” (Çetin, 2015: 282) Haşimov

toplumda gördüğü, rahatsız olduğu konuları bu şekilde işlemiştir. Çetin'e göre hicvin başlıca amaçları şöyle sıralanabilir:

“- *Kötü, çirkin, yanlış ve gülünç kabul edilen adet, gelenek ve göreneklerin ortadan kaldırılması.*

- *Benimsenen dünya görüşü ve ideolojiye hizmet etmek.*

-*Toplum ve devlet bünyesinde önemli mevki sahibi olan görevli ve yetkililerin yanlış, kötü, çirkin, adaletsiz, haksız uygulama ve davranışları yerilerek hem onların hem toplumun uyarısını sağlamak.*” (Çetin, 2015: 283) Haşimov, gerek Özbek kültürünün artık insana hizmet etmeyen adetlerini gerekse Sovyet sisteminin konuşulmayan aksaklıklarını incelenen kitapta işlemiştir. “*Sosyal ve siyasi hicivde yazar, toplumda ve devlet yönetiminde gördüğü aksaklıkları, yanlışları abartarak alaylı bir üslupla sunmaya çalışır. Hicvin amacı yıkıcılık olduğu gibi yapıcılık da olabilir.*” (Çetin, 2015: 282) Bu açıklamaya örnek olarak *boğmaca* hikâyesini vermek uygundur. Hikâyede geçen rüşvet meselesi, devletin bütün dairelerinin ne kadar kokuşmuş olduğunu gözler önüne sermektedir.

Haşimov, incelenen kitabında mizah üslubunu kullanmıştır. Hiciv ve mizahı bir arada kullandığı hikâyeleri vardır. Çetin'e göre; “*Mizah, insanı güldüren, güldürürken düşündüren söz, davranış ve oluşlardır.*” (Çetin, 2015: 286) Yazar, mizah yoluyla okuyucuya mesajlar vermiştir. Çetin'in mizah incelemesinden hareketle Mizahın farklı türleri vardır. Bunlar; kişi mizahı, cahillik ve kültür mizahı, dil mizahı, giyim kuşam mizahı, davranış mizahı, durum mizahı, vehim ürünü yakıştırma mizahı, çocuk safiyeti mizahı, tersinlemeli mizah, bedeb yapısı mizahı, cisiyet mizayı Haşimov'un hikâyelerinde kullandığı mizah türleri şöyledir: kişi mizahı, cahillik ve kültür mizahı, dil mizahı (ses benzerliğine dayalı gülünç uydurmalar), davranış mizahı, durum mizahı, çocuk safiyeti mizahıdır (Çetin, 2015: 286-293).

Haşimov'un incelenen hikâyelerde kullandığı mizahlar bunlardan bazılarıdır. Kişi mizahı olarak; *Deli Olmak Kolay* hikâyesinde, başkahramanın Lyolya ile kaçamak yapacağını düşünmesi daha sonra delirmesi kabul edilebilir. *Misafir Olmayınca* hikâyesinde başkahramanın Cahillik ve kültür mizahı olarak; *aş* hikâyesindeki Halik'in profesöre karşı anlayışsızlığı ve söylemleri ele alınabilir. *Şehirli Damat* hikâyesinde bahçıvan amcanın yeğeni için istediği torpil cahilliğindendir ve bu mizah türüne örnektir. *Misafir Olmayınca* hikâyesinde başkahraman Ali'nin ilk yurt dışı seyahatinde yaşadığı cahillikler örnek olarak alınabilir. *Garip Seyahat* hikâyesinde Said Ahmed'in uçakta

yaşadığı sorunlar cahillik mizahı olarak ele alınabilir. Dil mizahı olarak; ses benzerliğine bağlı gülünç uydurma şeklinde işlenmiştir. *Boğmaca* hikâyesinde rüşvet isteyen sekreter kızın Chanel parfümden bahsederken başkahramanın yanlış anlayıp askerlikle ilgili bir terim olarak algılaması kabul edilebilir. Davranış mizahı olarak; *Ejderhanın Tövbesi* hikâyesinde, başkahramanın otobüste uyuyakalarak dalgınlıkla yumurtaları sırtına atması, eşini kandırmak için intihar taklidi yapması davranış mizahı olarak ele alınabilir. Durum mizahı olarak; *Deli Olmak Kolay* hikâyesinde Lyolya tarafından şiddete uğrayan Marat örnek olarak verilebilir. Çocuk safiyeti mizahı olarak; *Ejderhanın Tövbesi* hikâyesinde çocuğun annesine “Tamircilikten mi mezun oldun anne benzini nerden biliyorsun?” (Haşimov, 2018: 4) şeklindeki sorusu bu mizaha dâhildir. Bunların dışında da hiciv ve mizahın beraber verildiği örnekler de mevcuttur. Bunlar aşağıda belirtilmiştir.

Deli Olmak Kolay hikâyesinde başkahraman ve Lyolya’nın tanışma sırasında isim üzerine şakalaşmaları mizah örneğidir. Bir diğer mizah örneği de başkahramanın eşinden bahsederken “Hemen sinirlensem de karımla olmaktan iyidir! Göreceksiniz tavuklu çorba yapıp getirir.” (Haşimov, 2018: 13) Demesi ve karısının gerçekten de tavuklu çorba yapıp getirmesidir. Hikâyede evli olduğu halde başka bir kadınla takılmayı planlayan başkahramanın başına gelen musibetler de hiciv olarak kabul edilmektedir.

Ejderhanın Tövbesi hikâyesinde mizah ve hicve yer verilmiştir. Başkahramanın sakarlıkları ve intihar şakası mizah ögesi olarak görülmektedir. “Aniden kapı gıcırdayarak açıldı. İlmiği boynuma astım ve bekledim. Verandada bir ayak sesi duyunca başımı asılmış gibi yana eğdim. Gözlerimi kapattım. Hatta dilimi çıkarıp ısırđım. Her şey gerçekçi olmalı. Ama ayağımın ucuyla masaya basıyordum. İlmik boğaza değil boyunadır. (Ölecek kadar aptal mıyım?)” (Haşimov, 2018: 7) Sakarlığı ise şu şekilde işlenmiştir: “Sonra hava ister sıcak olsun ister olmasın oturduğum yerde yattım. Omuzumdaki yük ağırlaşınca “Salapan” çantayı omuzuma alıp sanki çanta kaldırıyormuş gibi sırtıma attım. Yumurtalar şak şuk kırıldı. Parçası “Salapan” torbayı yırttı, sonra otuz yumurtanın hepsi kırılarak belime, oradan baldırlarıma ve sonra yere düştü.” (Haşimov, 2018: 6) Hicvedilen nokta ise başkahramanın alkolik olmasıdır.

Yazar, *Öğretmenin Dediğini Yapın* hikâyesinde mizah ve hicvi iç içe geçirerek kullanmıştır. Öğretmen ev sahibinin her yaptığını eleştirmiş ve konuyu her seferinde hafıza güçlüğüne çekmiştir. Hafıza konusuna bu kadar dikkat ederken kendisinin çorabının tekini

giyinmeyi unutmaması hem komik hem de yazar tarafından okuyucuya verilen “Eleştirdiğin şeye dikkat et sende olmasın.” mesajıdır.

Yazar, *Saat* hikâyesinde bozulan bir saat için uğradığı üç saatçinin de farklı sorun olduğunu söylemesi dikkat çekmektedir. Burada yazar sırf para almak için müşterisini kandıran saatçileri eleştirmiştir. İlk iki saatçinin yapımı çok zor dediği saati üçüncü saatçi hemen yapıp vermiştir. Yazar hikâyenin sonunda “Dikkatli olun!” (Haşimov, 2018: 70) Diyerek okuyucuyu uyarmıştır

2.7.4 Hitabet Üslubu

Haşimov, hitabet üslubunu bazı hikâyelerinde kullanmıştır Nurullah Çetin’in hitabet tanımı şu şekildedir: “*Hitabet, topluluğa, kitleye yüksek sesle hitap etmek demektir. Ve kalabalıkları heyecana getirecek önceden belirlenmiş hedeflere sürüklemeyi ve yönlendirmeyi amaçlar.*” (Çetin, 2015: 285) hikâyenin gidişatına göre bu üslubu kullanarak canlılık kazandırmıştır. Bahsi geçene hikâyeler ve örnekleri şunlardır: Aş hikâyesinde Halik’in çay ocağındaki insanlara hitabı; “Bu memurlarınız adam değil, dedi elini yumruk yaparak. Vay, kafana bela gelsin. Ben buna insanlık olsun mahalleyle kaynaşsın dedim, ama kapıyı yüzüme kapatıp oturuyor. Hay senin yazdığın kitabı bütün sarıp satayım.” (Haşimov, 2018: 94) Bir diğeri de *Maddi Yardım* hikâyesidir. Bu hikâyede sendika başkanının üyelere yaptığı konuşma hitabet üslubuna örnektir. Konuşma şöyledir; “Yoldaşlar! Üzgün bir ses tonuyla dedi. “İnsanlara daha fazla sahip çıkalım diye boşuna demedim kardeşlerim. Görüyorsunuz. Bir yıl içinde kardeşimiz Batirav'un pek çok endişesi vardı. Evi yandı. Kendi hastalandı ve ölümden döndü. Tatlı küçük kızını engelli...” ağır ağır başını salladı.” (Haşimov, 2018: 67)

2.7.5 Dua ve Beddua

Yazar hikâyelerinde dua ve bedduaya yer vermiştir. Müslüman bir toplum olan Özbek halkı hikâyelerinde de duaya yer vermektedir. Müslüman inancına göre bir şeyi Allaha istemek gerekmektedir. Hikâyede geçen dualar da Allaha istenilen arzulardır. Haşimov, Özbek kültürüne dair emareleri çekinmeden verdiği hikâyelerinde duayı da vermiştir. Dua ve bedduanın geçtiği hikâyeler aşağıdaki gibi tespit edilmiştir.

Aş hikâyesinde profesör tarafından reddedilen Halik öfkesinden “Vay, kafana bela gelsin.” (Haşimov, 2018: 93) şeklinde beddua etmiştir.

Yazar *Ejderhanın Tövbesi* hikâyesinde dua ve bedduaaya yer vermiştir. Yoğun olarak beddua vardır. Alkolik başkahramana eşi sürekli beddua etmektedir. Bunlardan bazıları şunlardır: “Kutuya hapsolmuş arı gibi uğuldayan sesin kesilsin. Leylek yuvası gibi saçına ateş düşsün. “vosmyorka” tekeri gibi dönen çarpık ayağın “kamazın” altında kalsın... ellerin kırılsın... gözlerine keskin nişancının kurşunu isabet etsin... annemi azarladığın dilin elektrikli makinede lime lime olsun. Güneşte kalmaktan patlıcan gibi buruşmuş burnun düşsün.” (Haşimov, 2018: 4) “Yoğurtçu Kasım’ın terazisi gibi vücudun çöksün.” (Haşimov, 2018: 4) Dua örneği ise şu şekildedir: “Yıldız gibi parlayan gözlerin nazarlardan korunsun.” (Haşimov, 2018: 9)

Kızıl Karga hikâyesinde sahabenin “Allah’ım dünya döndükçe var olsun.” (Haşimov, 2018: 83) *Duası sayesinde karga bin yıllarca yaşamıştır*. Burada Müslüman kültüründe duanın kabul olduğuna dair önemli bir inanışa değinilmiştir.

Şanslı Beyler hikâyesinde talihlilerden birisinin annesi; “Çocuğumun mutluluğundan öleyim.” (Haşimov, 2018: 50) şeklinde dua etmiştir.

2.8 Tema

Ötkir Haşimov, *Hiciv Hikâyeleri* adlı kitabından alınan bahsi geçen hikâyelerinde genellikle çoklu tema işlemiştir. Bir hikâyede birden fazla tema ele alarak birçok konuya değinmiştir. “Tema, romanın veya hikâyenin derin yapısını oluşturan en önemli unsurdur. İzlek veya ana düşünce olarak da adlandırılan tema, yazarın anlatısına yön veren temel fikirdir. Konu genel bir çerçeve sunarken, tema bu çerçeveye yazarın öznel yorumunu katar.” (Çetin, 2015: 121) Haşimov, tema olarak genellikle toplumda veya bireyde eleştirdiği konuları seçmiştir. Temalar çeşitlense de ortak zemine bakıldığında hepsi hiciv üslubuyla yazılmıştır. “Hikâye veya roman, bireysel deneyimleri yansıttığı gibi toplumsal meseleleri de işleyebilir. Hikâye, toplumun hafızasını oluşturan ve bireyleri birbirine bağlayan güçlü bir anlatım biçimidir.” (Antakyalıoğlu, 2013: 97) Antakyalıoğlu’nun hikâye ile ilgili bu görüşü Haşimov’un halkı eğitime kaygısıyla yazdığı hikâyeleri ile örtüşmektedir. Haşimov’un incelenen hikâyelerdeki ortak temaları incelenmiş ve belirli gruplara ayrılmıştır. Benzer temaları farklı hikâyelerde işlediği gözlemlenmiştir. Yapılan çalışma aşağıda verilmiştir.

2.8.1 Misafirperverlik

Özbek kültüründe misafirperverliğe çok önem verilmektedir. *“Geleneksel olarak Özbek Türkleri, nine, dede, baba, anne ve dört beş çocuktan oluşan geniş aileler halinde müstakil bahçeli evlerde ikamet etmektedirler... Diğer bir ifadeyle kültürel kodları aile ortamında oluşarak kültürlenme sürecine hızlı başlar. Bu yapılanma Özbek kültüründe saygıyla karşılanır ve cemiyette otorite kazandırır.”* (Khamrabaeva, 2020: 324)

Misafirperverliğe farklı açılardan yaklaşan yazar bu konuyu derinlemesine irdemiştir. *Öğretmenin Dediğini Yapın* adlı hikâyede misafire ilk çay ikram edilmek istenmiştir. Bu da kültürün bir yansımasıdır. Bu hikâyede ev sahipleri misafiri memnun etmek için çok uğraşmışlardır. Ancak misafir memnun olmamak üzerine kodlanmış gibi her ikramı eleştirmiştir. Haşimov, burada misafirperverlik kadar misafir olmanın da yükümlülüklerini eleştirel bir tarzla ele almıştır. “Misafir bir şey söyledikten sonra mezardan gelen bir ses gibi inledin mi, sustum gitti.” (Haşimov, 2018: 40) “Öğretmenim ne isterse o dur dedim misafirin gönlüne göre.” (Haşimov, 2018: 41) “Sonuçta misafir yemeğe dokunmadıktan sonra nasıl yemek yerim?” (Haşimov, 2018: 42) Gibi ifadelerle de misafirin önemine dikkat çekmiştir.

Şehirli Damat hikâyesinde misafirperverliğin yanında misafir de işlenmiştir. Köylü bir kızla evlenen şehirli damat eşinin akrabalarının misafirliği çok uzatmalarından şikâyetçidir. Çat kapı gelen misafirlerin hem çok uzun kalmaları hem de müsaitliği dert etmemeleri hikâyede eleştirilmiştir. Üst üste birbirinden ve ev sahibinden habersiz gelen misafirler ev sahibini bıktırmıştır. Damat, “Ben mi? Ben taşınıyorum. Yüksek Lisans öğrencilerinin evine gidiyorum. Dedim, basamakları üçer üçer atlayıp sokağa fırladım!” (Haşimov, 2018: 19) diyerek evden kaçışını anlatmıştır.

Misafir Babadan Büyüktür adlı hikâyede adından da anlaşılacağı gibi Özbek Misafirperverliği konu alınmıştır. Hikâyede misafirperverlikten bahsedilen kısım şu şekildedir: “Şuna bakın, fırından yeni çıkmış iki somun ekmeği bekleyen yaşlı bir kadın eşige gitti. Misafir Allah'ın bir hediyesidir! Saygı duymak gerekiyor.” (Haşimov, 2018: 61) Bir diğer misafirperverliğin ele alındığı bölüm ise şudur: “Misafir babandan daha büyüktür! Bana gelince, hâlâ aynı sözleri söylüyorum: gelin sevgili konuklar! Lütfen! Evimizin tipi tam size göre! Bizim için de bir eşik olacak... Avluya sığamazsak dışarı çıkacağız... Uçan daireler birbiri ardına gökten düşüyor. Oturup vedalaşalım ve yabancı

gezegenlere uçalım!” (Haşimov, 2018: 64) Burada da misafirperverliğin aşırılığı eleştirilmiştir. Yazar bu hikâyelerle misafirperverliğe farklı bakış açısı kazandırmıştır.

2.8.2 Kadın Sorunları

Haşimov, hikâyelerinde kadın sorunlarına da değinmiştir. Özbek kadının ne kadar cefakar olduğunu gözler önüne sermiştir. *Ejderhanın Tövbesi* hikâyesinde alkolik sorumsuz bir eş yüzünden evin bütün yükünü taşıyan bir kadın işlenmiştir. Bu yükten bunaldığı için eşiyle sürekli kavga etmektedir. Ancak yine de başkahraman tarafından anlaşılmaya çalışmak, düzelmeye gayret etmek yerine eleştirilmiştir.

Kadın sorununu işlediği hikâyelerden biri de *Öğretmenin Dediğini Yapın* hikâyesidir. Burada misafiri ağırlamak için elinden geleni yapan gelin, öğretmenin memnuniyetsizliği yüzünden azarlanmıştır. Hizmet etmek için gösterdiği çaba göz ardı edilmiştir. Öğretmenin kolay kolay bir şeyi beğenmediği bilindiği halde yine de eleştiriye maruz kalmıştır. Eşi tarafından eleştirildiği kısım bu şekildedir: “Öğretmenim kapıdan çıkar çıkmaz geline zehrimi akıttım.

‘Her zamanki gibi dikkatsizsin. Misafir nasıl ağırlanır bilmiyorsun!’

‘Ben nasıl bilebilirim?’ Dedi öfkeyle. “Ne yani, ben öğretmenin çoraplarını mı giyiyordum?’...

Kısacası kavga ede ede uyuyakaldık.” (Haşimov, 2018: 43) Buradan da anlaşıldığı gibi bütün gece misafiri memnun etmeye çalışan kadının emeği görülmemiştir.

Deli Olmak Kolay hikâyesinde aldatılmaya teşebbüs edilmiş bir kadın karşımıza çıkmaktadır. Bunun yanında sırf arabasına bindiği için onunla alkol almak isteyeceği düşünülen buna binaen fikri sorulmadan saygısızlık yapılan kadın profili de ele alınmıştır. Mağdur iki kadın üzerinden anlatılan hikâyede evli bir erkeğin eşini aldatmaya çalışmasındaki rahatlığı dikkat çekmiştir. Hiçbir şeyden habersiz evde eşini bekleyen kadın daha sonra olan bitenden habersiz eşine bakmış, hastanedeysen onu yalnız bırakmamıştır. Diğer kadın ise kendisine yapılan saygısızlığın intikamını başkahramanın arabasını parçalayarak almıştır. İki farklı kadın profili çizen yazar, okuyucuyu özellikle kadın okuyucuyu hakkını araması konusunda yüreklendirmiştir. Toplumda hor görülen, evle sınırlı bir hayat rolü biçilen kadının bundan ibaret olmadığına dikkat çekmiştir.

2.8.3 Cehalet ve Eğitim

Haşimov'un ağırlıkla ele aldığı konulardan biri de cehalettir. Özbek halkının cahil kalmasını hikâyelerinde eleştirmiştir. Hikâyelerinde bu konuyu farklı açılardan işleyerek okuyucuya göstermeyi hedeflemiştir. Okuyucuyu özeleştiriyen bu hikâyeleri sadece halkın içinden sıradan tipleri değil aydın tipleri de eleştirmiştir. Sovyet rejimi yüzünden kendi kültürü ve dili yasaklanan Özbek halkının cahillikle mücadelesini yine milli değerlere önem veren insanlar vermiştir. Haşimov da bu insanlardan biridir. Halkının gelişmesi için ayna görevi görmüştür. Bunu da kendine has yöntemiyle başarmıştır. Hiciv ve mizahı iç içe vererek ele aldığı cehalet, eğitim eksikliği/ eğitimin önemi gibi konuları halka ulaştırmayı başarmıştır. Bir milletin ayakta durabilmesinin temel dayanağı eğitimidir. Eğitimden noksan kalan bir toplum her alanda sömürülmeye açıktır. Haşimov da bu endişeyle okuyucuya çarpıcı gerçekliği mizah yoluyla hikâyelerinde göstermiştir. Cahillik konusunu işlediği hikâyelerinde biri *Şehirli Damat*'tır. *Şehirli Damat* hikâyesinde bahçıvan amcanın yüksek lisans öğrencisi olan damattan yeğenini hukuk fakültesine sokmasını istemesi cahil biri olduğunu göstermektedir. Yazar bu durumun üstünde durup torpil konusunu da ele almıştır. Gelinin; “Köydekiler sizin bütün şehri eline alan adam olduğunuzu düşünüyor. Bir düşünürüz deyiver.” (Haşimov, 2018: 17) Cümlesiyle gelinin de durumun farkında olduğu anlaşılmıştır. Ağırlıklı olarak misafirlik üzerinde durduğu bu hikâyesinde insanların cahil olduğu için nezaket kurallarına uymadıkları mesajını da vermiştir. Bir diğer hikâye *Misafir Olmayınca* hikâyesinde de cahillik işlenmiştir. İlk defa yurt dışına seyahat eden birinin uçakta yaşadığı acemilikler, İngilizce bilmemesi eğitimin önemini vurgulamıştır. *Garip Seyahat* hikâyesinde de yazar olan Said Ahmed'in İngilizce bilmemesi uçak kurallarına hâkim olmayıp önyargıyla hareket etmesi eleştirilmiştir. *Aş* hikâyesinde Halik cehaleti temsil etmektedir. *Aş* hikâyesinde profesör ve cahil bir adam karşı karşıyadır. Profesörün yoğun bir çalışma hayatından habersiz Halik onu sabahın erken saatlerinde sürekli uyandırmaktadır. Bu durumdan rahatsız olan Profesör Abid Resuloviç, ilk başlarda sesini çıkartmasa da daha sonra çatışmalar başlamıştır. Düzenlenen her yemek organizasyonuna gitmesi Halik'in bunu kültürüne bağımlılığından mı yoksa karnına düşkünlüğünden mi yaptığı okuyucuyu düşündüren öğelerdendir. Ayrıca Halik'in profesör tarafından reddedildiğinde aşırı öfkelenmesi ve profesör hakkında ileri geri konuşması da onun cahilliğinin bir göstergesidir. Yazar bu hikâyede eğitilmiş aydın kesimin nezaket göstermesi cahil insanlar tarafından suiistimal edilmesine de vurgu yapmaktadır.

2.8.4 Kurnazlık ve Usulsüzlük

Yazar, incelenen hikâyelerinde kurnazlık ve usulsüzlük temalarını işlemiştir. İnsan ilişkilerinde, alışverişte sadece kendi çıkarını düşünerek hareket eden vatandaşları eleştirmiştir. Özellikle rüşvet, torpil gibi usulsüzlüklerden hikâyelerinde bahsederek halkın bilinçlenmesine çaba göstermiştir. *Saat* hikâyesinde işini layıkıyla yapmayan esnafı ele almıştır. Müşterilerini dolandırmaya çalışan işyeri sahipleri, hem nitelsiz iş yapmaları hem de kurnazlıkları yönünden eleştirilmiştir. Yazar burada toplumda yaşanan bir sorunu hikâyesinde hicvetmiştir. Ahlaklı olmayan esnafın yarattığı sıkıntıya değinmiştir. *Maddi Yardım* hikâyesinde başkahraman aracılığıyla sendika dolandırılmıştır. Sendikanın parasını usulsüzce kullanan sendika başkanı Osman, paranın Batirov adına kullanıldığını söylemiştir. Alınan paralara kılıf uydurmak için Batirov'un çocuğuna yardım, Batirov'un evi yandı gibi gerçek dışı mazeretler söylemiştir. Bunun farkına varan Batirov ilkte sesini çıkaramasa da bu durumdan rahatsız olup gerçeği sonunda sendika üyelerine açıklamıştır. Ancak bu tarz gerçek dışı hikâyelere alışkın olan sendika üyeleri yine Batirov'a değil dolandırıcı sendika başkanı Osman'a inanmışlardır. Burada insanların Osman'a inanması, Batirov'un gerçekleri itiraf etmesine aldırması da yazar tarafından özellikle işlenmiş bir ayrıntıdır. Gerçekler söylendiği halde sorgulanmaması üyelerin bu durumu kanıksamış olması Haşimov'un eleştirdiği noktadır.

Ceza hikâyesinde başkahramanın komşusu sorunlu bir tiptir. Başkahramanın yaptığı her şeyi kendine tehdit olarak algılayıp misliyle karşılığını vermektedir. Kendi fidanı tutmadığı için komşusunun fidanını da çürüten kıskanç bir komşudur. Başkahramanın iş arkadaşı, konuyu komşunun anlayacağı dilden çözmeye başlamıştır. Kıskanç olan komşu daha da kızdırılarak rahatsız edilmiştir. Hasetlik yaptığı komşusunun işinde terfi alması, ona piyango çıkması, milletvekili adayı gösterilmesi gibi asılsız haberlerle daha da sinirlenmiştir. En sonunda da kalp krizi geçirmiştir. Yazar burada kötü kalpli olursan zararlı çıkan sen olursun mesajını vermiştir. Burada işlenen konu toplumun en küçük parçası olan bireyin ilk önce kendisini düzeltmesi gerektiğiyle ilgilidir.

Boğmaca hikâyesinde yazar rüşvet konusunu işlemiştir. Bahçesine sera kurma hevesiyle arabasını satan bir adamın daha serayı kurmadan parasının bitmesi anlatılmıştır. Seranın izni için uğradığı her devlet dairesinde rüşvet isteyen insanlar yüzünden bütün parasını bitirmiş hatta borçlanmıştır. Haşimov, burada rüşvetin toplumu nasıl etkilediğine, devletin her odasında ayrı rüşvet alındığına dikkat çekmiştir. Devlet dairesinde yapması

gereken işi yapmak için bile rüşvet alan insanların olması vatandaşın mağdur edilişi işlenmiştir. Yazarın, seranın adını “adalet” olarak belirlemesi de manidardır. Hikâyenin adının *boğmaca* olması da tesadüf değildir. Yazar rüşvet isteme yöntemi olarak “öksürmek” ifadesini kullanılmasından yola çıkarak bu adı vermiştir. Okuyucunun durumu anlayabilmesi için de hikâyede bunu şöyle bildirmiştir: “- O halde neden öksürüyorsunuz? ‘Öksürdüm mü?’ O kalemi gücükle masaya koydu./ ‘Her şey sorun burada. Neden öksürmüyorsunuz?’ / ‘Neden öksürmem gerekiyor?’ / ‘Okulda da aptaldın, aptal!’ Diye bağırdı. ‘Öksür dedikten sonra öksür işte, anlamaz!’ Diyerek iki parmağını ovuşturarak gösterdi.” (Haşimov, 2018: 75)

Misafir Olmayınca hikâyesinde başkahramanın uçakta ayrıcalık beklemesi Sovyet sistemindeki torpilin eleştirisidir. Yazar bu hikâyelerle usulsüzlüğün ne kadar normalleştiğini gözler önüne sererek bunun doğru olmadığını vurgulamıştır.

2.8.5 Sovyet Eleştirisi

Yazar, dağılmakta olan Sovyet rejiminin son demlerini sürdüğünün farkındadır. Bu yüzden de hikâyede rahatlıkla Sovyet eleştirisi yapmıştır. *Boğmaca* hikâyesindeki rüşvet konusu da *Misafir Olmayınca* hikâyesindeki yurt dışı çıkış işlemlerinin gereksiz teferruatlı olması da bir Sovyet eleştirisidir. *Kızıl Karga* hikâyesinde geçen bir köye isim verme sürecinde yaşananlar Sovyet eleştirisidir. Hikâyede Şair Maddohiy’in sistemin getirdiği her yeniliği sorgulamadan o konu hakkında şiir yazması ve bunu halka okuması Sovyet dönemindeki yandaş edebiyatçılara yapılan bir eleştiridir. Maddohiy’in yazdığı şiirlerden biri şu şekildedir: “Eğer sen olmasaydın, bahar gelmezdi. Eğer sen olmasaydın, rüzgar esmezdi... sen olmasan ben mutlulukla gülmezdim...” kalabalığın arasında babasını görünce duraksamış ve mırıldanarak devam etmiş “Sen olmasaydın hiç... doğmazdım.” (Haşimov, 2018: 84) şiirden Sovyet sisteminin, her şeyin üzerinde tutulduğu anlaşılmaktadır. Şiir propaganda aracı olarak kullanılmıştır. Şairin okurken bile çekinerek okuması bunları inanarak yazmadığını göstermektedir. Hikâyenin adında geçen “kızıl” kelimesi sosyalizmi “karga” kelimesi ise sömürgeci Rusları temsil etmektedir. Haşimov, birçok hikâyesinde olduğu gibi bu hikâyesinde de hikâyenin adıyla da mesaj vermektedir. Toplumu etkisi altına alan bu hastalıklı sürecin etkileri elbette ki edebiyatçılar tarafından hikâyelere konu olmuştur. Bu hikâyelerden biri de *Misafir Babadan Önemli* hikâyesidir. “1920-1940 arası kağıt üzerinde sınırları yeniden suni bir şekilde çizen Batı Türkistan’ın insanı da yeniden şekillendirilmeye çalışılmış ve belli oranda başarı da (!) sağlamıştır.

Gerek ‘medenileşme’ gerekse ‘hürleşme’ siyasetinin izlerini edebi eserler yoluyla takip etmek mümkündür.” (Açık, 2013: 46) Bu hikâyede de Sovyet rejiminin Özbek halkından götördükleri üzerine bir iç döküş vardır. Yazar, rejimin Özbek kültürünü nasıl etkilediğini, yöneticilerin kötü tavırlarını işlemiştir.

“1917 yılında meydana gelen Bolşevik devrimi, hem sosyal hem de edebi hayatın değişmesine sebep olur. Edebiyata katkı yapan yazarların bir kısmı Bolşeviklerle işbirliği yaparak Sovyet rejimini desteklerken cedit eğitim sistemini destekleyen yazarlar ise Pantürkçü veya Panislamcı bir görüşle Sovyetlere karşı ‘Basmacılık Hareketi’ adı altında siyasi mücadelelerini sürdürürler.” (Giray, 2018: 18) Yaşanan bu gelişmeler toplumu da etkilemiştir. Hikâyede geçen monolog bu alt yapının ürünüdür.

Misafir Olmayınca hikâyesinde başkahramanın yurt dışı uçağında beklediği Sovyet muamelesini göremeyince hayrete düşmesi sistem eleştirisidir. Uçaktaki koltuğunu başkasına verirler korkusuyla hızla koltuğuna yerleşip kemerini bağlaması, sigara içmek için yanınızdakinden izin alın dendiğinde bunun bir oyun olduğunu alkol teklifine sert bir şekilde hayır diyerek kendini iyi bir vatandaş olarak göstermeye çalışması hepsi birer Sovyet eleştirisidir. Baskıyla, zorla halka dayatılan bu yöntemlerin halk tarafından özümsemediğini göstermiştir. Haşimov, başkahraman aracılığıyla Sovyetlerin dayatmacı sistemiyle Avrupa’nın özgürlükçü anlayışını karşılaştırmıştır. Yurt dışından dönüş uçağında da aynı özgürlüklerin olacağını zanneden başkahraman, tıraş olmadığı halde kabin görevlisiyle konuşmaya çalıştığı için ve uçakta sigara içmeye izin olduğunu zannederek sigara yakması gibi basit nedenlerden fişlenmiştir ve işinden kovulmuştur. Hikâyede derinlemesine bir sistem sorgulaması vardır. Dışarda başka bir dünya mümkünken Sovyet sisteminin yersiz dayatmaları okuyucuya mukayeseli bir şekilde verilmiştir. Burada yazar, dünya Sovyetlerden ibaret değil bizim yaşadığımız bu hayat normal değil demek istemiştir.

2.8.6 Bireysel Temalar

Yazar toplumun genelini ilgilendiren konuları ele alırken aynı zamanda bireysel olarak iyi birer insan olmamayı da eleştirmiştir. Bunların başında alkol gelmektedir. Yazar *Ejderhanın Tövbesi* hikâyesinin temasını alkol olarak belirlemiştir. Alkolün bir aileye verdiği zararlar işlenmiştir. Alkolü bıraktıktan sonra eşinin yaklaşımını okuyucuya göstererek ders çıkarılmasını sağlamıştır. Başkahramanın hikâyesinin sonunda “İçkiyi

bırakırsan aynı şeyleri karından da duyabilirsin.” (Haşimov, 2018: 9) Diyerek mesajı doğrudan iletmek istemiştir.

Haşimov *Öğretmenin dediğini Yapın* hikâyesinde sürekli eleştiride bulunan öğretmenin eleştirdiği şeyi yapması işlenmiştir. Öğrencisini televizyon izlediği için, çay içtiği ve tuzlu yemek yediği için eleştirmiştir. Bunların hafızayı zayıflattığını ve kendisinin kullanmadığını belirtmiştir. Ancak kendisi çorabının tekini giyinmeyi unutup gelmiş ve çorabını öğrencisinin evinde aramaktadır. Yazar burada okuyucuya bir konu hakkında gereksiz ahkâm kesmenin sonuçlarını vermeye çalışmıştır. Keskin hafıza konusuna takıntılı öğretmenin aslında o kadar da iyi bir hafızaya sahip olmadığı hikâyenin sonunda anlaşılmıştır. Yazara göre insan eleştirmeden önce eleştirdiği şeyin kendisinde olmadığından emin olmalıdır. Bu hikâyenin ana teması da budur.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

3. TÜRKİYE TÜRKÇESİNE AKTARILAN HİKÂYELER

3.1 Ejderhanın Tövbesi

EE, Neyi soruyorsunuz kardeşlerim. Olan biteni size söyleyivereyim, olur da kitabımı yazarsınız bir tane ev hanımı okursa üzülmessin, diyorum.

Bunca yıllık tecrübeme dayanarak söyleyebilirim ki içen bir adam günde üç kere huy değiştirir. İçtiği günün sabahında votkadan aşırı nefret ederek uyanır. Öğlene kadar nefret yerini yavaş yavaş umursamazlığa bırakır, akşam ise sonsuz nefret ateşli bir aşka dönüşür.

Ertesi gün her şey yeniden başlar. Uyansanız, başınız ağrıyor. Nefes aldığınızda hava değil de ateş soluyor gibi olursunuz. Ağzınız sanki bir avuç acı taşı eritmeden çiğnemişçesine yorgun olur. Gölü söyle gölü. İkinci dünya savaşında beyin sarsıntısı geçiren bir düşman askerini, kulağımı kapatacağım dersiniz de gözünüzden girer. Birisi “Dün gece ne yedin diye sorarsa ben adımı hatırlamıyorum sen bana yemeği mi soruyorsun?” dersiniz.

Bu konuda şanslıyım karım bana günde en az bir kere adımı hatırlatır. Uyandığım anda “aşk dolu” sesi tepemde çınlamaya başlar.

“Az değil ejderha bu ejderha! Kırk yaşına gelip kıl kadar akı olmayan insafsız. Hayatımı mahvetti. Üç çocuk evde ne yedi ne içti sormadı. Yoksulluktan evdeki fareler bile bastonla geziyor. Elektrikçi gelip elektriği kesiyor, gazcı gelip gazı kesiyor. Bu ejderha pervasız, kızımız artık büyüdü. Siz de bu insanlar gibi eşya meşya mı topluyorsunuz anne demek yerine Allah’ın her günü içiyor. İçip içip bilgisayarı kırıyor.”

Bunlar bir kadından duyacağınız en şirin sözler.

İster inanın ister inanmayın bahçemiz yaz boyu bitpazarına dönüşüyor. Bütün kargalar orda, dersiniz ki üç tane bombardıman uçağı düşmüş. Ama korkmayın ısırmazlar. Aksine kadının ağzından çıkan “zabravka” sözü için sırada bekler. İstedığınız biriyle bir değil iki kasa votka içeceğinize bahse girerim ki bir küfür yarışması yapılsa eşim Taşkent’te değil, koca ülke Özbekistan’da da değil tüm dünyada birinci olur.

İşte kendiniz dinleyin:

“Bir yıldır yıkanmamış çorap gibi büzüşen kıyafetini yabancılar yesin. Bıyığın hoplayıp zıplayan köpeğin kuyruğu gibi dökülsün. Benzin kokan ağzına kurşun dökülsün.”

Baş ağrısı çekip kalbi kırılan bir adama söylenen bu sözler hoş mu? Yattığım yerden bir ısırık alacağım. (sohbeti değişelim mi?)

“Tamircilikten mi mezun oldun anne, benzini nerden biliyorsun?”

Hanım, “İnsan mı konuşuyor kedi mi miyavlıyor diye dönüp bakmıyor.” ama artık sesi yankılanmaya başladı.

“Kutuya hapsolmuş arı gibi uğuldayan sesin kesilsin. Leylek yuvası gibi saçına ateş düşsün. “vosmyorka” tekeri gibi dönen çarpık ayağın “kamazın” altında kalsın. Çaya tuz atıp ‘neden şekerin tatlı değil’ deyip piyaleyi attığın ellerin kırılsın. Musluğa yansıyan boncuk gibi gözlerine keskin nişancının kurşunu isabet etsin. Makarna çorbası içip “Neden lagmanın hamuru kurşun gibi?” deyip annemi azarladığın dilin elektrikli makinede lime lime olsun. Güneşte kalmaktan patlıcan gibi buruşmuş burnun düşsün. Yoğurtçu Kasım’ın terazisi gibi vücudun çöksün. Keşke çökse. Birisi mezarına bir kamış koyup kibritle yakarsa kırk yıl boyunca ‘ebedi alev’ olarak yanar, bedeni alkole dönüşmüştür.”

“Bana dürüstçe söyle, şunca konuşmadan sonra alkolden nefret etmedin mi?” Bundan dolayı, akşamüzeri boğazını yırtarcasına çığlık attı.

Hayır, dürüst olacağım. Önemli değil. İçkiyi bıraktım. Bir günde. Buna bir olay neden oldu. Sabah adımın “ejderha” olduğunu duymayı beklerken kulağıma bir ses geldi “Uyan dostum, çayın soğuyacak.”

“Bu benim Egavim mi?” diye gözlerimi açtığımda tepemde gülümseyip duruyordu “Doğum günün kutlu olsun Allah ömrünü uzun etsin.” deyip bir o yanağımdan bir bu yanağımdan öptü. Öptüğünde ağzımdan gelen “kömür” kokusunu fark etmedi ve kokudan bayıldı. Görüyor musunuz az daha doğum günümüzü unutuyorduk... Ben işe giderken yepyeni kar gibi bembeyaz bir gömlek, ayağıma da “Turetsky” ayakkabı giydirdi. Ancak sokak kapısına geldiğimde “Canımın içi en azından bugün içme erken gel çocuklarımızla birlikte oturup yemek yeriz” dedi. Benim de beklentim şuydu, doğum günün kutlu olsun, yıkanmıyor musun? Nereye kaçyorsun? Zaten biliyorsunuz: bir başladı mı “fren” çalışmayacak...

Şuna bak, otobüs durağında yumurta satan bir kadın var. Her gün Kuymok’a ihtiyacım var, yüzüm hayal kırıklığıyla yıkanmış bir yumurta gibi parlıyor. Hanıma gitmemek için bahane bulduğuma sevindim. “Reshyotka” yumurtası aldım otuz civarında. Aldım ve bunları buraya nasıl taşıdığına şaşırdım. “Reshyotka” iki elle kaldırılmalıdır.

İki elim ayağım meşgulken canavar kadının dediği gibi “Vosmyorka” tekerleği gibi dönüyorum otobüse binemem, hangi elimle tutunayım. Yumurtacı kadın unutmadı. Yumurtaları çantaya koyup verdi. Dikkatli olun diye tembihledi. Otobüsün geldiğini biliyorum. Otobüse arka kapıdan bindiğimi de hatırlıyorum... Ne olduğunu hatırlamıyorum.

Bir anda tüm kıyafetler gitmişti. Ruslar “çört pört” dedi. Özbek kadınları “İçebildiğin kadar içsen ölür müsün?” diye söylendiler. Bıyığı benimkinden kalın bir delikanlı beni yakamdan yakaladı. Lanet halter, ne var, her bileği çaydanlık gibi geldi (Bilet satıcısı olduğunu sonradan öğrendim.)

“Sen bir rezaletsin, seni aptal,” diyerek bağırdı.

O anın fotoğrafını şöyle bir çeksem otobüsün önü dolu benim olduğum yer bom boş. İşte o zaman çiğ yumurtaların daha tuhaf koktuğunu öğrendim. Bunun nereden geldiğini merak ediyordum. Hanımın verdiği gömlek, ütülü pantolon sarı balçıkla kaplandı.

Neden böyle olduğunu düşündüm. Sağ salım otobüse bindim. Sonra hava ister sıcak olsun ister olmasın oturduğum yerde yattım. Omuzumdaki yük ağırlaşınca “Salapan” çantayı omuzuma alıp sanki çanta kaldırıyormuş gibi sırtıma attım. Yumurtalar şak şuk kırıldı. Parçası “Salapan” torbayı yırttı, sonra otuz yumurtanın hepsi kırılarak belime, oradan baldırlarıma ve sonra yere düştü. Yepyeni bir gömlek ve pantolon mübarek yumurta kokteyli ile kaplanmıştı. Ayağa kalktığımda “Turetsky” ayakkabılarım gıcırdıyordu. En kötüsü de yanımdaki insanların bunları görememesiydi. Yaklaşık elli kişi otobüsün ön tarafına kaçıp birbiriyle çarpıştılar. Ertesi gün hanımın söz dağarcığını geliştiren yeni lanetler için uzun süre yattım. Komik bu kız bakmadı, ağlamadı... Fakat tek bir söz söyledi.

“Ayrılalım mahkemeye başvurdum!”

O zamanlar mevcut en çok denenmiş ve test edilmiş silahı kullandım.

“Kendimi öldüreceğim!” dedim. Kendimden emin bir şekilde. “Ölürsem ben de kurtulurum sen de.”

“Gerçekten mi? Kadın ciddi anlamda şaşırdı.”

“Bu kelimeyi ilk kez duyuyorum.”

“Hayır, dedim, başımı sallayarak.”

“Bu sonuncusu! Kendimi asacağım!”

Kısa bir süre sonra bir elinde iki arşın ip biri orta parmak büyüklüğünde iki yüz çivi ve paslı bir delik taşıyarak geldi. (Zaten hazırlanıp yakılmışsa sorun ne?)

“Erkek adam lafı bir kere söyler! Kendini asmayan namerttir!” dedi ve gitti. Oturup kalakaldım. Aklıma garip bir fikir geldi. Verandadaki masayı taşıdım ve yatağın üzerine koydum. Üzerine tırmandım ve çiviledim. İpi bağlayıp çekmeye çalışırsam tamamdır. Kolaylıkla benim gibi iki kişiyi taşıyabilir. Göl de gizlenen canavar Kantuziya gibi sapasağlam oldu başımı da sokarsam tamamdır. Şimdi kadının gelmesini bekleyeceğiz.

Aniden kapı gıcırdayarak açıldı. İlmiği boynuma astım ve bekledim. Verandada bir ayak sesi duyunca başımı asılmış gibi yana eğdim. Gözlerimi kapattım. Hatta dilimi çıkarıp ısırdım. Her şey gerçekçi olmalı. Ama ayağımın ucuyla masaya basıyordum. İlmik boğaza değil boyunadır. (Ölecek kadar aptal mıyım?)

Hanımın yatak odasına girdiğini fark ettim. Bir anda “vay canına”, “vay ben ölmeyeyim” dediğini duydum. Haaa ah ah bir insan çiçek ister gibi kocasının ölümünü nasıl ister? Dedim kendi kendime. Eminim ki şuan “ Aslanımı kaybettim.” diye ağlayarak bacağıma sarılacak.

Bekledim bekledim hiçbir ses yok. Biraz sonra bir şeyler “güm güm” etti. Bir şeyler tıkırdadı... Merakla gözümü açtığımda eve girenin karım olmadığını gördüm. Komşunun karısı koltukta rahat rahat oturuyordu. Sandığın üstündeki battaniyeleri atıp sandığın içini arıyordu. Bu kadının elinin eğri olduğunu duydum. Hatta eşimin kızımız için ördüğü çeyizleri sandıktan çıkarıyordu. Atlaslar, adresler, bir süveter ve güzel bir çanta... Ben sustukça kafasını kutunun içine sokup köşe bucak karıştırdı. Görünüşe göre Tilla mücevher arıyor. Daha fazla dayanamadım.

“Endişelenme komşu,” dedim. Sesim o kadar gür çıktı ki ben bile şaşırdım. “Şimdi hapı yuttun,” dedim. Komşu kafasını sandıktan çıkardı ve bana baktı. Gözleri büyüdü. Şimdi kaçır dedim ama ne tereddüt etti ne de kaçtı. Sadece “hey” diye bir ses duyuldu. Sonra çenesini yamultarak iki kez daha homurdandı ve yan tarafına yığıldı. Korktum. Yere atladım ve boynumdaki bezi fırlattım.

“Kendine gel komşu! İnsanı korkutma!” Elimi omuzuna attığımda hareket etmiyordu. Gözleri bir noktaya sabitlenmişti. Beyazı var siyahı yoktu. Şükür ki kötü bir kadın değildi. Marakasının bir ucu sağa doğru geldi. Ne yaparsam yapayım yanındayım.

O zamandan beri eve şişe denilen iğrenç şeyi sokmuyorum. Maden suyu alsak bile “bakalaşka” olandan alıyoruz. Geçenlerde kızımızı doğurduk. Kadın deyip geçme bir değil iki kutu sprite’e bahse girerim ki tezahürat yarışması olursa eşim dünya birincisi olur. İşte kendin dinle:

“Yüzünden nur akıyor. Nehirlerde yüzen gün ışığı gibi kara bıyıklarına kurban! Yıldız gibi parlayan gözlerin nazarlardan korunsun. Çiçek kokusu nefesinden öğrenilir. Yürürken titreyen ayaklarınıza engel olun! Çan gibi patıla patıla saçlarına âşık oldum. Akçaağaç gibi boyun bir hediye!”

İçkiyi bırakırsan aynı şeyleri karından da duyabilirsin.

3.2 Deli Olmak Kolay

Kardeşler! Adamım, hey. İnsan isterse bir günde deli olabilirmiş, ne kadar deli olduğunun farkında olmazmış. Hastaneye ne zaman geldim, kim getirdi, hatırlamıyorum. Ama ilk karın düştüğü o kuru akşamı çok net hatırlıyorum. Şöyle oldu, işten çıktıktan sonra çitin önünde parlayıp duran yepyeni “jiyrontoy” un kapısını açtık. Cam karla kaplanmış, önce sildik sonra cam sileceğini taktık. Arabayla uzaklaştık. Trolleybüs durağında duran en az on kişi el kaldırdı. Durmadık! Aklımı mı kaçırayım durup! Sen de sevap olur diye duracaksın ve bir DAN çalışanı görse şaka yapıyorsun diyerek dalağınızı deşer. İstasyona elli adım kadar yaklaştığımda bir güzel elini öyle bir hareketle kaldırdı ki frene nasıl bastığımı anlamadım. Araba yeni kar yağmış asfaltta kayarak güzelin ayakları dibinde durdu. Kapıyı açar açmaz güzel zıplayıp yanıma oturdu. Burnuma tatlı bir parfüm kokusu geldi. Bembeyaz ve tombulca. Paltosunun omuzuna kar düşmüştü ve sıırılsıklam olmuş. Nereye gittiğini sormadan şöyle dedi:

“Kaloriferi aç, donuyorum.”

Kaloriferi sonuna kadar açtım.

“Annenler sabah mont giydirmediler mi?” dedim gülümseyerek. “Güzel” açık sözlüymüş.

“Anneleriniz önce kendini düşünsün,” dedi. Temenniyle.

“Arabanız yeniymiş, kokusu geliyor Markası ne?”

Arabanın markasını söyledik. Sonra edepli bir şekilde sürmeye devam ettim.

“Siz, arabamın adını biliyorsunuz, şimdi arabam sizin adınızı bilsin”.

“Güzel” tatlı tatlı gülümsüyor.

“Lyolya.”

“Sen Lalehansın. Tıpkı bir lale gibi...”

“Lalehan değil, Lyolya!” dedi, sözümü keserek.

“E, La’lihan desek?”

“Hangi La’li?” Dudaklarını büzdü, “Lyolya!”

“Peki, Lyolya ise Lyolya!” Aynı tarafa gidiyormuşuz. Konuştuk. Lyolyahan atölyede tasarımcı olarak çalışıyormuş. Eniştemiz girişimciymiş. Eve haftada bir geliyormuş. Bunu duyduktan sonra beni şeytan mı kandırdı yoksa başka bir şey mi bilmiyorum. Yani arabayı garaja doğru nasıl çevirdiğimi bile bilmiyorum. Öürse içimde kötü bir niyet yoktu. Sadece Lyolyahan ile biraz takılmak istedim. Evimize yaklaşık yüz adım uzaklıktaki demir garajın önünde durduğumuzu gören Lyolyahan ip gibi kaşlarını çattı.

“Ne yapıyorsunuz?”

“Biliyor musunuz...” dedim, yumuşatarak. “Arabayı alalı üç gün oldu... Hala yıkanmamış. Şu... Sizinle... Lütfen, beni doğru anla...” Lyolyahan’la konuşuyorum gözlerim bizim binanın beşinci katında. Ya hanım pencereden dışarı bakıp arabada yabancı biriyle geldiğimi görürse? Yoksa Lyolyahan modern bir kadın değil mi, beni doğru anladı. Araba garaja girer girmez ben bu kapıdan indim, o o kapıdan indi.

“Siz oturun!” dedim, arabayı işaret ederek. “Hava sıcak. Ben gizlice gidip bir şişe şampanya alıp geleceğim.”

Lyolyahan ilk başta karanlık garaja endişeli bir şekilde baktı ve sonra sakinleşti. Nedense içinde demir aletler bulunan tahta kutudan bir çekiç aldı.

“Tamam,” dedi. Çekici sallayarak. “Bak beş dakika... Değilse...” Elindeki çekiçle tatlı bir şekilde tehdit etti.

“Üç dakikada geleceğim.”

Hızlıca garajdan çıktım ve düşündüm. Hanım beşinci katın penceresinden bakıyorduydu... Garajı açık bıraktım, acelem olduğunu görüp aşağı inerse. Tekrar geri geldim.

“Lyolyahan!” dedim. Garaj kapısından. “Üzgünüm, seni üç dakikalığına kilitleyeceğim. Birinin seni çalmasına izin veremem.”

O ağzını açmadan garaj kancasına at kafası gibi bir kilit takıp kilitledim ve kavşaktaki dükkâna doğru koştum. Gecedan beri yağın şiddetli yağmurun ardından gelen kar yüzünden olsa gerek yer ölüm gibi kaygan. Telaşla koşturuyorum, içten içe de kendime hayranlık duyuyorum. Ağzıma sağlık “Birinin seni çalmasına izin veremem” dedim mi? Lyolyahan bizim hanımdan korktuğum için onu kilitlediğimi bilmiyor. Tamam, şimdi bir şişe şampanya bir paket çikolata alalım. Üç dakikada döneceğiz. Koltuk altında şampanya cepte çikolata dükkânın cam kapısından atladığımı biliyorum... Gözlerimi açtığımda beyaz tavanlı bir odada yatıyordum. Kalkmaya kalkıştım ama sol kolum o kadar ağrıyordu ki ölüyordum. Sağ tarafımdan uğultulu bir ses geldi.

Şanslısın oğlum, kolun kırıldı. Benim gibi bacağını kırsan ne olurdu?

Şöyle bir etrafa baktım altı kişilik bir koğuşta yatıyorum. Hepsi benim gibi, kaydırdan düşen yaralılar... Bir dükkâna gidip şampanya aldığımı hatırladım. O anda garajda kilitli olan Lyolyahan gözümün önüne geldi ve kolumun acısını unutup yerimden sıçradım.

“Anahtar nerede?”

“Neden bağıyorsun?” Diye adam yine mırıldandı. “Anahtarı kafana mı vuracaksın? Ölümünden sağ kurtulduğun için şükretmiyor musun, nankör?”

Cebimi aradım, hiçbir şey yok! Ondan sonra sabahlık giydirdiklerini fark ettim. “Anahtar nerede? Saat kaç?” dedim. Ağlamayı bırakarak. Koğuştaki yaralılar sabah erken saatlerde olduğumuzu saatin yedi olduğunu kıyafetlerin ve anahtarların resepsiyonda olduğunu söylediler. Alçılı kolumu kavrayıp resepsiyona yürüdüm. Kadın saat dokuzda geliyor. Feryat edeyim dedim. Ne yapayım? Evi ararsam hanımla başım belaya girer. Peki,

düştüm kolumu kırdım, başım belaya girdi derim. Ama acele et garajı aç, zavallı içerde kilitli bütün gece soğukla mücadele etti de diyemem ki. Bence! Düşündükten sonra bir yol buldum. Hemşire kız doktorun kapısını açtı, dördüncü katta oturan arkadaşım Marat'ı aradım.

“Sevgili dostum, çabuk gel!” dedim, yalvararak. Ama başımın belada olduğunu karıma söyleme! Gerçek arkadaş bu zamanda belli olur. Marat yarım saate geldi. Elinde bir ceket, kafasında şapka.

“Soğuk mu?” Dediğimde ellerini ovuşturarak dedi ki;

“Eşek öldüren soğuk var.”

Arkadaşıma durumu anlattım. Resepsiyondaki kadın gelir gelmez anahtarı aldık.

“Lyolyahandan özür dile” dedim kapıya doğru giden Marat’a.

“Uzun sürdü, üzgün olduğumu söyle.”

“Sakin ol. Her şeyi hallederiz.”

“Önce Lyolyahan'ı kontrol et, sonra benim burada yattığımı söyle. Telefon ederse meşgul de...”

Dostum bahçeye koştu. İçim rahat bir şekilde koğuşa girdim. Bu iyi oldu. Nöbetçi doktor kemiğimin iki yerden kırıldığını ve en az bir hafta yatmam gerektiğini söyledi. Hemen sinirlensem de karımla olmaktan iyidir! Göreceksiniz tavuklu çorba yapıp getirir. Kırık elimi okşadı. Kendine bakamaz mısın dedi. Gözleri yaşlı sanırım. Merhametli biri.

Ben güzel şeyler düşünürken koğuşun kapısı gıcırdayarak açıldı. Şişman hemşire kendini kaşıyarak eski kanepeye oturdu.

“Bunların hepsi deli mi?” dedi, hoşnutsuzlukla. Biri düşer, biri yumruklanır. Binada boş yer kalmadı. Sarhoşlar!

O sırada bir yerden iki kolundan tutulan iri bir hasta getirildi. Zavallı hastanın başı kalın bir bezle sarılı, rengi kaçmış, bıyığı burkulmuştu. Kanepeye oturur oturmaz hasta

kendini bıraktı. Başına vardığımda, bıyığı tanıdık geliyordu. Daha yakından baktığımda sevgili dostum.

“Marat! Ne oldu?” Galiba panikle çığlık attım, Marat gözlerini araladı.

“Acıdı” dedi inleyerek. “Bir felaket oldu! Garajın kapısını açtığım gibi içerden bir cadı koşarak alnıma çekiçe vurdu, vurdu...” o, bir şey söylememe kalmadı, çekilip yüzünü duvar tarafına döndü.

Üzerimde bir sabahlık ayağımda terlikle sokağa fırladım. Taksici bana acıyarak baktı, tek kelime etmeden durdu ve arabayı dediğim yöne doğru sürdü. Hayır, olmaz demir garajımda. Hatırladığım tek şey, garaj kapısı açık duruyordu. Önce arka kaputun üstünde duran çekice gözüm takıldı. Daha sonra, nasıl desem? Yüzü çukur çukur olan birini gördünüz mü? Benim arabam, üç gündür kullandığım arabam, işte öyle durumdaydı. Camları dökülmüş, kırılmıştı, çatı ve kaportaları. Arkası önü ve yanları çekiçe parçalanmış, öyle düşünüp, hiç erinmeden istikrarlı bir şekilde kırmıştı ki, araba namına bir karış sağlam yer kalmamıştı. Garajda kapalı kalan Lyolyahan’ın gece bir serseriye dönüşmek için büyük çaba sarf ettiği belliydi.

Adam ne kadar deli olduğunu bilmiyordu. Hastaneye ne zaman geldiğimi, nasıl geldiğimi, orada kimlerin olduğunu hatırlamıyorum. Sonra kendime geldiğimde bana bunu söylediler. Önce alçılı elimi ısırdım ve söylendim. Sonra çekiçe arabaya tekrardan vurdum. Ondan sonra terliklerle tepinerek öfkem geçene kadar oynadım. Böyle bir şey olmadı. Hanımla çocuğu insafılı taksici getirdi. Şimdi buradayız. Karım her gün tavuk çorbası getiriyor. “Boş ver. Deliren tek sen misin?” Diyerek onu rahatlatıyor. Dedi ki, “Dün güzel bir haber geldi. 3. Sınıftaki oğlumuz demir çelik yarışmasında il birincisi oldu.”

3.3 Şehirli Damat

İlk damat olduğumuz için sanırım köye gittiğimizde hemen şehirden damat geldi diye yayılır. Almanın vermesi var dedikleri gibi sık sık iadeyi ziyaretler olur. Geçenlerde yine oldu. İşten döndüğümde kapıyı açar açmaz yengeniz Tursunoy koşarak yanıma geldi.

“Şş” dedi işaret parmağını dudaklarına bastırarak. “Yavaş, namaz kılıyor.”

“Kim?” dedim, ben de istemsizce fısıldadım.

“Bahçıvan amca.”

“O kim, bahçıvan amca?”

Tursunoy bunca zamandır bahçıvan amcaı tanımiyor musun der gibi kaşlarını çatı. Köyde onu herkes tanırdı. Allah korusun bir geldiler mi gitmek bilmiyorlardı.

Yavaşça soyunup parmak ucunda eve girdim. Bahçıvan amca televizyonun antenine yönünü çevirmiş ve secdeye kapanmış şekilde kafasını koymuştu. Bir süre sonra başını kaldırıp sağa sola selam verip doğruca bana baktı.

“Selamun aleyküm damat! Nasılsın?” Bahçıvan amcaı ile ilk karşılaşmamız olmasına rağmen eski dostlar gibi kucaklaştık. Adamı bir bakışta anlar galiba. Bahçıvan amca çok cana yakın biridir. Masaya oturur oturmaz, ak düşmüş sakalını tutarak konuşmaya başladı. “Onu diyorum, yiğit damat, işler arttı mı? Köye çok nadir geliyorsunuz. Kayınpederiniz çok asil bir insan. Çocukluktan beri tanıyoruz. Birlikte büyüdü. Şehre gidiyorum demedim mi! Çocuklarının yanında on on beş gün kalmazsam çok üzüleceğini söyledi. Onu da kıramadım.”

“Çok iyi yapmışsınız, teşekkür ederim,” dedim gülümseyerek. Bahçıvan amca hem o dünyaya hem bu dünyaya eşit çalışanlardandır. Pilavdan önce şu şeyden bir ufak yapsak mı dedim hemen kabul etti.

“Evet, şimdilik bu yeterli, keyif, haramdır.” dedi, piyaleyi eline alarak. Ondan sonra ikimizin de dilimizin kilidi açılıp gitti. Bahçıvan amca ağzından bal damlayarak yengenizi övdü.

“Tursunoy köyün en güzel kızıydı. Şanslısınız. Bu kızımızla evlendiniz. Kayınpederiniz söylemedi mi? Şehre üzüm satmaya gidiyorum desem, elinizden geleni yapın yoksa yüzünüze bakmam diyor. Bu sene çarşı üzüm doludur. Bugün satmazsak, er ya da geç tekrar ucuzlayacak. On on beş gün gayret edeceğiz şimdi. Yalnız kalmasın diye yeğeni alıp geldik. Pazarda üzüme bekçi oldu. O hem size danışmak istiyor. Okuyup sütçü olmak istiyor. Bulduğu zanaata bak.”

“Neden getirmedi?” dedim, içten içe sinirlendim.

“Söylüyorum ya pazarda bekçilik yapıyordu. Yarın mutlaka getireceğim. Çok hoşsohbet delikanlıdır!”

Gece yarısına kadar sohbet ettik. Sonra Tursunoy, bahçıvan amca ile ikimize çay verdi. Kendi balkona çıkıp yattı. Tek odalı bir evde yaşadıktan sonra insan alışıyor. Bayan misafir gelince ben, erkek misafir gelince Tursunoy balkona çıkıyor.

Bahçıvan amca sözünü tutan bir adamdır. Ertesi gün işten eve geldiğimde şık şapka takmış düzgün bir gençle oturup sohbet ediyorlardı.

“Evet, essalamü aleyküm!” Çocuk ayağa fırladı ve bana sarıldı.

“Sağlığın yerinde mi enişte? Eviniz barkınız iyi mi enişte? Sıkıntısız yaşıyor musunuz, enişte? Dayımla geldik.” Bahçıvan amcayı işaret etti. “Enişten ile bir görüş dedi. Tursunoy ablamızın beyefendisiyle tanışmak beni mutlu etmez mi deyip koşup geldim. Pazara tabi değilim. Aslında buraya okula girmek için geldim. Bir yardımcı olup beni hukuk fakültesine yerleştirdiyseniz olmaz mı enişte. Bu zamanda tanıdık olmadan iş yürümüyor.” “Biliyor musunuz, okula girmek zor,” dedim mırıldanarak. “Benim tanıdığım yok.”

Bahçıvan amcanın kulağında işitme cihazı var galiba, ne dediğimi hemen duydu.

“Yabancı demesinler damat. Siz de süt hazırlama enstitüsünde mi çalışıyorsunuz nihayetinde?”

“Amca ben öğretmen değilim yüksek lisans öğrencisiyim.” diye izah ettim.

“Yüksek lisans müksek lisans, bir yerde çalıştıktan sonra fark eder mi?”

Bahçıvan amca cidden şaşırmıştı. “Ben de bahçeyi sulayan sucuya beş on çuval üzüm vereyim mi? Bunun gibi bir şey. Enstitü aynı zamanda bir çiftçidir.”

Ne diyeceğimi bilemeden kaldım, mutfaktan Tursunoy’un öksürdüğünü duydum. Buradaki öksürüğün anlamını iyi biliyorum. Beni çağırıyor. Hemen yanına gittim.

“Mezar mı diyorsunuz?” Diye fısıldadı. “Kendini kaptırdığını düşünmüyor musun?”

“Ne yapayım, doğruyu söylüyorum!”

“Köydekiler sizin bütün şehri eline alan bir adam olduğunuzu düşünüyor. Bir düşünürüz deyiver.” Evet, ondan sonra. Tursunoy sesini tekrar alçalttı. “Bu ayakkabıyı keşke almasaydım. Maaşa kadar bir yerden para bulmasan olmaz. Misafirler on on beş gün daha kalacağı benziyor. Bir ay boyunca bir yerden para bulamaz mısın?” Bu gece de misafirlerle sabaha kadar oturup sohbet ettik. Amca yeğene kalması için bir yer verdik.

Yengeniz her zamanki gibi balkonda ben de mutfakta yattım. Mutfağa sinen soğan kokusu dışında günümü mahveden bir şey olmadı rahatça uyudum.

Ertesi gün zilin sesiyle uyandım. Aceleyle koridora çıktığımda Tursunoy hızlıca beni kapının önüne götürdü. O kapıyı açtı ve ipek gömlekli saçlarını küçük küçük ören kadını gördü ve çılgılık attı.

“Vay Edal sen misin?”

İkisi de birbirinin kucağına atlayıp öpüştiler.

“Bu benim arkadaşım Adalet,” dedi Turnusoy sevinçle.

“Çocukluğumuzdan beri birlikte büyüdük. Adalet içeri girer girmez kendinden emin bir şekilde fısıldadı.

“Yalnız değilim.” O yüzü kızarana kadar alkışladı Turnusoy’un kulağına bir şeyler fısıldadı.

“Vay işte bu.” Tursunoy sevinçle ellerini çırpı. “Çağır öyleyse” deyip bana bakarak açıkladı.

Adaletin düğünü yakın zamandaydı. Gelin ve damat Taşkent’e gezmeye geldiler. Çok geçmeden sıska bir genç adam büyük bir bavulla geldi. Amca yeğen, gelin ve damat hep beraber kahvaltı yaptık. Köylüler birbirlerini çok özledikleri için epeyce gürültü yaptılar.

“Otele gitsek yer yok”, dedi Adalet, gelinlere has gülümsemesiyle. Buraya geldik. Bizimkiler On on beş gün kalıp, Tursunoy’u mutlu edip gelin diye söylediler. Başından beri sessiz kalan damat şimdi konuşmaya başladı. “Sen düğüne gitmedin mi?” dedi, vücuduna yakışan ince bir sesle. O konuştuğunda alnı parlıyordu. Şimdi fark ettim. Görünüşe göre bizi düğüne davet etmemişler demek istedim ama sonra tekrar düşündüm. Kim bilir belki de Tursunoy’a mektup göndermişlerdir de benim haberim yoktur. Ben Taşkent’e üç yıl önce geldim. Çok değişmiş, dedi damat tekrar alnı parlayarak.

“Bu adam size şehri gösterecek,” diyerek yengeniz beni işaret etti. “Şimdi eğlenmezsen daha sonra zamanın olmayacak.”

“Biz de öyle düşünüyorduk,” damat onayladı, başını salladı. “Sokağın kenarına büyükçe bir afişe ‘Sanat Ustaları Konseri’ diye yazılmış. Apiş! Parka gelirken konsere gitmeyi düşünmüştük. Melekler âmin dedi. Eniştemiz dört bilet bulursa hep beraber izleriz.” Kahvaltıdan sonra Turnusoy ile koridora çıkıp istişare ettik.

“Şimdi şöyle yapalım. İş arkadaşlarımdan borç para alırım. Yer konusunu da ayarlarız. Gelin ve damada içeride yer ayarlarsın. Onlar genç. Birbirinden ayırmak olmaz.

Bahçıvan amca balkonda, yeğeni de mutfakta yatsın. Sen de kapının girişine yerleşeceksin. Ben gece misafirlerle oturduktan sonra işe gidip yatarım. İşim iki vardiyalı diye bahane uydururum.”

“Tamam” dedi Tursunoy fısıltıyla. “Fakat hemen para bulmazsan olmaz. Öte yandan yeşil çay bile kalmamış.” Parayı aldıktan sonra hangi markete gideyim diye düşünürken merdivenlerden iniyordum ki bir ses duydum

“Evet, merhaba damat.”

Korkuyla başımı kaldırdım. Önümde, yüzleri güneşten yanmış, sert yapılı ve kemerini sıkıca bağlamış bir adam duruyordu. Aşağıdan ise beş altı yaşlarındaki çocuğuyla beraber şişman bir kadın sinirli bir şekilde yukarı çıkıyordu. Tanımadığım biri selamlaşmak için kollarını açtı, ben de elimi uzattım.

“Evet, görünüşe göre damat bey tanıyamadı,” dedi öfkeyle. “Köye geldiğinde sohbet etmiştik. Kart oynamıştık. Pirra!” (kartla oynanan bir oyun) ama kendisi pirra’nın ustasıymış Üst üste yedi defa yendi. Hadi geliverin geliverin dedi nefesi kesilerek. Kolay. “Nereye gidiyorsunuz?” dedi Pirracı

“Ben mi? Ben taşınıyorum. Yüksek Lisans öğrencilerinin evine gidiyorum.” dedim, basamakları üçer üçer atlayıp sokağa fırladım.

3.4 Misafir Olmayınca

Bir zamanlar yurt dışına çıkmak, Mars’a olmasa da aya uçmakla eşdeğerdi dersem, günümüz gençliği inanmayacaktır...

O zaman söyle... Yurt dışına çıktığım için şanslı mıyım demeliyim yoksa felaket mi demeliyim bilemedim, yurt dışına çıkacak oldum.

Nereye gittiğimi tahmin et? Şaşkın. Eskilerin “Misafir olmadıkça Müslüman olamazsın” demelerinin nedenini şimdi anlıyorum. Önce on beş yirmi tane fotoğrafımı çektiler. Sonra yirmi yirmi beş tane kâğıt doldurdum. Kimsin? Nesin? Nerede doğdun? Ne zaman? Baban kim? Peki ya annen? Onlar nerede, nerede çalıştılar, nasıl çalıştılar? Çalıştırlarsa kaç yıl çalıştılar? Baban öldüyse ne zaman öldü, neden öldü, nereye gömüldü? Ya annen? Sülalende hapiste olan var mı, yurt dışında yaşayan var mı?

Sizleri bilmem ama ben bunları düşündüğümde hepsi saçma sorular. Doğru! Hizmetini çoktan bitirmiş rahmetlik babamın büyük dedesi ya hala yurt dışında bastonla

geziyorsa? İyi kötü İngilizce öğretmenliği unvanına sahibim sonuçta. Ya beni kaçırıp Sovyet topraklarının amansız düşmanları olan ajanlara tercüman olarak götürseler?

Sürpriz! Belgelerimde tek bir hata çıkmadı. Moskova Uluslararası Havalimanı'ndaki kalabalığın arasından geçerek gümrük kapısına geldik. Mavi şapkalı dikkatli bir asker bana o kadar uzun süre ve o kadar titizlikle baktı ki istemsizce yere baktım. (Çocukları geçen yıl hayvanat Bahçesine gezmeye götürdüğümde altı kiloluk çingiraklı yılanın tavşanı böyle ısırdığını hatırladım.)

“Vatandaş” dedi dikkatli sınır muhafızı, hala bana bakarak.

“Doların var mı?”

“Yok.”

“Altının var mı?”

“Ya bende altın ne arar.”

“Soruma cevap ver!”

“Altınım yok!”

“Antika? Haç var mı?”

“O nedir?”

“Peki ya narkotik madde?”

“O ne demek?”

“Sigara içiyorsun!”

“Var ‘Kosmos’”

“Votka var mı?”

“Var iki şişe. Herkes aldığı için ben de aldım.”

“Buraya!” Dikkatli sınır muhafızı çenesiyle işaret etti. “Bavulunu kaldır!” (Tamam oldun, Molla Alijon) soğuk bir odaya girdik. Bavul arandı. Havlu bir yere atılır, tıraş makinesi başka yere... Gelin, “yurt dışında dişlerinizi fırçalarsınız” diyerek iki kat Qazi (atın bağırsağından yapılan bir madde) pişirip vermişti. Özellikle onunla ilgilendiler. Bu doğru. Sosis dese sosise benzemiyor, et dese et değil! Ya arasına altınları koymuşsa? Qazi bulamacı iyice kontrol etti. Bavul şüphelerden arandıktan sonra yeni emir geldi: “Soyun!”

Parmağımın arasına kadar baktılar. Herhangi bir sorun bulamayınca gümrük memuru emir verdi:

“Bu kadar! Garajdan devam et!”

“Güle güle!” Bavulu alelacele kapattım ve koştum. O an bizi telsizden uçağa davet ettiler. Konuştu konuştu sonunda “senkyu” dedi. Ey kıt kafa! Kendi davet edip kendi teşekkür ediyor buna gerek var mı? Köpek kovalamış gibi cam kapıya koştum. (Erkenden vardım) uzun koridoru geçip uzun otobüse bindim. Otobüs hırıltılı bir şekilde çalıştı ve uçağın önünde durdu. Aşağı inmeye çalıştığımda kapı açılmadı. Herkesin bir yöne doğru hareket ettiğini gördüm. Biz de kibarca (ama aynı zamanda aceleyle) kalabalığa katıldık. Pişmanlık! İlk defa böyle bir otobüs görüyorum. Kapısını doğrudan uçağın deliğinin önüne koysana! Şuna bak! Güler yüzlü bir kabin görevlisi uçağa giren her yolcuyu karşıladı.

“Merhaba, hoş geldiniz efendim.”

Benim önümde eğildi.

“Merhaba efendim!” Evet, kurnaz! Hazır olduktan beş dakika sonra: “Affedersiniz, bagaj yerini boşaltmanız gerekiyor, size yanlış bilet vermişler, bir sonraki uçağa uçacaksınız.” Deyip indiriyorsun! Kendi biletsiz arkadaşını yerime koyuyorsun. Gördüğümüz bu! Aptalını hamamda ara. Koştum koltuğuma oturdum. Hızla kemeri belime bağladım. Şimdi indirin! Daha nefesimi vermeden makyajlı kadın tepemde bitti.

“Rahat mısınız, efendim? İçecek bir şey ister misiniz?”

“Hayır! Hayır!” Dedim homurdanarak. Hala devam ediyor.

“Çekin için teşekkürler. Sigara içmek için yanınızdaki yolcudan izi isteyiniz.”

Sigara içtiğimi nerden biliyordu? Ya da beni mi denedi? “Halka açık filanca yerde sigara içti” diye yarın gazetelerde yazdırmak istiyorsun! Boşa uğraşma!

Bağır verdim. “Hayır! Ben sigara içmiyorum!” dedim İngilizce, İngilizce bildiğimi göstererek. Çok geçmeden burnuma tütün kokusu geldi. Bir tatlı bir güzel, kahretsin. Bir de baktım yanımda oturan şişman yabancı sigara içiyor. “Pel-mell” (sigara markası) orada yabancı içecek de ben boş mu oturacağım dedim ki “Kosmos”u (sigara markası) tütüreyim.

Uçak kalkmadan önce güzel bir kadın parlak bir içecek arabasıyla yanıma geldi.

“Ne istersiniz, efendim? Bira? Hafif bir şarap? Konyak? Viski?”

Vay canına, kurnazlığa bak! Ülkemizde alkolizmle mücadele edildiğini bildiği halde bunu yapıyor. Bir yudum içsem hemen üstlerine haber verir. Üstleri Sovyet Hükümetine, Sovyet Hükümeti okul müdürlerine... Anlıyorsun...

“Hayır!” dedim kibarca elimi sallayarak.

Yanımdaki uzunca bir bardakla şarap, plastik bir bardakla da bira aldı. İkisini de art arda yuvarladı. Huzurla geçirdi.

“Nasıl, siz susamadınız mı?” dedi birden.

Evet, ben bunu yabancı zannediyordum meğer bizdenmiş. Bin yıllık sevgilimi bulmuşçasına sevinmiştim. Bir anda çok mutlu olduk. Seşevay yakışıklı olmakla beraber benden de üç yaş küçüktü. O bizim memlekete daha önceden de gitmiş. Turistmiş.

“Seşevay, kardeşim!” dedim hayal gibi.

“Bir şişe bira olsa içerdim bende canım çekti ama dolarım yok. Doları takas ettim otuz som karşılığında. Oğluma pantolon almam gerekiyor. Kot...”

Seşevay karnını kaşıyarak iştahla güldü.

“Ey, Ali Ali bira ile Suhoy şarap (şarap markası) ücretsizdir. Bildin mi! Konyak, viski başka mesele para gerekir.” Öyle dedi, düğmeye bastı hostes hanım yanımıza ulaştı.

“Bey’e” – arkadaşım beni işaret etti. “İki şişe bira iki kadeh şarap”.

(Beğendim! İngilizceyi su gibi biliyor.)

“Hemen efendim” Hanım eğildi ve gitti.

“Neden iki şişe”? dedim sabırsızlıkla.

“Ben de susadım.” Seşevay karnını okşadı.

Şafak atarken, çürüyüp gitmiş kapitalizmin bitme arifesinde olan memlekete indik. Gümrük idaresine girdik. Şimdi başlar. Nereden geldin? Ne için buradasın? Kaç güne geldin? Baban kim? Annen ne zaman öldü? Kaç çocuğun var? İnsanın zoruna gidiyor. Vay kafasızlar be! Bir tanesi bile “Kimsin” diye sormaz mı? Bekleme salonuna çıkar çıkmaz Seşevay elimden sürükledi.

“Yürü! Araba bekliyor.”

“Bavulum!” dedim bağıarak. “Bavulum! İçinde iki qazi (yöresel yemek) dört patir (yöresel yemek) fıstık ve badem var.”

“Sus be! Bavuluna köpek bile dokunmaz. Hadi yürü.”

Otobüsle gidiyoruz. Gözlerim gökdelenlerde, güzel arabalarda, aklım ise bavullarda. Eşimin kendi elleriyle yağda kızarttığı iki qazi, dört patir, yarım tekne böğirsak(yöresel yemek) ... Kulağını yakaladı ve gitti! Seşevay’ın umurunda değil! Başını koltuk dayanağına koyup uyukluyor. Bazen orta şiddette homurtu da çıkarıyor. Ah! Tembel şişko Senin hiçbir yükün yok! Benim onca eşyam kaybolsa da umurunda değil. Bakın, şişman da olsa uykusu hafıfmiş Araba durduğunda gözlerini açtı hemen.

Ah, "Victoria!" dedi otobüsün penceresinden dışarı bakarak. - Beş yıldızlı otel! Vay be! Merak etme Ali! Sana eşlik edeceğim!

Yol arkadaşı olacaktı! Ondan önce bavulumu bul! Uzun kısa adımlarla misafirhaneye girdik Tövbe! Bunlar deli mi? Hayır, hayır, hayır, her birimizin elinde birer anahtar bulunuyordu. Kontrol - hayır. Kâğıt doldurma - hayır... Hırsızlığın başladığı yer burası!

“Burada odalarımız yan yana!” Seşevay omzuma dokundu. Yürüdü ! İstemeyerek de olsa peşinden gittim. Yirmi altıncı kata çıktık. O kendi odasını, ben kendi odamı açtım. Bakın, ister inanın ister inanmayın girişte sevgili canım bavulum duruyordu. Sonra ne oldu dersiniz? Ne olurdu? Müzelere tiyatrolara gittik... Doğru, yol arkadaşlarımız vaktinin geldiğini söyleyene kadar kükrer ve kendini dükkâna atardı. Ne gerekli! Biz akıllıyız! Öğretmeniz. O kadar açgözlü değiliz. Bu kadar! Çocuğun siparişi ne olacak? Amerikan kötü mu? Bundan sonra gezimiz de garipti. Seşevay’a yalvardım. “Şu anda! Sen dünya görmüş insansın. Neden beni alışverişe götürmüyorsun.” Seşevay sinirlendi.

“Peki Ali, vay be! Değiştirdiğin 30 somu geri mi almak istedin? Peki orada ne olur biliyor musun?” Parmaklarıyla işaret etti. “Parayı aldığın için seni durduracaklar akılsız. Git kalan dolarlarından bir an önce kurtul.”

Bir dükkânın önünde durduk.

“Burası bir bakkal. Gastronomi uzmanı.” Seşevay kolumdan tuttu. “Kot pantolon başka yerde satılıyor.”

“Hey hadi içeri girelim dostum.” Dedim yalvararak. Evet, burası bir mağaza değil, bir gösteri salonu. On çeşit süt. Krem sekiz çeşit. Et on iki çeşit. Devam et bıldırcın ve keklik var. Peynir, yirmi çeşit. Sosis, on sekiz çeşit. Hindistan cevizi, muz, kiraz (Kirazlar sonbaharda gelir). Armut, şeftali, üzüm... Hayır! Burada bir söz var. Bizim gibi turistlere gösteriş olsun diye bu dükkânı bilinçli olarak açtılar. Deli olduğumu mu düşünüyorsun? Haydi, cesur ol! Oğluma kot pantolon alamıyorum.

“Saşa!” Dedim öfkeyle. “Kâğıdın var mı?”

“Ne kâğıdı?” Seşevay cebinden bir kâğıt çıkardı.

“Sıraya girin vatandaşlar, sıraya girin!” Defteri Seşe’nin elinden kapıp yazmaya başladım. İlk ben. Seşe ikinci. Heyecandan Özbekçe, Rusça ve İngilizce kelimeleri karıştırıp bağırdım. Vatandaşlar! Sıraya girin. Bana peynir lazım. Muz, hindistancevizi. Hadi! Üçüncü kim üçüncü? Lütfen düzenli olun.

Baktığımda Seşevay’ın gözleri fal taşı gibi açılmış, karnını tutarak nefes alıyor. Dile gelmiyordu. Kısa etekli bir kız koşarak geldi.

“Merhaba beyefendi. Size kim zarar verdi? Lütfen İçeri girin. Bir fincan kahve için lütfen.”

İşte o zaman Seşevay konuştu.

“Hayır, hanımefendi. Hayır.” dedi, sahte bir gülümsemeyle.

“Bu beyefendi şakacı.” Gözleri parladı.

Çok sinirli bir şekilde sokağa çıktı

“Aklın yerinde mi?” dedi kızarıp bozarak.

“İnsanı utandırıyorsun.”

“Neden utandırayım? Bir yemek programı yazmadan bu kadar şeyi nereden buldu? Her şey yalan.”

“Oğluna pantolon almak istemiyor musun? Seşevay derinden homurdandı. O doları bana ver. Bu tarafa git. Lütfen şimdi sokakta bekle.”

Çaresiz. Bekledim. İnanın dört değil, beş değil otuz katlı bir süpermarketin önünde durduk. Seşevay “Burada kıpırdamadan dur.” dedi ve içeri girdi. Doğrusunu söylemek gerekirse çok beklemedim. Seşevay güzel bir ‘salapan’ çantası alıp çıktı.

“Al! Kırk sekiz beden. Para üstünü al alın dört dolar. Hadi şimdi gidelim. Grup liderinin başını belaya sokmayalım.”

“Nereye gidiyoruz?” Dedim alaycı bir şekilde. “Eşime gömlek almayacak mıyız?”

Seşevay gözlerimin içine baktı ve iç çekti.(bana karnı da şişmiş gibi geldi)

“Hangi aptal dört dolara sana güzel bir gömlek verir?”

Yükseldim.

“Almazsam eşimin yanına iki elimi burnuma sokup gidecek miyim?”

“Tam bir felaket oldun.”

“Hadi ama, buralarda bir komisyoncu dükkanı vardır.” Dolanıp bir mağazaya girdik. Şişman bir satıcı kız koşarak onu selamladı.

“Günaydın efendim, viski mi kahve mi?”

“Viski zararlı mı? Bana elbiselerini göstermeyecek misin?”

İlginç, mağazada hiç müşteri yok. Japon televizyonu, Güney Kore kayıt cihazları, Japon kameraları. Şaşırdım, eski eşyalar da vardı. İşte o gömlek. Tıpkı eşimin hayalindeki gibiydi. Harika, çiçekli. Bizim paramıza göre tam iki yüz som ediyor. Üstünde on dolar yazıyordu. İngilizce bildiğimi göstermek istedim.

“Hay maç daz it kost (maliyeti nedir), kaç som ediyor?”

“Ten dolar (on dolar).”

Ten dolarmış. On dolarım olsa sana yalvarır mıydım? Teyp alıp gitmez miydim ahmak? Bir baktım ki kadın elbiseyi çantaya koymuş ve elimde tutuyorum.

“Hayır hayır!” dedim panikle. “Ay hev no ten dolar (on dolarım yok) ben de on dolar yok.” Gürültüyü duyan bir genç içerden çıktı. Satış elemanına (hayır, üzgünüm, iş kadınına) “Neden üzgünsünüz” diye soracakken bakışlarım ona takıldı, yok, kendi selam verip elini uzattı.

“Senkyu sor!” dedim heyecanla. “Bana gömlek yok.” Seşevay oraya vardı. “Gömleğin on dolar değerinde olduğunu söyledi.” Tamam, yedi dolar.” Kapitalist gülüyordu.

“Hayır hayır.”

“Altı dolar.”

“Hayır, gerek yok altı dolarım yok sadece dört dolarım var.” dedim dört parmağımı göstererek. Tamam. Kapitalist elimi sıktı. Tamam, şimdi olanı verin kalanını da yarın getirirsiniz.

Korktum.

“Hayır” dedim öfkeyle. “Biz yarın uçuyoruz. Ay vant in hom. Ev, pır pır pır, Sovyetler Birliği, Moskova”

“Ooo Sovyetler Birliği. Hatıra efendim hatıra.” Baktım ki gömleği kolumun altına sıkıştırıyor. Sadaka veriyor galiba

“Hayır!” dedim tepinerek. “Hayır!” Eğer istersen dört dolar eğer istemiyorsan ana cadde. Bunun gibi elbiseler bize yirmi sente mal oluyor yirmi kuruşa mal oluyor anlıyor musun?

“Tamam, efendim dört dolar.” Kapitalist dostça gülüyor. Kahve, viski?

Dolandırıcı. Dört dolara razıymışsın, . Ertesi sabah anavatana uçtuk. Uçaktan indiğimizde Moskova’da kar yağıyordu.

Temiz havayı içime çektim. Oh-oh-oh! Nasılda lezzetli! Ne harika! Ben bunları düşünürken mavi şapkalı bir havaalanı çalışanı omzuma dokundu.

“Hey, köylü! Özel davete mi ihtiyacın var? Bin otobüse!”

Var olası kardeşim! Bir haftadır sağ omzum kaşınıyor. Otelin kapısında "Oda yok" yazmasına rağmen bize yer bulundu. (Zaten yabancı bir ülkeden geliyoruz.) Anketi doldurduk. Sen kimsin? Sen nesin? Nerede yaşıyorsun? Nereden geldin? Neden gittin? Burada ne kadar kalacaksın? Ne zaman ayrılıyorsun? Ne yapacaksın?

Güzel, soruları o kadar sevdim ki uzun süre keyifle, güzel bir mutlulukla anketi doldurdum. Şöyle baksam... Bavulum... Allah korusun! Tam ayaklarımın altındaydı! Peki, tamam! Qazi yenildi! Seşevay'la aynı yastığı paylaştık. Evimde tıraş makinem var! Bir gün tıraş olmazsak... Biri bizi tıraş edecek mi? Sadece kot pantolon ve karımın gömleği... Tamam, bunu da hallederiz Yarın GUM'a (Glavny Universalny Magazin/Alışveriş merkezi) gideceğiz... Alışveriş yapacağız...

Mağazanın anlamı budur üç yüz kişinin arkasından sıraya girdim (var olun kardeşim, sıraya girin.)

“Sonunda sen misin?” - Bunu söyler söylemez dudakları boyalı kadın şöyle dedi:

Evet sorun ne? Çok şey mi getirdin? Canıma yetti bunlar.” Yüzü gergin olan yaşlı adam tedirgin bir şekilde bağırdı. Torbacılar! Ne görse sinirleniyor. Biz Moskovalılara ne kaldı?

O haklı. Onlar için zor. Tuvali biri yaptığı sucuğu Moskova'dan alırsa, Yaroslavl'lı biri yaptığı peyniri Moskova'dan alırsa, döppili (Özbeklerin milli şapkası) bir Özbek kendi ektiği pamuktan yapılmış pantolonu Moskova'dan alırsa? Uzak yurtlardan getirilen şeyleri başkentte birisi tarafından aramaya tabi tutulup götürülmesi kimin umurunda? Kendine dikkat et. Bavulunu bacaklarının arasına sıkıştır ve üzerine otur.

Üç yüz kişinin aynı anda konuşması garip olurdu. ‘Torbacı’ oldum ‘Asyalı’ oldum ‘fişçi’ oldum ‘basmacı’ oldum... Dayandım. Lanet olsun, bu benim hatam. Keşke bavuluma dikkat etseydim. İki saatte anca içeri girebildim. İşte o pantolonlar. Kotlar. Rengi de aynı şekli de. Doğru, dikişler çok eğri, fiyatlar çok yüksek... Sorun ne? Etiket çıkarın. Daha sonra üçüncü kata çıkıp bir saat daha bakındığımda eşimin elbisesi de oradaydı. Kasaya koştum. Tokat gibi altın takılar takan küçük bir kız paramı itti.

“Pasaport?”

“Niçin?”

“Pasaport. Moskova kaydınız”

Sonuçta Moskova'dayım.

“Geç vatandaş. Sıradaki?”

Uçağımız Domodedovo Havaalanında rötar yaptı. Önce bir saat sonra üç saat sonra yedi saat... Dürüst olmak gerekirse spiker kıza üzülüyorum. ‘Filanca uçuşla Taşkent’e uçan bir uçak’ diye defalarca söyledi, ağzı kurudu susuzluktan. Uçağa biner binmez düğmeye basmak zorunda kaldım. Sanırım hala yurt dışında olduğumu söylemiştim. Bıyık altı güldüm.

“Hanımefendi! Mümkünse çay... Üşüyorum... Lütfen.”

“Ne?” Hostes kaşlarını çattı. “Kim lütfen dedi?”

Bayan diye yalvardım. “Mümkünse bir çay. Lütfen lütfen.”

Hostes önce uzamış sakalıma ve kafamdaki topuzuma daha sonra da bana tuhaf bir gülümsemeyle baktı.

“Belki kahve de istersin. Emniyet kemerini tak dostum. Kapitalizm hastalığı git gide artıyor.”

Hostesin kızgın olduğunu görebiliyorum. Beni kim sigara içmeye zorladı? Hemen tepemde belirdi.

“Vatandaş” dedi dudaklarını büzüştürerek.

“Şimdi seni uçaktan fırlatıp atacağım.” Neyse ki atmadı.

Bir saat sonra öfkeli uçuş görevlisinin yumuşak sesi uçağın telsizinden duyuldu:

“Sevgili yolcular hazır olmanızı rica ediyoruz. Şimdi size soğuk içecek verilecek.

Hostes sinirli olduğu kadar nazik de. Ayrıca bir bardak soğuk suyu, biraz sert biraz daha çiğnenebilir olsa da aç karınla tavuğun ağlayan budundan mahrum kalmadık. Taşkent’te ise özel bir ilgiyle karşılandık bir değil iki polisle. Anlayışlı çocuklarmış sadece elli som ceza kesip salıverdiler. Burada tam bir Müslüman olarak oturuyoruz. İyi ki yabancı ülkeye gittim... Peki ya okul?

İlçeden mektup geldi. Müdürümüz ağzıyla açıkladı. “Sen uçakta zorbalık yaptın, sigara içtin! Böyle öğretmen mi olur? Eğer tıraş olmazsanız görevdeki bir kabin memuruna ‘Lütfen’ diyerek hakaret etmiş olursunuz. Biliyoruz siz iyi bir öğretmensiniz. Fakat. Böyle biri bu okulda çalışıyorsa... Gençlerin eğitimine. Beni de düşün biz tabut yapıcılarınız. Biz komşuyuz. Benim de çocuklarım var.”

Dürüst olmak gerekirse ağladım çünkü müdürün haline üzüldüm. Şu anda baba mesleği yapıyorum, sandıkçıyım. Geçimim fena değil. Ayda üç sandık yaparsam önceki maaşımın dört katı para olacak. Eğer o hostesi görürsem tekrar Pliz-i-iz demek isterim. Belki işlerim yine iyi gider.

3.5 Öğretmenin Dediğini Yapın

Kapı zili çaldığında televizyonda zevkle futbol izliyordum. Dış kapıyı açtım ve gözlerime inanamayarak kalakaldım. Bir zamanlar okulda zooloji dersi veren öğretmenimiz Açıl Akılaviç karşımda gülümsüyordu. Bak, hiç değişmemişti. Yuvarlak göbekli ve kalın boyunlu garip bir kurbağaya benziyor her şeyi aynı.

“İşte, siz gelmeseniz de biz buradayız. Artık şimdi böyleymiş küçükleri büyükler ziyaret ediyormuş.”

Dürüst olmak gerekirse bunca yıldır öğretmenimi ziyaret etmediğim için utandım. Öğretmenim içeri girerken kızmıştı bana.

“Enstitüden mezun oldunuz, biyolog oldunuz, bu öğretmen bana ders verdi, o kadar emek verdi diye beni hiç ziyaret etmediniz. Tezinizi teslim ettiniz, ziyafetinize davet etmediniz. Evet, şimdi öğretmeniniz aklınızdan çıktı. Aferin! Aferin!”

Ne söylersem söyleyeyim, bu benim hatam. Özür diledim.

“Özür dilerim öğretmenim... Hizmet, yoğun çalışma, üst üste iş gezileri...”

Açıl Akılaviç başını salladı ve tek kelime etmedi. Eve girer girmez öğretmen televizyonu işaret etti ve şöyle dedi:

“Bunu hemen kapat kardeşim!”

Şaşırarak öğretmene baktım.

“Futbol olmasa da eğlenilir.”

Duymamış gibi yaptım ve buyur ettim.

“Hadi! Oturun öğretmenim oturun.”

“Öncelikle o kalp kıranı kapat kardeşim.”

Misafir bir şey söyledikten sonra mezardan gelen bir ses gibi inledin mi, sustum gitti.

Açıl Akiloviç mutlu bir şekilde başını salladı.

“Tebrikler! Öğretmeniniz bir şey söylediğinde hemen tamam deyin. Televizyon denen mahlûkun hafızanızı zayıflatabileceğini unutmayın. Son zamanlarda yabancı bir bilim adamı şunu tespit etti: Ultraviyole ışınları gözlerden geçerek beyni sulandırır...”

Ne diyeyim dedim. Belki vardır.

Gelin kapıda gözüktü.

“Yeşil çay mı siyah çay mı?”

“Öğretmenim ne isterse o dur,” dedim, misafirin gönlüne göre.

“Hiçbirine gerek yok.” Öğretmen elini salladı. “Dünyada en çok çay içen milletin hangisi olduğunu biliyor musunuz?”

Bakın bunu bilmiyorum.

“İngilizler!” dedi, öğretmen kendinden emin bir şekilde.

“Doğru Beslenme’ adlı dergiyi okuyor musunuz hiç? İngiliz bir araştırmacı tarafından yazılmıştır. Dünyada Alzheimer’dan en çok etkilenenler İngilizlerdir. Elli yaşın üzerindeki insanlar, kaybolurlarsa başkalarının onlara rehberlik edebilmesi için boyunlarına bir adres takarlar. Ben de çay içmeyi bırakalı sekiz yıl oldu. Bol su içerim. Tanrıya şükür, hafızam kaynak suyu kadar dinç!”

Büfeden bir şişe konyak alarak ortaya kendimden emin bir şekilde koydum.

“Zinhar! Asla!” - Açıl Akiloviç gözlerini kapatırken başını salladı.

“Bana bunu dokundurtmayın bu özellikle hafızayı zayıflatıyor. Bir Japon bilim adamına göre otuz yıl boyunca votka içen kişi adını unuttur.”

“Peki öğretmenim... Artık sizinle sürekli görüşmüyoruz ayda yılda bir kez.”

Öğretmenim önce konyak şişesine, sonra kadehlere baktı, sonra yavaşça homurdandı ve gözlerini ovuşturdu. “Hayret, razı oldu.” dedim, içimden.

Tokuşturup içtik.

Üçüncü kadehten sonra gelin ortaya pilav getirip koydu.

“Haydi! Öğretmenim başlayın,” dedim alçak gönüllü bir tavırla.

Açıl Akhilovich bir kaşık aldı ve kıvranıyormuş gibi görünüyordu.

“Güle güle , eh.... Tuzu çok fazla.”

“Hayır,” dedim yumuşak konuşarak

Bir iki kaşık aldım. “Hayır, lokum gibi olmuş.”

“Polonyalı bilim adamının makalesinden haberiniz yok mu? Bir bilim adamı olarak yemek pişiriyor... Ve o aşçı... Bilim adamına göre sofraya tuzu özellikle hafızayı zayıflatıyor.” Dedi öğretmen elini uzatarak. “Aristoteles’in asla tuz yemediğini söylüyorlar. Mümkün olduğunca az tuz kullanın. Emekli olduğumdan beri tuzsuz yemek yiyorum.”

Vay be! Diyorum içimden hafızamı kaybetmeyeyim diye açlıktan mı öleceğim. Sonuçta misafir yemeğe dokunmadıktan sonra nasıl yemek yerim? Toplamaya başladım. Gelin tabağı çıkarırken sanki her şey kadının suçuymuş gibi düşünüyordum ve kaşlarımdan biri saçlarıma gitti.

Gece yarısına kadar oradan buradan gülüştük.

“Şimdi bana müsaade!” Açıl Akiloviç ısrarlarımın rağmen ayağa kalktı.

Koridora geçtik.

“Çoraplarımdan biri görünmüyor mu?” Öğretmenim ayakkabılarına bakarken alnını ovuşturarak bana baktı.

Aklım başımdan gitti. Bu ne saçmalık? Evinize gelen misafiri düzgün ağırlayamazsan! Ya yaptığın yemeği beğenmezse ve üstüne çorapları da kaybolursa?

“Hayır,” dedim etrafa bakarak. “Çoraplara dokunacak küçük bir çocuğumuz yok ki. O neye benziyordu?”

“Garip misiniz?” Açıl Akiloviç sağ bacağını kaldırdı ve gösterdi. “Bu nasılsa diğeri de aynı. Yoksa her iki ayağa da iki farklı çorap giymek moda mı?”

Misafir ağırlarken her şey olur. Koridorun köşelerini, verandayı, hatta gaz sobasının altını bile aradım. Yok! Öğretmenin çorapları yerde de gökte de. Gelin yeni bir çift çorapla dışarı çıktı.

“Bunu giyin öğretmenim!”

“Gerek yok!” Açıl Akiloviç acıyla elini sıktı. “Kendi çorabım gayet iyi. Torunumu evlendirirken dostlarım hediye etmişti.”

Açıl Akiloviç soğuk bir şekilde veda etti ve gitti. Yarın çorapları bulacağıma söz verdim.

Öğretmenim kapıdan çıkar çıkmaz geline zehrime akıttım.

“Her zamanki gibi dikkatsizsin. Misafir nasıl ağırlanır bilmiyorsun!”

“Ben nasıl bilebilirim?” dedi öfkeyle.

“Ne yani, ben öğretmenin çoraplarını mı giyiyordum?”

“Hatırla! Belki tuzlu yemek yiyorsun ve hafızan zayıflıyor. Sürekli televizyon izleyerek beynin sulanmış olmalı. Bak, muhtemelen yıkanmak için bir yere gittin. Belki ayakkabılarını silerken düşürdün. Öğretmenin ne kadar kaprisli bir insan olduğunu henüz bilmiyorsun!”

“Görseydim söylemez miydin?”

Kısacası kavga ede ede uyuyakaldık. Gün ağarırken zil sesiyle uyandım.

“Tövbe kim bu zamansız kapıyı çalan? Kim o?” dedim kapıya gelip.

“Ben senin öğretmenimim...”

Kalbim tekledi. “Çoraplarına geldi!” Kapıyı açtım. Kuşluk vaktinin karanlığında Açıl Akiloviç'in gülümseyen yüzünü gördüm. Umutsuzca ayağına baktım ama karanlıkta hiçbir şey göremedim.

“Gelin,” dedim rahatladım. Yumuşak konuşarak

“Geldik...” Nedense öğretmenimin sesi benimkinden daha yüksek çıktı.

“Haydi, eve girelim.” Dedim, yolu göstererek.

“Ha yok boş verin.” Öğretmenim yarı yolda durdu. “Biliyor musun kardeşim. Dün gece buraya gelirken bir çift çorabı evde bırakıp birini giyip gelmişim. Arama zahmetine girmemeni söylemeye geldim sana...”

3.6 Ceza

Ne dersen de, ama ben her yıl 1 Nisan Şaka Günü'nü kutluyorum. On yıldır.

O zaman yan komşum olurdu. Bir binanın aynı katında, aynı duvarın iki yanında yaşıyorduk. Ölüm gibi bir şeydi. Bir gün rahmetli babamın resmini duvara asmak istedim. Beton duvara çivi çakmanın zor olduğunu biliyorsunuz. Güç bela çaktım. Ertesi gün baktığımda duvarın diğer tarafından dışarı çıkmış bir çivi gördüm. Komşum bana nispeten çivi çakıp resim asmış olmalı. Dört yaşındaki oğlumu bayramda sevindirmek için oyuncak trompet getirdim. Komşum üniversiteye giden oğluna bir trampet aldı. Geceleri baba oğul trampet çalmaya çalışıyorlar.

Sert çalındığında trampet tuhaf bir ses çıkarır... Basit bir kayıt cihazımız vardı. Bir gün çocuklar daha yüksek sesle bir şarkı çaldılar ve ertesi gün komşum teybin hoparlörünü duvarımıza yapıştırdı ve geceleri rock müzik çaldı...

Herkes ön bahçeye fidan dikti. İki kiraz fidanımız çiçek açtı. Komşumun diktiği söğüt ağacından eser yok. Ama sevincim uzun sürmedi, kirazlarımız renk almaya başlayınca kurudu. Altından gaz yağı kokusu geliyor gibiydi. İstemeyerek kesmek zorunda kaldık. Bunun üzerine telefonumuz komşumunki ile paralel oldu. Ne zaman aramaya çalışsam komşum telefonu açıyor. Bende de yok, onda da.

Bir gün iş yerinde arkadaşşıma derdimi anlattım.

“Hepsi bu mu?” dedi arkadaşım. “Bak, bir nisan günü bu sorunu çözeceğiz.” Öyle dedi ve komşumu aradı. Paralel telefonda ben de dinledim.

“Burası Alimav'ın evi mi?” diye sordu arkadaşım.

“Hayır, ben komşusuyum. Neydi?” dedi komşum.

“Ben enstitüde birlikte okuduğu bir arkadaşıyım” dedi dostum. “Alimav'ı tebrik etmek istedim. Ek işletmenin başına geçti.”

“Maaşı arttı mı?” dedi komşum içini çekerek.

“Evet, dolar alıyor.”

Komşum sessizce telefonu kapattı. Akşam gittiğimde merhaba demeden eve girdi.

Ertesi gün arkadaşım tekrar aradı.

“Burası Alimav'ın evi mi?”

“Hayır, neydi?” Dedi komşum.

“Alimav milletvekili adayı gösterildi. Buna çok sevindiğimi söylemek için aradım.”

Akşam geldiğimde komşum merdivenlerden iniyordu. Beni görür görmez zarfı elinde sakladı. “Yuvarlak mektup” yazdığı belli. Sessizce ayrıldım. Daha sonra arkadaşım tekrar aradı.

“Burası Alimav'ın evi mi?”

“Hayır dedim ya!” Komşum inledi. “Ne söyleyeceksin? Ben onun komşusuyum.”

“Dışişleri Bakanlığı'ndan arıyoruz, Alimav yarışmayı kazandığı için bir aylık yurt dışı gezisine çıkması gerekiyor. Belgelerini bir an önce teslim etmesi gerekiyor. Sakıncası yoksa bunu ona söyler misiniz?”

Akşam geldiğimde komşum kulübede kurumuş bir söğüt ağacının altında sessizce oturuyordu. Rengi aynıydı.

“İyi misin komşu?” Dedim gülerek. “Üzgün müsün?”

“Sorun yok,” dedi öfkeyle. Ancak telefonda duyduğu haberi söylemedi.

Üç gün sonra arkadaşım aradı.

“Burası Alimav'ın evi mi?”

-Alimav kendi evinde yatıyor! Diye komşum mırıldandı. Ne için aradınız?

“Ne yazık!” Dedi dostum. “Komşunuz piyangodan bir araba kazandı. Ona bunu almasını söylemek istedik.” Telefonda kısa bir bip sesi duyuldu.

Akşam geldiğimde komşum yok. Kalp krizi geçirmiş ve hastaneye kaldırılmış. Bir ay sonra geri döndü. Ancak uzun sürmedi. Bizim evimizden taşındı. O gün nisan ayının ilk günüydü. Bunun üstünden on yıl geçti. Hala her yıl Nisan ayının ilk gününü kutlarız.

3.7 Şanslı Beyler

“Sevgili televizyon izleyicileri! Piramidin tepesine tırmanan, Jomolungma'nın tepesini izleyen, bir milyon, beş milyon veya elli milyon kazanan, mutlu bir olay karşısında mutluluğu bulan, mükemmel bir oyun oynayan ve rakibin kalesine cevap vermeden on top atan harika insanların sayısı gün geçtikçe artıyor. İşte burada kendin gör. Lütfen kendinizi tanıtır mısınız?”

“Buhara'nın Romitan bölgesinden geliyorum. Adım Bekaev Palat. Okulda çalışıyorum. O gün Perşembe günü eşimle Buhara'da araba kullanıyorduk. Gittik ki piyango satılıyor. Satıcı eski öğrencimdi. Domulla Bekaev dedi ki, ‘Mangina’nın piyango biletlerinden bir tane al, ha’ dedi. Eşim dedi ki: ‘Koskoca adam piyango bileti ne yapacaksın, çocuklara muz alalım.’ dedi. ‘Hadi bir piyango satın alalım.’ dedim şöyle kapattım ‘araba’ yazıyordu. Eşim ‘ibi-i-i-i.’ deyip yere yığıldı.”

“Seni içtenlikle tebrik ediyoruz Palat’cığım. Eşinizi de tebrik ederiz. Bundan sonra araba kazanırsan yığılıp kalma. İşte sana arabanın anahtarı. İşte biraz ekstra para. Ama hepsi bu değil sevgili dostlar! Bugün şanslıların günü. İşte kazananlarımızdan birine daha bakın.”

“Adınız?”

“Benim adım Hamidkhan Habibkhanov. Ben Namongon’dan Uchkurghan’lıyım. Geçen hafta enstitüye gittiğimde süpermarketin önünde bir piyango satılıyordu. Üçüncüyü aldım, araba çıktı!”

“Tebrikler Hamidkhan kardeş! Hayırlı olsun. Söyle bakalım, okuyor musun yoksa çalışıyor musun?”

“Enstitüde okuyorum.”

“Gördünüz mü muhteremler! Şans gülünce yaşı ve mesleği seçmez. Söyle bakalım Hamidkhan kardeş, annen baban var mı?”

“Var. Dedem var, babam var. İşte babamın kendisi.”

“Evet canım, siz Hamidkhan’ın anneleri mi oluyorsunuz?”

“Aynen öyle kardeşim. Çocuğumun mutluluğundan öleyim. Piyangoyu kazandığını duyduğumda kalakaldığımı söyleyeyim. Ya babasını sormuyorsunuz? Baharda şu lanet olası tırtıllar yüzünden yaprak keseceğim diye dut ağacından düşüp belini incitmişti. Müjdeyi duyunca birden dikilip ayağa kalktı dersem inanır mısınız? Size binlerce teşekkürler!”

“İşte kardeşim arabanın anahtarı. Nasıl süreceğini biliyor musun?”

“Biliyorum kardeşim, aferinim var.”

“O halde beyaz yol sizindir. Bakın sevgili izleyiciler. Hızla arabaya binip uçup giden genç adama bakın. Böyle giderse dört saat sonra kendisini Uçkurgan'da görecek. Sevgili dostlar, bir sonraki kazananımızı görürseniz kesinlikle şaşıracaksınız. Gelin kendiniz görün!”

“Nerelisin babacım?”

“Ne?”

“Nerelisin, diyorum?”

“Yakına gel canım, kulağım ağır işitiyor.”

“Nereden geldin diye soruyorum, büyük baba.”

“Güney Kazakistan’ın Kentov Kalya’sından! Altıncı oğlum Jettiso’deki ‘Algabas’ devlet çiftliğinde sütçü olarak çalışıyor. Oğlumu görmeye geldim. Hipodroma gittiğimde birisi piyango bileti satıyordu. ‘Al şunu ihtiyar, arabayı tutturacaksın’ dedi. Şaşırp bir anda aldım. Birinden duydum ki araba çıkmış...”

“Duyuyor musunuz dostlar? Babanın ne dediğini duydunuz mu? Sadece yurttaşlarımız değil, komşularımız da oyunumuzun hayranı oluyor. Sadece bir hayran değil, bir kazanan! Kaç yaşındasın baba?”

“Ne diyorsun?”

“Kaç yaşındasın?”

“Yetmiş yedi. At yılında doğdum.”

“Bakın sevgili dostlar. Yaşı yetmiş yediye varan yüzünden nur akan bu babayı tebrik edin.

“ Arabaların hangisini seçtiniz, babacım? Vay canına, keşke dört tekerleğim olsaydı.”

“Söylesene baba, ailen büyük mü?”

“Büyük. Bu iyi...”

“Affedersin baba, neden gözün seğirdi?”

“Üç karım var. ‘Özbek beyi çatı yapar, Kazak beyi kart alır’ diye bir söz duydunuz mu? Üç karım, on kızım, kırk üç torunum ve sekiz torunumun çocuğu var.”

“Beğendim baba. Üç yaşlı hanımınızla iyi eğlenceler. Çoluk çocuğunuzu rahat ettirin. Oldu mu, hoşça kal, Sana iyi şanslar.”

“Sevgili izleyiciler! Daha önce de söylediğimiz gibi, bugün gerçekten kazananların günü. İşte bir şanslı adam daha geliyor. Kendini tanıtır mısın?”

“Adım Serdar. Soyadım Rustemav.”

“Serdar’cığım, talih kuşunun başına nasıl konduğunu bana daha detaylı anlatır mısın?”

“Anlatıvereyim! Rahmetli büyük annem derdi ki ‘Kumarın yanına yaklaşmayın, acınacak hale gelirsiniz, kumarbazın tabağı boş olur.’ Lotoya piyangoya gücüm yok. Acelemin olduğu bir gün, bir çocuk, ‘Araba bileti al kardeşim, araba kazanacaksın’ dedi. ‘Kazanılacak bir piyango varsa neden yalnızsın?’ dedim ‘Param yok kardeşim.’ dedi, ‘Kaç para?’ dedim, ‘Beş yüz,’ dedi. Bin som verdim elime iki tane bilet sıkıştırıverdi. ‘Hey kardeşim, üstünü vermeyecek misin? Piyango diye eve yürüyerek mi gideyim?’ dedim ‘İki tane aliverin’ dedi. ‘Hesaplaşırız’ dedi. E, ne olduysa oldu işte, araba çıktı.”

“İşte görüyorsunuz canlarım. Nerede yaşıyorsun Serdar’cığım?”

“Tam adresime ihtiyacın var mı buyurun? Taşkent şehri, Oktepa mevki, Koshterak caddesi, on dördüncü ev!”

“Ne! Dur! Kafan çalışmıyor mu? Tam adrese gerek var mı? Yarın bütün mahalle, akraba ve dostlarınız evinize gelse ve arabanız bozulsa ne yapacaksınız?”

“Aptal olduğumu düşünmüyorsunuzdur, kardeşim! "Oktepa-maktepa"yı hiç bilmiyorum! Adresim farklı. Bir gerçek adım Serdar değil Alibek. Herkes Albert der.”

“Öyle demiyor muydun kardeşim? Dikkat edin, kaydediyorum! Sevgili izleyiciler. Gülümseyen genç adamın mutlu gözlerine bakın! İşte sana arabanın anahtarı. Bir şey daha sorabilir miyim Serdar’cığım?”

“Sorun.”

“Evli misin?”

“Bisiklet alacak param yok da eşin başka derdi mi yok?”

“O yüzden sordum kardeşim! İşte sana dört milyon som daha! Büyük bir düğün yapmak artık kolay. İstedğin biri var mı?”

“Var. Beş altı tane hazırlık yapmış”

“Bizi düğününe davet et Serdar’cığım. Gördünüz mü canlarım! Bugün Serdar’cığıma ekstra ödül. Damat adayı, çiçek bahçesindeki bir bahçıvan gibi en iyi çiçeği seçer ve görkemli bir düğün yapar! Sonra Serdar’cığım gelini koltuklayıp bindirir. Düğünde "Damas"a biner ve gelini elinden tutarak nikâha doğru yola çıkar. Sevgili dostlar! Bugün bir değil dört şanslı kazanan gördünüz... Bir sonraki başarı sizin olabilir. Acele edin! Şansı kaçırmayın! Oyna! Kazan!”

Yazarın notu. Bütün bunlar bir şaka. Televizyonda reklam veren piyango operatörlerine de, bilet almayana "alerjisi" olanlara da ve geceleri bile yorulan şans oyuncularına da başarılar diliyorum!

3.8 Garip Seyahat

Usta Said Ahmed Amerika'dan geldiği gün telefonda şunları söylemişti:

“Alo, sen misin evladım? Ve aleyküm selam molla ol. Ziyaret kabul ediyor musun? İyi şanslar. Teşekkürler. Ne yolculuktu, harikaydı. “Hani bir duyalım “ mı diyorsun? Tamam, sazan olmasın. Ama senin yaramazın kötü bir alışkanlığı var. Benden harika hikâyeler duyacaksınız ve bunları ekleyip kendinizinmiş gibi yazabilirsiniz. Bu sefer bunu yapmazsan sana her şeyi bir kerede anlatacağım. Aslında daha önce Amerika hakkında birçok şey okumuştum. Gençliğimde Açık Makhsum adında bir yazar vardı (ona Maksim Gorki diyorsunuz). ‘Sarı Şeytanın Şehri’, bağırarak şiir okuyan Mayakovski'nin ‘Bize Ne Amerika’ eserlerini okudum. Hatta Uzokov isimli bir muhabirimiz ‘Amerika'yı da gördük’ diye bir yazı yazmıştı. Onlar Amerika'yı görüyor da ben neden gitmeyeyim? Böylece, üzerinde "Pan-Amerikan" yazan, karnı öküz gibi şişmiş bir Boeing uçağına bindik. İster

inanın ister inanmayın, bu metronun ta kendisi. Tavan o kadar yüksek ki Sabonis adındaki basketbolcu rahatlıkla basketbol oynayabilir. O kadar uzun ki o baştan bu baş görünmüyor. "Boeing" gökyüzüne çıkar çıkmaz ince kaşlı, altın rengi saçlı, uzun bacaklı, dizlerinin beş santim üzerinde biten eteğinin altından sadece beyaz kalçaları görünen bir bayan yanıma geldi. Ağzı melek gibi. Dudakları kiraz ısırdırmış gibi görünüyor. İnsanın dilini gıcıklayacak kadar yumuşak, gizemli bir gülücük hediye etti.”

“Good morning mister,” dedi.

Bir zamanlar Stalin'in kamplarında dolaşırken bir İngiliz casusu bizimle kalıyordu. Dili onunla konuşarak öğrendim. Bunu hatırladım ve cevap verdim:

“Merhaba! Canım sana feda, merhaba!”

Bayan dilini bu kadar iyi bilmemi beklemediği için mutluydu. Bir ara birkaç şey söyledi. "Jus" yerine "biir" deyin! Özellikle "chiken", "chiken" kelimesini on kez tekrarladı! Biraz açığım çıktı.

“Hey, bana bak,” dedim, “neden tekrar ‘chikka-pukka’ diyorsun? Ne, seninle oyun mu oynuyorum?”

Bayan uzaklaşıyordu ve yanımda oturan, papyonlu, iyi giyimli Amerikalı çocuk şöyle dedi:

“Oyun oynayalım demiyor tavuk getireyim diyor.”

Şaşkınlıkla yakamı tuttum. Özbekçeyi su gibi bilen bu yabancı nereden geldi?

“Seni bana Allah getirdi evladım,” dedim sevinçle. “Özbekçeyi nerede öğrendin?”

“Ben Özbek'im Said Ahmed hoca!” dedi

Daha da şaşırdım. “Öyleyse neden bu kadar sarısın, ne oldu, annenin başı mı ağrıdı?” demek istedim ve onu gücendirmekten korktum. Her ihtimale karşı “Nasır Fazilov'la akraba değil misin, altın gibi parlıyorsun” dediğimde gülüyor.

“Ben Heyitvoy Sarik'in torunuyum,” dedi.

“Ee, Takhtapuli'den Hayitvoy Sarik'in torunu musun?” dedim. “Baban rahmetli çok iyi adamdı.” Birkaç kez aç olduğunu söylemese çok kibardı. Bir defasında İsrail bildircinlarından bir bildircin kaçtığında, hayvanın kafasının tarlada kesildiğini gördüm.

“Adın ne evladım, neden Amerika'ya gidiyorsun?”

“Adım Heyitbaev Said, Kaliforniya Üniversitesi'nde yüksek lisans öğrencisiyim,” dedi.

“Şimdi anlaşıldı, adaşmışız,” dedim omzuna vurarak.

“Bütün kitaplarınızı okudum öğretmenim,” dedi adaşım.

Bu sırada bayan tekrar geldi. Üstelik tatlı bir gülümsemeyle "tavuk"(chiken) dedi. Bereket versin,” dedim şaşırarak. “ ‘Tavuk- mavuk’ bunu başıma mı saracaksın? Dünyada tavuktan daha aptal bir kuş yoktur ve insan tavuk yerse akli sulanır, tavuk beyinli olur. Bana kara koçun kuyruk yağından ve Chungora pirinciyle demlenmiş bir lokma pilav versen yeterli. Üstelik hızlı koşan at tökezlediğinde yaralanan/ hissizleşen bölgesine 0,25 bastırırsanız da çıkmaz(???) sabahdan beri karnım soğan kabuğuna dönüştü.”

Adaşım cümlemi tercüme etti. Hanım gülümseyerek dinledi. Aklıma tuhaf bir düşünce geldi. Bence bu annesinin karnından çıkarken “ınga ınga” diye ağlamamış gülümsemiş olmalı.

“Sorun değil!” dedi başını sallayarak. Sonra birkaç kelime daha söyledi.

“Sorun yok” dedi Said’ciğim tercüme ederek. “Beyler isterlerse New York’taki ‘Buhara’ restoranına gidip ‘torba pilav’ yiyebilirler. Taze kesilmiş domuz etinden pişirilmiş tavuk, biftek ve sosisli sandviçlerle sizi ikram etmeye hazırız. Ne yazık ki beyefendinin söylediği soğan kabukları bizde yok.”

Dürüst olmak gerekirse biftek çok lezzetliydi. Bilirsin, sigara yemekten sonra yağ gibi gider! Özellikle benim Han (sigara markası) iki ya da üç tane aldığımı biliyorum, tepemde başka bir kadın belirdi. Peş peşe bir sürü şey söyledi “sadece elli dolar” dedi. Tercümana göre ne söylersem elli dolar diyor. Şunun insanlığına bakın. Gururumu ayaklar altına alıp bana elli dolar vermek istiyor. Özbekistan gibi prestijli bir ülkeden gelen misafirperverliği biliyordu! “Sen bana saygı duyarsan peygamberler de sana saygı duysun” diye dua ettim.

“Senin parana ihtiyacım yok. Amerika'ya seyahatimin masrafları bizzat hükümet tarafından karşılandı. Hatta ‘Şeraton’ otelin parasını bile peşin ödedi. Allaha şükür saygınlığım var. Şimdi eğer çok üzgünsen ‘elli dolar altmış dolar’ deyip küçülmeyin? Böylece bu yönünü tercümanımdan öğrendim: “ ‘Bin’ derken neyi kastediyorlar?”

“ ‘Bin’”, dedi Said’ciğim hemen.

Tek seferde bin dolar verip “kımıldama” dedim hanımefendiye. Torunlarıma hediyeler alacağım.

Hanımfendi sözlerimin tercümesini duydu ve bir sebepten dolayı gözleri buğulandı. Biri bana bakıyor, diğeri benim hatama! Hala gülüyor ve ağlıyor gibi görünüyordu.

“Elli doları sen ödemelisin, o değil!” dedi Said’ciğim.

Şaşırmıştım.

“Neden veriyorum?”

“Pan-Amerikan şirketinin uçağında sigara içmek yasak, elli dolar ceza ödemen gerektiğini söylüyorlar.”

Gerçekten çok kızgındım.

“Öncelikle hayatımda hiç ceza ödemedim. Arabamı görürse trafik polisi gözlerini kaçırır. Yanlış bir şey yaparsam ona bir kuruş bile vermeyeceğimi biliyor. İkincisi ben kendi Han’ımı içtim. Amerika’nınki değil. Üçüncüsü, madem böyle bir kuralınız var, neden bana önceden söylemediniz? Bunun için ben seni değil, sen beni suçluyorsun! Beş yüz de nerden çıktı?”

“Beş yüz” dedi tercümanım.

“Beş yüz dolar,” dedim beş parmağımı göstererek. “Öyleyse daha yetkili birini çağırın.”

Çok geçmeden üniformalı bir pilot belirdi. O kadar kibar, o kadar düzenli ki Umarali Normatov'a benziyor. Kibarlıkla ciğerini söker, derken bir çek verdi. “Bayım” diyerek konuşmaya başladı ve aniden yüzü aydınlandı.

“Said Ahmet abi, sen misin?” deyip sarıldı.

Baktığımda tanıdık geliyor. “Bana bak, sen çuvalcılık yapan Mirvakos kattıççı’nın oğlu musun?” dedim. “Nereden bildin? Babam senden çok bahsederdi. Aynı okulda okumuşsunuz” dedi. Aniden alkışladık. Kendisi bu uçağın ikinci pilotudur. “Özbekistan Hava Yolları” şirketinin temsilcisidir ve yüksek itibara sahiptir. İngilizce “çivi söken”:

“Bu beyefendinin kim olduğunu biliyor musun?” dedi bayana. “Sayın Said Ahmed, Özbekistan’ın Mark Twain’dir. Anlıyor musunuz?”

Kadın çok utanmıştı, çok utanmıştı! Her zaman “Özür dilerim Ahmed Bey, özür dilerim lütfen!” dedi (özür dilerken)

“Tamam, seni affettim bırak kardeşim gitsin!” dedim acıyarak. “Bana ödül vermesen de üzülmem. New York’a indiğimizde bin dolar vermeyi unutmayın!”

Pilot bu uçağa bineceğimi bilmediğini, yoksa yuvarla pilav hazırlayacağını söyledi. Neden bu kadar uzun bir yolculuğa çıktığımı sordu.

“Gelinler İsyanı”nın Amerika’da sahnelendiğini, Buharalı sevgili Yahudi kardeşlerimin oyunun galasını görmezsem üzüleceklerini bildirmek için 11 defa telgraf çektiklerini, bu bahaneyle görmediğim yerleri görmek ve ayak bastığım yerleri kayıt altına almak için geziye çıktığımı söyledim. Farmon bibi rolünü oynayan oyuncuya da bir top ipek kumaş aldığımı söyledim. Pilot, benden gördüğüm hoş olmayan muameleyi düzeltmek için izin istedi.

“Uçağın üst katında yüzme havuzu bulunmaktadır. Gidin keyifle yüzün. Hedefimize ulaşmak için hâlâ sekiz saatimiz var, Atlantik’i geçerken sıkılacağınız dedi.”

Hoşuma gittiğini belli etmemek için bir bahane uydurdum.

“Kıpırdama kardeşim, sağ bacağım uyuşmuş ve ağrıyor.”

“Yürüyüşe çıkın, havuzdaki su sıcak,” diyerek koluma girdi, tercüman Said’ciğim da onu takip etti. Asansör kükreyerek yukarıya çıktı. Küçük bir tenis kortuna benzeyen havuzda masmavi su dalgalanıyor. Havuzun ortasında iki denizkızı yüzüyor. İki kişi daha kiremitli kıyıda oturuyordu. İkisinin saçları sarı, ikisinin saçları ise simsiyahtı. Dürüst olmak gerekirse hayatım boyunca ilk kez peri görüyorum! Eğer Cengiz Ahmarov benim yerimde olsaydı “Amerikan Madonnası” adlı portreyi çöpe atardı. Michelanjelo hayata geri dönseydi onların heykelini yapardı. Mermerden kurşun! O kadar mükemmel, o kadar “simetrik” ki Omar Hayyam’ın “Chickabel” sürahisi onlarla kıyaslandığında hiçbir şey değil! Hayır, bunlar insan evladı değil, gerçek denizkızları! Dikkatli olmazsanız büyü yapacak ve sizi suyun altına sürükleyecektir! “İşte bir tanesi, gel” diye işaret ediyor. Avucumu anlıma şemsiye gibi koyup baktım kuyrukları yok. (denizkızında kuyruk olurdu muhtemelen) şimdi mi karşıma çıktın insafsız. On ya da on beş yıl önce neredeydiniz? Havuz değil denizin dibine bile birlikte giderdik.

“Soyunma odası orada, duş odası burada. Şimdi aksakal hizmet, bize müsaade,” dedi pilot. “Bermuda Şeytan Üçgeni’nin üzerinden geçelim. Eğer direksiyonu kendim tutmazsam Amerikalı meslektaşlarımın başı dertte olabilir. Nede olsa bizim gibi her gün kazı-karta (et) yiyip duruyor ki bileği güçlensin diye.”

Tercümanın iki gözü de perilerin üzerinde. Yağa bulanmış kedi gibi parlıyor. Üstelik bana akıl öğretiyor.

“Aksakal, kurallara göre havuza girmeden önce duşa gitmeniz ve şampuanla duş almanız gerekiyor, aksi takdirde yüz dolar para cezasına çarptırılırsınız,” dedi.

Bir an için kıskandım.

“Boş yere yılananlardan değilim,” dedim sinirlenerek.

Ben öyle dersem o ne diyecek? “Yaklaşık beş altı yıldır banyo yapma ihtiyacı duymamış gibi görünüyorsun.” dedi. Dedesi de böyle kaba bir adamdı. Bu genç çocuğa uyum sağlayabilir miyim diye düşünerek asansöre doğru yürüyordum ve o da beni takip etti.

Oturduğumuz anda güler yüzlü hanımefendi tekrar yanımıza geldi.

“Kahve? Çay?” dedi kaşlarını çatarak.

“Beyefendi çay mı kahve mi içeceksiniz diye soruyor,” dedi tercüman.

Biliyor musun, hayatımda hiç yeşil çay içmedim. Yeşil çay içersem itibarım düşer, kalp atışlarım yavaşlar.” Az önce bana ceza ödeyeceğini söyleyip canımı sıktığı için ben de onu kızdırmak istedim.

“Bana kahve mahve istemez. Bana 95 yeşil çaydan bir demlik al. Sri Lanka çayından olsun. Çaydanlığa girince tokat gibi yayılanlardan olsun, tamam mı?” dedim elimi sallayarak.

Hanımefendi minnetle uzaklaştı. Bunların çay fabrikası mı var ne? Bir tepside yedi çeşit yeşil çayla geldi düşünebiliyor musun? Kehribar gibi acı demlenmiş çaydan iki yudum içmemle hemencecik yatmam bir oldu. Sana yeşil çayın tansiyonumu düşürdüğünü söylememiş miydim? Soğuk algınlığım artmış! Bir ara, “Gözlerini aç aksakal, az kaldı.” diyen bir sesle uyandım. Üstümde telaşlı bir pilot duruyordu.

“New York'a geldik, uçağı alçaktan uçurayım mı, şehre tepeden bir bakacak mısın?” Dedi.

Aklıma “orijinal” bir fikir geldi.

“Bana bak kardeşim” dedim. “Bana gerçekten hizmet etmek istiyorsan bir şey yapacaksın. Uçağı Özgürlük Anıtı'nın etrafında iki kez tur attıracaksın. Uzun zamandır bu kadını görmeyi hayal ediyordum.”

“Sorun yok ihtiyar.” Pilot başını salladı ve kabine doğru gitti. Çok geçmeden uzakta bir heykel belirdi. Kafasında kemer. Elinde bir meşale var. Uçak o kadar yakındı ki kanadı neredeyse heykelin eline değiyordu. Sonra tuhaf bir şey oldu. O kadın meşaleyi sağ elinden

alıp sol kolunun altına koydu. Sonra sağ elini meclis Binası'nın kubbesi gibi sol göğsünün üzerine koydu ve eğildi.

“Selam olsun sevgili Said Ahmed kardeşim! Ülkemize hoş geldiniz!” dedi ve eğilip üç kez daha selam verdi. “Gelişinizi sabırsızlıkla bekliyordum. ‘Gelinlerin İsyanı’ komedisi ‘Diriliş’ tiyatrosunda gösterilecek! Yazan afişi başımın etrafında iki yüz kez çevirdim!” Bunu söyledikten sonra üç kez daha eğildi. Ben de kayınpederini selamlayan yeni evli bir geline benziyordum.

“Selam sana kızım!” bunu dedim ve başımı uçağın penceresinden dışarı çıkarıp alnından öptüm. (Alnının soğuk olması umurumda bile değildi.) “Ömrün bereketli olsun. Mutlu ol!” dedim. Eşinle birlikte yaşlan demek istedim ama burada başka heykel olmadığını hatırladım ve hiçbir şey söylemedim. O anda yakıt bitti, uçak alçalmaya başladı...

Evet, acele etme evladım, bahçe kapısı açıldı anlaşılan. Bak beyaz bir "Nexia" içeri geliyor. Bu kimdi? Arabanın sol kapısından trafik polisine benzeyen bir burun görünüyor. Aa, bu Enver Ebidjanmuş! Bu çocuğu seviyorum! Oltiarik'in salatalıklarından bir çuval getireceğim demişti. Herhalde onu getiriyor. Gerisini sonra öğrenirsin. Salatalığı zamanında turşu yapmazsak solup gider. Yazarın notu: Hikâyeyi üstat nasıl anlattıysa aynen kâğıda geçirdim. Thank you very much! Goodbye!

3.9 Misafir Babadan Önemlidir

Biz her zaman zengindik. Ülkemiz kilometrelerce uzakta! Eğer zengin olmasaydık Aqpossha Hazretlerinin saygın gözleri Türkistan'a düşer miydi? Ne tür bir aptal fakir bir ülkeye ordu götürür? O zamanlar, yani yaklaşık yüz elli yıl önce, güçlü Çarlık Rusya'sının askerleri “müjdeyle” Taşkent'e girmişti. Herkes mutlu! Şenlik havası... Şuna bakın, fırından yeni çıkmış iki somun ekmeği bekleyen yaşlı bir kadın eşiğe gitti. Misafir Allah'ın bir hediyesidir! Saygı duymak gerekiyor. Daha sonra şapkalı asker yaşlı kadına kılıçla vurarak yaşlı kadını ikiye böldü. Hadi bana dürüstçe söyle, asker evladın ne suçu var? Bütün suç yaşlı kadında! “Selamünaleyküm, merhaba evladım, kolay gelsin, savaşıyorsun, adam öldürüyorsun yorulmuşsundur, yemeği sıcakken al” demedi mi? Hayatında hiç ekmek görmemiş bir adam bu kadının ekmek mi yoksa zehir mi verdiğini nasıl bilebilir?

Akpaşa hazretleri çok insancıldı. Taşkent'in işgalini duyunca yüreği sızladı. Albay Çernyaev ağır bir şekilde cezalandırıldı ve ona “general” unvanı verildi ve elmas kabzalı

altın bir kılıç hediye edildi. Şehrimizin yakınındaki Çernyaevka adlı yer hâlâ o şanlı zaferi hatırlatır.

Sonra “özgürlük” ile birlikte devir değişti ve herkes eşit oldu. Herkes birbirinin evini ziyaret etmeyi alışkanlık haline getirdi. Yirmili yıllarda Samara'dan konuklar Taşkent'e geldi. Binlerce misafir... “Taşkent- Ekmek şehri” diyenler doğru demiş. Pazarlar doldu. Bir tarafta çarşı diğer tarafta kaymak pazarı.

Fakat bu ülkenin insanları tuhaftır. Fırıncı bir sepet ekmek pişiriyor ve komşusuyla konuşuyor. Ağzı burnunda. Çiftçi kavun dolu arabasını başıboş bıraktı, çayhaneye oturdu ve yeşil çay içti. Kuyumcuyu sormayın kuyumcuyu! Dükkânı kilitleyecek aklı yok, aptal. Kapısını iple bağlar ve öğle vakti mescide koşar. Burada ne olduğundan haberi yok, namaz kılıyor dindar, hayır! İnsan bir şeyi gerçekten istiyorsa çabuk öğrenir.

Misafirler kötü konuştuklarında ev sahipleri gün boyu kapıyı kilitleyip oturlardı. Ziline basarsanız ilk önce dürbünle bakacaktır. Sonra üşenmeden yedi sülaleni sorar. Bundan sonra aceleyle en az altı kilit açılır. Daha sonra kapıyı açar ve içinden ortalama bir buzağı kadar olan köpek dışarı fırlar ve “Elini kaldır!” der. Bana bu gerçek “medeniyet” diyebilirler.

Felakete bakın. Taşkent'te deprem oldu. Kötü sallandı. Taşkent şehri inşaat alanına dönüştü. Konaklar, gökdelenler...

Aklından zoru yoksa hazır eve taşınmayacaktır “Evet ne diyorduk?”

“Mahallemi terk etmeyeceğim, senin evine taşınmayacağım. Ahretliklerimden ayrılmayacağım.”

E bıktım, gururdan. Bunca ev boş dursun sen nazlan!

Ne? Yere mi ihtiyaç var? Lütfen, isterseniz Kurbakaabad'a, isterseniz Toshbakaabad'a taşınınız! Çamur tekmeleyin, şarkı söyleyin, samanı sıvayın... Sonuçta bitecek bu yerler. Beş yıl, on yıl sonra... Yirmi yıl içinde... Sende çocuk çok. Yarın yanına gelecek. Birlikte çamur sıkarsınız. Vay! Bu küçük çocukların hepsi senin mi? Ne zaman başardın, serseri. Allah için şaşırdım. Hangi eve girerseniz girin etrafınız çocuklarla çevrili olacaktır. Dört, altı, on, on iki. Birinin karısı on altı çocuk doğurdu, tövbe! Bu ülkenin erkekleri bellerine neden motor bağlıyor evladım? Bir şey söyleyebilir miyim? Kulaklarını aç. Farklı uzmanlar geldi! Onlara eşlerini getirdiler. Yaklaşık iki kere ziyaret ettiler. Sen patlasan bile karın doğurmaz. Bu kadar! Doğrudur, eşine dikkat etmelisin. Yuvam huzurlu olsun, feodal.

Hangi gün bu sözü söylersem başım belaya giriyor. Eğer zar zor kaçıp kurtulabilirsem söyle. Yere yatırıp döverdim. Olmazsa o “kahraman baba” sıradan bir çiftçi! E Kahraman olma, herhangi bir şey ol! Bir saat tartıştıktan sonra niyetimi açıklayamıyorsam! “Ne söylemek istiyor?” neden şimdi başka yerlerde on çocuklu aileleri övüyorlar ve bunu dünyaya anlatıyorlar, sen benim işime mi karışıyorsun? Neden kocanın yatağını kokluyorsun? Peki, yatağın başucunda kalsın! Üzüldüğüm için söylüyorum, cahil. On bir çocuğun kafasına vursam bu kadar çocuğu doyurmaya yeter mi? Daha fazla çocuğunuz olsaydı, “rüşvetçi” olmazdınız, “besteci” olmazdınız, eve ekmek getiren olmazdınız. Neyse ki “Gdlyan” ve “Ivanov” adında insanlar var! Binlerce kişiyi hapsedti. Ne? İftira mı atıyorsunuz? “Özbek işi” ne hakaret mi diyorsunuz? İftira da olsa, felaket de olsa, daha kötüsü de olsa adaleti tesis etti! Evet, şimdi orman alev alsın ıslak ya da kuru hepsi beraber yanar. Bahsettiğiniz masumlar beş yıl yatar, on yıl yatar... Eğer hayattaysa çıkıp gelir bir gün... Obba! Tekrar konuşacak! Diğer ülkelerle ne işiniz var? Rüşvet merkezde de olmuş olabilir. Beraber yazma rostovda olduysa olmuştur, Kafkasya’da beleşçilik varsa muhtemelen budur. Sana ne? Merkezden “İşlerin nasıl yürüdüğünü bilen personel” geldi. Duymuyor musun beni merkezden! Özbekistan’da düzeni sağlamak için!

Peki, bir mühendisin kozayı yönlendirmesinin nesi yanlış? Yoksa bir solucana dönüşüp kendimi kozaya mı saracağım? Denizci mi dedin? Öncelikle denizci polise ders vermiyor. İş zorlu. Ayrıca kavun dediğiniz zavallı su içer mi? Hay, çok yaşa. Okuma yazma bilmeyen bir çiftçi mi suyun değerini bilir, yoksa yedi yıldır okyanusta yüzen bir denizci mi? Düşünmek zorundasın dostum! Bana bak kardeşim. Sen aklının ermediği işlere karışma, tamam mı? Pamuğunuzu sulayın, bağlarınızı budayın, bahçenizde mısırınızı hasat edin... Sonra, karınızı doktora götürün. Çocuk doğarak minorka tavuğuna benzemiş Selam kardeşlerim. Ne diyorsunuz? Şeffaflık ve demokrasi ile ilgili sözler söylendi ve insanlar yozlaştırıldı. Keşke bir köylüye bazı şeyleri açıklamak için zihnimi açabilseydim! Sonuçta anlıyorsun. Misafir babandan daha büyüktür! Bana gelince, hâlâ aynı sözleri söylüyorum: gelin sevgili konuklar! Lütfen! Evimizin tipi tam size göre! Bizim için de bir eşik olacak. Eşiğe ulaşamazsak avluya çıkacağız. Avluya sığamazsak dışarı çıkacağız. Olur da sokağa da sığmazsak onun da yolu var. Uçan daireler birbiri ardına gökten düşüyor. Oturup vedalaşalım ve yabancı gezegenlere uçalım!

3.10 Maddi Yardım

Bütün bu kargaşa, önemsiz bir meseleyle başladı. Bir gün sendika başkanı Osman abi yanıma gelip elini omzuma koydu.

“Kadınlarla nasılsın?” dedi aniden.

Hiç anlamadım.

“Ne anlamda?”

“Ee, mesela saygı anlamında.”

“Evet, şimdi ‘insanlığın sırası’ (herkes gibi)” dedim dürüstçe.

“O halde... Bir hizmet yapacaksınız. Üç gün sonra kadınlar günü. Erkekler adına küçük bir parti düzenlemeye ne dersiniz?”

“Kaç som lazım?” Dedim amacını anlamaya çalışarak.

“Bu tür etkinlikler sıklıkla firmamızda yapılmaktadır. Biri emekli oluyor, biri evleniyor, biri doğum yapıyor derken...”

Tam cebimden para çıkarıyordum, Osman abi elimi tuttu.

“Sizin paranız lazım değil,” dedi gizemli bir şekilde. “Siz vermezsiniz alırsınız.”

“Nasıl?”

“Yapabilir misin? Bir kâğıda başvuru yazıyorsunuz ve elli bin som alıyorsunuz. Biz böyle yoğun ziyafetler yaparız.”

Bana ne oldu? Her neyse, “Kadınlar bayramında erkekler adına yer alacağız ve bana yardım edin zor durumda kaldım.” anlamında başvuru yazıp imzaladım. O anda kasiyerden elli bini alıp Osman abiye teslim ettim. Bayram beklendiği gibi geçti. Cılgınca şampanyalar içtik, kadınları tebrik ettik...

Bu sözler tamamen unutuldu ve bir gün sendikanın toplantısı oldu. Osman abi yapılan işlerden bahsederken birden kollarını kavuşturup beni işaret etti.

“Şimdi, sevgili ustamız Batırav'u alalım. Bu yoldaşımız ağır hasta olup ayağa kalkamayacak hale gelince, ona elli bin som maddi yardımda bulunduk!”

Etraftaki herkes sanki bir yıldır yatağa mahkûm kalmış birini görmek istiyormuş gibi bana döndü. Şaşırdım! Çocukken “İh” demedim. Kışın karda yıkanırım. Bir taşı yersem

onu kuma çeviririm! Şimdi şunları söylemek istedim ama baktığımda Osman abi başka bir konuya geçti. Sessiz kaldım.

Aradan bir hafta, on beş gün geçti beni Osman abinin evine çağırdılar. 'Şimdi, maddi yardım etseler almam' düşüncesiyle kapıyı açıyorum, evde gözlüklü şişman bir kadın var, karşısında da Osman abi oturuyor. Masanın üzerinde her türlü kâğıt, klasör var...

“Tanışın,” dedi Osman abi beni göstererek. “Batirav dediğimiz kişi bu.”

Kadın gözlüğün arkasından dikkatle yüzüme baktı.

“Ablamız teftiş komisyonunun üyesidir,” dedi Osman abi. “Şehir yönetiminden geldiler.”

“Nasıl, sitenizi onardınız mı?” dedi, yabancı kadın nazikçe.

Şaşırarak Osman abiye baktım. Gözlerini mi kısıyor yoksa kaşlarını çatıyor mu anlayamadım, Osman abi sözü devraldı, konuya dalıp gitti.

“E, o kadar da yanmamış!” dedi bağırarak

“Bu adamın oğlu kurnaz! Anne markete gittiğinde elektrik fişini prize taktı. Nasıl akıllı olduğunu görmüyor musun? Anaokulu çocuğu. Tıpkı babası gibi!”

“Verdiğimiz elli bin meblağla evi onardın değil mi?”

Ne mırıldandığımı bilmiyorum. Dışarıya çıktım. Yavaş yavaş bu sözler unutuldu. Zamanla sinirim de geçti, yeni yıl öncesi sendikanın bir rapor toplantısı oldu. Biliyorsunuz akli başında bir insan toplantının en arka sıralarında oturmak ister. Aksilik oldu, geç geldim. İlk sıraya oturmak zorunda kaldım. İki kişinin ardından Osman Abi kürsüye geldi. Benimle konuşur diye kalbim küt küt atıyordu, dediğim gibi de oldu.

“Toplantının değerli katılımcıları,” dedi alnını küçük bir masa örtüsüne benzeyen bir peçeteyle silerek. “Biz bu kadar işle uğraşırken insanların sorunlarıyla da ilgilenmeyi bilmeliyiz. Burada sevgili Batirav'u ele alalım. Mükemmel kare. Şirketimizin imajı. Üstelik çok çocuklu bir ailenin reisidir. Bir değil altı kızı var! İlk kar yağdığı gün üçüncü sınıftaki kızı kartopu oynarken bacağını kırdı! Batirav'a hemen elli bin somluk maddi yardımda bulunduk!”

Gözlerimin önü karardı.

Hızla ayağa kalktım, kürsüye baktım ve çığlık attım.

“Adalet!”

Büyük salonun sanki su dökülüyormuş gibi sessizleştğini, herkesin hayretle bana baktığını fark ettim.

“Hiç yardım almadım!” Dedim, elimi sallayarak. “Hiçbir zaman ölümcül hasta olmadım! Evim yanmadı. Yakma planım da yok. Tek odalı bir dairede yaşıyorum. Elektrik fişini prize takan oğlum da buzda uçan kızım da yok anlıyor musunuz? Eğer o tarafını sorarsan, ne karım var, ne de karı alacak param var! Şimdi kurtuldum mu?”

Nefesim boğazıma takıldı ve yerime oturdum.

Osman abi şişman dana görmüş horoz gibi başını bir o yana bir bu yana çevirdi bana uzun uzun baktı ve bir sebepten gülmeye başladı.

“Yoldaşlar!” üzgün bir ses tonuyla dedi. “İnsanlara daha fazla sahip çıkalım diye boşuna demedim kardeşlerim. Görüyorsunuz. Bir yıl içinde kardeşimiz Batırav'un pek çok endişesi vardı. Evi yandı. Kendi hastalandı ve ölümden döndü. Tatlı küçük kızı engelli...” ağır ağır başını salladı.

“Sen bir filsin kardeşim! Allah sabır versin.” Sonra toplanmış insanlara bakarak, ‘O da öyle diyor’ der gibi başını salladı. “Üzülme.” dedi tekrar bana dönerek. “Seni mutlaka tedavi edeceğiz. İyi psikiyatristler var! Gerekirse elli bin değil, altmış bin, hatta yetmiş bin, maddi destek vereceğiz!”

Yerimden tekrar kalktım perişan bir şekilde gittim. "Yardıminızla razı ol" diye bağırdım... Hiç kimse duymadı. Herkes alkışladı ve Osman abi azametiyle birlikte kürsüden indi...

3.11 Saat

Sabah işe gidiyordum, baktığımda saatim durmuştu. Salladım, bücktüm, umarım çalışır!

“Saat durdu,” dedim eşikte dururken.

Yengeniz kaşlarını çattı.

“Senin eline düşen bir şey sağ kalır mı?”

Aslında saatte hakkım bile kalmadı. On-on beş yıldır takıyorum. Yani saat yengenizden bir hediye idi. Kendi eliyle. Bir kadının hediyesi ayakkabıdan çıkan çivi gibidir. Kendini hatırlatmazsa hayal kırıklığına uğrayacaktır. Üstelik saatimiz herhangi bir pille çalışan saat değil. Mekanik! Kurmalı!

“Küçük bir çocuğa benziyorsun.” dedi yengeniz bana hakaret etti. “Hemen tamir et.”

Ne olursa olsun dedim ve istasyondaki saatçinin dükkânına girdim. Bir gözüne dürbün takan burnu kevgire benzeyen saatçi kaşını kaldırdı ve eliyle işaret etti.

“Yardım edebilir miyim kardeşim?”

Sessizce saati uzattım. O Saatin arka kapağını açtı ve ağır ağır başını salladı.

“Saati öyle tutmazlar abim! Bana bak! Bana bak!” O ne kadar irili ufaklı vida varsa hepsini saatle beraber burnumun dibine kadar getirip gösteriş yaptı. “Bir ton kir birikmiş içinde. Siz bir gün yıkanmazsanız kendinizi kötü hissederek dolanırsınız. Bu saati iyi saklamak gerekir abi. Neredeyse beş yıldır el değmemiş kirlenmiş canavar.”

“Ne zaman tamir edersiniz?” dedim konuşmayı uzatmamak için aceleyle.

“Şimdi abi, boyacının çiviti değil bu. Her vidayı çıkar ve temizle. Yine yerine koy. Beş gün sonra gelersen saat hazır abi.”

“Sakin ol usta,” dedim geveleyerek. “Bir dahaki sefere getireceğim.”

“O size kalmış.”

Usta saati geri verdi ve bir gözüne dürbünü takarak çalışmaya devam etti.

İstasyona gidip on beş dakika bekledim ama otobüsten eser yoktu. Artık sinirlenmeye başlamıştım ki sokağın karşı tarafında, berberin yanında bulunan başka bir saatçi dükkânı aklıma geldi. Bir gidip bakayım mı dedim içimden. İşe geç kaldım. Yine de saati düzelttirmem gerekiyor. Bu dükkânın sahibi kıvrıcık saçlı bir adam. Hızla saati açtı ve büyük bir üzüntüyle ıslık çaldı saate değil adama üzüldüm. Sonra sanki ciddi bir suç işlemiş birine bakıyormuş gibi gözlerimin içine baktı.

“Evet?” dedim bakışlarına dayanamayarak.

“Yakut!” dedi saatçi anlamlı bir şekilde başını sallayarak.

“Yakut nedir?”

“Her mekânîk saatin bir taşı vardır. İşte ‘on iki taş’ diye yazılı. Yani bu saatin on iki taşı vardır. Taş neyden yapılmıştır? Yakuttan!”

“Ne olmuş?” dedim endişeyle.

Ne oldu, saatin taşı bitti kardeşim. Yakutun ne kadar nadir olduğunu biliyor musun?” Usta gizemli bir şey söylüyormuş gibi sesini alçalttı: “Bana bak kardeşim, sen bizdensin. Senin için bulacağım.”

“Ne kadar olacak?” dedim hafifçe iç çekerek.

Usta sanki zor bir matematik problemi çözüyor gibi alnını kaşıyarak uzunca hesapladı.

“On beş bin som,” dedi sanki zor bir sorunu çözmüş gibi. “Sana on beş bin. Günümüzde saatlerin yedek parçasını bulmak pek kolay değil. Antika bu saat. Ama sen bizden olduğun için bir şeyler yaparız kardeşim. Yoksa da bu saati trenin altına atıp kurtulmanın şerefine ziyafet düzenlemen lazım.”

“Teşekkür ederim!” - Saati ustanın elinden aldım. O kalktı ve gitti.

“Ee nereye kardeşim.”

“Tren yoluna!” diye homurdandım.

Otobüsten indim ve fabrikanın kapısına vardım. Hala başıma bela olan saatin ustalarının mezarına bir tuğla koyacağım. Tam tersi oluyor şuan... Girişteki demir kapının yanında saatçilik atölyesi var. Her gün buraya girip çıkıyordum ama dikkat etmiyordum. İşin düşmedikçe böyle. Ben de kaynaşmış olurum diye atölyeye de girdim. Yüzüne bakarak yaşını bilmek mümkün olmayan, alnı gergin, yüzü kaşık kadar küçük olan bir adam, cam çitin arasındaki delikten sessizce elini uzattı. Saati aldı ve nedense arka taraf yerine pencereyi açtı. İçeri buyur etti “tamam” dedim üzülerek.

“Saatten kopmuşsunuz. Bir tarafı iyiydi kurtuldun.”

Usta elindeki saate bakarak saatimi ayarladı ve delikten gönderdi.

“Teşekkürler.”

Şaşıracak saati kulağıma tuttum ve göz gibi çalışıyor.

“Ne kadar?” dedim cebimi karıştırarak.

“Paraya gerek yok,” dedi mili pencereye takıp kapattı. Dikkatli olun!

3.12 Boğmaca

Televizyonda bir çiftçi gösteriyorlardı. Kaşkaderya’dan mı, Surhanderya’dan mı, neyse, biri sekiz tane yeni doğmuş buzağı yetiştirmiş. Helal olsun! Her buzağı adeta bir fil gibi görünüyor! “Bravo adama!” dedim içimden. Birden aklıma bir düşünce geldi. Ben de

çiftçilik yapsam mı? Tabii ki şehirde yaşarken geniş bir arazi bulmam mümkün değil, buzağı yetiştirmek de imkânsız “Fare bile sığmayan bir bahçede buzağı mı yetiştireceğim?” dedim kendi kendime. Altı sütlük bir avluda buzağı yetiştirmek imkânsızdır. Neyse, güzel, Allah’a şükür evim var. Bahçe harabe halde. İşim de çok ağır değil. Gardiyanım. Bir gün İsmi’nin’e gidersem iki gün evde kalıyorum. Ben de çiftçi olsam, sera kursam kışın yeşil soğan, turp, kişniş, dereotu yetiştireceğim. İlkbaharda domates, salatalık... Bakın kardeşiniz çam parasının altında kalacak. Hayır, ben o kadar insafsız değilim. Diğerlerinden daha ucuza satıyorum. Özel çiftliğimin adını da düşündüm ‘Adalet’ gerçekten, adalet kutsaldır diyen mübarekler!

Yan komşum büyük bir yerde çalışıyor. Ona danıştım, iyi de oldu.

“Ama” dedi komşum. “Sera kendiliğinden olmuyor. Para lazım, çok para.”

Para buldum. Eski de olsa giden bir ‘jigulim’ vardı ‘sıfır-altı’ Sergeli otomobil pazarına götürüp sattım. Parayı kutuya koyup özenle bahçeyi kazarken komşum çıkıp gördü.

“Ne yapıyorsun?” diye sordu, “Yapacağım seranın temelini kazdığımı söyledim.”

“İyi,” dedi komşum. “Sera kurmadan önce izin alman lazım, ruhsat. Aksi takdirde küçük şirketiniz yasa dışı olur.”

Seranın yasal olabilmesi için valiliğe gitmem gerekiyor. İlçe kaymakamlığına gittim. Oğlum yaşında genç bir adam beni kibarca karşıladı.

“Ne istersin amca?” dedi.

Bu adamın Namanganlı olduğunu biliyorum. Namanganlılar saygı duydukları kişilere ‘pocha’ ifadesini kullanırlar. Tıpkı Fergana’da ‘dayı’ (toğa) Harezmi’de ‘dayı’ (doyi) Taşkent’te ‘amca’ (amaki) dendiği gibi. Sera açacağımı duyunca çok sevindi.

“Haklısın amca”, dedi. “Benim vizyonum da geniş. Namangan’da biz çiçek ekiyoruz.” O iyi bir adam. Her şeyi açıkladı. Öncelikle mahalleden izin almam gerekiyor. Falancı Pistoncep de burada yaşıyor, sera kurmak için yeterli alanı var, diyerek...

Akşam mahalleye çıktığımda bana rapor verecek kişi eski sınıf arkadaşımış. ‘Veririm’ derse eline alır, yoluna koyar. Okul zamanlarımızı hatırladım. Top oynardık, ceviz kabuğuna taş atıp sınıfın camını kırmışız...

Niyetimi söyledim ama sınıf arkadaşım nedense birden ciddileşti. Masasının öteki tarafına geçip oturdu kaşlarını çattı.

“Rapor mu diyorsunuz?” Nedense ‘sizliyor’ “Soyadınız? Adınız?”

“Aptal mısın?” dedim, kaşları daha da çatıldı.

“Soyadınızı soruyorum!”

“Ne yapayım,” dedim.

“Nerede kalıyorsunuz? Doğum yılınız? İş yeriniz? Uzmanlık alanınız? Bakımınızda kaç kişi var? Mahkûm olan, tutuklanan var mı?”

Hepsini söyledim. Arkadaşım büyük bir deftere acele etmeden yazdı.

“Dalga mı geçiyorsun? Diye sordu birden.”

Şaşırdım. Dalga geçmedim.

“O halde neden öksürüyorsunuz?”

“Öksürdüm mü?”

O kalemi gücükle masaya koydu.

“Her şey sorun burada. Neden öksürmüyorsun?”

“Neden öksürmem gerekiyor?”

“Okulda da aptaldın, aptal!” Diye bağırdı. “Öksür dedikten sonra öksür işte, anlamaz!”
Diyerek iki parmağını ovuşturarak gösterdi.

Şimdi anladım. Cebimden bir tane bin som çıkarmıştım, yüzünde bir gülümseme belirdi.

“Yine öksür, ahmak! Daha canlı bir şekilde öksür.”

Yine dört kez öksürdüm. Belge elimdeydi. Arkadaşım benimle tekrar kucaklaştı.

“Bu dünyada var mısın, dost! Sağlığınız iyi mi dost? Yüz dolarlık paradan daha düşük müsün? Torunların hoplayıp zıplayarak geziyor mu?”

“Bir gün Hamid Kora’nın yanında ortanca kuzenini gördüm. Ah, harika adam kuzenin, görsen selamımı ilet, dost!”

Çıkarken sert bir şekilde baktı.

“Hızlıca söyle, belge gerekiyorsa hemen hallederim dost!”

Yetkili olan kayınbiraderim yine güler yüzle karşıladı

“Şimdi iş yerinizden belge alacaksınız, amca. Bu adam gerçekten bizimle çalışıyor, iş disiplinini bozmuyor; küçük bir işletme açarsa, işine zarar vermez, anlamında.”

İş yerinde belge veren kız öğleye doğru geldi.

“Boş form yok amca,” dedi niyetimi duyunca. “Bilgisayar da çalışmıyor. Üstelik yarın Dilya’nın doğum günü. Bana ‘Chanel’ hediye etmişti.”

Doğruyu söylemek gerekirse hiç anlamadım.

“Askere gittin mi?” dedim. Kızın ip gibi kaşları çatılarak saçlarına kadar değdi.

“Ne dedi bağırarak.”

“Madem şinel hediye etti, askere gittin mi, diyorum?”

“Nasıl ‘şinel’ ‘Chanel’, Fransız parfümü. Anladınız mı amca, bir şişesi elli dolar.”

Sınıf arkadaşına öksürdüğümü hatırladım, ortalama bir öksürüktü, eksik kalmış. Dilya’nın Şinel’ine kuvvetli bir öksürük gerekiyormuş. Neyse ki belge elimize geçti. Ancak cepte rüzgâr uğuldamaya başladı. Hayır, bundan sonra öksürüğü klasöre mi yoksa alışveriş çantasına koyup mu taşımalıyım bilemedim.

Kayınbiraderim bu sefer de beni kibarca karşıladı.

“Şimdi, Raygaz’dan (gaz dağıtım şirketi) bir belge lazım amca.”

“Raygaz’a niye ihtiyaç var?” dedim, açıkladı.

“Her şey Raygaz ile ilgili amca. Serayı tezekle ısıtamazsın ya. Beni yetimhane de bile gazla ısıttılar.”

Raygaz başkanının yüzü içine gaz doldurulmuş balon gibi tombul.

“Haa,” dedi yavaşça. “Sen serayı kuruyorsun değil mi?”

“Artık kurmak istiyorum.”

“Akun gaz istiyorum mu diyorsunuz?”

“Sera gazla ısınıyor değil mi?” dedim kayınbiraderimin sözlerini hatırlayıp.

“Gibi” dedi omzunu silkerek, “Size gaz nereden bulayım? İçimden çıkarıp vereyim mi, ha? Bende gaz yok! Gazın basıncı her gün düşüp gidiyor! Çocuklar soğukta donuyor, sizin seranızda domates pişmiş! Öyle mi?”

Hayal kırıklığıyla öksürdüm, gazın basıncı arttı, anaokulundaki çocuklar artık üşümeyecek. Bu sefer kayınbiraderim beni daha sessizce karşıladı. Elindeki belgeleri karıştırdı ve aniden sordu.

“Evet, hiç torunun var mı amca?”

“Var, Allaha şükür iki tane.”

“İki çocuk da anaokuluna gidiyor mu?”

“Gidiyor, ikisi de gidiyor.”

“Anaokulundan bir belge alacaksın amca.”

“Serayı Anaokulunda inşa etmiyorum ki,” dedim hayretle.

“Doğru amca,” dedi Kayınbiraderim. “Serayı bahçene kuruyorsun. Ama seradaki patlıcanı torununuz tutarsa, Allah korusun torununuz kirli sudan hüpletip sarılık veya dizanteri kaparsa, sizin patlıcanı yiyen müşteri hasta olursa.”

Bakıcı abla ‘boğursak’ (özbek yemeği) gibi küçük kadınmış. Beni görünce çok sevindi. Torunlarımı çok övdü. Cihangir çok zekiymiş. Uyuması söylene yatağın içine giriverirmiş. Bir gün tüm çocuklar yatarken topu şişirip pat diye patlatmış yanında yatan küçük kız bayılmış. Fakat Nigora’cık pek usluymuş.

“Şu lanet olası kalorifer çalışmıyor,” dedi kaloriferi sıkıca tutarak. “İşte kendiniz dokunup bakın. Gaz yeterli ama borular çürümüş. Yenilemek gerekiyor. Bugün Cihangir’den söylemesini istiyordum. Velilerden para topluyoruz. On bin som. Her bir çocuk başına. Ondan sonra sekiz Mart’ta sabah etkinliği düzenliyoruz siz de mutlaka gelin.”

Neyse öksürdüm keskin. Sert...

Kayınbiraderim beni öncekinden daha sakın karşıladı. “Doğayı koruma kuruluşundan belge getirin.” dedi soğuk bir şekilde.

Doğayı koruma kuruluşunun büyük odasında büyük bir adam büyük bir masanın arkasında sigara tüttürüp külünü büyük kül tabağına silkeleyip oturuyordu.

“Gel amca,” dedi gür bir sesle. “Nasılsın?”

Her şeyi baştan anlattım. Büyük adam sigarasından bir nefes çekti ve memnuniyetsiz bir şekilde başını salladı.

“Serayı nasıl sulayacaksın amca? Yakında sulama kanalı var mı?”

“Nedir sulama kanalı?”

“Sulama kanalı işte. Seranın gübresi hendeğe gider mi hiç?”

“Hendek yok.” dedim açıklayarak. “Kanalizasyon var.”

“Tavuk çiftliği açsanıza,” dedi birden. “Yumurta bereketli olur.”

“Tavuk da iyi” dedim uzlaştıracı bir tavırla, “Ama her yeri kirletmesi sıkıntı.”

“Bırakırsınız amca” dedi büyük bir keyifle dumanını üfleyerek. “Sera kirletmeyecek mi? Gübre kokmayacak mı? Gaz havayı bozmayacak mı amca?”

Baktım laf karışıyor öksürdüm, sert öksürdüm. Sera hiçbir yeri kirletmeyecek. Gübre kokmayacak. Gazdan güzel bir koku gelecek oldu. Satılan araba parasının bereketi uçup gitti dibi görünür hale geldi.

Yönetimdeki kayınbiraderim bu sefer selam bile vermedi.

“Vergi dairesine git.” dedi sinirle.

Vergi dairesi bir arının yuvası gibiydi. Biri giriyor diğeri çıkıyor. Biri bağıyor diğeri azarlıyor. Akşama yakın bana sıra geldi.

“Serada ne yapacaksınız?” dedi sarışın delikanlı, kâğıtları karıştırarak.

“Şey... Yeşillik, meyve.”

“Nasıl yani, müfettiş?”

“Müfettiş değil, meyve. Yeşil soğan, kişniş, dereotu...”

“Yaban turpu?”

Önce hiçbir şey anlamadım ama sonra dank etti. Demek bu arkadaş kış için turşu kurmayı seviyor. Turşu ise yaban turpu olmadan olmaz.

“Ekerim tabii ki ekerim.” dedim onu tatmin ederek. “İlk yaban turpu sizin olacak. En tazesinden getiririm.”

Nedense sözlerim hiç etkili olmadı.

“Serbest geliriniz ne kadar?” dedi gözlerini kâğıttan ayırmadan.

“Nasıl bir gelir?”

“Seranızın geliri?”

“Daha serayı kurmadım ki.”

“Kuracak mısınız sonuç olarak?”

Baktım ki öksürmekten başka çarem yok...

Kayınbiraderim bana dönüp bakmadı bile.

“Ölçümcüye danışın.” dedi yüzünü çevirerek.

İkinci kat.

Sora sora ölçümcünün odasını buldum. İnce bıyığı kendisine pek yakışmış biriydi.

“Oturun.” Dedi köşedeki sandalyeyi işaret ederek.

“Merhaba, nasılsınız?”

Belgeleri iyice inceledikten sonra sordu:

“Arazi tahsisine izin veriliyor mu?”

“Bahçem büyük.” dedim açıklayarak. “Altı dönüm.”

“Yapı yapılmış mı?”

“Evet, iki ev bir de veranda.”

“Yasa dışı yapı yok mu?”

“Hayır, hepsi yasal.”

Kâğıtları acele etmeden uzun uzun karıştırdı.

“Seran izinsiz mi? Proje geliştirmek gerekli, itfaiyeden güvenlik belgesi alınmalı. Sekiz-dokuz komşudan resmi izin almak gereklidir. Ah tam bir karmaşa, rezillik. En iyisi ek bir yapı yapın ve hepsi bu kadar. Altı dönümlük araziye yapı izni verilmiş ama sera kurmak yasak.”

“Başkaları sera kuruyor ya.” dedim biraz sinirli bir şekilde. “Şuan için evim yeterli. Yaşayabiliyoruz. Hem yeni bir ev yapmak için para nerde?”

“İlginç. O sarı bıyıklı eğilip doğruluyor. Sera yapmak için para var yapı yapmak için yok öyle mi?”

“Şimdi şöyle... Arabayı sattım...”

Ölçümcünün yüzü aydınlandı.

“‘Nexia’ mı yoksa ‘Mercedes’ mi?”

“‘Zhiguli’ydi bayağı eskiydi...”

“Dolarla mı yoksa rubleyle mi sattınız?”

Olmadı. Arabamın son parasını öksürdüm... Bu sefer kayınbiraderim bilhassa dehşete kapılmış bir şekilde oturuyordu. Elimden belgeleri kapıp fırlatıp attı.

“Ne tür bir insansınız?” dedi ağlamaklı bir şekilde. “Üç aydır uğraşıyorsunuz neden öksürmüyorsunuz? Neden başkalarına öksürüyorsunuz da bana öksürmüyorsunuz amca? Sizde vicdan var mı amca?”

Gerçeği söylemek gerekirse, kayınbiraderimin önünde yer yarılmadı ki içine girseydim. Bana bakın ben aptalım. Herkese öksürüyorum diyordum ama bu kadar hizmet eden kayınbiraderime öksürmek hiç aklıma gelmedi. Sabah yola çıkarken, sera kurmayı tavsiye eden komşumdan her ihtimale karşı on bin som borç almıştım. Onu verdim ama kayınbiraderim daha da sinirlenip gitti.

“Öksürüğünüz bu mu amca? Ölür müsünüz amca? Şuan yerel öksürük geçmiyor, kökten öksürün anladınız mı kökten.”

Sokağa çıktım, yağmur yağıyordu. Şemsiyemi almamıştım. Eve girip geldim, birden bire öksürük tutmaya başladı. Hayır, ofislerdeki gibi değil. Gerçek öksürük. Nefes aldığımda üç yıl önce vefat eden rahmetli teyzemin amirkon mahsisi gibi bir hırıltı duyuluyordu. Gece yarısına doğru ateşim yükseldi. Eşim acil servisi arayıp yarım saat kadar konuştu. İki lafından biri “durumu ağır” oldu. Sonunda telefonu alıp başıma geldi.

“Hadî kendin anlat.” dedi ve ahizeyi elime tutuşturdu.

Zorlukla ahizeyi kulağıma götürdüm.

“En az on litre.” dedi bir kadın bağırarak.

“Ne on litresi?” dedim nefes nefese.

“Baştan beri kulağınızda tambur mu çalışıyorum. Benzin. On litre benzin.”

“Burası benzin istasyonu değil,” dedim nefesim iyice daralarak.

“Farkındayım,” dedi kadın yine bağırarak. “Enerji taşıyıcılar pahalı. Limit bitti. Arabada benzin yok. Gece yarısı yolda mı kalalım.”

Arabayı sattığımda garajda duran yarım bidon benzin aklıma geldi. Son gücümü toplayıp konuştum:

“Gelin, bereket versin benzin var.”

Neyse ki birkaç saat sonra acil servis geldi. Eve doktordan önce şoför girdi. Bir yandan beni destekleyerek çıkardılar, diğer yandan oğlumun garajdan getirdiği bidonu kaldırıp şoför fırlayıp gitti.

“Doksan üç mü, abi?” Dedi ve cevabımı bile beklemeden arabasına benzini doldurdu. Bidonu arabasının bagajına koyuverdi. “bir daha ki çağrınızda bırakırım abi. Acelemiz var. Daha üç yerden benzin alıp hasta taşımamız gerekiyor.”

Vicdanlı insanlar çıktı. Beni hızla Gurbanisa’ya götürdüler. Gurbanisa’nın nöbetçi doktoru genç olsa da tecrübeli biriymiş. Tek bakışta hastalığımı teşhis etti.

“Endişelenmeyin hanımefendi. Ağabeyimiz bronşit olmuş. Taa-mam, odalarda yer yok.” dedi eşime. “Ama ağabeyimizi kabul edeceğiz. Koridora bir sedye koyacağız. İyi insanlara benziyorsunuz. Taa-mam, yazın hanım. Yoksa unutursunuz.” Böyle deyip çekmecedden kâğıt kalem çıkarıp eşime uzattı. “Serum sistemi altı tane, peki on diyelim. Otuz tane şırınga, şimdilik yeter. Yetmezse yine alırız. Nikotinka, baralgin, atf bunlar ampülde. Taa-mam, tabletler. Analgin, hayır en iyisi anaprilin, etkisi daha güçlü. Sülfonamidoksin. Raunatin. Ağabeyimizin tansiyonu varmış. Dimedrol ya da Tazepam da olabilir.”

Doktorun ağzından durmadan çıkan kelimeleri yarım yamalak duyuyorum. Başım uğulduyor. Nefesim daralıyor.

“Yazdın mı hanım?” dedi doktor bir an duraksayıp. “Taa-mam, koridor bizden. Sedye bizden. Yastık örtüsü bizden. Taa-mam yazın hanım. Yastık, battaniye, çarşaf, yatak örtüsü, havlu. İmkânınız varsa iki tane. Bandaj, iyot, pamuk, Steril olsun... Çaydanlık, fincan, kâse, çatal, kaşık, mavi çay iki paket...”

O ara ne oldu bilmiyorum. Bir ara gözlerimi açtığımda, başımda eşim ağlayarak oturuyordu. Doktor bileğimi tutmuş damarımı sayıyordu. Göğsümü sanki ciğerim ağzıma gelmiş gibi bir öksürük tuttu.

“Endişelenmeyin hanım, endişelenmeyin.” dedi doktor eşimi sakinleştirerek. “Ağabeyimi bir haftada iyileştiririz. Sonra bana döndü. Öksürün abi daha güçlü öksürün. Mümkünse kökünden öksürün. Ne kadar çok öksürürseniz o kadar çabuk iyileşirsiniz.”

3.13 Kızıl Karga

(Yirminci yüzyıl masalları)

Bir varmış bir yokmuş, çok eski zamanlarda, Kramatorsk taraflarında bir sahabe varmış. Günlerden bir gün sahabe dağdan inip asasını vurarak yürümüş yürümüş ve susuzluktan bitap düşmüş. Bir söğüt ağacının altına geldiğinde bayılıp yere yığılmış. Bir ara kulağına ‘gak- gak’ diye bir ses gelmiş.

Kendine gelip gözlerini açtığında, söğüt ağacının dalına bir alacakarga konmuş ve durmadan gaklıyormuş. Sahabe:

“Allah hayrını versin, en azından yaratıcıma emanetini teslim ederken beni kendi halime bıraksan olmaz mı?” diye yalvarmış. O anda alacakarga dile gelmiş:

“Asa ile söğüt ağacının dibini kazarsan su çıkar,” demiş.

Sahabe asasını üç kere yere vurmuş ve bir pınar açılmış, değirmene yetecek kadar su çıkmış.

“Allah’ım dünya döndükçe var olsun,” diye dua etmiş sahabe, alacakargaya.

Dua kabul olmuş. Alacakarga dünya döndükçe yaşayacak şekilde yaşamış. Söğüt ağacının etrafında bir köy kurulmuş ve “Alaca Karga” adını almış. Bin yıl geçmiş. İki bin yıl geçmiş. Alacakarga ölmemiş ama yaşlanmış, gücü tükenmiş ve gözleri zayıflamış. Ancak kulakları gayet iyi duyuyormuş. Sabah akşam söğüt ağacının dalında uyuklayarak pek çok olaya tanıklık etmiş.

Günlerden bir gün köyde büyük bir çatışma başlamış. Omuzlarında tüfek taşıyan insanlar “İnkılap” , “Hürriyet” diye haykırmışlar. Herkes sevinçli herkes mutluymuş. Aradan çok geçmeden “Kahrolsun zalim ağalar” denmiş. Gerçekten de yakın çevrede bir tane bile zengin kalmamış. Kaçabilenler kurtulmuş. Geriye kalanlar uzak diyarlara sürgün edilmiş. Tek bir atı tek bir öküzü olanlar bile dışlanmış soğuk yerlere orman kesmeye gönderilmiş. Herkes eşit olmuş. Herkes aynı kıyafetleri giyermiş, aynı anda yatıp aynı anda kalkarmış ve aynı anda yemek yermiş. Herkes aynı şekilde düşünürmüş. İlginç şeyler olmuş. Yağsız, fitilsiz lambalar yanmış, köprüler yapılmış, yollar açılmış. Okuma yazma bilmeyen halk topluca okur-yazar olmuş. Öyle bir okuryazarlık ortaya çıkmış ki şair Maddahi sabahtan akşama kadar okunsa bitmeyen bir kaside yazmış. “Biz kimdik

geçmişte? Akılsız ve güçsüzdük; dedemiz maymun, ninemiz ise Hamdunah Hanım'dı. Bizi insan edenler sağ olsun, zaman varsa bizim zamanımız gibi zaman olsun.”

Bir gün dilek ağacının gölgesine bir değil iki araba, üç araba gelmişti. Alakarganın gözleri zayıfladığı için hangi araba “Emka” hangisi fayton ayırt edememiş. Ama yaşlı aklını kullanarak anlamış ki bunlar sıradan insanlar değil tam bilgeler meclisi. Şu, en çok konuşan meclis başkanı –usta- Adet böyleymiş, her şeyi bilgeler meclisi halledermiş. (Eğer bilgeler meclisi bir kâğıt yazıp vermezse doğan çocuk doğmuş ölen insan ölmüş sayılmazmış.)

“Herkes okuryazar olduktan sonra köyün adını yazmamız gerekiyor.” demiş usta. “‘Olaqarğa’ güzel bir isim. Ancak ‘q’ ve ‘ğ’ harflerini herkes anlamayabilir. Gelin, düşünelim ‘Olaqarğa’ nın herkes tarafından anlaşılır hale gelmesi için ne yapabiliriz?”

Bir saat düşünmüşler, iki saat düşünmüşler, kimseden ses çıkmamış. (Adet böyleymiş, insanlar düşündüklerini söylemezlermiş. Söyleseler dilleri kesilirilmiş. Bazılarına ise merhamet gösterirlermiş, dillerini kesmekle uğraşmadan doğrudan başlarını alıverirlermiş.)

Anlaşıldı demiş meclis başkanı usta toplantıyı sonlandırarak. Biliyorsunuz bizler küçük insanlarız. Bu meseleyi büyükler çözer. Bizim için uzaklardaki büyükler düşünsün.

İki hafta mı üç hafta mı ne sonra, dilek ağacının gölgesinde kalabalık bir insan topluluğu bir araya gelmiş. Şarkılar söylenmiş, okul çocukları boyunlarına kravat takıp sıraya dizilmiş. Usta yolun sol tarafına kendi eliyle bir kazık çakmış ve üzerine “Alya Karga” yazısını asmış.

“Şimdi her şey netleşti.” demiş coşkuyla. Sıraya dizilen çocuklar hep bir ağızdan “Mutlu çocukluğumuz için hakların babasına teşekkür ederiz.” diye bağırılmışlar. Şair Meddahiy yeni şiirini okumuş “Eğer sen olmasaydın, bahar gelmezdi. Eğer sen olmasaydın, rüzgâr esmezdi... Sen olmasan ben mutlulukla gülmezdim...” kalabalığın arasında babasını görünce duraksamış ve mırıldanarak devam etmiş “Sen olmasaydın hiç... Doğmazdım.” Sonunu coşkuyla tamamlamış “Şansımıza büyük dahi sağ olsun, zaman da çağımızın zamanı olsun”

Böylece, yolun bir tarafı ‘Olaqarğa’ diğer tarafı ise ‘Alya Karga’ olmuş. Aylar geçmiş yıllar geçmiş... Köy yeşermiş. Bir taraf pamuk tarlası bir taraf mısır tarlası... Öyle

bir mısır yetişirmiş ki, belinden kemer takıp bir bina inşa etseniz yüz yıl boyunca kıpırdamadan dururmuş.

Felaket, kuş ile kabağın arasında durur, dedikleri doğruymuş. Aynı zamanda açan çiçekler gibi, sel gelip “Olaqarğa” yazısını kökünden söküp götürmüş. Üç gün sonra dilek ağacının gölgesinde bir değıl dört araba gelip durmuş. (Gözleri daha da zayıflayan alakarga fark edememiş hangisi “Çayka” hangisi “Volga”. Ama hala kulağı büyük bir bina gibi duyarılmış. Yine Bilgeler Meclisinin toplandığını anlamış.)

“Sokağın sol tarafı kesin ‘Alya Karga’ orda duruyor,” demiş usta. “Peki, sağ tarafına ne diyeceğiz?” Herkes kendi teklifini söylemiş. Birisi öyle demiş, birisi şöyle. (Adet böyleymiş herkes konuşurmuş ama kimse hiçbir şey düşünmezmiş.)

“Güzel, köyün adı bulundu,” demiş usta. “ ‘Alya Karga’ demek, ‘Oliya Karğa’ demekmiş. 20. Yüzyılın başlarında Oliyahon adında bir kadın, iç düşmanlar ona öfkeyle ‘karga’ lakabını takmışlar çünkü o geçmişin baskılarına karşı silahla savaşmış bir kadındı. İlk olarak kolhoza girmiş, yiğıt bir kadınmış. Her hektardan üç yüz kantar mısır almış.”

Bu sefer Meddahiy mısıra adanmış şiirini okumuş “Et kebabı bedeninize mısır kebabı ruhunuza şifa verir. Tarlaların kraliçesi sağ olsun, zaman da çağımın zamanı olsun.”

Böylece sokağın bir tarafı ‘Oliya Karğa’ diğerk tarafı da “Alya Karga” olmuş. Aylar geçmiş yıllar geçmiş. Su depoları inşa edilmiş, kanallar kazılmış. Her yere ard arda pamuk ekilmiş. Cahil sahabe kazdıkları kuyunun çoktan kuruduğunu anlamadı. Pamuk beyaz altın olarak adlandırılmış. Pamuk üreticilerine ise ‘Altın Eller’ denmiş. Söylentilere göre, atlas elbise giyinen kızlar şarkı söyleyerek, altın elleriyle pamuk toplamış.

Kızlar pamuk toplamış, toplamış en sonunda ‘Beyaz Altın’dan o kadar çok hasat olmuş ki önlerinde iki üç bin yıl önce sahabenin indiğı Kurumat Dağı’nın hamamı gibi bir durum oluşmuş. Okul çocuklarına ne demeli? O kadar çevikler ki adlarını yazmayı bilmezler ‘Beyaz Altın’ toplamayı bildikleri kadar. ‘Beyaz Altın’ın içinde dolaşmaktan kendileri de altına benzemişler renkleri sarıya dönmüş. ‘Beyaz Altın’ı zararlılardan koruyan büyü ilaçları bulunmuş. İlacı gökyüzünden serpen çelik kuşlar, çelik kuşları yakalayabilen dağ şahinleri ortaya çıkmış.

Felaket kuş ile kabak arasında durur, dedikleri doğruymuş. Bir gün susuzluktan kuruyan dilek ağacının dalında oturan alakarga bir rüya görmüş. Bahçe açmış, yemyeşil bir ova görünüyormuş. Ovada sürü sürü kuşlar otliyormuş. Alakarga kuş tüylerinden kırlangıç

yuvası yapıyormuş. Uyanınca “Aklını yitirdin mi?” diye sormuş kendine kırlangıçların başına bir bela mı geldi? “Yaşlandığında yumurta basmayı sana kim öğretti? Bak onlarca karga yumurtalarını alıp götürüyor. Belki de yumurtalar tükendi, incübütöre teslim ediyordur.”

Böylece yolun bir tarafı “Oliya Karga”, diğer tarafı “Alya Karga” olmuş.

Ay geçmiş, yıl geçmiş. Bu sefer felaket olmamış ama bir kaza meydana gelmiş. Aşırı miktarda kaçak içki (el yapımı) içmiş bir sürücü –çünkü alkol yasaklanmış- fil gibi “Kamaz” kamyonunu sürerek “Oliya Karga”ya öyle bir vurmuş ki, kamyonun tekerleği pat diye patlamadığına kendisi de hayret etmiş. Bu sefer bilgiler meclisi oldukça hareketli geçmiş. (Adet böyleymiş ‘Yeniden yapılandırma ve açıklık’ dönemi olduğundan isteyen herkes istediği gibi tepiniyor, düdük çalıyor ve hatta konuşmacının yakasına yapışarak onu kürsüden indirebiliyormuş. En çok bağırان en büyük kahraman sayılıyormuş.)

Dağılan zavallı usta “ortaklar” diye söze başladığında alkış ve ıslık tufanı kopmuş.

“Heyecana kapılmanın lüzumu yok arkadaşlar.” demiş sakın bir şekilde. Doğru, şimdi “çoğulculuk” dönemi. Herkes fikrini söyleyebilir. “Yıllarca işleri büyüklerin sırtına yıktık. Artık biz de düşünelim. Ben çok düşündüm. Düşüne düşün buldum. ‘Alya Karga’ kızıl karga demekmiş. Öyle yazacağız. Mitinge pitinge gerek yok. Demek ki mesele çözüldü. Kızıl karga nasıl? Oylamaya sunalım mı diyorsunuz? Buyurun. O zaman oy birliğiyle kabul edilmiştir.”

Ustadan daha beter durumda olan şair, maddeci bir şekilde öne çıkıp cebinden dörde katlanmış kâğıdı çıkarıp yüksek sesle okumaya başlamış. “Kızıl karga, ne harika bir ismin var. Bedenin de adın gibi güzel. Kargaların kanatları sağlıklı olsun. Zaman da çağımızın zamanı olsun.” Bu sefer kimse alkışlamamış. Ancak yolun bir tarafı “Kızıl Karga” diğer tarafı “Alya Karga” olarak kalmaya devam etmiş. Böylelikle “Alya Karga” “Kızıl Karga”ya dönüşmüş. Herkes amacına ulaşmış. Masalı duyanlar da hedeflerine ulaşsın.

3.14 İşe Yaramaz

“Bu mümkün mü? Günaydın. Selam. Müsaadenizle kendimi tanıtısam... Jonetta Kabulovna Haltaeva! Ben ne yazık ki sizin yazınızı okumadım. Açıkçası kitap okumaya vaktim yok. Biliyorsunuz, vakit nakittir. Duyduğuma göre. Çoğunlukla anneler hakkında yazıyorsunuz.”

“Benim de dört çocuğum var... Ne? Öyle ya benzemiyor mu diyorsunuz? Teşekkürler güzel iltifat için. Herkes öyle söylüyor. Ben anneme benziyorum. Annemin altmış yaşında bile iştahı vardı. Bebek gibi! Saçlarını her gün yaptıırıyordu. Archibalt'a! Archibalt'ı tanıyor musun? Gerçekten? Birinci sınıf usta! Erkek salonuna gitmedin mi? Fakat, peki... Ateşin var mı? Hayır hayır ben “More” (sigara markası) içiyorum. Teşekkür ederim. Çakmağınıza laf yok. Kesinlikle ithal!”

“İşte dört çocuğum var. Maratik, Nukus'ta yatılı okulda. Yaşı... Bir dakika bekle. Yaşı, bence on dört yaşında. Bu yıl on dört olacak. Aynı babası. Yakışıklı. Kendini beğenmişliği, gözlerindeki bakışı... Babasıyla ilk buluşmamız Nukus'ta antrenmana gittiğim zamandı. Zam bakanıydı. Çok çekici çok zeki. İki yıl beraber kaldık. Medeni bir şekilde boşandık. Doğruyu söyledi. ‘Janochka, hanım,’ dedi. Bu kısım protokol olacak gibi görünüyor. ‘Eşim şikâyet dilekçesini yazdı. İki eşlilikten işten atabilirler,’ dedi. Biliyorsunuz. O zamanlar bu tür konular zordu. ‘Maratik konusunda endişelenme, onunla ben ilgilenirim, sen Taşkent'e git, ben düzenli olarak geleceğim’ dedi. ‘Tamam’ dedim.”

Nigar’cığım- Semerkant’a. Yani Nigar’cığım değil, Nergiz’cığım! Nigar’cığım Kokon’da...

“Yaklaşık iki yıl önce Semerkant'a gittim. Nergizciğimin yetimhanesine girdim. Yetimhane şöyle böyle. Ama müdür harikaymış! Dylda! Boyu iki metre. ‘Kardeşim,’ dedim. ‘Nergiz’ciğimden bilgi almak zor. İşim çok,’ dedim. ‘Rica ederim. Nergiz’ciğime kendim babalık edeceğim,’ dedi. Üç gün misafir oldum. Harika erkek, mükemmel! Nergiz’ciğimin babacığı da havalıydı. Bölgeler arası bir petrol deposunda müdür olarak çalıştı. Yaşı elliyi aşmış olmasına rağmen tam bir hıyardı. Semerkand’ın babasıydı. Eşinden korkmadan şüpheli bir düğüne geldi. Bir restoranda. Kötü yaşamadık... Kapana kısılmak zordu.”

“Oradan belge geldi. Haber. O kişinin söylemesine göre bütün suç bendeymiş. E. Sana söyledim! Benzine motorin katmayı öğrettiğimi sana söylemiştim!”

“Ama uzun zamandır Nigarcığım'dan haber alamadım. Diyorum ya “Vakit nakittir” Kokan'a hiç yolum düşmemişti. Nigar’cığım babasının yanında kaldı. İlköğretim öncesiydi. Dünya pazarında 8 tane dükkânı vardı. Karakteri sevimli, Çok itaatkâr. Belki de karısından çocuğu olmadığı için Nigar’cığımı kendisinden daha çok seviyordu. Her gün binlerce farklı oyuncak getiriyor. Hepsini onun suçu! Her zaman uyarıyordu, öğüt veriyordu. ‘Canım abdest suyunu gerektiği gibi ısıtmamışsın. Gece yarısından sonra dışarı çıkmayın.

Yabancılarla görünmeyin. Yabancı adamlarla konuşmayın! Tam bir gericiştir. Erkeğin de yabancıları olur mu? Hey efendim,’ dedim! Dedim ki, ‘senin tek odalı dairende üçüncü eş olarak mı oturayım?’”

“Pardon ateşinizden... Teşekkürler. Bu arada çakmağınız harika. Çok mu sigara içiyorsunuz? Şavkat’ın babası da çok içerdi. İşte buna gerçek erkek denir. Fiziki mükemmel. Saçları kıvrırcık. İş hayatında inanılmaz başarılı. Her işi tıkırında. Dört eşini de en iyi şekilde geçindiriyordu. Tabi bizim onunla bir ilişkimiz yoktu. Ama bu önemli değil. İki tane Mercedes’i vardı. Mercedes 600. Beldersoy’daki yazlığını sormayın. Saunası, havuzu...”

“Eşi benzeri yok. Bir yıl oldu. Rusya’ya gidene kadar ondan haber çıkmadı. Oradaki kardeşlere sorsam, biz konuyu bilmiyoruz diyorlar.”

“Şavkat’çik benim yanımda. İki yaşına girdi. Çok hareketli. Yürüyen bomba. Aramızda kalsın bir şey söyleyeyim mi? Eve yabancı ‘amcalar’ gelse şimdiden beni kıskanıyordu, parazit! Seni fazendam’a ‘yürüyen bomba’ nın olmadığı zamanda çağıracağım tamam mı?”

“Neyse, geçelim asıl meseleye. Bana sizin desteğiniz lazım. Belediye başkanlığına dilekçe verdim. ‘Ben bekâr bir anneyim. Çok zor durumdayım. Şehir merkezinden bir daire vermenizi istiyorum’ diye yazdım. Gittim bir delikanlı oturuyordu. ‘On gün sonra gelin’ dedi. Bugün gittim, ne dedi biliyor musunuz? Dört odalı eviniz varmış zaten. Ben o evi senin paranla mı aldım çok şükür başımda kocalarım... Yani kocam var... Yani vardı. O evi kendi paramla satın aldım. Yirmi bin dolar para verdim. Bir de ne diyor biliyor musunuz, şu saf adam? “Ablacığım darphane gibi görünüyorsunuz, her yeriniz pırlanta kaplı.” Diyor. Bana iltifat ettiğini sanıyor, velet. Pırlantayı sen mi hediye ettin bana? Ben bir kadın olarak kendi işimi yapıyorum. Ticaret ile uğraşıyorum. İstanbul’a, Dubai’ye, Güney Kore’ye gidip mal getiriyorum... Kolay mı sanıyorsun? Her adımda polis. Eğer payını vermezsen her şeyini alıp götürüyorlar.”

“Bu arada... Dubai’de bulundunuz mu? Kesin gidin. Teknoloji neredeyse bedava. Altın ise bol miktarda var. Araplar çok ateşli... Neyse bu önemli değil.”

“Kısacası, belediyedeki o delikanlı ‘Size ev yok. Tüm daireler özelleştirildi. Nereye giderseniz gidin, büyük cadde sizi bekliyor dedi.’ Bunu bir hicivli yazı yapın. Savunmasız bekâr bir annesi aşağılamamanın nasıl bir şey olduğunu herkese gösterin. Ben de borçlu kalmam. Soyadı... Bir dakika, soyadı... Yazmıştım...”

“Ne? Yazmayacak mısınız? Ne? Ne dediniz? Bir daha tekrarlayın! “ben kuluçka makinesi tamir eden bir usta değilim” mi dediniz? Kim kuluçka makinesi? Neden bir kadına hakaret ediyorsunuz? Buna ne hakkınız var? Terbiyesiz! Zavallı karalayıcı! Al çakmağını başından eksik olmasın.”

3.15 Aş

Profesör Abid Rasulovich, mahalleye yeni taşınalı bir aydan fazla olmuştu. Bir sabah, henüz karanlıkken kapısının çalındığını duydu. Profesör, pijamasını giyip kapıyı açtığında, yan komşusu Halik’i gergin gördü.

“Eee, hoca, adam dediğin öğlene kadar yatar mı” dedi gülerek. “Hemen hazırlan.”

Abid Resuloviç’in geceleri çalışma alışkanlığı vardı. Erken kalkmak onun için zordu.

“Nereye?” dedi biraz tereddüt ederek.

“Nereye olacak yemeğe tabii.” Halik bunu da mı bilmiyorsun, der gibi elini sallayarak açıkladı. “Şakir vağ-vağın eniştesi var ya, hani süpermarkette çalışan. İşte onun yeğeninin oğlunu sünnet ettiriyor. Çay ocağının önünde otobüs bekliyor. Hadi, çabuk çabuk.”

Profesör Şakir vağ-vağ’ın kim olduğunu, eniştesinin kim olduğunu, eniştesinin yeğeninin kim olduğunu sormak istedi ama komşusunu kırmak istemedi. Ne de olsa komşusu hazan gibi bir de sinirli.

İkisi de bir uzun bir kısa yola koyuldular. Halik, gergin bir şekilde yol boyunca altı evin kapısını açıp insanları uyandırdı. Gerçekten de çay ocağının önünde bir otobüs bekliyordu. Ko’ylık’a varana kadar sabahın ilk ışıkları belirmişti. İnsan kalabalığı vardı. İt sahibini tanımaz. Abid Resuloviç, en yakın akrabalarının ya da çok sevdiği meslektaşlarının düğünlerine gitse de sabah yemeğine pek ilgi duymazdı. Ancak bu kadar kalabalığı görünce şaşırdı. Karnay sesleri yankılanıyor, surnay feryat ediyor çift nağara ritim tutuyor doyralar coşkuyla çalınıyordu. Düğün salonunun bir yanında dokuz katlı bir bina diğer yanında ise parseller yer alıyordu. Abid Resuloviç ya bir tabak yemek yerdı ya da hiç yemezdi. Ancak Halik gergin bir şekilde yemeğinin hakkını tam anlamıyla veriyordu. Yemek bitince bardağa bolca şeker atarak çay içmeyi, bir dilim karpuz yarım salkım üzüm yemeyi de ihmal etmedi.

“Ama pilavı ılık yapmış helal olsun,” dedi aşçıyı överek

Abid Rusoloviç, düğün salonu çevresindeki evlerde yaşayanlara acıdı. “Her gün durum böyle olursa zavallılar nasıl dinlenebilecek?” diye söze başlamıştı ki Halik sert bir şekilde sözünü kesti:

“Beee! Ne diyorsun hoca. Bunlar sabah ışığından önce davul sesini duymasalar kafayı yerler. Sizin işe mi gitmeniz gerekiyor? Tamam, pilavı yediniz, elinizi verin. Ben çay ocağında olacağım. Siz yoksa lafı uzatmaya devam mı edeceksiniz?”

“Hayır hayır, teşekkür ederim.” Abid Resuloviç aceleyle başını salladı. Siz keyfinize bakın.

Halik huysuz biriydi, hangi pazarda bekçilik yaptığı belli değildi. Üç günde bir işe gider kalan günlerini eğlenceyle geçirirdi.

“Peki öyleyse.” Profesörün elini sıktı ve salladı. “Çıkın şöyle bir çay ocağına falan takılın ne de olsa biz tabut taşıyanlardanız hocam.”

“Elbette elbette!” Abid Resuloviç mahcup bir şekilde başını sallayarak yoluna koyuldu.

Seher vakti kalkmaya alışkın olmadığı için bütün gün başı zonklayarak dolaştı. Üstüne üstlük, akşam bir de bilim kurulu toplantısı vardı. Görüşülecek konular uzadı ve toplantı gece yarısına kadar sürdü. Eve döndü, bir fincan çay içip hemen yattı. Ne kadar uyuduğunu bilmiyor. Bir ara kapı, dünkünden de daha sert çalmaya başladı. Panikle saatine baktığında saat dört buçuk olmuştu. Karı koca hemen kapıya koştular. Kapının önünde yine huysuz Halik duruyordu.

“Yılınız uyku, burcunuz yorgan mı hocam, ne bu böyle, diye alay etti. Hadi biraz insanlara katılın, böyle kuzine sobanın önünde uyuklayan kedi gibi yatacak mısınız hep.”

“Yine mi pilav?” Profesör komşusuna şaşkınlıkla baktı.

“Evet, o Yunusabadlı Hüsamboy pehlivanın üvey oğlu Nartay vardı ya...”

“Hangi Nartay?” dedi profesör sözünü keserek.

“Ya nasıl tanıımıyorsunuz? Karatoş’taki hamamın bekçisi var ya, karısı üç kez art arda Hasan husan doğurdu... Şeriat gereği, erkekle kadın tekrar nikâh kıydılar.”

Profesör hiçbir anlam veremese de “ha- ha” diyerek geçiştirdi.

“İşte, aferin.” Halik huysuzu sevinçten sıçrayarak gitti.

“Şu Nartay’a bak, işini biliyor. Üç düğün birden yapıyor. Hem anne ve babasının gümüş düğününü yapıyor hem dul kaynanasını kocaya veriyor hem de küçük oğlunu sünnet ettiriyor.”

“Hadi bakalım, çabuk çabuk. Evet, hala hazırlık mı yapıyorsunuz?”

Profesör pilav yemedi pilav profesörü yedi. Sofranın dibine oturmuş. Mikrofonu ağzına sokup bağırان sanatçının sesi bir kulağından girip diğerinden çıkıyordu. Dışarı çıktıklarında dün akşamdan beri düşündüğü lafı söyledi:

“Şu sabah kahvaltısı için et pişirmek, hayvanın etine ezan okunmadan yapmak zorunlu mu? Saat sekiz dokuzda yapılsa da olur. İnsanlar huzur içinde yemeklerini yiyip işlerine giderler.”

“Sabah kahvaltısı tam olarak o sofinin ezanına göre hazırlanır abim döne döne,” dedi Halik gergin bir hazırcevaplıkla. “Ne yani yaşlılar yan gelip yatsınlar diye oturup bekleyelim mi? Namazdan çıkıp doğruca yemeğe gelirler zaten.”

Abid Resuloviç, “Yaşlılar yemek yiyip gün boyunca evlerinde uyursa kimse bir şey demez ama çalışanlar için zor.” demek istedi ama susarak vazgeçti.

O günün akşamında bir savunma vardı. Profesör rakip olduğu için bütün gün boyunca çalışıp tezini yeniden okuyarak dikkatle hazırlık yaptı. Eve geldiğinde kitap sayfalarını karıştırarak yine bir hayli vakit kaybetti. Saat ikiye yakın gözleri kapandı. Ne kadar uyuduğunu bilmiyordu. Bir ara kapı gıcırdamaya başladı. Bu sefer Abid Resuloviç acele etmeden gidip kapıyı açtı.

“Yine ne var Halik?” Dedi soğuk bir tonda.

“Ee, nasıl uyku düşkünü bir insansınız hocam, anneniz yaşlılığında mı doğurdu sizi? Hadi, çabuk olun Kaçkar kasabın karısı yirmisini yapıyor. Böyle ay gibi kadın boğazına kemik takılıp ölse ne olacak? Felaket kuzu ile kabağın ortasında duruyor. Diyor işte böyle.”

“Biliyor musunuz ben Kaçkar kasabını tanımam,” dedi profesör kollarını sıvayarak.

“Siz tanımasanız da biz tanıyoruz. Yirmi yıl arkadaşlık yaptık. Karakamış’e taşınmış olsam bile özellikle gelip söyledi. Sen de şu mahalleliye katıl ne olacak, kasabın yemeği gerçekten lezzetlidir.”

O gün profesör çalışanların önünde rezil oldu. Saat ikiye bir toplantı planlamıştı. Öğle yemeğinde biraz bir şeyler atıştırmış sonra başını masaya koyar koymaz

uyuyakalmıştı. Çalışanların yavaş yavaş kasıtlı öksürmeleriyle uyandı. Baktı ki tam bir saat uyumuş.

Cuma günü aş Karasu'daymış.

“Şervon Odil adında bir paşayı duydunuz mu?” Dedi Halik, sabahın karanlığında sinirle aceleyle yürüyen profesöre. “O paşa şöyle demiş: dünyada iki kişiyi asla incitmemek gerekir. Biri hekim diğeri aşçı. Doğru ya hekimi kızdırırsanız, bir tutam zehir verir işiniz biter. Aşçıyı kırarsanız, düğün pilavına bir avuç fazla tuz atıverir düğün sahibi rezil olur. Ama yine de Egamberdi aşçının ünü Dağıstan’a kadar ulaşmış. Allah izin verirse siz de şöyle güzel bir avlu düğünü yapar halka pilav dağıtırsınız. O zaman Egamberdi aşçıyı çalışmaya çağırırız. Bugün o adam ortanca oğlunun altıncı mı yedinci çocuğu için akika yapıyor. Amri-ma’ruf dinleyeceğiz”.

Öyle de oldu. Yine bir sürü insan toplandı. İmam hatipli genç biraz da ağzı laf yapan biriydi. Anne- babanın çocuklarına karşı görevleri, çocukların da anne babalarına karşı sorumlulukları hakkında pek çok ibretlik sözler söyledi. Ancak bir sözü profesörü hayrete düşürdü. Hoca, yılbaşının yaklaştığını ve eve asla ama asla çam ağacı sokulmaması gerektiğini özellikle vurguladı. Ona göre çam ağacının her dalında bir şeytan oturmuş. Abid Resuloviç, bu yaşına kadar böyle bir kerametten habersiz yaşadığına şaşırdı. İçinden Halik’e “Ne yani, çam dallarındaki şeytanları tek tek saymış mı?” diye sormak geçti ama dilini tuttu. Sonuçta hoca bir şey bilmezse konuşmaz değil mi? Sonrasında yine davul sesleri yankılandı, şarkılar söylendi... Abid Resuloviç eve gelince eşini sıkıca tembihledi:

“Yarın sabah ben yokum. Göreve gitmişim, yeğenimde kalmışım, hastaymışım, bilmem neymişim, kısacası yokum!”

O gün keyifle uyumak istiyordu ama yine de olmadı. Halik Tancang’ın tiz sesi kulağına kurşun gibi saplandı.

“Utanmıyor musun yenge. Koca koca adama yalan söylemekten çekinmiyor musun? Akşam çalıştığını camdan kendi gözlerimle gördüm. Kedi gibi köşeye sinmesin gelsin insan içine karışsın. Çağırın onu bekliyorum.”

Olmadı. Uykusu haram olan Abid Resuloviç dışarıya çıktı.

“İşte böyle.” Halik gergini sevindi. “Duvar olmasa sokağa bakarız değil mi genç.”

Karısı “Beni yalancı yapma, öl” der gibi elini sallayarak içeri gitti.

“Ama Resül berber gerçekten de iyi bir adam, dedi Halik gergince başını sallayarak. Jizakh’a taşınmış adam, özellikle düğününe davet etmiş. Zavallının oğlu yok. Dokuz kızı var. İşte bu kadar, ticaret okulunda okuyan kızını vermek üzereymiş. O kadar yol kat edip milletin pilavını yedim, şimdi ben de milletin önüne sofraya sereceğim, diyormuş. Hadi bakalım olun, oluverin, çabuk çabuk.”

“Binlerce teşekkür,” profesör keskin bir hareketle elini göğsüne koydu. “Artık yeterli. Lütfen horoz ötmeden beni rahatsız etmeyin.”

Kapıyı sertçe kapattı.

“Ey kardeş! Memur olursan da kendine ol,” diye bağırdı Halik huysuz, çenesini kapıya doğru uzatarak. “Bil ki o tabut taşıyıcımız. Eğer ölürsen tabutunu mahalle taşır.”

Abid Resuloviç hızlı adımlarla içeri girdi ve derin bir nefes aldı. O gün Halik Tancang Jizakh’tan erkenden döndü. İsmen’de boş olduğu için doğrudan doğruya çay ocağına gitti.

“Bu memurlarınız adam değil, dedi elini yumruk yaparak. Vay, kafana bela gelsin. Ben buna insanlık olsun mahalleyle kaynaşsın dedim, ama kapıyı yüzüme kapatıp oturuyor. Hay senin yazdığın kitabı tütün sarıp satayım. Zaten hissediyordum. Dedim ya bunun insanlığı yok. Geldiği kırk gün oldu şöyle bir sofraya kur, bir ev açılışı yap, mahalleye yemek ver ölecek misin? Çocuğu da yok galiba karısı da kendisinden en az on beş yaş küçük...”

Halik sürekli söylenip huysuzlanırken profesör ise o sırada içi sıkılarak kendi keşfettiği buğday türünün verimini bir buçuk kat artması halinde halk için ne kadar fayda sağlayacağını hesaplıyordu.

SONUÇ

Bu çalışmada Çağdaş Özbek edebiyatının yazarlarından biri olan Ötkir Haşimov'un *Hiciv Hikâyeleri* adlı kitabındaki on beş hikâyeye incelenmiştir. Bu hikâyeler metne bağlı inceleme metoduyla ele alınmıştır. Hikâyelerdeki olay gelişim yöntemleri, zaman, mekân, kişi, anlatıcı ve bakış açıları, anlatım teknikleri, dil ve üslup, tema gibi temel unsurlar hikâyelerden örneklerle açıklanmıştır.

Yazar olaylara başlangıç, geliştirme ve bitirme metodunda farklılıklar göstermiştir. Olay başlangıçlarında Bonheim'in statik ve dinamik başlangıç yöntemlerini tercih etmiştir. Olay geliştirme yönteminde Busse'nin olay zincirleme A modelini kullanmıştır. Buna göre olaylar başkahraman etrafında gelişmektedir. Olay bitiriş yöntemi olarak da Lämmert'in sistemi kullanılmıştır.

Hikâyelerde zaman ve mekân bilgisi çok fazla yoktur. Hikâyeye hizmet edecekse bu bilgiler verilmiştir. Bunun dışında hikâyenin akışına göre özellikle zaman hakkında bilgiler tahmine dayalıdır. Mekân olarak genelde kapalı ortamlar tercih edilmiştir. Moskova, Özbekistan gibi şehir adları yanında sıkça mahalle ve köy isimleri de geçmektedir. Mekân betimlemesine pek rastlanmamıştır.

Kişiler her gün karşılaşılabileceğimiz halktan insanlardır. Haşimov'un kişileri sade, sıradan insanlar olarak seçmesindeki amaç, halkta toplumda yaşanan sorunların ve gülünç durumların sebebinin yine halk olduğunu göstermektir. Başkahraman da dâhil olmak üzere birçok hikâyesinde kişilerin isimleri dahi yoktur. Bu da hicvettiği konun tek bir muhatabı olmadığını hepimizden bir yön bulunduğunu göstermek istemiştir.

Yazar, anlatıcı ve bakış açısında çeşitlilik göstermiştir. Sadece bir yöntemi tercih etmeyerek hikâyelere canlılık kazandırmıştır. Genellikle kahraman üzerinden bir anlatım tercih eden yazar bakış açısını da kahraman bakış açısı olarak kullanmıştır.

Anlatım tekniklerini kullanım açısından çok zengindir. Her hikâyede farklı anlatım tekniği kullanılmıştır, denebilir. Anlatımın, edebiyata hizmet eden bu tekniklerinden yararlanarak çeşitlenmesi okuyucuyu hikâyeye çekme açısından önemlidir.

Yazarın dili sade, anlaşılır bir dildir. Halka hitap ettiği için ve eleştirdiği konuların anlaşılma isteği onu yalın, açık bir dil tercihine yöneltmiştir. Yer yer atasözü ve deyim kullanan yazar Özbek gelenekleriyle harmanladığı hikâyeler yazmıştır. Üslubu ağırlıklı olarak hiciv tarzındadır. Ama bu hiciv sert eleştiri ile değil mizahla karışık verilmiştir.

Okuyucunun ders çıkarması, kendinden bir parça bulması, belki de kendi başına gelen benzer bir olaya tanıklık etmesi ve bu durumu sorgulaması hedeflenmiştir. Yıkıcı olmadan okuyucuyu bilinçlendirmeyi amaçlamıştır. Dikkat çeken bir önemli husus da yazarın hikâyelerine verdiği isimlerdir. Yazar hikâye adlarını rastgele seçmemiştir. Bu seçimlerde bile mesaj verme amacı vardır. Bknz: *Boğmaca, Kızıl Karga*. Bunların yanı sıra hitabet üslubunu da kullanmıştır. Bazen söylemek istediklerini doğrudan okuyucuya bu üslupla iletmiştir.

Yazarın tema seçimi yalnızca toplumsal, sosyal olaylar değil bireysel konuları da kapsamaktadır. İncelenen hikâyelerde her insanın kendine dert edindiği veya günlük hayatında karşılaştığı zorluklardan en az bir tanesi vardır. Dönem olarak bakıldığında Sovyet sisteminin aksaklıkları, devlet dairelerinin işini düzgün bir şekilde yapmaması, insan fişleme gibi temalar varken, rüşvet, aldatma, alkol bağımlılığı gibi temalar da işlenmiştir.

Haşimov, hem Sovyet dönemi hem de bağımsızlık dönemi yazarlarındandır. 1960'lı yıllarda eser vermeye başlayan yazar Sovyetlerin artık çökmeye yüz tutmuş döneminde rahatlıkla Sovyet eleştirisi de yapmıştır. İncelenen *Hiciv Hikâyeleri* kitabı hiciv örnekleri barındıran hikâyelerden ibarettir.

Bu çalışmanın gelecekte Çağdaş Özbek edebiyatı yazarı Ötkir Haşimov'un üzerine yapılacak araştırmalara kaynaklık edeceği düşünülmektedir.

KAYNAKLAR

- Açık, Fatma, (2005). “Ötken Künler”, “Kutlug Kan” ve “Keçe ve Kündüz” Romanlarında Tema”, Ege Üniversitesi Türk Dünyası Araştırmaları Enstitüsü, Türk Dünyası İncelemeleri Dergisi, C.5, S.1 s.1-12
- Açık, Fatma, (2007). Özbek Edebiyatı, Ankara: Alp Yay.
- Açık, Fatma, (2013). “Abdulla Oripov’un Şiirlerinde Özbek Kimliği ve Özbekistan”. *Gazi Türkiyat*, 1(13), ss. 45-58.
- Adıgüzel, Sedat, (2001). *Elçin Efendiyev’in Romanları Üzerine Bir Çalışma Oluşumsal Yapısalcı İnceleme*. Erzurum: Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Doktora Tezi
- Akçair, Elif (2014). *Özbek Yazar Ötkir Haşimov’dan Seçme Hikâyeler ‘Men, Buvöm vö Röngli Televizar’, ‘Özbek İşi’, ‘Kizil Karga’ İnceleme, Metin, Aktarı, Dizin*. İstanbul; Marmara Üniversitesi Türkiyat araştırmaları Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi.
- Aktaş, Şerif, (1991). *Roman Sanatı Ve Roman İncelemesine Giriş*. Ankara: Akçağ Yayınları.
- Aktulum, Kubilay, (2000). *Metinler Arası İlişkiler*. Ankara: Öteki Yayınevi
- Antakyalıoğlu, Zekiye, (2013). *Roman Kuramına Giriş*. İstanbul: Ayrıntı Yayınları
- Ateş, Ö.F. Söylemez, O., (2020). *Türk Dünyasında Çeyrek Asırlık Tecrübe: Milli Ruh ve Edebiyata Yansıması*. 1. Baskı, Ankara: Bengü Yayınları.
- Aytaç, Gürsel, (2012). *Çağdaş Türk Romanı Üzerine İncelemeler*. Ankara: Doğu Batı Yayınları
- Ayverdi, İlhan (2008). *Misalli Büyük Türkçe Sözlük*, C.2, İstanbul: Kubbealtı Neşriyat
- Bourneur, Roland – Quellet, Real, (1989). *Roman Dünyası ve Roman İncelemesine Giriş*. (Çev. Hüseyin Gümüş), Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları.
- Çakır, Hasan, (2002). *Öykü Sanatı*. Konya: Çizgi Kitapevi
- Çetin, Nurullah, (2015). *Roman Çözümleme Yöntemi*. Ankara: Akçağ Yayınları
- Çetişli, İsmail, (2014). *Metin Tahlillerine Giriş 2 Hikâye Roman Tiyatro*. Ankara: Akçağ Yayınları

- Ergin, Muharrem, (2011). *Türk Dil Bilgisi*. İstanbul: Bayrak Basım/Yayım/Tanıtım
- Fazlıddinova, Z. (2021). *Ötkir Hoşimov'un Hurkitilgan Tüş, Uzun Keçalar, Kuyoş Tarozisi Adlı Hikâyelerinin Bağlam Sözlüğü*. Afyonkarahisar; Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi.
- Forster, E.M., (2001). *Roman Sanatı*. İstanbul: Adam Yayınları
- Giray, Erhan, (2018). *Özbek Yazar Pirimkul Kadirov'un Romancılığı*. Ankara: Gece Akademi
- Giray, Erhan, (2021). *Abdulla Kahhar'ın Hikâyeciliği*. Konya: Çizgi Kitapevi
- Güler, Gülçin (2014). *Özbek Yazar Ötkir Haşimov'dan Seçme Hikâyeler: Umr Sâvdâsi, Negä Negä, Zil-Hâzil, Âş İnceleme, Metin, Aktarı, Dizin*. İstanbul; Marmara Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi.
- Karakaş, Ş. (1996). “20. Yüzyıl Türk Dünyası Edebiyatı Üzerine Bir Deneme”. *Türk Dünyası Dil ve Edebiyat Dergisi*, 2, ss. 279-317
- Karakaş, Şuayip, (2012). *Özbek Edebiyatı Yazıları*, Ankara: Kurgan Edebiyat Yayınları
- Kattabekov, A., vd. (1990). *Özbek Sovyet Edebiyatı Tarihi*, Taşkent. Okıtuvcı Neşriyat.
- Kencayeva, P. (2020). “Özbek Hikâyeciliğinde Yeni Kahraman Ruhunun Genel Özellikleri”. *Türkoloji Dergisi*, cilt 24(1), ss. 78-85
- Khamrabaeva, Luiza - Yüce Mehmet, (2020). “Özbek Türklerinin Milli Geleneklerine Genel Bakış”. *Akademik Bakış Dergisi*, özel sayı, ss. 319-341
- Kocaoğlu, Timur (1996). *Çağdaş Özbek Şiiri* . Türk Dünyası Dil Ve Edebiyat Dergisi(1).
- Kuçkartayev, İristay, (1994). “Özbek Tarihî Romancılığı” *Anayurttan Atayurda Türk Dünyası Dergisi*, C.2, S. 5, s. 83-87)
- Ma'rufov, Z.M. (ed.), (1981a) *Özbek Tilining İzahli Lugati*, Moskova: Rus Tili Neşriyati, C.1
- Ma'rufov, Z.M. (ed.), (1981b) *Özbek Tilining İzahli Lugati*, Moskova: Rus Tili Neşriyati, C.2
- Maqsudi, Abdul Karim, (2018). *Afganistan Özbeklerinin Akrabalıkla İlgili Atasözlerinin Türkiye'de Kullanılan Atasözler İle Karşılaştırmalı Olarak İncelenmesi*. Konya: Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi

- Mubarekova, Dilşade, (2013). “Bağımsızlık Dönemi Özbek Romancılığında Tarih”, II. Milletlerarası Tarihi Roman ve Romanda Tarih Sempozyumu Bildiriler, 7-9 Kasım
- Oba, E. (2014). “Bağımsızlık Devri Özbek Edebiyatı”. *Electronic Turkish Studies*, 9(3), ss. 997-1008
- Sağlık, Şaban, (2017). “Kurmaca Alemin Kurmaca Sözcülerinden Romanda Zaman-Mekân-Tasvir” *“Hece Dergisi”* 65/66/67 ss. 144-182
- Sazyek, Hakan, (2015). *Roman Terimleri Sözlüğü Roman Sanatından Yüz Terim*. Ankara: Hece Yayınları
- Tekin, Mehmet, (2016). *Roman Sanatı Romanın Unsurları*. İstanbul: Ötüken Neşriyat
- Tepebaşı, Fatih, (2019). *Roman İncelemesi*. Konya: Çizgi Kitapevi
- Türk Dil Kurumu, (2009). *Türkçe Sözlük*. (Haz. Şükrü Halûk Akalın ve başk.) Ankara: Türk Dil Kurumu
- Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi, (2005). C.30, İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları
- Üşenmez, E. (2013). *Yeni Özbek Edebiyatı*. 1. Baskı, Ankara: Akçağ Yayınları.
- Yelok, Veli S., (2019). “Edebî Metin Aktarmaları Bağlamında Türkçeye ve Özbekçeye Yapılan Aktarmalara Bir Bakış”, *Milli Eğitim*, C.48, S.223, s. 323-339
- Yüregir, B. (2022). *Ötkir Haşimov’un ‘Muhabbat, Baxt, Xayollarga Bolaman Tutqun, Oq Bulut Oppoq Bulut’ Adlı Hikâyelerinin Bağlam Sözlükleri*. Afyonkarahisar; Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi.
- Xalliyeva, G. (2020). *Karşılaştırmalı Edebiyat*. 1. Baskı, Taşkent: Effect-D limited şirketi,
- Hoshimov, O’. (2018). *Hajviy Hikoyalar*. 2. Nashr, Toşkent: O’qituvchi.

ÖZGEÇMİŞ

Adı Soyadı	EYLEM YILMAZ AKSU	
Doğum Yeri		
Doğum Tarihi		
Medeni Durumu		

Öğrenim Durumu				
Derece	Okulun Adı	Program	Yer	Yıl
Lisans				
Yüksek lisans				
İş Deneyimi				
Hakkında Bilgi Almak İçin Önerebileceğim Şahıslar				
e-posta				